

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ – ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ»
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ : ΛΑΪΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ

**Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ:
ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΕΣ
ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ**

I.

ΒΑΓΙΑ ΓΕΡΟΥΚΟΥ

Διπλωματική Εργασία

Τριμελής εξεταστική επιτροπή

Μαρίνα Βρέλλη – Ζάχου, **Καθηγήτρια** (επόπτρια)
Ρενάτα Δαλιανούδη, **Λέκτορας** (μέλος)
Στέφανος Τσιόδουλος, **Επίκουρος καθηγητής** (μέλος)

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2021

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
“ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ – ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ”
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ : ΛΑΪΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ

**Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ:
ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΕΣ
ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ**

I.

ΒΑΓΙΑ ΓΕΡΟΥΚΟΥ

Διπλωματική Εργασία

Τριμελής εξεταστική επιτροπή

Μαρίνα Βρέλλη – Ζάχου, **Καθηγήτρια** (επόπτρια)
Ρενάτα Δαλιανούδη, **Λέκτορας** (μέλος)
Στέφανος Τσιόδουλος, **Επίκουρος καθηγητής** (μέλος)

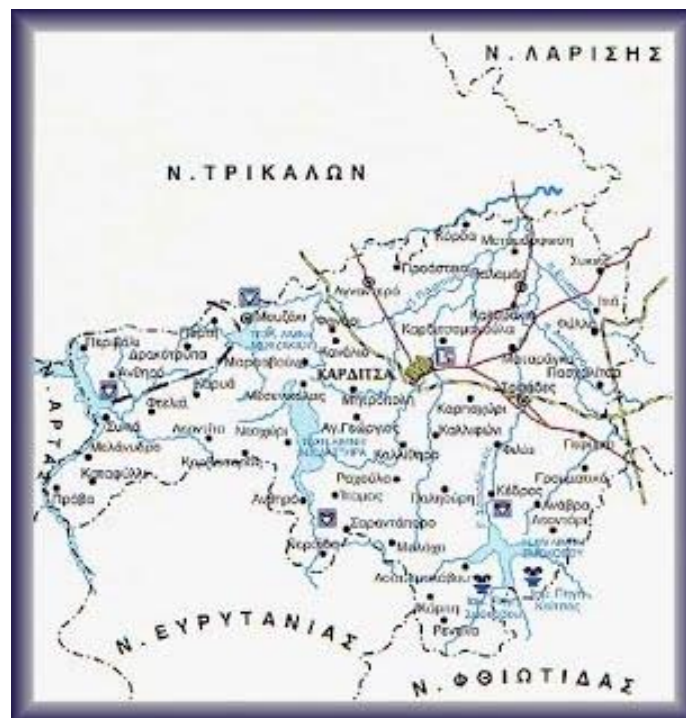
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2021

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
“ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ – ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ”
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

**Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ:
ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΕΣ
ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ**

ΒΑΓΙΑ ΓΕΡΟΥΚΟΥ

Διπλωματική Εργασία

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2021

Αφιερώνεται

**Στους γονείς μου
Παναγιώτη και Βιολέτα**

**Στον αδερφό μου
Γιώργο**

**Και στον μηστήρα μου
Θοδωρή**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	7
A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	9
I. Πολιτισμός και Πολιτισμική κληρονομιά.....	9
II. Πολιτισμική διαχείριση.....	9
III. Η έννοια του «μουσείου».....	11
IV. Λαογραφικά μουσεία: Δημιουργία, Περιεχόμενο, Σκοπός λειτουργίας.....	12
V. Η εξέλιξη των λαογραφικών μουσείων στην Ελλάδα (19ος -21ος αιώνας).....	14
VI. Λαογραφικά μουσεία και συλλογές της περιφέρειας.....	20
VII. Θέμα και σκοπός της παρούσας εργασίας.....	21
VIII. Μεθοδολογία.....	22
IX. Διάρθρωση της εργασίας.....	23
B. ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΥΛΛΟΓΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	
I. Η περιφερειακή ενότητα Καρδίτσας. Δημογραφικά στοιχεία.....	25
II. Μουσεία στην περιφερειακή ενότητα Καρδίτσας.....	27
III. Λαογραφικά μουσεία και λαογραφικές συλλογές της Περιφερειακής Ενότητας Καρδίτσας.....	29
ΔΗΜΟΣ ΑΡΓΙΘΕΑΣ.....	29
1) ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΝΘΗΡΟΥ.....	30
2) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΒΛΑΣΙΟΥ.....	35
ΔΗΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ.....	39
3) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΑΓΙΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ.....	40
4) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΜΠΕΛΙΚΟΥ.....	45
5) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΓΕΩΡΓΙΚΟΥ.....	49
6) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΑΦΝΟΣΠΗΛΙΑΣ.....	54
7) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΖΑΪΜΙΟΥ.....	59
8) ΙΣΤΟΡΙΚΟ-ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ Λ.&Ν. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ.....	63
9) ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΟΥ ΤΣΑΓΓΑΡΗ.....	68
10) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΜΟΛΟΧΑΣ.....	73
11) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΞΙΝΟΝΕΡΙΟΥ.....	77
12) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΟΡΤΙΤΣΑΣ.....	80
13) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΡΑΧΟΥΛΑΣ.....	85
14) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΣΑΡΑΝΤΑΠΟΡΟΥ.....	89
ΔΗΜΟΣ ΛΙΜΝΗΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑ.....	93

ΔΗΜΟΣ ΜΟΥΖΑΚΙΟΥ.....	94
15) ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΑΓΙΟΥ ΑΚΑΚΙΟΥ.....	95
16) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΕΛΛΗΝΟΠΥΡΓΟΥ.....	100
17) ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΑΝΑΛΙΩΝ.....	105
18) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΜΑΓΟΥΛΑΣ.....	111
19) ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΙΟΥ Γ. ΚΑΡΑΙΣΚΑΚΗΣ.....	116
20) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΟΥΖΑΚΙΟΥ.....	122
21) ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ, ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΟΞΥΑΣ.....	126
22) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΠΟΡΤΗΣ.....	131
23) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΦΑΝΑΡΙΟΥ.....	136
ΔΗΜΟΣ ΠΑΛΑΜΑ.....	142
24) ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΙΤΕΑΣ.....	143
25) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗΣ.....	149
26) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΠΑΛΑΜΑ.....	155
27) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΦΥΛΛΟΥ.....	161
ΔΗΜΟΣ ΣΟΦΑΔΩΝ.....	166
28) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΓΕΦΥΡΙΩΝ.....	167
29) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ.....	172
30) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΑΣΟΧΩΡΙΟΥ.....	177
31) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΚΟΥ.....	182
32) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΚΕΔΡΟΥ.....	187
33) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΛΟΥΤΡΟΥ.....	192
34) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΜΑΣΧΟΛΟΥΡΙΟΥ.....	197
35) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΜΑΤΑΡΑΓΚΑΣ.....	202
36) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΜΕΛΙΣΣΟΧΩΡΙΟΥ.....	207
37) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΠΑΣΧΑΛΙΤΣΑΣ.....	212
38) ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΙΛΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΡΕΝΤΙΝΑΣ.....	217
39) ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΟΦΑΔΩΝ.....	223
IV. Μικρές λαογραφικές συλλογές της περιφερειακής ενότητας Καρδίτσας.....	229
V. Αιτίες δημιουργίας των λαογραφικών συλλογών στην Περιφερειακή ενότητα της Καρδίτσας.....	252
Γ. ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΑ (Συμπεράσματα και Προτάσεις).....	255
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	271
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Τόμος II.	
I. Σχόλια Επισκεπτών.....	2

II.	Φύλλο Περιγραφής.....	11
III.	Εικόνες.....	12
IV.	Απομαγνητοφώνηση συνεντεύξεων.....	178

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το μουσείο, σύμφωνα με την Διεθνή Ένωση Μουσείων (ICOM), ορίζεται ως ένα μη κερδοσκοπικό μόνιμο ίδρυμα, «ταγμένο» στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξής της, το οποίο αποκτά, συντηρεί, ερευνά, επικοινωνεί και εκθέτει την υλική και πνευματική κληρονομιά της ανθρωπότητας και του περιβάλλοντός της με σκοπό την εκπαίδευση, τη μελέτη και την ψυχαγωγία.

Παράλληλα, σύμφωνα με το νόμο 3028/2002 και μέσω του άρθρου 45, το ελληνικό κράτος ορίζει το μουσείο ως μια υπηρεσία ή ένα οργανισμό μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, με ή χωρίς ίδια νομική προσωπικότητα, που αποκτά, δέχεται, φυλάσσει, συντηρεί, καταγράφει, τεκμηριώνει, ερευνά, ερμηνεύει και κυρίως εκθέτει και προβάλλει στο κοινό συλλογές αρχαιολογικών, καλλιτεχνικών, εθνολογικών ή άλλων υλικών μαρτυριών του ανθρώπου και του περιβάλλοντος του, με σκοπό τη μελέτη, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία.

Ως μουσεία μπορούν να χαρακτηρισθούν, επίσης, υπηρεσίες ή οργανισμοί, που έχουν παρεμφερείς σκοπούς και λειτουργίες, όπως είναι τα μουσεία ανοιχτού χώρου (*open air museums*).

Με αφετηρία αυτούς τους πυκνούς ορισμούς, η εργασία μου έχει ως σκοπό να συμβάλει στη μελέτη της τοπικής πολιτιστικής ιστορίας της Περιφερειακής Ενότητας Καρδίτσας, προσπαθώντας να ιχνηλατήσει τα τοπικά λαογραφικά μουσεία και τις λαογραφικές συλλογές της περιοχής, που διασώζουν, διατηρούν και εκθέτουν όψεις του θεσσαλικού λαϊκού υλικού βίου και πολιτισμού, να καταγράψει την ιστορία τους, το περιεχόμενό τους και τη λειτουργία τους, να εντοπίσει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε συλλογής, κι ακόμη να παρουσιάσει τους ανθρώπους που συνδέονται με όλα τα παραπάνω μέσα στο ιστορικό πλαίσιο και γίνεσθαι του τόπου.

Αφορμή αυτής της προσπάθειας αποτέλεσε για μένα η μελέτη της διδακτορικής διατριβής της Παναγιώτας Δαλακούρα με το θέμα, *Η μουσειακή παρουσία της σαρακατσάνικης ενδυμασίας. Συμβολή στην προσέγγιση, την ερμηνεία και την αξιοποίηση των μουσειακών εκθεμάτων* (Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 2016), καθώς και του βιβλίου των Αριστείδη Ν. Δουλαβέρα και Χρήστου Κ. Ρέππα, *Λαογραφικά Μουσεία της Μεσσηνίας* (εκδόσεις Αντ. Σταμούλη, Θεσσαλονίκη 2012), για τα οποία είχε γίνει λόγος στο πλαίσιο του μαθήματος «Θέματα Λαϊκής Τέχνης», του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία- Λαογραφία», από τη διδάσκουσα καθηγήτρια κ. Μαρίνα Βρέλλη - Ζάχου. Μαζί της συνεργάστηκα, στη συνέχεια, για την εξέταση του μουσειακού τοπίου της περιοχής της Καρδίτσας, που αποτελεί και τον τόπο της καταγωγής μου.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές ευχαριστίες μου στην κ. Μαρίνα Βρέλλη - Ζάχου, καθηγήτρια Λαογραφίας του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Παν/μίου Ιωαννίνων, η οποία επόπτευσε την εργασία μου, για τη συνεχή καθοδήγηση και στήριξη στη διάρκεια των προπτυχιακών και των μεταπτυχιακών σπουδών μου. Η κ. Βρέλλη αποτέλεσε για μένα ένα πρότυπο ακαδημαϊκής καθηγήτριας, μα συνάμα και μητρικής φιγούρας με τις συνεχείς συμβουλές και προτροπές της.

Θα ήθελα, επίσης, να ευχαριστήσω θερμά τα Μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής της εργασίας μου: την κ. Ρενάτα Δαλιανούδη, λέκτορα (και νυν εκλεγμένη επίκουρη καθηγήτρια) του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Παν/μίου Ιωαννίνων, καθώς και τον κ. Στέφανο Τσιόδουλο, επίκουρο καθηγητή της Σχολής Καλών Τεχνών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, για την ευγενική προθυμία τους να με βοηθήσουν στη σύνταξη της εργασίας μου, με χρήσιμες και καίριες παρατηρήσεις και διορθώσεις για το βέλτιστο αποτέλεσμα.

Τις ειλικρινείς ευχαριστίες μου και την ευγνωμοσύνη μου εκφράζω, ακόμη, σε όλους τους επιμελητές και υπευθύνους των λαογραφικών μουσείων και συλλογών που μελέτησα στην εργασία μου¹, οι οποίοι με υποδέχτηκαν με περίσσια ευγένεια και ειλικρινή χαρά στον χώρο τους. Το πλούσιο πληροφοριακό και φωτογραφικό υλικό που μου παραχωρήθηκε, οδήγησε στην άρτια ολοκλήρωση αυτής της εργασίας.

Τέλος, αισθάνομαι βαθιά την ανάγκη να ευχαριστήσω την οικογένειά μου καθώς και τον μνηστήρα μου, Θεοδωρή Τζαλαλή, για τη συνεχή τους ενθάρρυνση και στήριξη κατά τη διάρκεια της μελέτης μου, της επιτόπιας έρευνας, με τα συνεχή ταξίδια και τις πολυήμερες απουσίες μου καθώς και κατά τη διαδικασία συγγραφής της εργασίας μου.

Ήταν οι άνθρωποι που μου έδωσαν αυτοπεποίθηση και δύναμη να φέρω εις πέρας την προσπάθειά μου και να υλοποιήσω τον στόχο μου.

¹ Τα ονοματεπώνυμά τους παρατίθενται στις παρουσιάσεις των λαογραφικών μουσείων και συλλογών.

Α. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

I. Πολιτισμός και Πολιτιστική Κληρονομιά

Ο πολιτισμός αποτελεί το θεμελιώδες στοιχείο της ύπαρξης του ανθρώπου, καθώς στους κόλπους του περιλαμβάνει ολόκληρο το παρελθόν, αλλά και το παρόν του ανθρώπινου βίου².

Από την άλλη πλευρά, η πολιτισμική κληρονομιά αφορά στη συλλογική μνήμη μιας κοινωνίας ή ενός λαού, διατηρεί κι ενισχύει την κατανόηση του ιστορικού παρελθόντος του και της διαδρομής του στο χρόνο³, ορίζοντας συνακόλουθα την ταυτότητα του αλλά και αποτελώντας συγχρόνως και μέρος της παγκόσμιας κληρονομιάς που κληροδοτείται στις επόμενες γενιές.

Ως πολιτισμικό αγαθό νοείται κάθε υλικό ή άυλο δημιούργημα του ανθρώπου με χρηστική σκοπιμότητα και αξία (σκευή οικιακής χρήσης, εργαλεία, κοσμήματα, όπλα κ.λπ.) ή με συμβολική λειτουργία (λατρευτικά αντικείμενα, εθνικά σύμβολα, οικογενειακά κειμήλια) ή με πνευματική αποστολή (ποιητική δημιουργία, ιστορικά συγγράμματα, φιλοσοφικά κείμενα, επιστημονικές διατριβές κ.λπ.), που μαρτυρά τρόπους ζωής και αντιλήψεις του μακρινού ή και του πρόσφατου ιστορικού παρελθόντος⁴.

II. Πολιτιστική διαχείριση

Η διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς ενός έθνους συνδέεται εύλογα, καταρχάς, με τη διάσωση και προστασία της και, εν συνεχεία, με την ανάδειξη και προβολή του ουσιαστικού αξιακού περιεχομένου της, ανταποκρινόμενη στις απαιτήσεις, τις προκλήσεις αλλά και τις δυνατότητες της σύγχρονης εποχής, με απώτερο σκοπό τη μεταβίβαση της στις επόμενες γενιές. Έτσι, κατά τις τελευταίες δεκαετίες έχει δοθεί ιδιαίτερο βάρος σε όλα τα παραπάνω⁵.

Η πολιτιστική διαχείριση αφορά, βέβαια, στη συνολική και συστηματική φροντίδα των μνημείων και των υλικών καταλοίπων όλων των εποχών και περιόδων του ιστορικού παρελθόντος ενός τόπου, με διαδικασίες επιστημονικού, διασωστικού, τεχνικού, αλλά και διοικητικού και νομικού χαρακτήρα, ξεκινώντας από την έρευνα, τη συλλογή, την καταγραφή/αρχαιοθέτηση και ταξινόμηση, τη συντήρηση και την προστασία, ξεκινώντας από την έρευνα, την συλλογή, την καταγραφή/αρχαιοθέτηση και ταξινόμηση, την συντήρηση και την προστασία, και φτάνοντας στην ανάλυση, την κατανόηση, την ερμηνεία, την προβολή τους κ.λπ.⁶

² Τάτσης Ν., *Κοινωνιολογία: κοινωνική οργάνωση και πολιτισμικές διεργασίες*, τόμος Β' (Αθήνα 1999: Οδυσσέας), σ.17.

³ Βλ. Παυλογεωργάτος Ν., *Η διεθνής προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς* (Αθήνα 1995: Παπαζήση), σ.25.

⁴ Παυλογεωργάτος Γ., *Διατήρηση της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς* (Θεσσαλονίκη 2003: Παρατηρητής), σ.24.

⁵ Ανδριοπούλου Δ., *Η έννοια της Πολιτισμικής Διαχείρισης και η Σημασία της για τη Διατήρηση και Ανάδειξη της Πολιτιστικής Κληρονομιάς*, Μεταπτυχιακή Εργασία, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, σ.42
<https://hellenicus.lib.aegean.gr> (τελευταία επίσκεψη 31/3/2021).

⁶ Βλ. Λαμπруνιδάκης Β., «Η διαμόρφωση και η ωρίμανση της έννοιας της διαχείρισης των μνημείων στην Ελλάδα κατά τα τελευταία πενήντα χρόνια» στο συλλογικό έργο Μπούρας Χ. και Τουρνικιώτης Π. (επιμ.), *Συντήρηση, αναστήλωση και αποκατάσταση μνημείων στην Ελλάδα, 1950 – 2000* (Αθήνα 2010: Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς), σ. 273, 275, και Παυλογεωργάτος Γ., ό.π., σ.17.

Στα ζητήματα αυτά είναι πρωταγωνιστικός ο ρόλος του κράτους και των σχετικών φορέων του, ενώ μείζονος σημασίας, εν προκειμένω, είναι συχνά και οι ενέργειες της ιδιωτικής πρωτοβουλίας.

Όσον αφορά στις ενέργειες των υπεύθυνων κρατικών φορέων, αυτές προϋποθέτουν την στελέχωσή τους με ειδικευμένο επιστημονικό δυναμικό (υπό την εποπτεία της κεντρικής διοίκησης κάθε φορέα), με σπουδές σε επιστημονικά πεδία συναφή ως ένα βαθμό μεταξύ τους, όπως η Αρχαιολογία, η Ιστορία της Τέχνης, η Λαογραφία, η Αρχιτεκτονική, η Συντήρηση Έργων Τέχνης, κ.ά.⁷, κι ακόμη σε παράπλευρα (απαραίτητα για την περαιτέρω διαχείριση των πολιτισμικών αγαθών στο σύγχρονο κόσμο) πεδία, όπως είναι οι Οικονομικές επιστήμες καθώς και οι Τουριστικές επιστήμες. Γίνεται εδώ σαφές ότι η εμπλοκή και η συνεργασία πολλών διαφορετικών επιστημονικών ειδικοτήτων στα ζητήματα της πολιτιστικής διαχείρισης συναντά αναπόφευκτες δυσχέρειες και σκοπέλους λόγω της απουσίας, συχνά, «κοινής» οπτικής αλλά και, «κοινής» επιστημονικής ορολογίας⁸.

Στην Ελλάδα, υπεύθυνο για την διάσωση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι το Υπουργείο Πολιτισμού με τις αρμόδιες υπηρεσίες του που συγκροτούν

Α. τέσσερις διευθύνσεις: 1) Αναστήλωσης Τεχνικών Έργων και Μουσείων, 2) Πολιτισμικής Κληρονομιάς και Αρχαιοτήτων, 3) Σύγχρονου Πολιτισμού, 4) Διοικητικής Ανάπτυξης, και

Β. περιφερειακές μονάδες- εφορείες:

1) Προϊστορικών και Κλασικών αρχαιοτήτων, 2) Βυζαντινών αρχαιοτήτων, 3) Νεωτέρων μνημείων, και 4) Υπηρεσίες τεχνικών έργων⁹.

⁷ Αλεξανδρή Ελένη Π., *Πολιτισμική κληρονομιά – Διαχείριση. Πολιτιστική Αναγέννηση της Αθήνας του 19ου αιώνα* (Αθήνα 2015: Ίων), σ.31.

⁸ Παυλογεωργάτος Γ., *ό.π.*, σ.18.

⁹ Αλεξανδρή Ελένη Π., *ό.π.*, σ.87-88.

III. Η έννοια του «μουσείου»

Η ιστορία των μουσείων είναι μακραίωνη και συμβαδίζει με τις εκάστοτε κοινωνικές και ιστορικές αλλαγές που εκτυλίσσονται κατά την διάρκεια των ετών.

Ετυμολογικά, η λέξη *Μουσείο* έλκει την καταγωγή της από τις εννέα Μούσες¹⁰, τις κόρες του Δία και προστάτιδες των γραμμάτων και των επιστημών¹¹. Σύμφωνα με την αρχαία ελληνική μυθολογία, οι Μούσες σχετίζονταν με την δημιουργία έμπνευσης, που επέφερε την ύπαρξη πολιτισμού. Το μουσείο επομένως, ως έδρα τους, συνδεόταν με την ποίηση, την τέχνη, την γνώση και τη μνήμη¹².

Κατά τον Γ.Δ. Μπαμπινιώτη, «ως μουσείο θεωρείται το αυτόνομο κτηριακό συγκρότημα ή χώρος, όπου φυλάσσονται, μελετώνται επιστημονικώς και εκτίθενται σε κοινή θέα έργα τέχνης, αντικείμενα αναγνωρισμένης αξίας, αντικείμενα από το παρελθόν ή με μορφωτικό ενδιαφέρον»¹³.

Σημαντική μέριμνα σχετικά με την εννοιολογική ερμηνεία του όρου, έχουν προσφέρει η Βρετανική αλλά και η Αμερικανική Ένωση Μουσείων.

Η πρώτη θεωρεί ότι τα μουσεία προσφέρουν στους ανθρώπους τη δυνατότητα να εξερευνούν συλλογές και να αντλούν έμπνευση, γνώση και ευχαρίστηση. Είναι ιδρύματα που συλλέγουν, προστατεύουν και καθιστούν προσιτά αντικείμενα και δείγματα του φυσικού κόσμου, τα οποία φυλάσσουν προς όφελος της κοινωνίας¹⁴.

Ο αμερικανικός όρος ορίζει το μουσείο ως έναν οργανωμένο, μη κερδοσκοπικό οργανισμό, με στόχο κατ' ουσία εκπαιδευτικό ή αισθητικό, με επαγγελματικό προσωπικό, που κατέχει και χρησιμοποιεί απτά αντικείμενα, τα οποία επιμελείται και εκθέτει στο κοινό με συγκεκριμένο πρόγραμμα.¹⁵

Ο ορισμός ωστόσο, που έχει επικρατήσει, είναι αυτός που ορίζει το *Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM)*, το οποίο συστάθηκε το 1946, με σκοπό την λειτουργία και μελέτη των μουσείων, καθώς και την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Σύμφωνα με το ICOM (όπως ήδη παραθέτω και στον Πρόλογο της παρούσας εργασίας), το μουσείο ορίζεται ως ένα μη κερδοσκοπικό μόνιμο ίδρυμα, στην υπηρεσία της κοινωνίας και την ανάπτυξη της, το οποίο αποκτά, συντηρεί, ερευνά, επικοινωνεί και εκθέτει την υλική και πνευματική κληρονομιά της ανθρωπότητας και του περιβάλλοντος της για το σκοπό της εκπαίδευσης, της μελέτης και της ψυχαγωγίας¹⁶.

Στη βάση των ορισμών που αναφέρθηκαν, βρίσκεται ο άνθρωπος ως επισκέπτης αλλά και οι μουσειακές συλλογές, που διαμορφώνουν και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κάθε μουσείου¹⁷. Ο ρόλος τους στη σύγχρονη εποχή δεν οριοθετείται απλώς στη συλλογή και

¹⁰ Κονομής Ν., «Το μουσείο», στο *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμος 5, Ελληνιστικοί χρόνοι (Αθήνα 1974: Εκδοτική Αθηνών Α.Ε.), σ.307.

¹¹ Βλ. Ενδεικτικά, Γκαζή Α., «Από τις μούσες στο μουσείο», *Αρχαιολογία και Τέχνες*, 70 (1999), σ.39-46.

¹² Νάκου Ε., *Μουσεία: Εμείς, τα πράγματα και ο πολιτισμός* (Αθήνα 2001: Νήσος), σ.111.

¹³ Λεξικό της Νέας Ελληνικής γλώσσας, Δεύτερη έκδοση (Αθήνα 2002: Κέντρο Λεξικολογίας), σ.1128.

¹⁴ [Museum Association](#) (τελευταία επίσκεψη 20/9/2020).

¹⁵ [AAM - US](#) (τελευταία επίσκεψη 20/9/2020).

¹⁶ <https://icom.museum/> (τελευταία επίσκεψη 20/9/2020).

¹⁷ Μπούνια Α., *Στα παρασκήνια του μουσείου. Η διαχείριση των μουσειακών συλλογών* (Αθήνα 2019: Πατάκη), σ.15.

διαφύλαξη των υλικών μαρτυριών του παρελθόντος αλλά και στην αλληλεπίδραση και ανταλλαγή μηνυμάτων και ιδεών με τον επισκέπτη¹⁸.

IV. Λαογραφικά μουσεία: Δημιουργία, Περιεχόμενο, Σκοπός λειτουργίας

Οι αρχές των λαογραφικών μουσείων ανάγονται στα μέσα του 19ου αιώνα στο πλαίσιο της Βιομηχανικής Επανάστασης, που επέφερε ραγδαίες αλλαγές στην ζωή του ανθρώπου. Η κατάσταση αυτή ώθησε πολλούς διανοούμενους της εποχής να ανησυχήσουν για τον ρυθμό με τον οποίο καταστρεφόταν ο παραδοσιακός τρόπος ζωής και η ιδιαίτερη φυσιογνωμία της κάθε περιοχής¹⁹.

Έτσι, ως λαογραφικό μουσείο θα μπορούσε να οριστεί ο τόπος αναπαράστασης επιλεγμένων πτυχών του πολιτισμού μιας παραδοσιακής, συνήθως προβιομηχανικής – αγροτικής πολιτισμικής ομάδας, μέσα στον οποίο δημιουργείται και προβάλλεται η ταυτότητα της.

Κατόπιν συλλογής, καταγραφής, τεκμηρίωσης και έκθεσης του υλικού²⁰ (και του άυλου²¹ κάποιες φορές) πολιτισμού της αναπαριστώμενης ομάδας, το μουσείο αποσκοπεί στην επισήμανση της διαφορετικότητας ή της ομοιότητας, καθώς και του τρόπου λειτουργίας της συγκεκριμένης ομάδας μέσα στο χώρο και το χρόνο²². Μάλιστα, κατά τη Λένα Γουργιώτη τα λαογραφικά μουσεία αποτέλεσαν συναισθηματικές κραυγές και ένας τρόπος αντίδρασης, μπροστά στον κίνδυνο απώλειας μνήμης της καταγωγής, του υγιούς φυσικού περιβάλλοντος καθώς και της ψυχικής ισορροπίας του ατόμου²³.

Η ανάγκη των ανθρώπων για τη συλλογή αντικειμένων ανάγεται στα βάθη των αιώνων και αποδίδεται σε πολλές αιτίες (ένστικτο, οικονομική επένδυση, ανάγκη του ανθρώπου για διάσωση υλικών μαρτυριών, κοινωνική καταξίωση, αγάπη για τα αντικείμενα, αγάπη για γνώση)²⁴.

Η S. Pearce, η οποία μελέτησε την ιστορία της συλλεκτικής δραστηριότητας, διέκρινε τέσσερις φάσεις εξέλιξης της: τον «*αρχαϊκό πρόλογο*» (archaic prologue), την «*πρώιμη σύγχρονη φάση*» (early modern phase), την «*κλασική σύγχρονη φάση*» (classic modern phase) αλλά και την «*μεταμοντέρνα φάση*» (post – modern phase)²⁵.

¹⁸ Πρ. Βλ. Νάκου Ε., *ό.π.*, σ.126.

¹⁹ Οικονόμου Μ., *Μουσείο: Αποθήκη ή ζωντανός οργανισμός* (Αθήνα 2003: Εκδόσεις Κριτική), σ.46.

²⁰ Καθημερινά χρηστικά αντικείμενα, φορεσιές, έργα τέχνης, εργαλεία, κτίρια κ.α.

²¹ Τραγούδια, παραμύθια, δοξασίες κ.α.

²² Αυδίκος Ε. (επιστημονική επιμέλεια), *Ελληνική λαϊκή παράδοση. Από το παρελθόν στο μέλλον* (Αθήνα 2004: Αλέξανδρος), σ.533-534.

²³ Γουργιώτη Λ., «Τα ελληνικά Λαογραφικά μουσεία στην Ενωμένη Ευρώπη», στην Α' συνάντηση λαογραφικών μουσείων των χωρών της Ευρωπαϊκής κοινότητας – *Ο ρόλος των λαογραφικών μουσείων στα πλαίσια της Ενωμένης Ευρώπης* (Αθήνα 1992: Ίδρυμα Ευγενίδου), σ.98.

²⁴ Οικονόμου Μ., *ό.π.*, σ.30.

²⁵ Pearce, S.M., *On Collecting : An Investigation into collecting in the European Tradition* (London & New York 1995: Routledge), σ.55.

Η συμβολική λειτουργία αυτής της δραστηριότητας, σε συνδυασμό με την εσωτερική σχέση των συλλεγέντων αντικειμένων αλλά και την υποκειμενική αντίληψη του συλλέκτη/ιδιοκτήτη, διαμορφώνει τα εκάστοτε χαρακτηριστικά της συλλογής²⁶.

Ο 19ος αιώνας αποτέλεσε ορόσημο για την δημιουργία εθνικής συνείδησης και μνήμης. Τα περισσότερα κράτη υπό την αρωγή των εθνικών μουσείων προέβαλαν και κατοχύρωναν μέσω του υλικού τους πολιτισμού, την μοναδική και γνωστή εθνική πραγματικότητα²⁷.

Στην Ελλάδα η επιστήμη της *Λαογραφίας* συνδράμει ομοίως στην συγκρότηση της ελληνικής εθνικής ταυτότητας, με σαφή ωστόσο αρχαιολογικό και αρχαιογνωστικό προσανατολισμό και με επίκεντρο το αγροτικό περιεχόμενο του «λαού»²⁸.

Αντίστοιχα τα ελληνικά λαογραφικά μουσεία που ιδρύονται εκείνη την περίοδο προσπαθούν να τεκμηριώσουν την εθνική συνέχεια από την αρχαιότητα²⁹, η οποία υλοποιείται υπό το πρίσμα προβολής ενός αδιαφοροποίητου και ομοιογενούς λαού της υπαίθρου.

Ο μεταγενέστερος πολιτισμός ευρύτερων κοινωνικών, μη αγροτικών στρωμάτων παραλείφθηκε από τις προθήκες των λαογραφικών μουσείων και αντ' αυτού προβλήθηκε ο πολιτισμός της αγροτικής κοινωνίας του παρελθόντος, ως μοναδικός εκπρόσωπος του «λαϊκού πολιτισμού»³⁰.

Η συγκρότηση των ελληνικών λαογραφικών μουσείων, αρχικά επιτεύχθηκε με εκλεκτική συλλογή και προβολή σπάνιων αντικειμένων της λαϊκής τέχνης, που υπερτερούσαν σε αισθητική αξία. Αυτό εν μέρει οφείλεται στην απουσία ιστορικού και παιδευτικού στόχου, καθώς επίσης και στον μειωμένο αριθμό κατάλληλα καταρτισμένου επιστημονικού προσωπικού³¹.

Οι παλιότερες λαογραφικές συλλογές επιθυμούσαν να συμπεριλάβουν στους χώρους τους έργα καλλιτεχνικής αξίας, παραγκωνίζοντας τα έργα με χρηστικό, πρακτικό χαρακτήρα, που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν επιστημονικά και να διαδραματίσουν ουσιαστικό ρόλο στο παιδευτικό στόχο μιας μουσειακής συλλογής.³²

Αυτή η στάση και η νοοτροπία με το πέρασμα των ετών εγκαταλείφθηκε.

²⁶ Pearce S.M., *Museums, Objects and Collections: A Cultural Study* (Leicester & London 1992: Leicester University Press), σ.55.

²⁷ Πρ. Βλ. Νάκου Ε., *ό.π.*, σ.117.

²⁸ Για τα χαρακτηριστικά των λαογραφικών φαινομένων στην Ελλάδα βλ. Μερακλής Μ.Γ., *Ελληνική Λαογραφία. Κοινωνική συγκρότηση, ήθη και έθιμα, λαϊκή τέχνη* (Αθήνα 2009: Οδυσσέας), σ.14 -15.

²⁹ «Η θεωρία του Φαλμεράγιερ θεωρήθηκε ότι συνιστούσε ένα βασικό λόγο για την αναζήτηση πολιτισμικών στοιχείων, που θα τεκμηριώνουν τη συνέχεια του έθνους και των αξιών του, από την αρχαιότητα ως το παρόν και θα συνέβαλαν ως πολιτισμική κληρονομιά του παρόντος (ως παράδοση), στη διαδικασία συγκρότησης της εθνικής ταυτότητας και συνείδησης...» στο Μπάδα Κ., «Ο Ν. Πολίτης και η σχέση του με το θεσμό του λαογραφικού μουσείου», Πρακτικά Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου, *Ο Νικόλαος Γ. Πολίτης και το Κέντρο Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας*, 4- 7 Δεκεμβρίου 2003, τόμος Α' (Αθήνα 2012: Ακαδημία Αθηνών), σ.552.

³⁰ Κανταντζόγλου Ρ., «Λαογραφικά μουσεία, "λαϊκός πολιτισμός" και το κοινό των μουσείων», *Εθνογραφικά* 12-12, (2003), σελ.35.

³¹ Χατζητάκη-Καψωμένου Χ., *Οδηγός για τη συλλογή του υλικού και την οργάνωση τοπικού λαογραφικού μουσείου* (Αθήνα 1978: Εκδόσεις Τέχνη), σ.8.

³² *Ο.π.*

Κατά την δεκαετία του 1960, οι συλλογείς ήρθαν αντιμέτωποι με τον κίνδυνο εξάλειψης κάθε ίχνους του προβιομηχανικού τρόπου ζωής. Αποτέλεσμα αυτού, ήταν η διάσωση πλέον παντοειδών αντικειμένων του υλικού βίου, τα οποία αναπαριστούσαν μορφές, σχήματα, δράσεις αλλά και συμπεριφορές της παράδοσης και έδιναν μια απεικόνιση της κοινωνίας κατά προσέγγιση, φορτισμένη παρά ταύτα με μνήμες³³. Τα εκθέματα ενός λαογραφικού μουσείου ωστόσο, ορίζονται εν τω συνόλω, ως «κοινοτικά κειμήλια»³⁴ και συγκροτούν την ιστορική γνώση μιας άλλης εποχής.

Αποτελούν επομένως φορείς συναισθημάτων, συγκίνησης και περηφάνιας και ενισχύουν τη συλλογική και πολιτιστική μνήμη της κοινότητας³⁵.

Στις μέρες μας, κάθε σύγχρονο λαογραφικό μουσείο καλείται να διαμορφώσει ένα συγκεκριμένο ερμηνευτικό πλαίσιο για τα εκθέματά του, σύμφωνα με την «πολιτική» και τον προσανατολισμό του, ώστε «να υπάρχει σαφής ερμηνεία του μηνύματος του αντικειμένου και διαγωγής παρουσίαση της σχέσης και της σύνδεσης του με την κοινωνία που εκπροσωπεί»³⁶. Κατά αυτόν τον τρόπο θα μπορούσε να επιτευχθεί ο κοινωνικός και εκπαιδευτικός ρόλος του, που μολονότι τόσο πολύ (συ) ζητήθηκε κατά τα περασμένα έτη, εξακολουθεί να αποτελεί σύγχρονο αίτημα των καιρών μας.

V. Η εξέλιξη των λαογραφικών μουσείων στην Ελλάδα (19ος -21ος αιώνας)

Στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος η έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως αναφέρθηκε και στην προηγούμενη ενότητα της παρούσας Εισαγωγής, ταυτίστηκε με τον αρχαίο ελληνικό κόσμο. Τα «ρεϊπιά» αυτού του αρχαίου κόσμου μετατράπηκαν σε «θεμέλια» της εθνικής ιδεολογίας για το νεοσύστατο ελληνικό κράτος, ενώ για τα μεταγενέστερα κατάλοιπα της αρχαιότητας (βυζαντινά, ενετικά, μουσουλμανικά, νεώτερα) δεν λήφθηκε, καταρχάς, καμία κρατική μέριμνα³⁷, καθώς στο δεδομένο ιδεολογικό πλαίσιο, τα μνημεία αυτά δεν θεωρήθηκαν υποστηρικτικά της νεοελληνικής ταυτότητας³⁸.

Έτσι, στο μουσειολογικό μέρος, την πρώτη αυτή περίοδο που αρχίζει να αυτοπροσδιορίζεται το ελληνικό κράτος, τα μουσεία προσπάθησαν να ταυτιστούν με την προστασία και φύλαξη των αρχαιοτήτων³⁹.

³³ Ρόκου Β., «Τα Λαογραφικά μουσεία της περιφέρειας. Ο ρόλος και η σημασία τους», Εισήγηση στο Συνέδριο του Συλλόγου Φίλων του Λαογραφικού Μουσείου, Τρίκαλα, 1996.

³⁴ Για τον χρήση της λέξης «κειμήλιο» βλ. Σκουτέρη –Διδασκάλου Ε., «Λαογραφικά μουσεία, πολιτισμική ταυτότητα και ιστορική μνήμη: όροι και επισημάνσεις», Πρακτικά της Α' Συνάντησης Λαογραφικών Μουσείων των Χωρών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, με θέμα *Ο ρόλος των λαογραφικών μουσείων στα πλαίσια της Ενωμένης Ευρώπης* (Αθήνα 1994 : Ελληνική Εταιρεία Λαογραφικής Μουσειολογίας), σ.57.

³⁵ Κυριακίδου Νέστορος Α., *Λαογραφικά Μελετήματα II* (Αθήνα 1993: Πορεία), σ.48.

³⁶ Αντζουλάτου – Ρετσίλα Ε., *Πολιτιστικά και μουσειολογικά σύμμεικτα* (Αθήνα 2005: Παπαζήσης), σ.262.

³⁷ Σημαντική μελέτη πάνω στην εξέλιξη των λαογραφικών μουσείων αποτέλεσε και η διδακτορική διατριβή της Δαλακούρα Ν., με τίτλο *Η μουσειακή παρουσία της σαρακατσάνικης ενδυμασίας. Συμβολή στην προσέγγιση, την ερμηνεία και την αξιολόγηση των μουσειακών εκθεμάτων*, Ιωάννινα 2016, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

³⁸ Χατζηνικολάου Τ., «Εισαγωγή», *Εθνογραφικά*, τόμος 12-13, σ.11-12.

³⁹ Οικονόμου Μ., *ό.π.*, σ.52.

Αυτό διαφαίνεται και από τη δημιουργία του Μουσείου Ακροπόλεως (1874) και του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου (1866 - 1889) ως προσπάθειες ενίσχυσης της εθνικής ταυτότητας και σύνδεσης με την αρχαία Ελλάδα⁴⁰.

Η αρχαιογνωστική αυτή προσπάθεια διαφαίνεται και από την *Εγκύκλιο του 1857*, που εξέδωσε ο υπουργός επί των Εκκλησιαστικών και της Δημόσιας Εκπαιδευσεως, Χαράλαμπος Χριστόπουλος, όπου παρακινεί τους εκπαιδευτικούς να συλλέγουν ήθη, έθιμα και κείμενα σε ιδιοματική γλώσσα και να τα στέλνουν στο υπουργείο.⁴¹ (Είναι, βέβαια, τα χρόνια που το ελληνικό έθνος βάλλεται από τη θεωρία του Φαλμεράγιερ)⁴².

Λίγο αργότερα, το 1887, ο Νικόλαος Γ. Πολίτης στέλνει νέα Εγκύκλιο στους εκπαιδευτικούς και τους παροτρύνει να συλλέγουν λαογραφικό υλικό από τους τόπους τους⁴³.

Την ίδια χρονιά χρησιμοποιεί επίσημα, για πρώτη φορά, τον όρο «Λαογραφία»⁴⁴.

Το πρώτο μουσείο, πάντως, με λαογραφικό υλικό ιδρύεται το 1882, όταν συστήνεται η Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος. Σκοπός της ήταν «η περισυναγωγή ιστορικής και εθνολογικής ύλης και παντοειδών αντικειμένων, συντελούντων εις διαφώτισίν της μέσης και νέας ελληνικής ιστορίας και φιλολογίας, του βίου και της γλώσσης του ελληνικού λαού και η σύσταση μουσείου περιλαμβάνοντος τα τοιαύτα μνημεία του εθνικού βίου»⁴⁵.

Επί της ουσίας, βασική προτεραιότητα της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας αποτέλεσε η συγκέντρωση τοπικών ενδυμασιών, μαζί με την συγκέντρωση υφαντών, κεντημάτων, κοσμημάτων καθώς και άλλων έργων των λαϊκών τεχνών.

Αυτή η τάση ήταν απόρροια της εποχής, κατά την οποία γενικότερα τα έργα των λαϊκών τεχνών αντιμετωπιζόνταν ως «καλλιτεχνήματα», ως έργα που συλλέγονται για την αισθητική τους αξία προκειμένου να τεκμηριώσουν και αυτά τη συνέχεια της ελληνικής τέχνης και του ελληνισμού στους αιώνες.

⁴⁰ Μερακλής Γ.Μ., *Θέματα λαογραφίας* (Αθήνα 1999 : Καστανιώτης), σ.83-85,88. Κατά τον Γ. Μ. Μερακλή το ενδιαφέρον για τον υλικό βίο δεν έλειψε ποτέ. Υπήρξε απλώς περιορισμένο αν συγκριθεί με εκείνο που εκδηλώθηκε για τον πνευματικό βίο. Συγκεκριμένα αναφέρει το βιβλίο *Ελληνική λαϊκή τέχνη. Σκύρος* της Αγγελικής Χατζημιχάλη το 1925, όπου διαφαίνεται το άνοιγμα προς την διάσταση του υλικού πολιτισμού. Αντίστοιχα αναφέρει το βιβλίο *Αιτωλικαί οικήσεις, σκεύη και τροφαί*, του Δημήτριου Λουκόπουλου το 1925 αλλά και το βιβλίο του Γεώργιου Μέγα το 1922 για τις θρακικές οικήσεις.

⁴¹ Λουκάτος Δ., *Εισαγωγή στην Ελληνική Λαογραφία* (Αθήνα 1978 : Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης), σ.63, βλ. ακόμη Χατζηνικολάου Τ., «Μνήμη και ανάμνηση. Για μια νέα προσέγγιση των μουσειακών συλλογών», στο *Η προφορική ιστορία στα μουσεία και στην εκπαίδευση* (Αθήνα 2015: Νήσος), σ.66.

⁴² Fallmerayer J.P., « Περί της καταγωγής των σημερινών Ελλήνων » (Αθήνα 1984: Νεφέλη).

⁴³ Λουκάτος Δ., *ό.π.*, σ.66.

⁴⁴ Για την ονοματοθεσία της λαογραφίας βλ. Αλεξιάδης Αλ. Μ., *Ελληνική και Διεθνής επιστημονική ονοματοθεσία της Λαογραφίας* (Αθήνα 2010: Ινστιτούτο του βιβλίου Α. Καρδαμίτσα) πρβλ. Λουκάτος Δ., *ό.π.*, σ.66, όπου και σημειώνεται ότι για πρώτη φορά χρησιμοποιείται ο όρος «Λαογραφία», στη θέση των όρων «παραδόσεις», «έθιμα», συλλογικές δηλαδή εκφράσεις.

⁴⁵ Καταστατικόν της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος, Αθήνα, 1882, σ.3. Αναφέρεται και από τον Λάππα Τ., *Τα 100 χρόνια της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας και του μουσείου της (1882-1982)* (Αθήνα 1982: Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία), σ.6.

Η προσπάθεια αυτή εμπλουτίστηκε επίσης και με δωρεές ιδιωτών και συλλεκτών⁴⁶.

Η δημιουργία λοιπόν, συνακόλουθα του *Εθνικού Ιστορικού Μουσείου*⁴⁷ υλοποιείται υπό την αιγίδα της Ι. Ε.Ε.Ε., η οποία στο καταστατικό της ανέφερε ότι: «το μουσείο θα περιλαμβάνει σκεύη, ενδυμασίας, όπλα, έργα τέχνης και τα τοιαύτα, δι' ων θα κατασταθή δυνατόν να παρέχεται ζώσα εικόν του βίου του ελληνικού λαού και της κοινωνικής καταστάσεως αυτώ εν τοις διαφόροις περιόδοις της πατρίου ιστορίας και να διαφωτισθεί η ιστορία της ελληνικής τέχνης εν χρόνοις μάλιστα καθ' ους εντελής της και έκπτωτος της πότε δόξης θεωρουμένη, δεν ηζιώθη ιδιαιτέρας προσοχής και μελέτης».

Πρόκειται για την ανακοίνωση που εξέδωσε η Εταιρεία αμέσως μετά τη σύσταση της, προκειμένου να γνωστοποιήσει την ίδρυσή της στο ευρύ κοινό⁴⁸.

Ουσιαστικά πρόκειται για το πρώτο μουσείο που έστρεψε την προσοχή από την κλασσική αρχαιότητα στον ελληνικό λαϊκό πολιτισμό.

Σημαντικούς σταθμούς αποτέλεσαν, στο εξής, η ίδρυση της *Ελληνικής Λαογραφικής Εταιρείας*⁴⁹ από τον Νικόλαο Γ. Πολίτη, το 1908, με σκοπό τη διάσωση και μελέτη τεκμηρίων του μεσαιωνικού και νεοελληνικού πολιτισμού, του *Λυκείου Ελληνίδων*⁵⁰, το 1914, από την Καλλιόπη Παρρέν, που προχώρησε στη συλλογή παραδοσιακών («εθνικών») ενδυμασιών, και του *Λαογραφικού Αρχείου της Ακαδημίας Αθηνών*, το 1918, με σκοπό την περισυλλογή, διάσωση και έκδοση των μνημείων του βίου και της γλώσσας του ελληνικού λαού⁵¹.

Την ίδια χρονιά, το 1918, ιδρύεται με πρωτεργάτες τον ποιητή, Γεώργιο Δροσίνη και τον αρχαιολόγο, Γιώργο Κουρουνιώτη, το πρώτο καθαυτό λαογραφικό μουσείο, το *Μουσείο Ελληνικών Χειροτεχνημάτων*⁵². Οι δράσεις και οι σκοποί του μουσείου έχουν αρχαιολογική

⁴⁶Βλ. Μελετόπουλος Ι.Α., *Οδηγός του Ε.Ι.Μ.*, Αθήνα 1975, και Δερμιτζάκη Κ., *Το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος: Ίδρυση, συλλεκτική πολιτική και άλλες δράσεις (1882-1926)*, διδακτορική διατριβή, (Αθήνα 2011: Ε.Κ.Π.Α.), Τμήματα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Γεωλογίας και Γεωπεριβάλλοντος κ.ά., και ακόμη βλ. τον συλλογικό (διγλωσσο) τόμο της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος, *Εθνικό Ιστορικό Μουσείο. Η ιστορία και οι συλλογές του*, Σχεδιασμός-συντονισμός έκδοσης: Ευθυμία Παπασπύρου, επιμέλεια κειμένων: Μαρία Παπαναστασίου, Αθήνα 2015.

⁴⁷ ethniko-istoriko-mouseio/ (Τελευταία επίσκεψη 29/1/2021).

⁴⁸ Δημακοπούλου Χ., *Η ίδρυση της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος* (Αθήνα 1982), σ.5-6.

⁴⁹ Για την ιστορία της Ελληνικής Λαογραφικής Εταιρείας βλ. Κούζας Γ., *Ελληνική Λαογραφική Εταιρεία: Η ιστορική διαδρομή της (1908 -2008)* (Αθήνα 2009: ΕΛΕ) και <https://www.laographiki.gr/> (τελευταία επίσκεψη 10/2/2021).

⁵⁰ Για την ιστορία του Λυκείου των Ελληνίδων Βλ. Μπόμπου- Πρωτοπαππά, *Το Λύκειο των Ελληνίδων 1911-1911* (Αθήνα 1993: Λύκειο των Ελληνίδων) πρβλ. Ολυμπίτου Ε., «Αναζητήσεις και προσανατολισμοί της εθνικής ιδεολογίας: η πρώτη εικοσαετία της επιστήμης της Λαογραφίας και η δημιουργία του Λυκείου Ελληνίδων», στο *Το Λύκειο των Ελληνίδων, 100 χρόνια*, επιμ. Αβδελά Έφη (Αθήνα 2010: Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς), σ.339-363 και <https://lykeionellinidon.com/istoria/> (τελευταία επίσκεψη 10/2/2021).

⁵¹ <http://www.academyofathens.gr/el/research/centers/folklore> (τελευταία επίσκεψη 10/2/2021).

⁵² Ζώρα Π. (κείμενα), *Μουσείο Λαϊκής Τέχνης. Κατάλογος* (Αθήνα 1977: Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών), Ρωμαιού-Καρασταμάτη Ελ., «Το Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης και ο ρόλος του στην οργάνωση των ελληνικών λαογραφικών μουσείων», *Λαογραφία* 36 (1990-1992), σ.121-128, η ίδια, «Το Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης», στον τόμο *Λαογραφικά Μουσεία στην Ελλάδα. Μορφές-Εξέλιξη-Προοπτικές, Επιστημονικό Συμπόσιο με την ευκαιρία συμπλήρωσης 70 χρόνων από την ίδρυση του Μουσείου Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης* (Αθήνα 1997: Υπουργείο Πολιτισμού-Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης), σ.15-19, και ακόμη Χατζηνικολάου Τ., «Η στροφή στο λαϊκό πολιτισμό και τα πρώτα μουσεία», ό.π., σ. 14, η ίδια, «Η προστασία της νεώτερης κληρονομιάς στις αρχές του 20ού αιώνα. Η ίδρυση του Μουσείου Ελληνικών Χειροτεχνημάτων: τα πρώτα βήματα (1918-1923)», στον τόμο Πολυμέρου-Καμηλάκη Αικ. (επιμ.), *Ο Νικόλαος Γ. Πολίτης και το Κέντρον Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας, Πρακτικά Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου*, 4-7 Δεκεμβρίου 2003 (Αθήνα

προσέγγιση. Δεν συλλέγει τα απλά χρηστικά αντικείμενα παρά μόνο κεντήματα, προϊόντα υφαντικής ή ό,τι άλλο φέρει διακόσμηση και μπορεί να θεωρηθεί «καλλιτεχνία». Τα «χειροτεχνήματα» αντιμετωπίζονται ως διακοσμητικά αντικείμενα που συλλέγονται για την καλλιτεχνική τους αξία και ερμηνεύονται με σκοπό να αναδείξουν την συνέχεια της ελληνικής τέχνης⁵³. Στην πορεία των χρόνων, το μουσείο μετονομάζεται σε («Εθνικό Μουσείο Κοσμητικών Τεχνών», το 1923, σε «Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης», το 1931, σε «Μουσείο Νεότερου Ελληνικού Πολιτισμού», προσφάτως).

Το 1931, συγκροτείται η λαογραφική συλλογή του Μουσείου Μπενάκη, της οποίας τα αντικείμενα έχουν επίσης επιλεγεί με κριτήριο την αισθητική τους αξία⁵⁴. Έχοντας ως σκοπό τη συλλογή και ανάδειξη του υλικού λαϊκού πολιτισμού, το μουσείο αποσκοπεί στη λειτουργία του, ως «σχολείο» για την ανάπτυξη των διακοσμητικών τεχνών στην Ελλάδα⁵⁵.

Θα λέγαμε, ότι τα μουσεία, εν τω συνόλω τους, κατά τις δεκαετίες 1930-1950, είναι μουσεία λαϊκής τέχνης⁵⁶ και οφείλονται στην πλειονότητά τους σε ιδιωτικές πρωτοβουλίες.

Το 1957, σε δύο πολύ ενδιαφέροντα κείμενά του ο Δημήτριος Σ. Λουκάτος αναφέρει μεταξύ άλλων, ότι «καιρός όμως είναι να μην ξεχνούμε και μια άλλη πιο πρόσφατη κληρονομιά, τη νεοελληνική των πατέρων μας, που όσο και αν είναι φτωχή σε περγαμηνές και σε ανώτερη τέχνη, δεν παύει να είναι πλούσια σε ανθρώπινη και εθνική σημασία και που είναι μάλιστα δεμένη μαζί μας ζεστότερα και πιο ψυχικά από την αρχαία»⁵⁷.

Τη δεκαετία του 1960, μπροστά στη διαπίστωση ότι ο προβιομηχανικός τρόπος ζωής χάνεται, παρατηρείται κατακόρυφη άνοδος του αριθμού των νέων λαογραφικών μουσείων. Η άνοδος αυτή συνεχίζεται και στη δεκαετία του 1970. Κύριο χαρακτηριστικό των νέων μουσείων είναι ότι η πλειονότητα τους βρίσκεται πλέον στην επαρχία⁵⁸.

Ο Δημήτριος Σ. Λουκάτος στο βιβλίο του, «Εισαγωγή στην Ελληνική Λαογραφία», το 1977, τονίζει πως «τώρα πια ο σκοπός των μουσείων δεν είναι απλός αποθησαυριστικός, αλλά και διδακτικός, ιδιαίτερα στον λαογραφικό τομέα, όπου πρέπει ν' αξιολογείται η τέχνη του λαού, για μια παραδοσιακή συνέχεια της από τον ίδιο τον λαό»⁵⁹.

2012: Ακαδημία Αθηνών-Κ.Ε.Ε.Α.), Δημοσιεύματα του Κ.Ε.Ε.Α., τ.2, σ.991-1007, η ίδια, «Λαογραφικά μουσεία και συλλογές στην Ελλάδα», *Μίτος*, 2 (1994) σ.28-29 και η ίδια, «Η Άννα Αποστολάκι και το Εθνικόν Μουσείον Κοσμητικών Τεχνών», στον τόμο Ανδρομάχη Οικονόμου-Βασιλική Φλώρου (επιμ.), *Αντίδωρο στην Άννα Αποστολάκι. Η ζωή, το έργο και η συνεισφορά της* (Αθήνα 2017: Λύκειο των Ελληνίδων), σ.175-196

⁵³ Βουδούρη Δ., *Κράτος και Μουσεία: Το θεσμικό πλαίσιο των αρχαιολογικών μουσείων* (Αθήνα/Θεσσαλονίκη 2003: Εκδόσεις Σάκκουλα), σ.61-80 πρβλ.. Χατζηνικολάου Τ., «Εισαγωγή», *Εθνογραφικά*, τόμος 12-13, σ.13 - 14.

⁵⁴ Βελιώτη – Γεωργοπούλου Μ., «Η ιδεολογία της εκπαίδευσης στα ελληνικά Λαογραφικά μουσεία», στην Α' συνάντηση λαογραφικών μουσείων των χώρων της Ευρωπαϊκής κοινότητας – *Ο ρόλος των λαογραφικών μουσείων στα πλαίσια της Ενωμένης Ευρώπης* (Αθήνα 1992 : Ίδρυμα Ευγενίδου), σ.323

⁵⁵ Αυδίκος Ε. ό.π., σ.534.

⁵⁶ Ο. π., σ.324.

⁵⁷ Μούλιου Μ., «Τα μουσεία στην Ελλάδα. Σταθμοί στη μεταπολεμική ιστορία και σύγχρονες προκλήσεις», επιμ. Σ. Λεκάκης, Ν. Πάντζου, *Εγχειρίδιο: Εισαγωγή στη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς* (2009: Εκδόσεις Ασίνη), σ.16-17.

⁵⁸ Βελιώτη – Γεωργοπούλου Μ., ό.π., σ.325 πρβλ. Γουργιώτη Α. ό.π., σ.87.

⁵⁹ Λουκάτος Δ., ό.π., σ.86.

Από τα τέλη του 1980, η εμφάνιση της Νέας Μουσειολογίας⁶⁰, ως επιστήμη και οι θεωρητικές μελέτες για τον υλικό πολιτισμό, δημιούργησαν εύφορο έδαφος για την πραγματοποίηση σταδιακών αλλαγών, την ανάπτυξη της ερευνητικής δράσης των μουσείων και την αλλαγή κατεύθυνσης, σε θέματα συγκρότησης και ερμηνείας των συλλογών⁶¹.

Νέα μουσεία δημιουργούνται, όπως, το *Μουσείο Ελληνικών Λαϊκών Οργάνων – Δωρεά Φοίβου Ανωγειανάκη*⁶², το *Κέντρο Μελέτης Νεώτερης Κεραμικής*⁶³ κι ακόμα το μικρό *Μουσείο Καλαθοπλεκτικής των Ρομά* στην Κομοτηνή⁶⁴, κ.λπ.

Παράλληλα, η ευρωπαϊκή τάση για δημιουργία οικομουσείων και υπαίθριων μουσείων επηρεάζει και την Ελλάδα, με τη δημιουργία του *Μουσείου Μετάξης*, στο Σουφλί⁶⁵, του *Μουσείου Πλινθοκεραμοποιίας Ν.&Σ. Τσαλαπάτα*, στο Βόλο⁶⁶, καθώς και του υπαίθριου *Μουσείου Υδροκίνησης*⁶⁷, στη Δημητσάνα⁶⁸.

Το 1983, ιδρύεται το ελληνικό τμήμα του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM), το οποίο έδωσε ώθηση σε έναν επιστημονικό πλέον διάλογο, μετέφερε στον ελληνικό χώρο τη διεθνή προβληματική και συνέβαλε στη δημιουργία διαύλου επικοινωνίας μεταξύ των ελληνικών και των ξένων μουσείων⁶⁹.

Το 1984, στην Πρώτη Συνάντηση Μουσειολογίας⁷⁰, αναφέρεται ότι ανάμεσα στους σκοπούς της συνάντησης συγκαταλέγεται και ο κοινωνικός ρόλος των μουσείων⁷¹. Παράλληλα, δίνεται πολιτιστική και εκπαιδευτική διάσταση γύρω από το λαογραφικό μουσείο. Ως εκ τούτου, αρχίζουν οι συναντήσεις με εκπαιδευτικούς, οργανώνονται εκθέσεις που συνοδεύονται από καταλόγους, ξεναγήσεις για το κοινό κ.α.⁷².

Το 1985, οργανώνεται από τη διεύθυνση λαϊκού πολιτισμού του ΥΠ.ΠΟ. το εκπαιδευτικό σεμινάριο «Λαογραφικά/Εθνογραφικά Μουσεία και Συλλογές. Οργάνωση και λειτουργία» ενώ το 1986, πραγματοποιείται το Α΄ Διεθνές Συνέδριο Μουσειολογίας του ICOM.

⁶⁰ Για τη νέα μουσειολογία βλ. Οικονόμου Μ., *ό.π.*, σ. 26-27 πρβλ. Μούλιου Μ., *ό.π.*, πρβλ. Vergo P. *The New Museology* (London 1989: Reaktion Book) σ.1, όπου η Νέα Μουσειολογία ορίζεται ως «*Η μελέτη των μουσείων, της ιστορίας και της φιλοσοφίας που τα διέπουν, των ποικίλων τρόπων με τους οποίους διαχρονικά ιδρύθηκαν και διαμορφώθηκαν, των ομολογούμενων ή ανομολόγητων στόχων και των πολιτικών τους, του εκπαιδευτικού ή πολιτικού ή κοινωνικού ρόλου τους*».

⁶¹ Χατζηνικολάου Τ., «Μνήμη και ανάμνηση. Για μια νέα προσέγγιση των μουσειακών συλλογών», στο *Η προφορική ιστορία στα μουσεία και στην εκπαίδευση* (Αθήνα 2015: Νήσος), σ.66.

⁶² moyseio-ellinikon-laikon-moysikon-organon-foivoy-anogeianaki/ (τελευταία επίσκεψη 14/2/2021).

⁶³ <http://potterymuseum.gr/> (τελευταία επίσκεψη 14/2/2021).

⁶⁴ <http://romagr.gr/museum/204> (τελευταία επίσκεψη 14/2/2021).

⁶⁵ [/Mouseio-Metaxis/to-mouseio.aspx](http://Mouseio-Metaxis/to-mouseio.aspx) (τελευταία επίσκεψη 14/2/2021).

⁶⁶ Mouseio-Plinthokeramopoieias-Tsalapata/to-mouseio.aspx (τελευταία επίσκεψη 14/2/2021).

⁶⁷ <https://www.piop.gr/el/diktuo-mouseiwn/Mouseio-Ydrokinisis> (τελευταία επίσκεψη 14/2/2021).

⁶⁸ Αυδίκος Ε., *ό.π.*, σ.539.

⁶⁹ Χατζηνικολάου Τ., «Εισαγωγή», *Εθνογραφικά*, τόμος 12-13 (2003), σ.18.

⁷⁰ Πρακτικά Α΄ Συνάντησης Μουσειολογίας (Αθήνα, εκδόσεις ICOM, 1987).

⁷¹ Βελιώτη – Γεωργοπούλου Μ., *ό.π.*, σ.325 πρβλ. Γουργιώτη Λ, *ό.π.*, σ. 86-91.

⁷² Βελιώτη – Γεωργοπούλου Μ., *ό.π.*, σ.329.

Τέλος, κατά το έτος 1989, μεταφράζεται από το ελληνικό τμήμα, ο Κώδικας Δεοντολογίας⁷³ του ICOM⁷⁴.

Στα σύγχρονα μουσεία του 21ου αιώνα δίνεται πλέον συνεχώς έμφαση στον εκπαιδευτικό τους ρόλο αλλά και στον ανθρωποκεντρικό τους χαρακτήρα, μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων, διαλέξεων, ημερίδων κ.τ.λ.

Κύριο μέλημα τους είναι να συμβαδίσουν με τις τάσεις της εποχής, ώστε να μην θεωρηθούν ένα απαρχαιωμένο εργαλείο εκπαίδευσης αλλά ένα μέσο που έχει τη δυνατότητα προσαρμογής στις νέες κάθε φορά τάσεις και στις νέες αντιλήψεις⁷⁵, ως «υποδοχέας» και «διασπορέας» πολιτισμού⁷⁶.

Σημαντικότερη αλλαγή στον τρόπο διαχείρισης των μουσειακών συλλογών σήμερα αποτελεί η μετατόπιση από τα αντικείμενα (και τις πληροφορίες που τα συνοδεύουν) στον αποδέκτη, δηλαδή τον επισκέπτη⁷⁷.

⁷³ [Κώδικας Δεοντολογίας](#) (τελευταία επίσκεψη 29/1/2021).

⁷⁴ [Νέα μουσειολογία στην Ελλάδα](#) (τελευταία επίσκεψη 29/1/2021).

⁷⁵ Duke L., «The museum visit: it's an experience, not a lesson», *Curator* (2010), σ.271-279.

⁷⁶ Αυδίκος Ε., ό.π., σ.530.

⁷⁷ [Γκαζή Μουσεία για τον 21ο αιώνα](#) (τελευταία επίσκεψη 29/1/2021). Για τη σχέση των μουσείων με τους επισκέπτες του βλ. Αντζουλάτου- Ρετσίλα Ευρ., *Το μουσείο και ο ρόλος του στην κοινωνία* (Άρτα 1984 : Μουσικοφιλολογικός Σύλλογος Άρτης «ο Σκουφάς»).

VI. Λαογραφικά μουσεία και συλλογές της περιφέρειας

Μέχρι το παρόν σημείο της εργασίας, έγινε προσπάθεια να παρουσιαστεί (συνοπτικά) μια επεξηγηματική ανάλυση της έννοιας του «λαογραφικού μουσείου». Πρόκειται, δηλαδή, για μια συλλογή, που δεν περιέχει μόνο τα αισθητικά ωραία αντικείμενα, τα «έργα τέχνης», αλλά κυρίως τα αντικείμενα που έχουν αξία για τη χρήση και την τεχνική τους⁷⁸. Επομένως, αναφερόμενοι σε ένα λαογραφικό μουσείο ή σε μία λαογραφική συλλογή, ουσιαστικά αναφερόμαστε στο ίδιο ιδεολογικό και θεωρητικό πλαίσιο, που διαφοροποιείται απλώς από την αρωγή του κράτους στην ονομασία τους⁷⁹.

Κατά την Άλκη Κυριακίδου Νέστορος, τα τοπικά λαογραφικά μουσεία είναι αυτά που προσπαθούν να διασώσουν το ιδιαίτερο χρώμα μιας παλιότερης εποχής και να διαφυλάξουν έτσι κάτι από τον παραδοσιακό τρόπο ζωής που λησμονήθηκε από την επικράτηση του μοντέρνου πολιτισμού⁸⁰.

Τα αντικείμενα που συλλέγονται περιγράφονται ως «οικογενειακά κειμήλια». Η λέξη «κειμήλια» αντιπροσωπεύει το τοπικό λαογραφικό μουσείο και αφορά στην συγκέντρωση των κοινοτικών μας κειμηλίων⁸¹.

Στην Ελλάδα αρωγός για το στήσιμο των λαογραφικών μουσείων και συλλογών στάθηκαν οι τοπικοί πολιτιστικοί σύλλογοι αλλά και οι ιδιώτες, που κατά τις δεκαετίες 1980 και 1990, ενίσχυσαν τη δημιουργία τέτοιων χώρων και επέφεραν θεαματικά αποτελέσματα⁸².

Οι λόγοι διαφαίνονται και στα Καταστατικά τους. Εκεί, ως σκοποί της συγκρότησης συλλογών αναφέρονται, κατά κύριο λόγο, η διάσωση της τοπικής παράδοσης και η διατήρηση της λαϊκής τέχνης, ενώ σπανιότερα προβάλλονται λόγοι που αφορούν τον τουρισμό ή την εκπαίδευση⁸³.

Παρά ταύτα, σε πολλές περιπτώσεις, κατά τη συλλογή του υλικού δεν ακολουθήθηκαν επιστημονικά κριτήρια και δεν υπήρξε μέριμνα για καταγραφή πληροφοριών ή τεκμηρίωση⁸⁴.

⁷⁸ Ρωμαίου – Καρασταμάτη Ε., «Συγκρότηση και οργάνωση λαογραφικής συλλογής», στο *Λαογραφικά μουσεία και συλλογές: Οργάνωση και λειτουργία*, Πρακτικά εκπαιδευτικού σεμιναρίου (Αθήνα 1988: Υπουργείο Πολιτισμού), σ. 29-34.

⁷⁹ [Άρθρο 45](#) Για την σύσταση μουσείου σύμφωνα με το άρθρο 45 πρβλ. [Αναγνώριση μουσείων](#) για την απόκτηση πιστοποίησης (τελευταία επίσκεψη 29/1/2021).

⁸⁰ Κυριακίδου Νέστορος Α., «Σκέψεις για ένα τοπικό Λαογραφικό μουσείο. Τι αντιπροσωπεύει και σε τι χρησιμεύει;» στο *Λαογραφικά Μελετήματα II*, επιμέλεια Ε. Σκουτέρη- Διδασκάλου (Αθήνα 1993: Πορεία), σ. 17.

⁸¹ Ο. π., σελ. 18.

⁸² Οικονόμου Ανδρομάχη, *Υλικός πολιτισμός: θεωρία, μεθοδολογία, αξιοποίηση. Σύντομη επισκόπηση* (Αθήνα 2014: Παπαζήσης), σελ. 188.

⁸³ Χατζηνικολάου Τ., «Εισαγωγή», *Εθνογραφικά*, τόμος 12-13, σ.16.

⁸⁴ Χατζηνικολάου Τ., ό.π., σ.16. Για τα προβλήματα των τοπικών συλλογών βλ. Παπαδόπουλος Σ. Αγ, «Από τις τοπικές συλλογές στα σύγχρονα μουσεία», στο *Ανθρωπολογικά Μουσειολογικά. Μικρά Μελετήματα* (Αθήνα 2003: Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς), σ.104-108.

Κατά την Βασιλική Ρόκου, τα μουσεία της περιφέρειας αποτέλεσαν χώρο ενός άναρχου αρχείου και όλοι οι παράμετροι που καθόριζαν την οργάνωση τους, προερχόταν από την αγάπη, το συναίσθημα αλλά και την πρόσφορη διάσωση⁸⁵.

Συνέπεια αυτής της πρακτικής είναι ότι το λαογραφικό υλικό δεν ήταν αντιπροσωπευτικό και δεν μπορούσε να αναπαραστήσει συγκεκριμένες παραδοσιακές κοινωνίες.

Κατά την Τέτη Χατζηνικολάου, τα μουσεία της περιφέρειας ήταν μικρές βιτρίνες με στοιβαγμένα αντικείμενα, που στην καλύτερη περίπτωση, ακολουθούσαν ειδολογική κατάταξη του υλικού (κεντητική, μεταλλοτεχνία, κεραμική κτλ.)⁸⁶.

Παρά ταύτα, ασχέτως οργάνωσης και τεκμηρίωσης, θα λέγαμε ότι το τοπικό λαογραφικό μουσείο τρέφει τη συλλογική μνήμη της κοινότητας, της «μικρής μας πατρίδας», όπως ανέφερε ο Ίων Δραγούμης⁸⁷, και συσσωρεύει τον υλικό πολιτισμό μιας ομάδας, προκειμένου να διασωθεί από την φθορά του χρόνου⁸⁸.

Σημαντικά είναι τέλος, τα λόγια της Βασιλικής Ρόκου, για τη σημασία της εξερεύνησης των λαογραφικών μουσείων και συλλογών στη χώρα μας: «...*Αρχίζοντας να ετοιμάζω αυτή τη εισήγηση, αισθάνθηκα για μια ακόμη φορά, την πρώτη έλλειψη. Ένα corpus των λαογραφικών μουσείων της Ελλάδας, κατά περιφέρειες. Η έρευνα του μουσειολογικού χάρτη της Ηπείρου, αποσπασματικού και ισχνού στη διάρθρωση του, μου έδωσε τις μικρές διαστάσεις του δικτύου των μουσείων... Η χαρτογράφηση των τοπικών μουσείων, γνωστή μόνο από τους οδηγούς των τουριστικών γραφείων, περιμένει την αξιολόγηση και τη λεπτομερειακή και επιστημονική παρουσίαση τους*»⁸⁹.

VII. Θέμα και σκοπός της παρούσας εργασίας

Στο ανωτέρω πλαίσιο εντάσσεται το θέμα της παρούσας εργασίας, με τον τίτλο «*Η διαχείριση της νεότερης πολιτιστικής κληρονομιάς: Λαογραφικά μουσεία και συλλογές στην Περιφερειακή Ενότητα Καρδίτσας*».

Η εργασία μου αποτελεί μια προσπάθεια καταγραφής και ιχνηλάτησης γνωστών αλλά και άγνωστων ευρύτερα λαογραφικών μουσείων και συλλογών στην Περιφερειακή Ενότητα της Καρδίτσας, τα οποία στην πλειονότητά τους στερούνται προβολής και συνολικής αναφοράς έως και σήμερα.

Η εργασία προσπαθεί να συμβάλει στη μελέτη της θεσσαλικής και ιδιαίτερα της καρδιτσιώτικης πολιτισμικής ιστορίας, όπως αυτή έχει διασωθεί έως σήμερα στις λαογραφικές συλλογές της περιοχής, γνωρίζοντάς μας όψεις τρόπων ζωής του παρελθόντος, συνδεδεμένων με την οικοτεχνία καθώς και με την εργαστηριακή τέχνη και παραγωγή.

⁸⁵ Ρόκου Β., ό.π., σ.290.

⁸⁶ Χατζηνικολάου Τ., «Εισαγωγή», *Εθνογραφικά*, τόμος 12-13, σ.16.

⁸⁷ [Η μικρή Πατρίδα](#) (Τελευταία επίσκεψη 29/1/2021).

⁸⁸ Αυδίκος Ε., ό.π., σ.535-536.

⁸⁹ Ρόκου Β., ό.π., σ.301,307.

VIII. Μεθοδολογία

Η ερευνητική αυτή εργασία κατέγραψε τις ιστορίες των τοπικών μουσείων και συλλογών, προσπαθώντας να δώσει απαντήσεις σε ερωτήματα που αφορούν τους λόγους αλλά και τις συνθήκες που ώθησαν σε αυτή την δημιουργία. Πρόκειται για σημαντικές απορίες, καθώς οι περισσότερες συλλογές, ως μη κρατικές, στερούνται βοήθειας, από την αρμόδια αρχή. Η απόφαση αυτή επομένως, υποδηλώνει μια πράξη, που ξεπερνά την απλή προβολή και επίδειξη των αντικειμένων.

Μάλιστα, σε μια μικρή κοινότητα, ο χώρος αυτός έχει περισσότερες σημασιολογικές ερμηνείες και σκοπούς για τους κατοίκους. Η καταγραφή των αντικειμένων, εμποτισμένων με μνήμες και υλικές μαρτυρίες του παρελθόντος, αποτελούν ενδείξεις, όσον αφορά τις επαγγελματικές ασχολίες του παρελθόντος, την ένδυση, αλλά και την καθημερινή ζωή, εν τω συνόλω.

Αναζητήθηκαν επίσης, οι τρόποι λειτουργίας των λαογραφικών μουσείων και συλλογών της Καρδίτσας. Εφόσον στην πλειονότητά τους, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, οι περισσότερες συλλογές προέρχονται από ιδιωτική πρωτοβουλία, δεν υπάρχει μόνιμο επιστημονικό προσωπικό, οι συλλογές δεν είναι ανοιχτές καθημερινά, δεν υπάρχει τεκμηριωμένο σύστημα καταγραφής, δεν γίνεται τακτική συντήρηση κ.τ.λ.

Επομένως, τέθηκαν ερωτήματα σχετικά με τα κριτήρια λειτουργίας τους και πώς αυτά ορίζονται. Φυσικά, αυτό δεν υποτιμά ούτε τον λόγο ύπαρξης, ούτε την προσπάθεια των ανθρώπων που δημιουργούν λαογραφικές συλλογές. Αντιθέτως, με βάση το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της καθεμιάς (ένα σημαντικό αντικείμενο, ένα σημαντικό ήρωα για προβολή, ένα ιδιαίτερο κτιριακό συγκρότημα κ.α.) ο χώρος μετατρέπεται σε «κιβωτό κειμηλίων» τόσο για τους κατοίκους όσο και για τους ανθρώπους που θα την επισκεφθούν.

Σημαντικό μέρος της όλης προσπάθειας αποτέλεσαν ακόμη, οι δημιουργοί αυτών των συλλογών, οι οποίοι συνδέονται μαζί τους όχι με επιστημονικά αλλά με συναισθηματικά κυρίως κριτήρια.. Πρόκειται για ανθρώπους που θεωρούν πολύ σημαντική την αξία της παράδοσης αλλά και διατήρησης της και προσπαθούν να επιτύχουν τα βέλτιστα με τα λίγα εφόδια που διαθέτουν. Στην πλειονότητά τους, δεν διαθέτουν λαογραφικές/μουσειολογικές γνώσεις και η όλη προσπάθεια απορρέει από το πνεύμα διατήρησης της πολιτισμικής κληρονομιάς αλλά και προβολής της ιστορίας του χωριού.

Η ερευνητική εργασία ξεκίνησε το έτος 2017, με βιβλιογραφική μελέτη, καταρχάς, η οποία με εισήγαγε στον κόσμο της Μουσειολογίας.

Το επόμενο στάδιο ήταν ο εντοπισμός των λαογραφικών μουσείων και συλλογών στο νομό Καρδίτσας. Τα δημαρχεία ήταν αυτά που με πληροφόρησαν σχετικά με την διαίρεση σε δήμους, τον αριθμό των χωριών αλλά και τους προέδρους τους. Σε επικοινωνία μαζί τους, πληροφορήθηκα για την ύπαρξη μουσείου ή συλλογής για το κάθε χωριό ξεχωριστά.

Εν συνεχεία, προχώρησα στην επιτόπια έρευνα και στην επίσκεψη των περισσότερων χωριών, όπου ήρθα σε επαφή με τους υπεύθυνους των λαογραφικών μουσείων και λαογραφικών συλλογών, οι οποίοι μού παραχώρησαν συνεντεύξεις και πληροφοριακό υλικό

για τη σύνταξη του «φύλλου περιγραφής»⁹⁰, (σύμφωνα με το βιβλίο των Αριστείδη Ν. Δουλαβέρα και Χρήστου Κ. Ρέππα) για κάθε μουσείο και συλλογή.

ΙΧ. Διάρθρωση της εργασίας

Στην εργασία μου, μετά την Εισαγωγή, το υλικό παρουσιάζεται διαρθρωμένο στα εξής πέντε κεφάλαια:

- I. Η Περιφερειακή Ενότητα Καρδίτσας. Δημογραφικά στοιχεία
- II. Μουσεία στην Περιφερειακή Ενότητα Καρδίτσας
- III. Λαογραφικά μουσεία και συλλογές της Περιφερειακής Ενότητας Καρδίτσας⁹¹
- IV. Μικρές λαογραφικές συλλογές της Περιφερειακής Ενότητας Καρδίτσας
- V. Αιτίες δημιουργίας των λαογραφικών συλλογών στην Περιφερειακή Ενότητα της Καρδίτσας

Στο πρώτο κεφάλαιο (Η Περιφερειακή Ενότητα Καρδίτσας. Δημογραφικά στοιχεία) παρουσιάζονται δημογραφικές πληροφορίες για την Περιφερειακή Ενότητα Καρδίτσας και τους δήμους της.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται όλα τα μουσεία του νομού. Η παρουσίαση των λαογραφικών μουσείων και συλλογών γίνεται στο τρίτο κεφάλαιο, με αναφορά στον χώρο, τα αντικείμενα, τις συνθήκες αλλά και τα εφόδια συντήρησης των εκθεμάτων. Επιπλέον, παρουσιάζονται οι άνθρωποι που υλοποίησαν το στήσιμο των μουσείων και συλλογών και στηρίζουν τους χώρους αυτούς, με περίσσια αγάπη και νοσταλγία για την παράδοση και ιστορία του τόπου τους.

Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται λόγος για τις συλλογές, που δεν ολοκλήρωσαν ακόμη την οργάνωση και λειτουργία τους, αναμένουν τον εμπλουτισμό τους ή βρίσκονται σε μια πρώιμη φάση συγκέντρωσης και προβολής των εκθεμάτων κ.λπ.

Στο τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας παρουσιάζονται οι αιτίες δημιουργίας λαογραφικών μουσείων και συλλογών στην Περιφερειακή Ενότητα της Καρδίτσας, με έμφαση σε δυο σημαντικούς αρωγούς για το στήσιμο των λαογραφικών μουσείων και συλλογών: Τους πολιτιστικούς συλλόγους και την αρμόδια κοινοτική αρχή.

Η εργασία ολοκληρώνεται με τα Επιλεγόμενα (συμπεράσματα και σκέψεις που προήλθαν από την επιτόπια έρευνα στα λαογραφικά μουσεία και τις συλλογές, καθώς και προτάσεις ιδιαίτερα για την ανάπτυξη και τη διαχείριση των μικρών συλλογών).

Η εργασία, τέλος, συμπληρώνεται με Παραρτήματα, στα οποία παρατίθενται:

I. Σχόλια Επισκεπτών, II Φύλλο περιγραφής III. Εικόνες IV. Απομαγνητοφώνηση συνεντεύξεων.

⁹⁰ Βλ. στο Παράρτημα εργασίας.

⁹¹ Το υλικό της εργασίας έχει διαρθρωθεί και παρουσιάζεται κατά κοινότητα και λαογραφική συλλογή.

**Β. ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΕΣ
ΣΥΛΛΟΓΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ
ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ**

Ι. Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η Περιφερειακή Ενότητα Καρδίτσας (Νομός Καρδίτσας έως την 31η Δεκεμβρίου 2010), ανήκει γεωγραφικά αλλά και διοικητικά, στην Περιφέρεια Θεσσαλίας. Πιο συγκεκριμένα, αποτελεί μια από τις πέντε Περιφερειακές Ενότητες της Θεσσαλίας, με έκταση 2.576 km² και πληθυσμό 113.070 κατοίκους, σύμφωνα με την απογραφή του 2011. Πρωτεύουσα της είναι η ομώνυμη πόλη της Καρδίτσας, με πληθυσμό 32.031 κατοίκους⁹².

Ο νομός στο σύνολο του είναι πεδινός, στα 49% της επιφάνειας του, ορεινός στα 42% και ημιορεινός στα 9%. Οι ορεινές και ημιορεινές περιοχές βρίσκονται κυρίως στα δυτικά του νομού, όπου υψώνονται οι προεκτάσεις της Πίνδου και των Αγράφων. Ο πληθυσμός της περιοχής ασχολείται κυρίως με τη γεωργία, την κτηνοτροφία, την βιομηχανία καθώς και την παροχή υπηρεσιών. Η κατ' εξοχήν καλλιέργεια του νομού είναι το βαμβάκι⁹³.

Η διοικητική διαίρεση του νομού σε δήμους είναι η ακόλουθη⁹⁴:

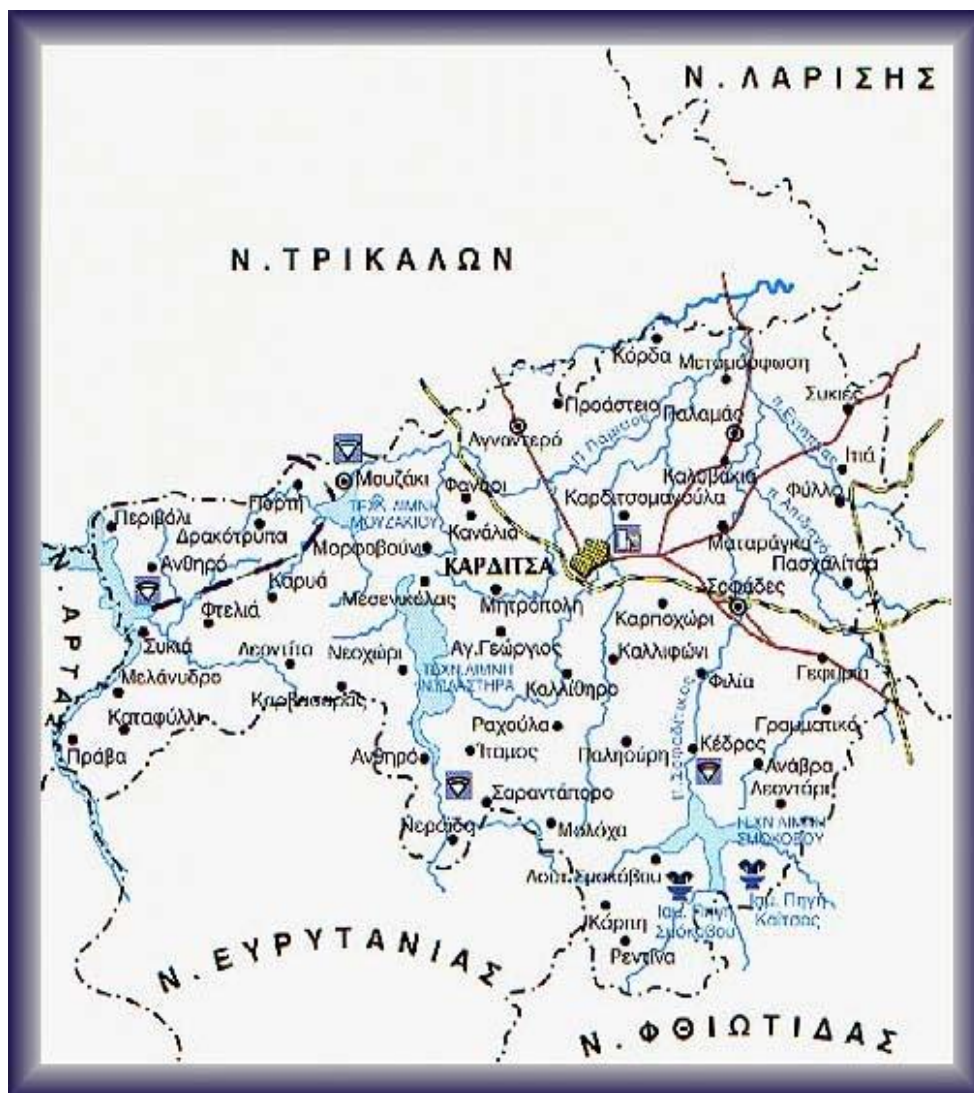
- Δήμος Αργιθέας
- Δήμος Καρδίτσας
- Δήμος Λίμνης Πλαστήρα
- Δήμος Μουζακίου
- Δήμος Παλαμά
- Δήμος Σοφάδων

⁹² [Νομός Καρδίτσας](#) (τελευταία επίσκεψη 20/9/2020)

⁹³ [Nomos Karditsas](#) (τελευταία επίσκεψη 20/9/2020)

⁹⁴ [Περιφερειακή Ενότητα Καρδίτσας](#) (τελευταία επίσκεψη 20/9/2020)

Εικόνα 2: Χάρτης Περιφερειακής Ενότητας Καρδίτσας

II. ΜΟΥΣΕΙΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ

Η πόλη της Καρδίτσας φιλοξενεί τα ακόλουθα μουσεία και πινακοθήκες:

- Αρχαιολογικό Μουσείο (ξεκίνησε την δεκαετία του 1990 και ολοκληρώθηκε το 2001)
- Πυροσβεστικό μουσείο
- Αστυνομικό μουσείο
- Δημοτική Πινακοθήκη
- Μουσείο Λέσχης Φωτογραφίας και Κινηματογράφου Καρδίτσας (ΛΕΦΚΚ)
- Μουσείο Ύδρευσης Παπαράντζα
- Πολυχώρος πολιτισμού Καρδίτσομαγούλας (στεγάζει τις αποθήκες, εργαστήρια συντήρησης, αίθουσα περιοδικών εκθέσεων και υπαίθρια μουσειακή έκθεση, αγροτικού και βιομηχανικού εξοπλισμού)
- Ατελιέ Δημήτριου Γιολδάση

Στα περίχωρα λειτουργούν:

- Μουσείο Εθνικής Αντίστασης στην Ρεντίνα
- Μουσείο Χαρίλαου Φλωράκη στο Παλαιοζωγλόπι
- Κέντρο Ιστορικών Μελετών Νικόλαου Πλαστήρα στο Μορφοβούνι

Στην πόλη της **Καρδίτσας** λειτουργεί επίσης το

- Ιστορικό και Λαογραφικό μουσείο Λάμπρου και Ναυσικάς Σακελλαρίου

Περί της πόλης βρίσκονται τα ακόλουθα λαογραφικά μουσεία και συλλογές:

Δήμος Αργιθέας:

- Ιστορικό και Εκκλησιαστικό Μουσείο Ανθηρού
- Λαογραφικό Μουσείο Βλασίου

Δήμος Καρδίτσας:

- Λαογραφική συλλογή Αγίου Γεωργίου
- Λαογραφική συλλογή Αγίου Θεοδώρου
- Λαογραφικό μουσείο Αμπελικού
- Λαογραφική συλλογή Γεωργικού
- Λαογραφική συλλογή Δαφνοσπηλιάς
- Λαογραφική συλλογή Ζαϊμίου
- Μουσείο του Τσαγγάρη
- Λαογραφική συλλογή Μολόχας
- Λαογραφική συλλογή Ξινονερίου
- Λαογραφικό μουσείο Πορτίτσας

- Λαογραφική συλλογή Ραχούλας
- Λαογραφική συλλογή Σαραντάπορου

Δήμος Λίμνης Πλαστήρα:

- Λαογραφική συλλογή Κερασιάς
- Λαογραφική συλλογή Πεζούλας

Δήμος Μουζακίου:

- Αγροτική συλλογή Αγίου Ακακίου
- Λαογραφική συλλογή Δρακότρυπας
- Λαογραφικό μουσείο Ελληνόπυργου
- Ιστορικό και λαογραφικό μουσείο Καναλιών
- Λαογραφική συλλογή Μαγούλας
- Ιστορικό και λαογραφικό μουσείο Μαυρομματίου Γ. Καραϊσκάκης
- Λαογραφικό μουσείο Μουζακίου
- Αρχαιολογική, Ιστορική και Λαογραφική συλλογή Οξυάς
- Λαογραφική συλλογή Πορτής
- Λαογραφικό μουσείο Φαναρίου

Δήμος Παλαμά:

- Λαογραφική συλλογή Παλαμά
- Λαογραφική συλλογή Αγίας Τριάδας
- Αγροτικό και λαογραφικό μουσείο Ιτέας
- Λαογραφική συλλογή Μεταμόρφωσης
- Λαογραφική συλλογή Φύλλου

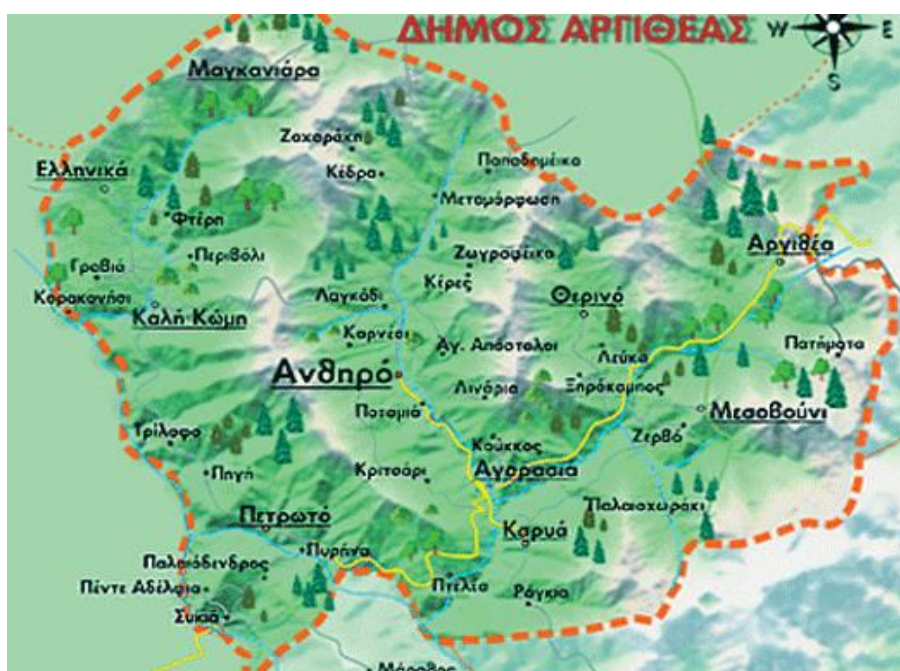
Δήμος Σοφάδων:

- Λαογραφικό Μουσείο Σοφάδων
- Λαογραφική συλλογή Γεφυριών
- Λαογραφική συλλογή Γραμματικού
- Λαογραφική συλλογή Δασοχωρίου
- Λαογραφική και Ιστορική συλλογή Καππαδοκικού
- Λαογραφική συλλογή Κέδρου
- Λαογραφική συλλογή Λουτρού
- Λαογραφική συλλογή Μασχολουρίου
- Λαογραφική συλλογή Ματαράγκας
- Λαογραφική συλλογή Μελισσοχωρίου
- Λαογραφική συλλογή Πασχαλίτσας
- Ιστορική και Λαογραφική συλλογή Ρεντίνας

ΙΙΙ. ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΥΛΛΟΓΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ

ΔΗΜΟΣ ΑΡΓΙΘΕΑΣ

Στο κέντρο της Ηπειρωτικής Ελλάδας και στο τμήμα εκείνο των Θεσσαλικών Αγράφων, που περικλείεται μεταξύ των νομών Καρδίτσας, Τρικάλων, Άρτας και Ευρυτανίας, απλώνεται η περιοχή της Αργιθέας. Τα χωριά της απλώνονται σε αμφιθεατρικό συνήθως σχηματισμό στις πλαγιές των βουνών⁹⁵. Ο δήμος έχει έδρα του το Ανθηρό και η συνολική του έκταση είναι 372,837 km². Ο πληθυσμός με βάση την απογραφή του 2011 αριθμείται στους 3.450 κατοίκους (6.084 κάτοικοι σύμφωνα με την απογραφή του 2001⁹⁶).

Εικόνα 3 : Δήμος Αργιθέας

⁹⁵ [dimos argitheas](http://dimos.argitheas.gr) (τελευταία επίσκεψη 30/10/2020)

⁹⁶ [Δήμος Αργιθέας](http://dimos.argitheas.gr) (τελευταία επίσκεψη 30/10/2020)

▪ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΝΘΗΡΟΥ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Το Ανθηρό αποτελεί έδρα του Δήμου Αργιθέας και απέχει 75 χιλιόμετρα από την πόλη της Καρδίτσας. Το χωριό συναντάται και με το τοπωνύμιο «Μπουκοβίτσα», το οποίο είναι σλάβικης προέλευσης και πιθανότατα ετυμολογείται από τη λέξη «bukono», που σημαίνει οξιά, συνοδευόμενο από την υποκοριστική κατάληξη. Η απογραφή του 2011 κατέδειξε 462 μόνιμους κατοίκους, οι οποίοι αντλούν το εισόδημα τους από αγροτικές εργασίες, την κτηνοτροφία, την μελισσοκομία αλλά και την μεταποίηση ξύλου.

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Το Ιστορικό και Εκκλησιαστικό Μουσείο Ανθηρού στεγάζεται σε μεγάλο λιθόκτιστο οίκημα στην πλατεία του χωριού, που παλιότερα λειτουργούσε ως κοινοτικό γραφείο. Από το 1985 ξεκίνησε η μετατροπή του σε μουσειακό χώρο, από το σύλλογο «Ανθηριωτών Αθήνας» και την κοινότητα του χωριού. Σημαντική μέριμνα στην υλοποίηση του, προσέφερε ο κ. Χρήστος Κάναβος⁹⁷, ο οποίος μας φιλοξένησε στον χώρο και μας μίλησε για τα εκκλησιαστικά κειμήλια, καθώς και για τις προσπάθειες που έγιναν για την διάσωση τους.

Τα εκθέματα αποτελούν δείγματα υψηλής εκκλησιαστικής τέχνης και χρονολογούνται κατά τον 17ο αιώνα. Εσωτερικά, ο χώρος απαρτίζεται από δύο μεγάλες αίθουσες. Η βόρεια αίθουσα παρουσιάζει το ξυλόγλυπτο τέμπλο της Ιεράς Κοιμήσεως Θεοτόκου (εικόνα 6), το οποίο παρότι έπεσε θύμα αρχαιοκαπηλίας, περιήλθε ξανά στα χέρια των κατοίκων, μετά από συνεχή επιμονή και έρευνα.

Η νότια αίθουσα παρουσιάζει το ξυλόγλυπτο τέμπλο της Ιεράς Γενέσεως Θεοτόκου (εικόνα 8), που βρίσκεται στην άλλη πλευρά του χωριού. Επιπλέον, η αίθουσα αυτή εκθέτει φωτογραφικό υλικό με την ιστορία του χωριού.

Ο προθάλαμος εμπλουτίζεται με προθήκες, που εμπεριέχουν φορητές εικόνες, εκκλησιαστικά βιβλία, το Ευαγγέλιο, ιερά σκεύη, καθώς και την επιστολή του Γεώργιου Καραϊσκάκη προς τους καλόγερους της μονής (εικόνα 9). Ο κύριος Κάναβος αναφέρει σχετικά με αυτήν. «*Την βρήκα στο υπόγειο, γι' αυτό είναι έτσι, είναι του Καραϊσκάκη προς τους καλόγερους (προς τους καλόγερους της Γενέσεως Θεοτόκου), να το κρατήσουν... γιατί εμάς δεν πάτησαν Τούρκοι, γι' αυτό λέγονται Άγραφα, δεν γράφτηκαν στα τούρκικα κιτάπια*⁹⁸...».

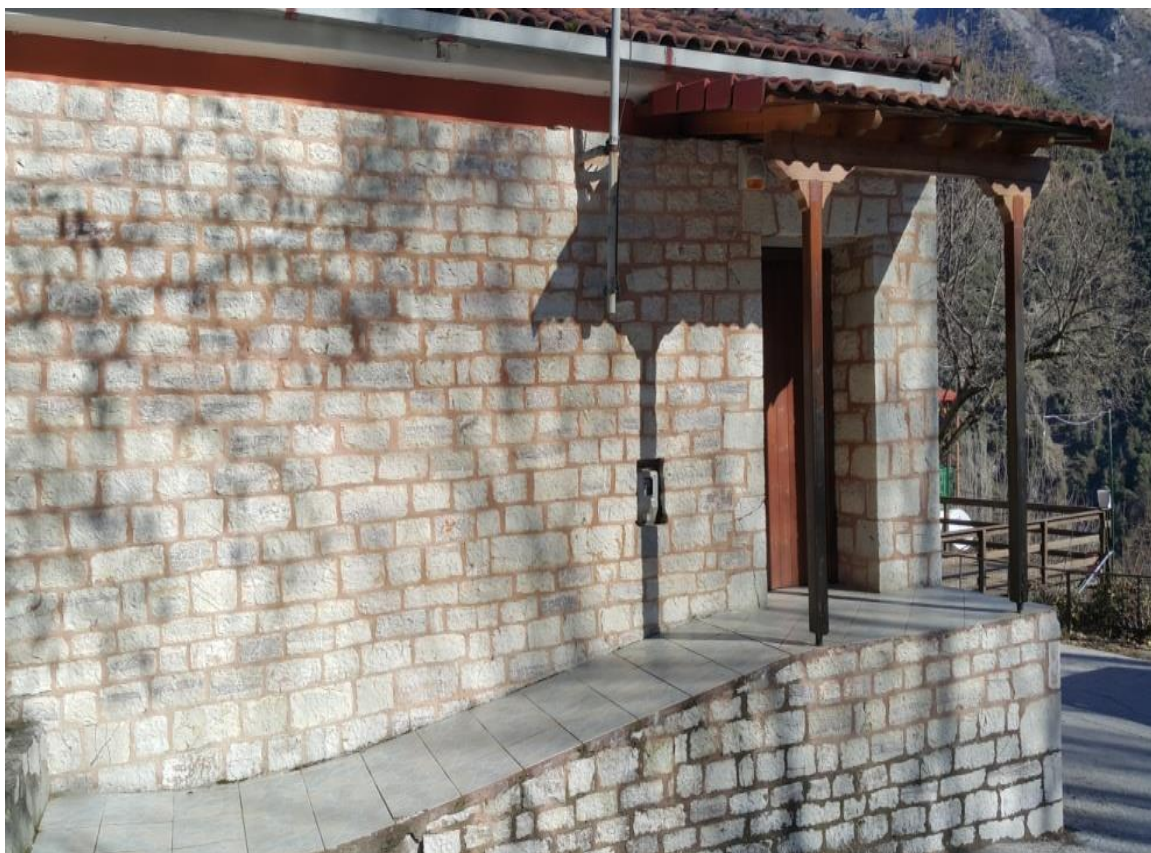
⁹⁷ Πρώην δήμαρχος του Δήμου Αργιθέας και νυν πρόεδρος του Ανθηρού. Είναι από τους πρωτεργάτες της υλοποίησης του λαογραφικού μουσείου στο Ανθηρό και αυτός που διεκδίκησε την επιστροφή των εκκλησιαστικών κειμηλίων όταν εκλάπησαν.

⁹⁸ Βλ. Παράρτημα, σ. 178.

Σε σχέση με την αγιογράφηση των εικόνων ο κύριος Κάναβος επισημαίνει : «Εδώ εικονογραφήθηκαν στα μοναστήρια, όπως ήταν μέσα, έρχονταν αυτοί και έμεναν εκεί, δεν τα έφεραν από αλλού, έρχονταν από το Άγιο Όρος, δεν ξέρουμε όμως την ακριβή προέλευση αυτών των ανθρώπων⁹⁹». Κατά το έτος 1608, εικονογραφήθηκε το μοναστήρι της Κοιμήσεως και το έτος 1600 το μοναστήρι της Γενέσεως. Όσον αφορά την συντήρηση, η αρχαιολογική υπηρεσία επισκέπτεται το χώρο σε οργανωμένο χρόνο ή όταν κριθεί απαραίτητη ανάγκη επίβλεψης για κάποιο εκκλησιαστικό κειμήλιο.

Για τον κ. Κάναβο, σημαντική επιδίωξη αποτελεί αρχικά η προστασία και διαφύλαξη όλου αυτού του πλούτου, που κάποιες φορές χάνει τον μουσειακό του χαρακτήρα και διεκδικείται, με σκοπό τις οικονομικές απολαβές. Επιπλέον, ο χώρος αποτελεί μια ευκαιρία για τους επισκέπτες να θαυμάσουν μια τέτοιας ιστορικής και εκκλησιαστικής αξίας συλλογή, που συγκεντρώνει τόσο παλιά και ανόθευτα έργα τέχνης.

Το μουσείο είναι εγγεγραμμένο στο Μητρώο Μουσείων του Υπουργείου Πολιτισμού και αν κάποιος θελήσει να το επισκεφτεί θα πρέπει να έρθει σε συνεννόηση με τον κ. Κάναβο, καθώς ο χώρος δεν είναι καθημερινά ανοιχτός.

Εικόνα 4 : Κτίριο Μουσείου

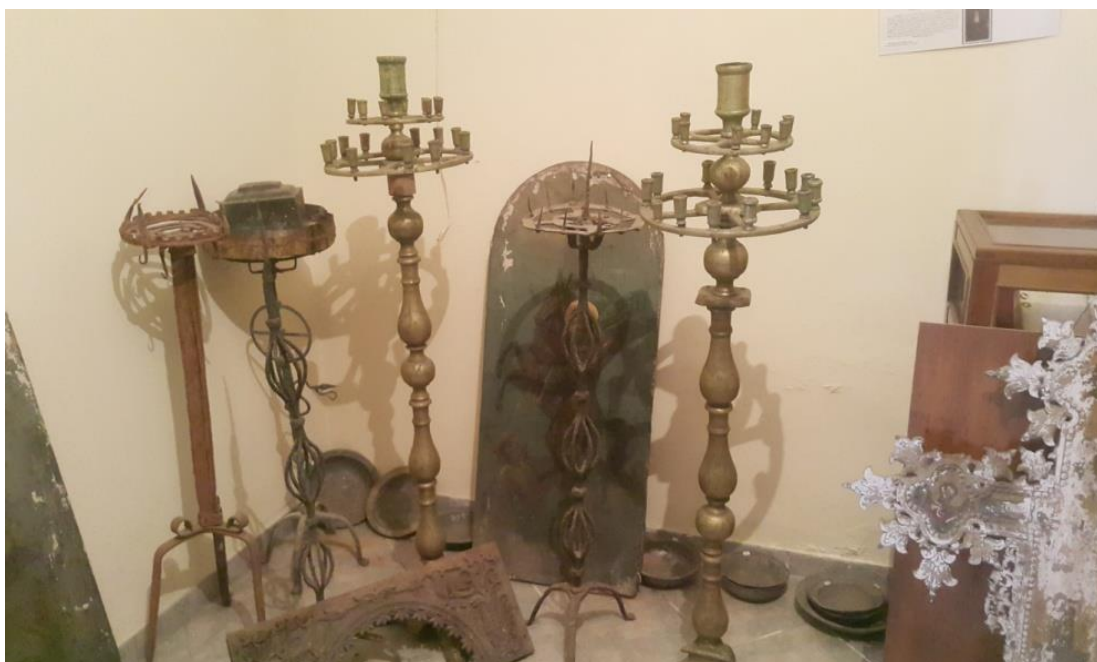
⁹⁹ Βλ. Παράρτημα, σ. 179.

Εικόνα 5 : Ταμπέλα Μουσείου

Εικόνα 6: Ξυλόγλυπτο τέμπλο Ιεράς Κοιμήσεως Θεοτόκου

Εικόνα 7: Μανουάλια Ιεράς Μονής Κοιμήσεως Θεοτόκου

Εικόνα 8 : Ξυλόγλυπτο τέμπλο Ιεράς Μονής Γενέσεως Θεοτόκου

Εικόνα 9 : Ιερά βιβλία και επιστολή του Γεώργιου Καραϊσκάκη

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΒΛΑΣΙΟΥ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Το Βλάσι είναι κτισμένο σε υψόμετρο 1060 μέτρων, στις πλαγιές των Αγράφων και αποτελεί έναν από τους πιο ορεινούς οικισμούς της Θεσσαλίας. Ο οικισμός ανήκει στο Δήμο της Ανατολικής Αργιθέας και σύμφωνα με την απογραφή του 2001, αριθμεί 214 κατοίκους, οι οποίοι ασχολούνται ως επί το πλείστον με γεωργικά και κτηνοτροφικά επαγγέλματα.

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Η συλλογή στεγάζεται σε ένα λιθόκτιστο κτίριο, το οποίο παλιότερα λειτουργούσε ως δημοτικό σχολείο στο χωριό. Εσωτερικά παρατηρείται ένας μεγάλος ενιαίος χώρος, (ο οποίος φιλοξενεί τα περισσότερα αντικείμενα) καθώς και ένα πατάρι (το οποίο συνδέεται με κλίμακα με την υπόλοιπη αίθουσα και στεγάζει ένα μικρότερο όγκο αντικειμένων).

Ιδρυτής της συλλογής θεωρείται ο σύλλογος του χωριού, ο οποίος ονομάζεται «Εκπολιτιστικός και επιμορφωτικός σύλλογος απανταχού Βλασιωτών «η Καραβούλα», ο οποίος κατά τα έτη 1981/1982, θέλησε να συγκεντρώσει όλο τον υλικό πολιτισμικό πλούτο της κοινότητας. Οι χωριανοί ανταποκρίθηκαν θετικά στο αίτημα αυτό και εμπλούτισαν την συλλογή με δικά τους προσωπικά αντικείμενα.

Ο χώρος φιλοξενεί τόσο λαογραφικά αντικείμενα, που συνδέονται με την καθημερινότητα των Βλασιωτών, όσο και εκκλησιαστικά κειμήλια. Το μοναστήρι της Γενέσεως Θεοτόκου, που βρίσκεται στο χωριό, δώρισε αυτά τα κειμήλια στον σύλλογο, τα οποία χρονολογούνται, κατά προσέγγιση τον 17ο αιώνα, ενώ τα λαογραφικά αντικείμενα δόθηκαν αποκλειστικά από κατοίκους του χωριού.

Συγκεκριμένα μέσα στο χώρο εκτίθενται γεωργικά εργαλεία (αλέτρι, καρπολόγια, δρεπάνια¹⁰⁰ κ.α.), υφαντά και ενδύματα, που βρίσκονται τακτοποιημένα μέσα σε προθήκες (εικόνα 11), οικιακά σκεύη (μεταλλικό σίδερο, σκαφίδια, μπουτινέλα, σαρμανίτσα κ.α.) (εικόνα 12,13) καθώς και ο αργαλειός με τον απαραίτητο εξοπλισμό του (τσικρίκι, ανέμη κ.α.¹⁰¹). Υπάρχει ακόμη, ένα παλιό θρανίο, ως υπόλοιπο της παλιάς μαθητικής ζωής¹⁰².

«Όσον αφορά τα εκκλησιαστικά κειμήλια έχει γίνει οργανωμένη προσπάθεια από συντηρητή εικόνων, που συνεχίζεται έως και σήμερα. Τα υπόλοιπα αντικείμενα ωστόσο δεν έχουν δεχτεί κάποια συντήρηση, απλώς ελέγχεται η κατάσταση τους και η φθορά

¹⁰⁰ Βλ. εικόνα παραρτήματος, σ.14.

¹⁰¹ Βλ. εικόνα παραρτήματος, σ.15.

¹⁰² Βλ. εικόνα παραρτήματος, σ.15.

τους¹⁰³», επισημαίνει ο κ. Μπέης¹⁰⁴. Στόχος δημιουργίας αυτού του χώρου αποτελεί η διαφύλαξη της πολιτισμικής κληρονομιάς του τόπου.

Όλα τα αντικείμενα είναι καταγεγραμμένα ανά κατηγορία, μαζί με τα ονόματα των δωρητών, ενώ τα εκκλησιαστικά κειμήλια έχουν καταγραφεί από την Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων. Δεν υπάρχει ωστόσο βιβλίο επισκεπτών και η συλλογή δεν είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ.

Οι επισκέπτες της συλλογής έρχονται συνήθως, κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, καθώς το χειμώνα οι κάτοικοι στο χωριό είναι ελάχιστοι και η πρόσβαση θεωρείται δύσκολη λόγω των καιρικών συνθηκών. Επομένως, εάν θελήσει κάποιος να το επισκεφθεί, θα πρέπει πρώτα να έρθει σε επικοινωνία με τα μέλη του συλλόγου για να οριστεί μια ημέρα συνάντησης.

¹⁰³ Βλ. Παράρτημα, σ. 181.

¹⁰⁴ Από το 2015 διετέλεσε πρόεδρος στο χωριό, ενώ ήταν πρώην πρόεδρος του Εκπολιτιστικού και Επιμορφωτικού συλλόγου. Ο κ. Μπέης έδωσε όλες τις απαραίτητες πληροφορίες τηλεφωνικά για την λαογραφική συλλογή Βλασίου.

Εικόνα 10: Κτίριο συλλογής

Εικόνα 11 : Μαλλίνες και υφαντά σε προθήκη

Εικόνα 12 : Εσωτερικός χώρος συλλογής Εικόνα 13 : Φτσέλα, Μπαρουτοθήκη και άλλα αντικείμενα

Εικόνα 14 : Παλιό μαθητικό θρανίο

ΔΗΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ

Ο Δήμος Καρδίτσας ανήκει στην περιφέρεια Θεσσαλίας και έχει έδρα την ομώνυμη πόλη της Καρδίτσας. Η συνολική έκταση του δήμου είναι 647,387 km² και ο αριθμός των κατοίκων, σύμφωνα με την απογραφή του 2011, ανέρχεται στα 56.747¹⁰⁵. Η πόλη της Καρδίτσας, από άσημο χωριό, που ίδρυσαν οι Οθωμανοί στα τέλη του 14^{ου} αιώνα, μετατράπηκε σε διάστημα δύο αιώνων, σε εμπορικό κόμβο, απαραίτητο τόσο στους ορεινούς πληθυσμούς των Αγράφων, όσο και στους πεδινούς κατοίκους της νοτιοδυτικής Θεσσαλίας¹⁰⁶.

Εικόνα 15 : Χάρτης δήμου Καρδίτσας

¹⁰⁵ [Δήμος Καρδίτσας](#) (τελευταία επίσκεψη 31/12/2020).

¹⁰⁶ Λέκκα Φ., «Από το Δημοτικό Λαογραφικό στο Μουσείο Πόλης της Καρδίτσας: αναπατίζοντας θεσμούς και νοοτροπίες», από την δημοσίευση στο περιοδικό Εν Βόλω (Ιούλιος- Σεπτέμβριος 2006), σ.66-71.

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΑΓΙΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Ο Άγιος Θεόδωρος δημιουργήθηκε πιθανότατα στα χρόνια της ύστερης τουρκοκρατίας, όπως καταδεικνύει και η τουρκικής προέλευσης ονομασία του, Καπ(ου)τζί. Η λέξη μεταφράζεται ως φρουρός, φύλακας, θυρωρός στον σουλτάνο¹⁰⁷. Η τωρινή του ονομασία δόθηκε κατά το έτος 1927, με βασιλικό διάταγμα, ως αποτέλεσμα θαύματος που συνέβη στο χωριό. Η απογραφή του 2011 κατέγραψε 700 μόνιμους κατοίκους, οι οποίοι ασχολούνται κυρίως με την κτηνοτροφία, την καλλιέργεια βαμβακιού, τα σιτηρά, το καλαμπόκι, το τριφύλλι αλλά και την κτηνοτροφία. Το χωριό διαθέτει δύο εκκλησίες, την εκκλησία του Αγίου Θεοδώρου, που βρίσκεται στην πλατεία του χωριού και την εκκλησία του Αγίου Νικολάου¹⁰⁸.

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Η συλλογή στεγάζεται σε έναν ενιαίο κοινοτικό χώρο, ο οποίος είναι υπό διαμόρφωση και εξυπηρετεί τις γενικότερες ανάγκες του συλλόγου (μικρές εκδηλώσεις και ομιλίες). Επιπρόσθετα, στον χώρο στεγάζεται μια δανειστική βιβλιοθήκη¹⁰⁹ με 700 περίπου τόμους, η οποία βρίσκεται στην ευχέρεια και ανάγνωση των κατοίκων του χωριού. Τα αντικείμενα της συλλογής συλλέχθηκαν το 2011, με παρακίνηση του μορφωτικού συλλόγου Αγίου Θεοδώρου, ο οποίος εξακολουθεί να δέχεται αντικείμενα, με σκοπό τον εμπλουτισμό της.

«Έχουμε φτάσει σε ένα σχετικά καλό επίπεδο, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι έχει ολοκληρωθεί η προσπάθεια, συνεχίζεται η προσπάθεια με τη συλλογή παλιών αντικειμένων και παραδοσιακών φορεσιών, έτσι ώστε να εμπλουτιστεί όσο γίνεται περισσότερο η λαογραφική συλλογή για να αποτελέσει τη βάση για ένα μελλοντικό λαογραφικό μουσείο¹¹⁰...», αναφέρει χαρακτηριστικά ο κ. Σκόνδρας.

Οι φορεσιές αυτής της συλλογής βρίσκονται σε προθήκες, είναι αυθεντικές και παρουσιάζουν κάποια εξαρτήματα της караγκούνικης ενδυμασίας, όπως το κάμσο (εικόνα 24), τον σαγιά μαζί με την ζώνη σαγιά, το γιλέκο (εικόνα 23), καθώς και το γκιουρντί¹¹¹ με την ποδιά (εικόνα 25). Πλησίον των προθηκών βρίσκονται τα υπόλοιπα αντικείμενα της συλλογής¹¹² (σεντούκι, ξύλινο σκαφίδι, φτσέλα, χλιαρολόγος κ.τ.λ.).

¹⁰⁷Οι Καπουτζήδες ήταν οι φρουροί της υψηλής Πύλης στην Κωνσταντινούπολη και όταν συνταξιοδοτούνταν έπαιρναν κτήματα στην περιφέρεια από τον σουλτάνο.

¹⁰⁸ Οι πληροφορίες προέρχονται από τον κ. Σκόνδρα Κωνσταντίνο, που παραχώρησε την συνέντευξη. Είναι απόφοιτος Ιστορίας- Αρχαιολογίας, εκπαιδευτικός στο επάγγελμα και πρόεδρος του μορφωτικού συλλόγου.

¹⁰⁹ Είναι ανοιχτή κάθε Κυριακή με συγκεκριμένο ωράριο επίσκεψης.

¹¹⁰ Βλ. Παράρτημα, σ.182.

¹¹¹ Ένδυμα χειμερινό, στην θέση του θερινού σαγιά των γυναικών ορισμένων караγκούνικων χωριών της Καρδίτσας. Είναι αντίστοιχο της σιγκούνας των χωριών του Παλαμά Καρδίτσας.

¹¹² Βλ. Παράρτημα, σ.16.

Όλα τα αντικείμενα είναι καταγεγραμμένα σε βιβλίο Εισαγωγής, που δημιούργησε ο σύλλογος, όπου δίνονται πληροφορίες για τους δωρητές. Ωστόσο, δεν υπάρχει βιβλίο επισκεπτών. Όσον αφορά την συντήρηση των αντικειμένων, ο σύλλογος έως τώρα δεν έχει δώσει την δέουσα προσοχή, καθώς σε πρώτη φάση, κρίνεται σημαντικότερο η αύξηση του αριθμού των αντικειμένων και εν συνεχεία η ενασχόληση με την διαδικασία και τους τρόπους συντήρησης των αντικειμένων.

Σκοπός της όλης αυτής προσπάθειας, σύμφωνα και με τον κ. Σκόνδρα, αποτελεί η ευαισθητοποίηση των κατοίκων του χωριού αλλά και των απανταχού να παραχωρήσουν στον σύλλογο όποιο αντικείμενο παλιάς αξίας και χρήσης, μπορεί να διαθέτουν στα σπίτια τους και δεν τους χρησιμεύει πια, ως απόρροια μιας γενικότερης ευαισθησίας για το παρελθόν, για την ιστορία, για την παράδοση. *«Στόχος είναι αυτός, να συγκεντρωθούν αυτά στο φυσικό τους χώρο, σ' ένα παλιό σπίτι του χωριού...σ' ένα διώροφο πλίνθινο σπίτι στο χωριό¹¹³...»*.

Η συλλογή δεν είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ. Η είσοδος στο χώρο είναι δωρεάν και η επίσκεψη γίνεται κατόπιν συνεννόησης με τα μέλη του συλλόγου, καθώς δεν είναι ανοιχτή καθημερινά.

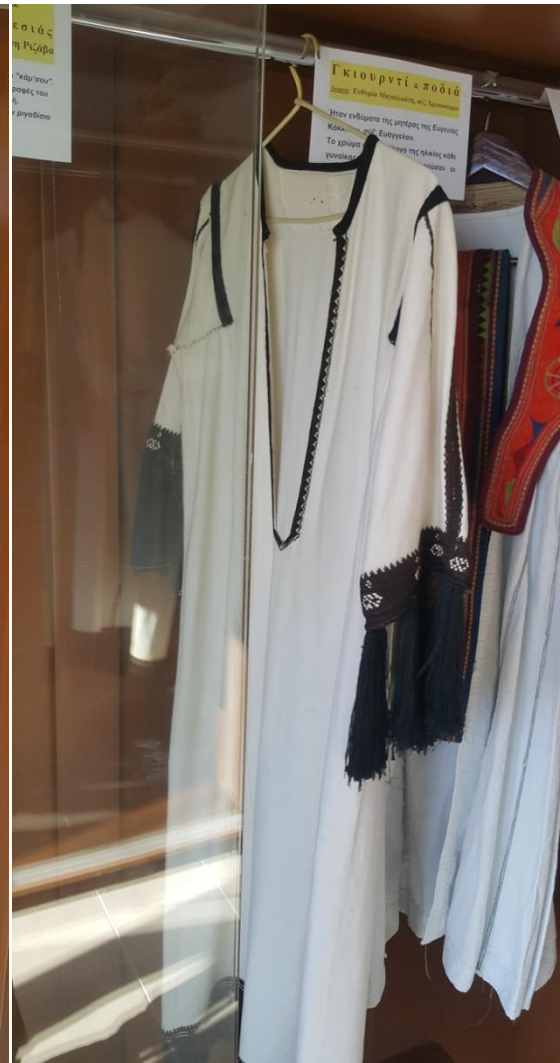
¹¹³ Βλ. Παράρτημα, σ.184.

Εικόνα 22 : Το κτίριο

Εικόνα 23 : Ο σαγιάς, η ζώνη και το γιλέκο

Εικόνα 24 : Το κάμσο

Εικόνα 25 : Το γκιουρντί και η ποδιά

Εικόνα 26 : Πίσω όψη

Εικόνα 27 : Αντικείμενα της συλλογής

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΜΠΕΛΙΚΟΥ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Το Αμπελικό ανήκει σήμερα στον Δήμο Καρδίτσας και απέχει 13 χιλιόμετρα από την πόλη της Καρδίτσας. Η παλιότερη ονομασία του ήταν «Μπόσκλαβος».¹¹⁴ Οι κάτοικοι αριθμούνται στους 450 και οι κύριες πηγές εισοδήματος προέρχονται από την γεωργία, την κτηνοτροφία και τα ελεύθερα επαγγέλματα. Το χωριό οφείλει την ονομασία του στο μεγάλο αριθμό σταφυλιών καθώς και στις ποικιλίες του¹¹⁵.

ΤΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Η συλλογή στεγάζεται σε ένα μεγάλο πέτρινο κτίριο που λειτουργούσε κάποτε ως σχολείο (περίπου 20 χρόνια πριν). Πρωτοεργάτης της συλλογής και συγκέντρωσης των αντικειμένων, όπως μας ανέφερε και ο πρόεδρος του χωριού¹¹⁶, ήταν ο Θωμάς Νικολάου, ο οποίος «έγραφε βιβλία, ήταν συγγραφέας, έμενε στην Γερμανία και μετά εγκαταστάθηκε εδώ στο χωριό μας, τελικά αποδείχθηκε ότι έκανε καλή δουλειά¹¹⁷...».

Στον χώρο του λαογραφικού μουσείου, έγινε διάρρηξη και από τότε η εικόνα του άρχισε να φθίνει. Όντας δημοτικό, οι αρμόδιοι δεν έδωσαν την πρέπουσα προσοχή ώστε να τακτοποιηθεί και να είναι άρτιο επίσκεψης και ξενάγησης. Ο αριθμός των αντικειμένων που βρίσκεται στο σχολείο, αφορά κυρίως γεωργικά και αγροτικά εργαλεία, τα οποία απλώνονται σε όλο τον εσωτερικό χώρο.

Στην κυρίως αίθουσα συναντά κανείς πληθώρα αντικειμένων όπως λυχνία, αρκετά σίδερα, ραπτομηχανή, αρκετά τσικρίκια, ανέμη, ξύλινες αδοκάνες, δρεπάνια, πλαστήρι, μαγκάλι. Τα αντικείμενα απλώνονται άτακτα και πρόχειρα στον χώρο, μαζί με εκθέματα της σχολικής ζωής (βιβλία, θρανία). Στον υπόλοιπο χώρο του σχολείου υπάρχουν διασκορπισμένα καλάθια (κοφίνια), ένα ψυγείο, ένα σαμάρι αλόγου, ένα δικράνι¹¹⁸. Δεν υπάρχουν καθόλου είδη ρουχισμού και υπόδησης.

Τα αντικείμενα προέρχονται από το χωριό αλλά και από τους γύρω οικισμούς. Είναι όλα καταγεγραμμένα και αριθμημένα. Σε σχέση με την συντήρησή τους, όπως πληροφορηθήκαμε από τον κ. Αθανάσιου, δεν έχει γίνει από τους ιθύνοντες κάποια αξιολόγηση και συντονισμένη προσπάθεια μέχρι την παρούσα στιγμή. Επιπλέον, η συλλογή δεν διαθέτει βιβλίο επισκεπτών.

Ο πρόεδρος του χωριού επιθυμεί η συλλογή να αξιοποιηθεί και να αλλάξει εικόνα, με αύξηση των αντικειμένων και ενδιαφέρον από τους επισκέπτες. Πρώτιστο μέλημα φυσικά αποτελεί η ορθή προβολή και παρουσίαση των αντικειμένων, ώστε να

¹¹⁴ [Ampeliko](#) (τελευταία επίσκεψη 25/8/2020).

¹¹⁵ [Αμπελικό](#) (τελευταία επίσκεψη 25/8/2020).

¹¹⁶ Είναι ο κ. Αναστάσιος Αθανάσιου, πρόεδρος της κοινότητας, ο οποίος μας παραχώρησε την συνέντευξη και μας άνοιξε τον χώρο της συλλογής.

¹¹⁷ Βλ. Παράρτημα, σ.186.

¹¹⁸ Βλ. Παράρτημα, σ.18-19.

αναδείξει με τον καλύτερο τρόπο τον υλικό πλούτο των παλιότερων ετών. « Θα θέλαμε να το αξιοποιήσουμε με περισσότερα αντικείμενα, να έρχεται κόσμος να το βλέπει, να γίνει κάτι το ωραίο, χώρος υπάρχει για το μουσείο¹¹⁹...».

Το μουσείο είναι εγγεγραμμένο στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ. Εάν θελήσει κάποιος να το επισκεφθεί, θα πρέπει πρώτα να συνεννοηθεί με τον πρόεδρο του χωριού, καθώς δεν είναι ανοιχτό καθημερινά. Για την εύρεση του μουσείου στο διαδίκτυο, γίνεται αναζήτηση ως « *Λαογραφικό μουσείο Θωμά και Καρόλας Νικολάου*».

Εικόνα 28 : Το κτίριο

¹¹⁹ Βλ. Παράρτημα, σ.187.

Εικόνα 29 : Αντικείμενα της συλλογής

Εικόνα 30 : Εξαρτήματα αργαλειού

Εικόνα 31 : Αδοκάνες

Εικόνα 32 : Κολυμπήθρα, μαγκάλι και βαρέλι

Εικόνα 33 : Αντικείμενα της συλλογής

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΓΕΩΡΓΙΚΟΥ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Το Γεωργικό απέχει 7 χιλιόμετρα από την πόλη της Καρδίτσας και δημιουργήθηκε κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Οι 590 περίπου κάτοικοι του χωριού ασχολούνται με τις γεωργικές καλλιέργειες, τις οικοδομικές εργασίες, το εμπόριο φρούτων και λαχανικών¹²⁰. Η παλιότερη ονομασία του χωριού ήταν Τσαούσι, καθώς παλιότερα στον οικισμό υπήρχε τουρκική φρουρά, η οποία ήλεγχε τις διόδους προς την περιοχή των Αγράφων και επικεφαλής ήταν ο Τούρκος Τσαούσης (λοχίας).

Έτσι πάρθηκε η ονομασία, από τον Τούρκο βαθμοφόρο. Στις 4 Νοεμβρίου του 1927 ωστόσο, μετονομάστηκε σε Γεωργικό, λόγω της πλήρους απασχόλησης των κατοίκων με την γεωργία¹²¹. Στα όρια των κτηματικών εκτάσεων του Γεωργικού και του Ξυνονερίου, σε έναν λόφο, που είναι ο τελευταίος των ριζών των Αγράφων, βρίσκεται ένας μεγάλος θολωτός μυκηναϊκός τάφος, που έχει αποκαλυφθεί από το 1917 και αποτελεί έναν από τους καλύτερα διατηρημένους θολωτούς τάφους σε ολόκληρη την Θεσσαλία¹²².

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Ο χώρος όπου στεγάζεται η λαογραφική συλλογή λειτουργούσε κάποτε ως αποθήκη του συνεταιρισμού, η οποία στην πορεία του χρόνου, παραχωρήθηκε από την Αγροτική Τράπεζα, στον μορφωτικό σύλλογο Γεωργικού. Έχοντας λοιπόν, βρεθεί ο χώρος στέγασης, ο σύλλογος προχώρησε στην συγκέντρωση των αντικειμένων, απόρροια μιας συντονισμένης προσπάθειας διάσωσης και συντήρησης της ιστορίας του χωριού, με την συγκατάθεση και των υπόλοιπων κατοίκων. Η ιδέα αυτή υλοποιήθηκε εδώ και μια εικοσαετία.

Πρόκειται για έναν ενιαίο εσωτερικά χώρο και μια προσπάθεια θεματικής προσέγγισης των αντικειμένων. Έτσι, στην μια πλευρά της αίθουσας εκτίθενται κρεμασμένες και συγκεντρωμένες οι φορεσιές (κάποια υφαντά φορέματα). Στον χώρο, τον οποίο ο σύλλογος βελτίωσε αισθητικά, έγινε αναπαράσταση δύο τμημάτων της παλιάς οικίας, το πρώτο με αναφορά την κουζίνα (εικόνα 35) με αρκετά οικιακά σκεύη (σκαφίδια, διάφορα κατσαρολικά, ταψιά κ.α.) και το δεύτερο σε σχέση με τον χώρο του ύπνου (με το κρεβάτι και τη σαρμανίτσα δίπλα του) (εικόνα 36).

Στην υπόλοιπη αίθουσα απλώνονται τακτοποιημένα γεωργικά εργαλεία (η σούστα, ο παλιός αραμπάς, κοφίνες, θκούλι, αλέτρι κ.α.), αντικείμενα ραπτικής, ο αργαλειός, μια αναπαράσταση ενός παλιού καφενείου, δύο παλιοί ποδοτροχοί (όπου τρόχιζαν τα μαχαίρια) καθώς και κάποια εκκλησιαστικά κειμήλια (μανουάλια και εκκλησιαστική

¹²⁰ [Γεωργικό](#) (τελευταία επίσκεψη 25/8/2020).

¹²¹ Βούζας Ι.Β., *Τσαούσι από το χτες στο σήμερα*, (Γεωργικό: Μορφωτικός σύλλογος Μορφωτικού, 2010), σ.14-15.

¹²² [Τοπική κοινότητα Γεωργικού](#) (τελευταία επίσκεψη 25/8/2020).

βάση για ψαλτήρι)¹²³. Στην έξοδο της αίθουσας βρίσκονται δύο φορεσιές¹²⁴ (γυναικεία και ανδρική), με τα διάφορα εξαρτήματα τους. Τα μουσειακά εκθέματα προέρχονται εν τω συνόλω, από τους κατοίκους του χωριού.

Ο σύλλογος, όσον αφορά την συντήρηση των αντικειμένων, θεωρεί πως επρόκειτο για ένα πολυέξοδο κομμάτι, που δεν είναι εφάμιλλο με τα αντίστοιχα έσοδα του. *«Έχουν διατηρηθεί πολλά πάντως... αρκετά...το παλιακό κάρο, η σούστα (η σιδερένια) και ο αραμπάς ο παλιακός, που τον τραβούσαν τα ζώα, το πιο παλιό όχημα που υπήρχε και έκαναν την μετακίνηση εκείνη την εποχή»*, αναφέρει χαρακτηριστικά ο κύριος Σακκάς¹²⁵.

«Κοιτάμε ποιο είναι πιο επικίνδυνο να διαλυθεί και να χαθεί, απ' αυτό ξεκινάμε, δεν είναι τακτική, δεν έχουμε αυτή την δυνατότητα γιατί είναι πολυέξοδο, για την συντήρηση όμως απευθυνόμαστε σε ειδικούς¹²⁶». Επομένως, η συντήρηση γίνεται επιλεκτικά και εφόσον κριθεί απαραίτητο (κάτι τέτοιο είχε συμβεί για ένα παλιό αραμπά, που περιλαμβάνεται στο σύνολο των εκθεμάτων).

Στόχοι ύπαρξης της συλλογής σύμφωνα με τον κ. Δημήτρη Βακούλα είναι αφενός η διαφύλαξη του υλικού πλούτου του χωριού, που αντικατοπτρίζει την καθημερινότητα και τις συνήθειες μιας άλλης εποχής και αφετέρου μια προσπάθεια να προσελκύσει όλο και περισσότερο το ενδιαφέρον των επισκεπτών.

Ο κ. Βακούλας θεωρεί πως χρειάζονται ακόμη υποδομές, ώστε η συλλογή να είναι άρτια επίσκεψης. Ο χώρος είναι κατάλληλος, καθώς το συγκρότημα του σχολείου είναι αρκετά μεγάλο (υπάρχουν δύο κτίρια) και οι ιδέες είναι εξίσου πολλές και δημιουργικές.

Τα αντικείμενα είναι όλα καταγεγραμμένα και αριθμημένα και πάνω τους φέρουν ενημερωτικό καρτελάκι με την ονομασία τους και τον δωρητή τους. Ωστόσο δεν υπάρχει βιβλίο επισκεπτών και η συλλογή δεν είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ. Εάν κάποιος θελήσει να την επισκεφτεί θα πρέπει να επικοινωνήσει με τον σύλλογο ή τον πρόεδρο του χωριού, ώστε να καθοριστεί ημέρα συνάντησης, καθώς η αίθουσα δεν είναι καθημερινά ανοιχτή.

¹²³ Βλ. Παράρτημα, σ.20-22.

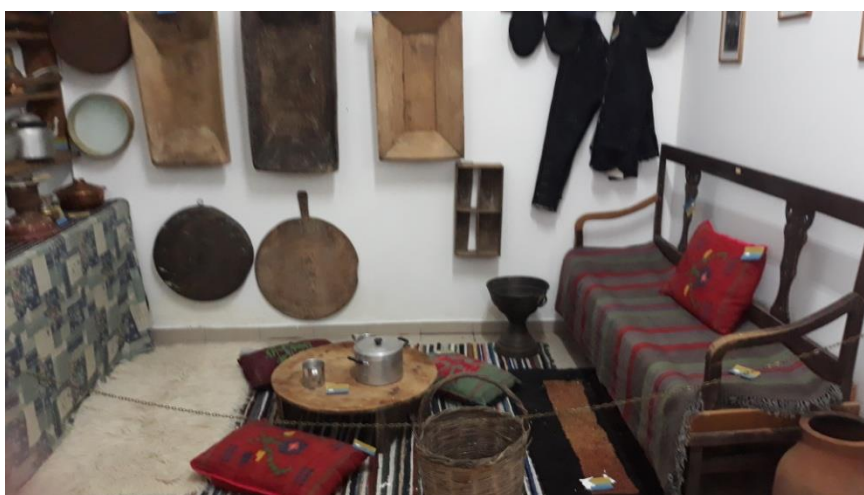
¹²⁴ Βλ. Παράρτημα, σ.23.

¹²⁵ Ο κ. Σωτήρης Σακκάς είναι ο πρόεδρος του χωριού και μαζί με τον κ. Δημήτριο Βακούλα (η γυναίκα του είναι πρόεδρος του μορφωτικού συλλόγου) μας ξενάγησαν στο χώρο της συλλογής.

¹²⁶ Βλ. Παράρτημα, σ.188.

Εικόνα 34 : Μαλλίνες και σκαφίδια

Εικόνα 35 : Χώρος της συλλογής

Εικόνα 36 : Πάντα τοίχου

Εικόνα 37 : Παλιός αραμπάς

Εικόνα 38 : Τσιουμόζυλα και γκιούμι

Εικόνα 39 : Φυσερό

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΑΦΝΟΣΠΗΛΙΑΣ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Ο οικισμός ανήκει στον Δήμο Καρδίτσας και κατά τους παλαιότερους χρόνους συναντάται με την ονομασία «Βελέσι» ή και «Βελέσι Παζάρι», λόγω του παζαριού που γινόταν εκεί για αιώνες. Υπάρχουν πολλές θεωρίες γύρω από την ονομασία του. Ωστόσο, η εκδοχή που υποστηρίζεται από τους κατοίκους του χωριού, την συνδέει με τα γνωστά ξύλα (βελέσια), τα οποία χρησιμοποιούνταν για την κατασκευή ξύλινων στεγών. Το έτος 1929, το χωριό πήρε την σημερινή ονομασία του. Βάση της απογραφής του 2001, ο οικισμός αριθμεί 340 μόνιμους κατοίκους, οι οποίοι ασχολούνται κυρίως με την αμπελουργία και την κτηνοτροφία¹²⁷.

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Ο χώρος της συλλογής επρόκειτο για το παλιό διαθέσιο δημοτικό σχολείο και νηπιαγωγείο. Από το Σεπτέμβριο του 2011, στα πλαίσια κατάργησης και συγχώνευσης των σχολείων στους δήμους, το δημοτικό σχολείο έπαυσε να λειτουργεί. Έτσι, με απόφαση του δημοτικού συμβουλίου του δήμου Καρδίτσας, ο χώρος παραχωρήθηκε στο Μορφωτικό σύλλογο Δαφνοσπηλιάς, «Το Βελέσι». Τα μέλη του προηγούμενου διοικητικού συμβουλίου εκμεταλλεύτηκαν την άνεση του κτιρίου, στήνοντας την συλλογή, κατά το έτος 2016. Παράλληλα, ο χώρος εξυπηρετεί και την πραγματοποίηση χορευτικών προβών, συναντήσεων κ.α.

Εσωτερικά τα αντικείμενα απλώνονται θεματικά και τακτοποιημένα, δίνοντας μια απεικόνιση της παλιάς ζωής και καθημερινότητας. Στον χώρο εντοπίζεται ακόμη, πλούσιο φωτογραφικό υλικό, που φανερώνει στιγμές της ιστορίας του χωριού. Τα δε εκθέματα παρουσιάζονται είτε θεματικά στον χώρο είτε κρεμασμένα στον τοίχο.

«Πέρασαν μια επεξεργασία από εμάς και τα βάζαμε, τα τρίψαμε κάποια, να πλυθούνε, να μπουνε, συντηρήθηκαν πριν μπουν στο χώρο, και δεν ήταν έτσι, δηλαδή το ψυγείο που είναι εδώ και αυτά, αυτό έχει βαφτεί, ξύθηκε, βάφτηκε και τα υπόλοιπα, το κρεβάτι και αυτό...με φυσικά υλικά, με λούστρο(γυαλιστικό)¹²⁸...», αναφέρει χαρακτηριστικά η κ. Σβερώνη¹²⁹.

Ειδικότερα στον χώρο εκτίθενται: ένα κόσκινο, κάποια δρεπάνια, κάποιες τανάλιες και πένσες, μια κατσαρόλα και ένα τηγάνι (καροπλέσι), διάφορες ρόκες αργαλειού (τα οποία είναι κρεμασμένα στον τοίχο). Στα εκθέματα ακόμη, περιλαμβάνονται εργαλεία της γεωργικής ζωής, όπως ένα αλέτρι, μια σβάρνα, μια αδοκάνη (δοκάνη), ένα καρπολόι, μια ξύστρα ζώων, ένα σαμάρι, ένα καντάρι ζυγίσματος, μια μηχανή για δέσιμο μπάλας (άχυρο/τριφύλλι)¹³⁰ κ.α.

¹²⁷ [Δαφνοσπηλιά](#) (τελευταία επίσκεψη 25/8/2020).

¹²⁸ Βλ. Παράρτημα, σ.190.

¹²⁹ Η κ. Μαρία Σβερώνη είναι μέλος του συλλόγου του χωριού (ταμίας) και μας παραχώρησε την συνέντευξη για την λαογραφική συλλογή.

¹³⁰ Βλ. Παράρτημα, σ.24-25.

Η λαογραφική συλλογή περιλαμβάνει ακόμη έναν μελιτοεξαγωγέα, ένα ψυγείο πάγου, ένα νιπτήρα, οικιακά αντικείμενα (μπουτινέλος, κάποια γουδιά, αρκετά σίδερα, ένα παλιό ραδιόφωνο/πικάπ, μια ραπτομηχανή, ένα μπαούλο), καθώς και μια παλιά σερβάντα και ένα μεταλλικό δίσκο, που φέρει πάνω του μικρά ποτηράκια και μια καράφα¹³¹, κ.α. Όσον αφορά την οικοτεχνική απασχόληση, διακρίνεται ο αργαλειός με τα βασικά εξαρτήματα του (τσικρίκι, ανέμη, λανάρι) και αρκετά υφαντά, που βρίσκονται τοποθετημένα πάνω του (εικόνα 43).

Επιπλέον, ο σύλλογος στην προσπάθεια αναπαράστασης του παλιού τρόπου ζωής, δημιούργησε ένα τζάκι, μέσα στο οποίο βρίσκεται μια γάστρα. Πλησίον του τζακιού βρίσκεται ένα μαγκάλι, μια μικρή σόμπα καθώς και ένα μεταλλικό κρεβάτι¹³². Όσον αφορά την ενδυμασία τέλος, υπάρχουν κάποια πλεκτά φορέματα, καθώς και μια γυναικεία караγκούνικη φορεσιά¹³³.

Όπως πληροφορηθήκαμε από την κ. Σβερώνη, όλα τα αντικείμενα δέχτηκαν μια επεξεργασία, πριν ενταχθούν στον χώρο της συλλογής. Συγκεκριμένα κάποια βάρφθηκαν, κάποια ξύθηκαν, κάποια λουστραρίστηκαν. Αν προκύψει ωστόσο ανάγκη ως προς κάποιο αντικείμενο, θα γίνει έλεγχος και προσπάθεια να επιδιορθωθεί.

Η πλειοψηφία των εκθεμάτων προέρχεται από το χωριό. Υπάρχουν όμως και αντικείμενα που δόθηκαν από διπλανά χωριά (Μολόχα, Σέκλιζα). Όλα τα λαογραφικά εκθέματα παρουσιάζονται με συνοδεία ταμπέλας, που φέρει πάνω της πληροφορίες για τους δωρητές. Η συλλογή τέλος, είναι αριθμημένη και καταγεγραμμένη από τον σύλλογο. Ωστόσο, δεν είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ.

Στόχος δημιουργίας αυτού του χώρου, αποτέλεσε η προβολή της ιστορίας του χωριού και του παλιού τρόπου ζωής γενικότερα. *«Την ιστορία του χωριού και τα νέα άτομα έχουν πει ότι είναι ένας άγνωστος κόσμος, ακόμη και για εμάς, ακόμη και στην ηλικία που είμαι εγώ, στα 30 δεν έζησα κάποια πράγματα, δεν τα έχω προλάβει, έχω ακούσματα από την μητέρα μου, από τον παππού μου, δεν έχω προλάβει πράγματα¹³⁴...»*, αναφέρει η κ. Σβερώνη.

Η είσοδος στο χώρο είναι δωρεάν και η επίσκεψη επιτυγχάνεται μετά από συνεννόηση με τα μέλη του συλλόγου, καθώς η συλλογή δεν είναι καθημερινά ανοιχτή, παρά μόνο στην γιορτή σταφυλιού του χωριού, που είναι ανοιχτή καθ' όλη την διάρκεια της ημέρας.

¹³¹ Βλ. Παράρτημα, σ. 25.

¹³² Βλ. Παράρτημα (Εικόνα 334), σ.26.

¹³³ Βλ. Παράρτημα (Εικόνες 336,337), σ.26,27.

¹³⁴ Βλ. Παράρτημα, σ.190.

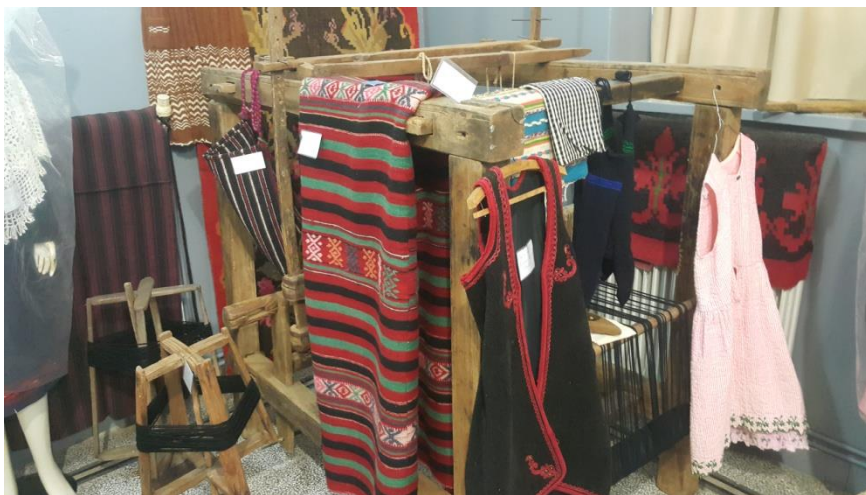
Εικόνα 40 : Κτίριο συλλογής

Εικόνα 41 : Αλέτρι

Εικόνα 42 : Σβάρνα

Εικόνα 43 : Αργαλειός με μαλλίνες

Εικόνα 44 : Κρεβάτι με πάντες και μαλλίνες

Εικόνα 45 : Εσωτερική όψη του χώρου

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΖΑΪΜΙΟΥ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Το χωριό ανήκει στον Δήμο Καρδίτσας και απέχει 8 χιλιόμετρα από την ομώνυμη πόλη. Οι κάτοικοι αριθμούνται στους 530 και αντλούν το εισόδημα τους από τη γεωργία (βαμβάκι, καπνός, σιτηρά, βιομηχανική ντομάτα), τα κηπευτικά και την κτηνοτροφία. Το χωριό πανηγυρίζει στις 6 Δεκεμβρίου, που τιμάται η μνήμη του Αγίου Νικολάου, με Θεία Λειτουργία στην ομώνυμη εκκλησία και με δημοτικά χορευτικά συγκροτήματα στα καταστήματά του¹³⁵.

Το χωριό σύμφωνα με τον κ. Βασίλη Λάκη ανήκει στα Άγραφα, ωστόσο ο ίδιος αναφέρει, « εμείς λέμε ότι είμαστε Καραγκούνηδες, αν και μας λένε μαμέδες, γιατί λένε από την γραμμή και κάτω είναι Καραγκούνηδες, από την γραμμή και πάνω είμαστε μαμέδες, μετά πάμε Βλάχοι.. αλλά εντάξει εμείς λέμε Καραγκούνηδες¹³⁶...».

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

«Ο Μορφωτικός και Εκπολιτιστικός σύλλογος Απανταχού Ζαΐμιωτών» αξιοποίησε κατά τα έτη 2009/2010, τις αίθουσες του νηπιαγωγείου και του δημοτικού σχολείου της κοινότητας (που έπαψαν να λειτουργούν) με την στέγαση της λαογραφικής συλλογής. Η ιδέα συγκέντρωσης και τοποθέτησης των συλλεχθέντων εκθεμάτων σε ένα κοινό χώρο, προήλθε από τον ίδιο τον σύλλογο¹³⁷, με σκοπό την διάσωση και προβολή τους.

Εσωτερικά, η αίθουσα του νηπιαγωγείου δεν είναι μεγάλη, ωστόσο η τοποθέτηση των αντικειμένων έγινε με επιμέλεια και με προσπάθεια θεματικής προσέγγισης. Κάποια αντικείμενα βρίσκονται κρεμασμένα στον τοίχο ενώ άλλα εκτίθενται στην αίθουσα. Στον χώρο εντοπίζεται και φωτογραφικό αρχείο με αναμνήσεις και στιγμές από τα παλιότερα χρόνια του χωριού. Πολλές χρηστικές συσκευές ξεπροβάλουν στον χώρο, όπως το παλιό παγοψυγείο, η καφεκοπτική μηχανή, το ραδιόφωνο, το πικάπ, η ξυλόσομπα, η γραφομηχανή, η γκαζιέρα και το καμινέτο¹³⁸.

Όσον αφορά την τοπική ενδυμασία εντοπίζονται μαλλίνες (εικόνα 48), ένας γυναικείος σαγιάς (εικόνα 49), τσιρέπια, μια κάπα του βοσκού, καθώς και υφαντά όπως ο προσκέφαλος. Ακόμη, στο κέντρο της αίθουσας διακρίνεται και ο αργαλειός με τα εξαρτήματα του (τσικρίκι, ανέμη, χτένια) (εικόνα 51). Επιπλέον, εκτίθενται αντικείμενα, που σχετίζονται με την παλιά οικία, όπως ο χλιαρολόγος με τις κουτάλες, η παλιά γάστρα, το μπουτινέλο, γκιούμια, το βαρέλι τυριού, ο παλιός νιπτήρας, η σαρμανίτσα, μια παλιά τάβλα (η οποία πάνω της έχει ένα κλειδοπίνακο), μια κατσαρόλα κ.α. Ακόμη, εντοπίζονται αντικείμενα της παλιάς αγροτικής ζωής, όπως

¹³⁵ [Ζαΐμι](#) (τελευταία επίσκεψη 25/8/2020).

¹³⁶ Βλ. Παράρτημα, σ.193.

¹³⁷ Πρώην πρόεδρος της κοινότητας ήταν ο κ. Βασίλης Λάκης ενώ τώρα είναι ο κ. Ιωάννης Παππάς. Πρόεδρος του συλλόγου είναι ο κ. Αρης Μπαλιακός. Και τα τρία αυτά άτομα μας φιλοξένησαν και μας έδωσαν την συνέντευξη.

¹³⁸ Βλ. Παράρτημα, σ.28-30.

(ζυγός βοδιών, αδοκάνη, κ.α.) αλλά και ένα καλαπόδι, μια στάμνα, διάφοροι τορβάδες, μια ζυγαριά, ένα αλφάδι ξύλινο, ένα βαρελάκι, διάφορα χαρτονομίσματα και κέρματα αλλά και ένα παλιό θρανίο¹³⁹.

Ο σύλλογος, όσον αφορά την συντήρηση των αντικειμένων δεν διαθέτει την οικονομική ευχέρεια για τακτικό έλεγχο όλων των εκθεμάτων. Επί αυτού, ο κ. Λάκης επισημαίνει, *«ότι μπορούμε κάνουμε μόνοι μας, προσωπική εργασία, όποτε προκύψει ανάγκη για κάποιο αντικείμενο, ε με φυσικά υλικά, ότι κατέχουμε¹⁴⁰...»*.

Επομένως αν προκύψει ανάγκη παρέμβασης σε κάποιο συγκεκριμένο αντικείμενο της συλλογής θα γίνει προσπάθεια επιδιόρθωσης. Τα λαογραφικά αντικείμενα δεν είναι αριθμημένα, φέρουν ωστόσο πάνω τους ενημερωτικό καρτελάκι, με το όνομα του δωρητή και την ονομασία του. Η συλλογή τέλος, δεν είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ.

Ο κ. Βασίλης Λάκης ανέφερε πως ότι παλιό υπάρχει δεν θα πρέπει να καταστρέφεται, αλλά να συντηρείται, ώστε να παραδοθεί στις επόμενες γενιές, με στόχο την γνωριμία με την παράδοση και την κληρονομιά τους. *«Θέλουμε το καλύτερο για το χωριό μας, το θέμα είναι ότι αρχίζει ο κόσμος και βαριέται, υπάρχουν υποχρεώσεις... εμείς θέλουμε να εκμεταλλευτούμε και το σχολείο, το κάναμε αίθουσα προβολών...ο εξωτερικός χώρος να γινόταν κάτι σαν ένα αγροτικό μουσείο, με φωτισμό και αντικείμενα έξω και χώρο για χορό. Δεν υπάρχει όμως βοήθεια και στήριξη από κανέναν¹⁴¹»*.

Με λίγα λόγια, ο σύλλογος αποβλέπει στη δημιουργία ενός διαδραστικού χώρου που θα φιλοξενεί πολλές δράσεις και ενέργειες και θα κρατά το χωριό πολιτιστικά ενεργό.

Η επίσκεψη στο χώρο είναι δωρεάν και επιτυγχάνεται ύστερα από συνεννόηση με τα μέλη του συλλόγου, καθώς η συλλογή δεν είναι καθημερινά ανοιχτή.

¹³⁹ Βλ. Παράρτημα, σ.31-34.

¹⁴⁰ Βλ. Παράρτημα, σ.192.

¹⁴¹ Ο.π.

Εικόνα 46 : Το κτίριο

Εικόνα 47 : Το κάμσο

Εικόνα 48 : Μαλλίνα

Εικόνα 49 : Σαγιάς

Εικόνα 50 : Γκιουρντί

Εικόνα 51 : Αργαλειός

▪ ΙΣΤΟΡΙΚΟ-ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ Λ.&Ν. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Η πόλη της Καρδίτσας βρίσκεται στο δυτικό άκρο του θεσσαλικού κάμπου και αποτελεί ένα σύγχρονο διοικητικό, οικονομικό, εμπορικό και πολιτιστικό κέντρο. Η ονομασία της πόλης θεωρείται παραφθορά του σλαβικού «Gradista», το οποίο σημαίνει «οριοθετημένος, οχυρωμένος τόπος», χωρίς να εντοπίζεται διαχρονικά κάποια φρουριακή κατασκευή στην περιοχή¹⁴².

Η επικρατέστερη ωστόσο εκδοχή καταδεικνύει την συσχέτιση με την λέξη καρδιά- καρδίτσα, που με την θεσσαλική προφορά μετατράπηκε σε Καρδίτσα. Η πόλη λόγω της θέσης της, πάνω στον εμπορικό δρόμο Βόλου - Τρικάλων - Ιωαννίνων αποτέλεσε σταθμό και κέντρο εμπορίου. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα τη μετανάστευση πλήθους οικογενειών από την Αργιθέα, τον Ασπροπόταμο, το Μέτσοβο, τα Γιάννινα, τη Σαμαρίνα αλλά και Βλάχων (Βλαχομαχαλάς) κ.α.¹⁴³.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ-ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ Λ.&Ν. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Το μουσείο στεγάζεται σε τριώροφο κτίριο στο κέντρο της πόλης και διαθέτει αίθουσες για μόνιμες και περιοδικές εκθέσεις, έργα συντήρησης, βιβλία, αρχεία καθώς και χώρο για εκδηλώσεις και εκπαιδευτικά προγράμματα. Το κτίριο κατασκευάστηκε με την αρωγή της Ναυσικής Αναστασίου και του Λάμπρου Σακελλαρίου το 1981, οπότε και το 1982 ξεκίνησε η υλοποίηση αυτής της ιδέας. Λόγω αυτής της προσφοράς, προέκυψε και το όνομα του μουσείου «*Δημοτικό Λαογραφικό μουσείο Λ&Ν Σακελλαρίου*».

Το μουσείο στελεχώνεται από την κ. Φωτεινή Λέκκα¹⁴⁴, την επιστημονική υπεύθυνο του χώρου και τον κ. Πέτρο Κομπορόζο, ως μόνιμο εθελοντή, καθώς δεν υπάρχει άλλο επιστημονικό προσωπικό την παρούσα στιγμή.

Στον πρώτο όροφο του κτιρίου παρουσιάζεται ένα ταξίδι στο χρόνο, που οριοθετείται από τους Οθωμανικούς χρόνους, μέχρι και τις αρχές του 20ου, διαγράφοντας τις κοινωνικές, πολιτιστικές και πολιτειακές αλλαγές, που βιώνει η πόλη. Έτσι, σε σχέση με την ένδυση, παρατηρείται η μεταστροφή από την παραδοσιακή караγκούνικη φορεσιά (εικόνα 17), που φοριέται από το 1835, στην επικράτηση της αστικής φορεσιάς, που φοριέται το 1881, στην πόλη της Καρδίτσας (εικόνα 18) και αντικατοπτρίζει φυσικά έναν καινούργιο τρόπο ζωής.

Στο όροφο αυτό παρατηρούνται ακόμη αρκετές φωτογραφίες, που παρουσιάζουν την ποικιλομορφία της πόλης (φωτογραφίες με Βλάχους, Ασπροποταμίτες,

¹⁴² [Karditsa](#) (τελευταία επίσκεψη 25/8/2020).

¹⁴³ [Η πόλη της Καρδίτσας](#) (τελευταία επίσκεψη 25/8/2020).

¹⁴⁴ Απόφοιτη του τμήματος Ιστορίας- Αρχαιολογίας Ιωαννίνων, με σπουδές μουσειολογίας στη Λειψία της Γερμανίας και διδακτορικό στην Ιστορία στο πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Βρίσκεται στο χώρο του μουσείου από το 2003.

Μετσοβίτες, Αγραφιώτες, Σαρακατσαναίοι, Ηπειρώτες- οικογένεια Λαμπαίων και Καμινάδες, λίγοι Εβραίοι, πεδινοί, Καραγκούνηδες, Μικρασιάτες, Στερεοελλαδίτες). Επιπλέον, εντοπίζονται αρκετά οικιακά σκεύη, κοσμήματα, ένα μπαούλο, μια ζυγαριά, καθώς και αρκετά διασωθέντα βιβλία¹⁴⁵.

Ο δεύτερος όροφος παρουσιάζει μια μεγάλη πολιτική, και όχι μόνο, φυσιογνωμία του τόπου, αυτή του Νικόλαου Πλαστήρα. Το εντυπωσιακό αυτής της συλλογής είναι ότι την ημέρα των εγκαινίων του μουσείου (26 Δεκεμβρίου 1982) παραδόθηκε στον τότε δήμαρχο της πόλης και στην μεγάλη δωρήτρια του μουσείου (Ναυσικά Αναστασίου- Σακελλαρίου) η καρδιά του Νικόλαου Πλαστήρα από τον μητροπολίτη Κλέοπα.

Η δωρεά αυτή ήταν επιθυμία του ίδιου του Νικόλαου Πλαστήρα, που επιθυμούσε να δωρίσει κάτι «δικό» του. Την ιδέα ολοκλήρωσε με ευφάνταστο τρόπο ο Γιάννης Μιχαλούδης, ο οποίος θεώρησε πως η καρδιά του Πλαστήρα, απαλλαγμένη από την φθαρτότητα της ύλης, έπρεπε να μετατραπεί σε σύγχρονο σύμβολο (το άυλο silica aerogel- 99% αέρας 1% γυαλί). Η αίθουσα συμπληρώνεται με προσωπικά αντικείμενα του, που δώρισε η οικογένεια του¹⁴⁶.

Εξωτερικά του κτιρίου, εκτίθενται τα ελάχιστα υπολείμματα της οθωμανικής εποχής στην Καρδίτσα¹⁴⁷ (προερχόμενα από επιτύμβιες στήλες και οθωμανικά κτίρια). Τα περισσότερα προέρχονται από το νεκροταφείο του τζαμιού της αγοράς («τσαρσί τζαμί») και χρονολογούνται κατά τον 19ο αιώνα.

Η συντήρηση των αντικειμένων αναλήφθηκε εξολοκλήρου από την διεύθυνση Συντήρησης του Υπουργείου Πολιτισμού. Υπάρχει ωστόσο, και ένας εξωτερικός συνεργάτης συντηρητής, που συμπληρώνει και καλύπτει τις ελλείψεις, όταν κρίνεται απαραίτητο, στην συντήρηση των ξύλινων αντικειμένων. Στο κομμάτι της προληπτικής συντήρησης ωστόσο, το μουσείο φροντίζει ώστε τα αντικείμενα να εκτίθενται σε ευνοϊκές συνθήκες.

Τα αντικείμενα είναι όλα αριθμημένα και καταγεγραμμένα και *«αφορούν την πόλη της Καρδίτσας, την δραστηριότητα Καρδισιωτών, οπότε φεύγουμε από τα στενά όρια της πόλης, οπότε και λέμε την πόλη και την περιοχή της. Καρδίτσα δεν είναι μόνο η πόλη, έχει τύχει να συλλέξουμε και αντικείμενα που έχουν ένα ενδιαφέρον για την ιστορία της ευρύτερης περιοχής, τα οποία δεν βρέθηκαν σ' αυτή την πόλη, αλλά πρέπει να έχουν μια αναφορά στη πόλη με κάποιο τρόπο¹⁴⁸»*, αναφέρει χαρακτηριστικά η κ. Λέκκα.

Ωστόσο, ο μεγάλος αριθμός τους έχει οδηγήσει στην δημιουργία ενός επιπρόσθετου χώρου στην Καρδίτσομαγούλα (λίγο έξω από την πόλη), για την στέγαση τους. *«Είναι ένας πνεύμονας γιατί θα μπορούσε να λειτουργήσει με πολλαπλά οφέλη, με*

¹⁴⁵ Βλ. Παράρτημα, σ.36-37.

¹⁴⁶ Βλ. Παράρτημα, σ.38.

¹⁴⁷ Ο.π.

¹⁴⁸ Βλ. Παράρτημα, σ.195.

περιοδικές εκθέσεις που θα ανανεώνουν την εικόνα του μουσείου, κάτι που μας έλειπε και μας λείπει και θέλουμε να το κάνουμε¹⁴⁹ ...».

Το μουσείο αναλαμβάνει την υλοποίηση και πραγματοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε μη τακτικό χρόνο και όταν αυτό κρίνεται εφικτό. Το τελευταίο και πιο οργανωμένο αφορούσε το γραμματόσημο με τίτλο, «Με το γραμματόσημο ταξιδεύω», έναν φιλοτελικό οδηγό για παιδιά. Το μουσείο είναι εγγεγραμμένο στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ.

Άξιο αναφοράς για το μουσείο αποτελεί το Δίκτυο Ιστορικών και Λαογραφικών Μουσείων, μια συντονισμένη προσπάθεια της κυρίας Λέκκα και του μουσείου Καρδίτσας, ώστε να οριστεί ένα κοινό πλάνο δράσης για όλα τα μουσεία και συλλογές που ανήκουν στο Δίκτυο.

Αποσκοπεί με λίγα λόγια στην σωστή καταγραφή και συντήρηση των συλλογών, σε ένα κοινό σύστημα καταγραφής αντικειμένων, σε κοινές εκθέσεις καθώς και σε ένα κοινόχρηστο εργαστήριο συντήρησης στην Καρδίτσομαγούλα, το οποίο θα περιλαμβάνει και ιδιωτικές συλλογές (μια προσπάθεια που προσπαθεί να συντονιστεί εδώ και αρκετά χρόνια, χωρίς ακόμη να έχει φτάσει στο τελικό της στάδιο).

Στο δίκτυο αυτή την στιγμή ανήκουν 16 μουσεία/συλλογές. *« Δεν μπορούμε να τους δώσουμε την υποδομή την κτιριακή που χρειάζονται, γιατί δεν έχουμε τα μέσα, ούτε τις προσβάσεις, πολιτικές εξουσίες για να τους παραχωρηθούν από τις δημοτικές αρχές, αυτό είναι κάτι που το κάνουν μόνοι τους, εμείς σε επίπεδο τεχνικής και επιστημονικής στήριξης, προσπαθούμε να είμαστε λειτουργικοί¹⁵⁰»* αναφέρει η κ. Λέκκα.

Πρωταρχικός στόχος για το μουσείο, σύμφωνα με την κ. Λέκκα, είναι η ενσωμάτωση του σε ένα φορέα, που θα μπορεί να το υποστηρίξει πληρέστερα και θα ασχοληθεί με τις ανάγκες του. Επιπλέον, στοχεύει σε περισσότερες εκδόσεις, εκδηλώσεις, στην οργάνωση και προσβασιμότητα των αρχείων, στην οργάνωση του χώρου (και εκτός μουσείου - όπως ο χώρος στην Καρδίτσομαγούλα), σε φιλοδοξίες επομένως, που απασχολούν κάθε σύγχρονο μουσείο.

Το μουσείο δέχεται επισκέπτες καθημερινά από τις 9:00- 15:00/16:00 με δωρεάν είσοδο. Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τις ώρες λειτουργίας και τον χώρο, επιτυγχάνεται επικοινωνία με την κ. Φωτεινή Λέκκα.

¹⁴⁹ Βλ. Παράρτημα, σ.196.

¹⁵⁰ Βλ. Παράρτημα, σ.198.

Εικόνα 16: Είσοδος κτιρίου

Εικόνα 17 : Γυναικεία караγκούνικη ενδυμασία

Εικόνα 18 : Αστική φορεσιά από το 1881

Εικόνα 19 : Φωτιστικό σπιτιού

Εικόνα 20 : Φωτογραφία με νύφη από την Καρδίτσα

Εικόνα 21 : Οθωμανικές επιτύμβιες στήλες

▪ ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΟΥ ΤΣΑΓΓΑΡΗ ΣΤΗΝ ΚΑΣΤΑΝΙΑ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Το χωριό της Καστανιάς απέχει 25 χιλιόμετρα από την Καρδίτσα. Ο οικισμός αποτέλεσε ένα κεφαλοχώρι στο οποίο υπήρχαν πολλά εργαστήρια τσαρουχιών, ραφτάδων, σιδεράδων, εμπόρων καθώς και ένα σχολείο, στο οποίο φοιτούσαν πάνω από 200 μαθητές¹⁵¹. Σύμφωνα και με τον κ. Κόγια, το χωριό αποτέλεσε και το πέρασμα των Σαρακατσαναίων από και προς τα χειμαδιά και τα Άγραφα, με αποτέλεσμα η τοπογραφική του θέση να βοηθήσει στην γενικότερη άνθηση του χονδρικού εμπορίου. Η απογραφή του 1991 κατέδειξε 264 κατοίκους.

ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΟΥ ΤΣΑΓΓΑΡΗ

Πρόκειται για το μοναδικό μονοθεματικό μουσείο στην Περιφερειακή Ενότητα Καρδίτσας, που ασχολείται αποκλειστικά με την κατασκευή και προβολή υποδημάτων. Ο χώρος της συλλογής και κατασκευής παραδοσιακών υποδημάτων έχει μεγάλη συναισθηματική αξία για τον Παύλο και Ηλία Κόγια, καθώς αποτέλεσε τον εναρκτήριο χώρο κατασκευής υποδημάτων το 1910, από τον παππού τους, Αντώνιο Κόγια. Απαρτίζεται από δύο αίθουσες, οι οποίες θα μπορούσαν να διακριθούν στον εκθεσιακό χώρο υποδημάτων και στον χώρο εργασίας.

Τα δύο αδέρφια μετά το 1980, συνέχισαν την δουλειά του πατέρα τους Ευάγγελου, αυξάνοντας περισσότερο την ήδη υπάρχουσα συλλογή, που παρουσιάζεται άτακτα στον χώρο. Οι ίδιοι μας συστήνονται ως κατασκευαστές παραδοσιακών υποδημάτων χορευτικών συλλόγων, δηλαδή « *ότι χορεύεται, γουρνοτσάρουχα, τσαρούχια, γυναικεία με λουράκια, γενικά ότι χορεύεται, σπανίως θα φτιάξουμε κάτι άλλο*¹⁵²».

Η συλλογή περιέχει μεγάλη ποικιλομορφία, τόσο ως προς την χρήση και χρονολογία των υποδημάτων, όσο και ως προς την χώρα προέλευσης τους. Έτσι, συναντάται το παλιό γουρνοτσάρουχο, γυναικεία και ανδρικά τσαρούχια, ποντιακά παπούτσια, ξύλινα τσόκαρα αλλά και τσόκαρα του χαμάμ, τροχάδια σκυριανά, καθώς, και το γυναικείο караγκούνικο, που φορέθηκε το 1950 στην πόλη της Καρδίτσας. Επιπλέον, εκτίθενται κρητικές μπότες από τις αρχές του 19ου αιώνα, στιβάνια Καλύμνου, γυναικείες και ανδρικές μπότες Καρπάθου, γυναικεία υποδήματα από την Αλεξανδρούπολη καθώς και ανδρικά υποδήματα από το 1955 κ.α.

Ακόμη, η συλλογή εμπλουτίζεται με υποδήματα από το εξωτερικό, όπως τα νυφιάτικα από την Κορέα, κορεάτικες μπότες, γυναικεία ινδικά υποδήματα καθώς και αγροτικά υποδήματα από την Ολλανδία κ.α. Επιπρόσθετα, οι αδερφοί Κόγια διαθέτουν μια συλλογή υποδημάτων 50 χρόνων, προερχόμενα από ένα εργοστάσιο, το οποίο έκλεισε. Έτσι, παρουσιάζεται η εξέλιξη του ελληνικού παπουτσιού από το 1950/1955

¹⁵¹ [Κατασκευάζοντας τσαρούχια](#) (τελευταία επίσκεψη 25/8/2020).

¹⁵² Βλ. Παράρτημα, σ.204.

έως το 1980. Η συλλογή αυτή βρίσκεται σε γυάλινη προθήκη και δεν έχει ακόμη αρχειοθετηθεί χρονολογικά.

Άξιο αναφοράς φυσικά είναι και η μεγάλη συλλογή εργαλείων που διαθέτουν, τα οποία κληρονομήθηκαν από τον παππού τους και τον πατέρα τους¹⁵³. Σύμφωνα και με τον κ. Ηλία Κόγια « *αυτά είναι τα εργαλεία από το εργοστάσιο του παλιού καιρού, δηλαδή ότι για να φτιάξει κανείς ένα πράγμα, δεν υπήρχαν μηχανές, υπήρχε μια κλωστή, ένα βελόνι, ένα μαχαίρι, ένα καλαπόδι*¹⁵⁴».

Άξια λόγου, από την πληθώρα εργαλείων που βρίσκονται στον χώρο και βοηθούν στην κατασκευή ενός παπουτσιού, είναι το τριποδή η μπαρμπαλιάς, οι ξυλόπορκες, το μετσοβίτικο κιμέρι, ο τζιλντές και φυσικά το καλαπόδι και η ραπτομηχανή. Όλη αυτή η συλλογή δεν δωρήθηκε αλλά είτε αγοράστηκε από τους αδερφούς Κόγια (πλην του γουρνοτσάρουχου) είτε κληρονομήθηκε από τους προγόνους τους.

Όσον αφορά την συντήρηση, σύμφωνα και με τους ίδιους, δεν έχει δοθεί η απαιτούμενη προσοχή. « *Δυστυχώς η συντήρηση τους έμεινε πολύ πίσω.. αυτά τα πράγματα θέλουν χρόνο και χρήμα*¹⁵⁵». Επιπλέον, τα αντικείμενα δεν είναι καταγεγραμμένα και αριθμημένα και η συλλογή δεν είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ.

Σε ερώτηση για το πώς οραματίζονται τον χώρο, τα αδέρφια Κόγια απάντησαν: «*Φανταζόμαστε την αναπαράσταση ενός παλιού εργαστηρίου, να είναι ένας πάγκος, να είναι όπως ο μάστορας, να έχει τα εργαλεία του, να έχει το μαστέλο, δηλαδή να μην διαφέρει σε τίποτα από ένα παλιό. Στην συνέχεια, να μπουν τα παπούτσια με τις ετικέτες τους, τις χρονολογίες κατασκευής, όλη την πληροφόρηση τουλάχιστον σε δύο γλώσσες και στην συνέχεια, να αναλύουμε προφορικά για τον ρόλο των υποδημάτων και βέβαια άμα είναι σχολείο θα πεις πως κατασκευάζεται. Κάπου εκεί θα κινηθούμε, πιστεύω θα καταφέρουμε να το φτιάξουμε*¹⁵⁶».

Η σημαντική παρουσία ενός τέτοιου χώρου στις μέρες μας, αναφέρεται συνοπτικά και από τον ίδιο τον κ. Ηλία Κόγια. « *Το παπούτσι είναι ένα στοιχείο πολιτισμού και εμείς εδώ πολιτισμό παράγουμε*¹⁵⁷». Η λαογραφική συλλογή δέχεται επισκέπτες καθημερινά έπειτα από συνεννόηση με τους κυρίους Κόγια, με δωρεάν είσοδο.

¹⁵³ Για την συλλογή υποδημάτων βλ. Παράρτημα, σ.39-43.

¹⁵⁴ Βλ. Παράρτημα, σ.200.

¹⁵⁵ Ο.π.

¹⁵⁶ Βλ. Παράρτημα, σ.206.

¹⁵⁷ Ο.π.

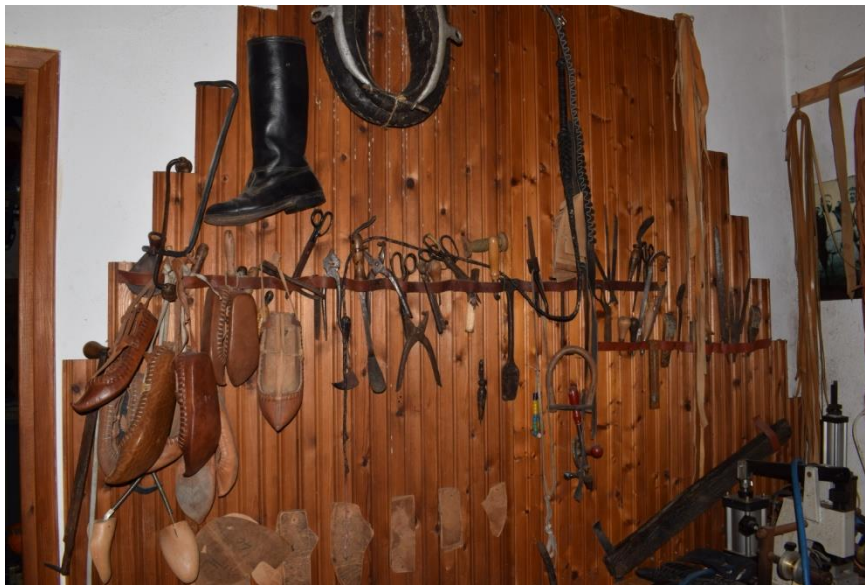
Εικόνα 52 : Κτίριο συλλογής

Εικόνα 53 : Η πρώτη αίθουσα της συλλογής

Εικόνα 54 : Γουρνοτσάρουχα

Εικόνα 55 : Εργαλεία και διάφορα πατρών

Εικόνα 56 : Πατρόν

Εικόνα 57 : Δημοσιεύσεις για τη συλλογή

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΜΟΛΟΧΑΣ
Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Ο οικισμός δημιουργήθηκε μετά την επανάσταση του 1821, από κατοίκους της Παλιαπιδιάς. Αρχικά ονομαζόταν Νεοχωράκι και μέχρι το 1974 υπαγόταν στον νομό Ευρυτανίας¹⁵⁸. Το χωριό απέχει 35 χιλιόμετρα από την πόλη της Καρδίτσας και οι κάτοικοι του, γύρω στα 30-40 άτομα, σύμφωνα με τον κ. Ηλία Ζυγούρη, ασχολούνται με την γεωργία. Οι κάτοικοι του χωριού είναι Αγραφιώτες.

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Η ιδέα συγκρότησης και συλλογής λαογραφικών αντικειμένων προήλθε από το σύλλογο του χωριού («Σύλλογος Μολοχιωτών») και απευθυνόταν στους κατοίκους της Μολόχας. «*Μαζεύτηκαν τα πράγματα, τα είχε εδώ η κοινότητα και μετά έγινε όλο αυτό που βλέπεις εκεί..*¹⁵⁹» αναφέρει ο κ. Ζυγούρης. Όταν εντοπίστηκε το οίκημα, το παλιό κοινοτικό σχολείο του χωριού, (το οποίο έπαψε να λειτουργεί πάνω από μια εικοσαετία) τότε η ιδέα αυτή υλοποιήθηκε και αριθμεί πλέον δεκαπέντε χρονιά παρουσίας στο χωριό της Μολόχας.

Μιας και τα περισσότερα μέλη του συλλόγου έχουν φύγει από το χωριό και μένουν μόνιμα σε μεγάλες αστικές πόλεις, την λαογραφική συλλογή μας παρουσίασε ο πρόεδρος του χωριού, ο κ. Ηλίας Ζυγούρης¹⁶⁰. Ο χώρος εσωτερικά του παλιού πέτρινου δημοτικού σχολείου, στον οποίο εκτίθεται η συλλογή, είναι ενιαίος και τα αντικείμενα απλώνονται άτακτα στο χώρο.

Αρκετά από τα εκθέματα βρίσκονται κρεμασμένα στον τοίχο, όπως λαιμαριά ζώου, μια τσοκάνη, μια παλάντζα, ένα κακάβι με αρβάλι, μια κόφα, ένας ψήστης καφέ, ένα καντήλι ή λυχνάρι κ.α. (εικόνα 59). Στον χώρο υπάρχουν επίσης, εργαλεία της αγροτικής απασχόλησης, όπως η αδοκάνη, το ξύλινο άροτρο, το σιδηράλετρο με υνί¹⁶¹ καθώς και δοχεία μεταφοράς και αποθήκευσης, όπως βαρέλια, η καρδάρα τυριού, το λαϊνι, ένα κιούπι πήλινο, ένα γκιούμι, ένα καρδάρι, ένα πιθάρι, το ροϊ (εικόνα 60,61).

Η λαογραφική συλλογή περιλαμβάνει ωστόσο και εξαρτήματα της παλιάς νοικοκυράς όπως την τσούμα και το τσουμόξυλο, ταψιά χαλκού, την γάστρα, το σκαφίδι και το πλαστήρι, το τραχανοκόσκινο αλλά και την τάβλα. Επίσης, αναγκαίο εξάρτημα του παλιού νοικοκυριού ήταν και ο αργαλειός, με τα διάφορα εξαρτήματα του (ρόκα, τσικρίκι, ανέμη) αλλά και υφαντά, όπως το μαξιλάρι αργαλειού και ο κάβουρας καρφιστών¹⁶². Η συλλογή διαθέτει και ένα μικρό αριθμό φορεσιών, που

¹⁵⁸ [Μολόχα](#) (τελευταία επίσκεψη 25/8/2020).

¹⁵⁹ Βλ. Παράρτημα, σ.208.

¹⁶⁰ Εδώ και τρεις τετραετίες είναι πρόεδρος του χωριού και παρότι κατέχει καφενείο, προσπαθεί να εξυπηρετήσει τα μέλη του συλλόγου και τις ανάγκες της συλλογής, καθώς δεν υπάρχει άλλο αρμόδιο άτομο.

¹⁶¹ Βλ. Παράρτημα, σ.44.

¹⁶² Βλ. Παράρτημα, σ.44, 45.

απεικονίζουν την παραδοσιακή καθημερινή γυναικεία φορεσιά της παλιάς εποχής (γυναικεία φορέματα, εκ των οποίων το ένα φέρει και μαύρο σπαλέτο) (εικόνα 62).

Τα αντικείμενα είναι όλα καταγεγραμμένα και αριθμημένα σε βιβλίο. Ωστόσο, η συλλογή δεν είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ. Επιθυμία του κ. Ζυγούρη είναι « να γίνει η συλλογή πιο γνωστή, να μπουν και άλλα αντικείμενα και λίγο τον χώρο άμα μπορούμε να τον αξιοποιήσουμε λίγο, γιατί δεν υπάρχουν χρήματα στα χωριά...λίγα πράγματα, καρέκλες μεγαλύτερες να καθίσει να το δει, θέρμανση για τον χειμώνα, θέλουμε να τον ανεβάσουμε τον χώρο για να φανεί...¹⁶³».

Όσον αφορά την συντήρηση ο κ. Ζυγούρης αναφέρει « τα παιδιά (ο σύλλογος), βλέπεις και εδώ ότι τα προσέχουνε, τα καθαρίζουνε λιγάκι, τα συμμαζεύουνε, τα διατηρούν όσο μπορούν και αυτοί...¹⁶⁴». Η είσοδος στον χώρο είναι δωρεάν και η επίσκεψη επιτυγχάνεται μετά από συνεννόηση με τον πρόεδρο του χωριού, καθώς η συλλογή δεν είναι καθημερινά ανοιχτή.

Εικόνα 58 : Το κτίριο

¹⁶³ Βλ. Παράρτημα, σ.208.

¹⁶⁴ Βλ. Παράρτημα, σ.207.

Εικόνα 62 : Γυναικεία ενδύματα

Εικόνα 63: Εσωτερική όψη της συλλογής

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΞΙΝΟΝΕΡΙΟΥ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Το Ξινονέρι απέχει 8 χιλιόμετρα από την πόλη της Καρδίτσας και κατά το έτος 1912 αναγνωρίστηκε πρώτη φορά ως κοινότητα, με την ονομασία Ζουλευκάρι. Η σημερινή ονομασία αποκτήθηκε κατά το έτος 1927¹⁶⁵. Σύμφωνα με την κ. Βούλα Παπαχρήστου¹⁶⁶, «οι κάτοικοι είναι Αγραφιώτες και στα ήθη και στα έθιμα με τα διπλανά χωριά... αριθμούνται γύρω στους 300 κατοίκους, με αγροτικά και κτηνοτροφικά επαγγέλματα¹⁶⁷».

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Η σκέψη ώστε να συγκροτηθεί μια λαογραφική συλλογή στο χωριό του Ξινονερίου, προήλθε από τον ομώνυμο σύλλογο το 2005, με σκοπό να στεγαστούν όλες οι δωρεές των κατοίκων στο κοινοτικό γραφείο του χωριού. Λίγο αργότερα, η ιδέα υλοποιήθηκε και τα αντικείμενα μεταφέρθηκαν στο παλιό δημοτικό σχολείο, όπου και στεγάζονται έως και σήμερα.

«Μέσα στα πρακτικά μας γράφει η πρώην πρόεδρος του συλλόγου, η κ. Μητρουλιά...ότι τα αντικείμενα αυτά, μπορεί να τα πάρει κάποιος άμα θέλει πίσω και γράφουμε αυτή τη μηχανή την δώρισε η...(όνομα δωρητή)¹⁶⁸», αναφέρει η κ. Παπαχρήστου.

Το κτίριο στέγασης της λαογραφικής συλλογής είναι το παλιό δημοτικό σχολείο (το οποίο έπαψε να λειτουργεί εδώ και μια δεκαετία). Είναι πετρόχτιστο και οι δύο αίθουσες που διαθέτει εσωτερικά παρουσιάζουν θεματικά την έκθεση των αντικειμένων. Η πρώτη αίθουσα περιλαμβάνει πλούσιο φωτογραφικό υλικό από παλιότερες στιγμές των κατοίκων του χωριού αλλά και έδρανα για τις διάφορες συγκεντρώσεις του συλλόγου.

Η δεύτερη αίθουσα συγκεντρώνει την πλειοψηφία των αντικειμένων. Διακρίνονται ενδύματα, παλιά αγροτικά και κτηνοτροφικά εργαλεία καθώς και οικιακά σκεύη. Επιπλέον, ο σύλλογος προσπάθησε να αναπαραστήσει τον παλιό οίκο, με την κάμαρη, τον χώρο του νοικοκυριού αλλά και τον χώρο συγκέντρωσης της οικογένειας για φαγητό και ξεκούραση.

Συγκεκριμένα, παρατηρείται το παλιό μεταλλικό κρεβάτι, με το εικονοστάσι πάνω του, καθώς και διάφορες φωτογραφίες κρεμασμένες στον τοίχο (εικόνα 65). Στο κέντρο της αίθουσας είναι τοποθετημένο ένα παλιό ξύλινο τραπέζι καθώς και η παλιά τάβλα (εικόνα 66). Παρατηρούνται επίσης, διάφορα οικιακά σκεύη όπως κατσαρόλες,

¹⁶⁵ topiki-kinotita-xinoneriou (τελευταία επίσκεψη 25/8/2020).

¹⁶⁶ Η κ. Παπαχρήστου μαζί με την κ. Παπαναστασίου Αγορή, που μας φιλοξένησαν στον χώρο είμαι μέλη του συλλόγου, που δραστήρια προσπαθούν να αποδώσουν τα βέλτιστα για αυτή την λαογραφική συλλογή.

¹⁶⁷ Βλ. Παράρτημα, σ.215.

¹⁶⁸ Βλ. Παράρτημα, σ.213.

καζάνια, σκαφίδια, μπουτινέλος, τα πιάδια, η κάδη για το τυρί μαζί με την τσαντίλα, που αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του νοικοκυριού¹⁶⁹.

Στο κομμάτι της ένδυσης εντοπίζεται ένα ξεκάθαρο ενδυματολογικό στίγμα για το χωριό του Ξινονερίου. Κρεμασμένες στην πόρτα της αίθουσας βρίσκονται οι μαλλίνες με το μπουλκάκι¹⁷⁰. *«Αυτά ήταν οι μαλλίνες από το 35' και μετά μέχρι το 50', μετά άρχισαν τα φορέματα...φορούσαν και μπουλκάκι από πάνω και μετά την μαλλίνα, το φορούσαν από πάνω να μην κρυώνουν, γιατί η μαλλίνα είναι αμάνικη και φορούσαν από μέσα ένα πουκάμισο με μακρύ μανίκι άσπρο ή μπλε (θαλασσί), το μπουλκάκι το είχαν και για καλές, να βγαίνουν έξω, να χορεύουν¹⁷¹...»* επισημαίνει η κ. Παπαχρήστου.

Ακόμη, η λαογραφική συλλογή παρουσιάζει το φλοκάτο, τον αμάνικο ζεστό επενδύτη καθώς και γυναικείες παραδοσιακές φορεσιές με φουστάνι, που βρίσκονται σε γυάλινη προθήκη. Εντύπωση προκαλεί και το κόκκινο φόρεμα από την δεκαετία του 1950-1960¹⁷². Τέλος, στο κομμάτι της υπόδησης, η συλλογή διαθέτει τσιρέπια.

Όσον αφορά την συντήρηση, οι οικονομικοί παράγοντες δυσχεραίνουν το έργο της προφύλαξης και προστασίας των εκθεμάτων. Ωστόσο, γίνεται τακτικά καλός αερισμός της αίθουσας και χρήση θερμαντικών μέσων, ώστε να διατηρούνται καλές και επιτρεπτές συνθήκες για την συντήρησή τους.

Όλα τα αντικείμενα είναι αριθμημένα και καταγεγραμμένα από το σύλλογο. Ωστόσο η συλλογή δεν είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ. Στόχο για το σύλλογο αποτελεί, σύμφωνα με την κ. Παπαχρήστου *« να τον χωρίσουμε τον χώρο, σαν σανίδα, κάπως σαν παλιά, απ' έξω με βάψιμο, κάτι τέτοιο...»*.

«Θα ήθελα να χωριστεί ο χώρος, να γίνει δωμάτιο, κάμαρη και σάλα μετά τον οντά, πως ήταν τα σπίτια τότε, αυτό ήθελα, αυτό ήταν το μεράκι μου, να γίνουν δύο δωμάτια, το ένα δωμάτιο να είναι το καλό, όταν έρχονται επισκέπτες, όταν είχαν γιορτή, τότε μαζευόταν το χωριό.. στο άλλο ήταν το τζάκι, μπουχαρί/μπουχαριά...ο επισκέπτης θέλουμε να δει την ιστορία του χωριού και τα αντικείμενα όλα αυτά που βρίσκονται εδώ, το πώς ζούσαν παλιά¹⁷³».

Η είσοδος στον χώρο είναι δωρεάν και η επίσκεψη επιτυγχάνεται μετά από συνεννόηση με τον σύλλογο του χωριού, καθώς η συλλογή δεν είναι ανοιχτή καθημερινά.

¹⁶⁹ Βλ. Παράρτημα, σ.50-51.

¹⁷⁰ Βλ. Παράρτημα, σ.51.

¹⁷¹ Βλ. Παράρτημα, σ.211-212.

¹⁷² Βλ. Παράρτημα, σ.52.

¹⁷³ Βλ. Παράρτημα, σ.214-215.

Εικόνα 64: Το κτίριο

Εικόνα 65: Μεταλλικό κρεβάτι με εικονοστάσι και εικόνες

Εικόνα 66: Εσωτερική όψη της συλλογής

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΟΡΤΙΤΣΑΣ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Η Πορτίτσα σύμφωνα με τον κ. Πέτρο Κομπορόζο «δημιουργήθηκε, υπήρχαν συνοικισμοί από την αρχαία εποχή ακόμα και χαμηλά και πάνω. Στην πρώιμη τουρκοκρατία εξακολουθούσε να υπάρχει χωριό, μετά ερημώθηκε για κανένα αιώνα και ξαναδημιουργήθηκε αρχές 19ου αιώνα. Ηπειρώτες οι πρώτοι που ήρθαν εδώ και μετά μετακινήθηκαν και οι πιο ορεινοί, από Αργιθέα, από τα χωριά αυτά. Δεκαπέντε άτομα μόνιμα τώρα, μόνο το καλοκαίρι μαζεύονται¹⁷⁴». Οι κύριες ασχολίες των κατοίκων, στην εποχή της ακμής του, ήταν η αμπελουργία και η κτηνοτροφία¹⁷⁵.

ΤΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Έχοντας ως κινητήρια δύναμη, τον σύλλογο του χωριού, υπό την ονομασία το «Πνεύμα», οι κάτοικοι θέλησαν να δωρίσουν ότι παλιό και παραδοσιακό είχε διατηρηθεί στο σπίτι τους. Έτσι, προήλθε και η πρωτοβουλία δημιουργίας ενός μουσείου στο χωριό με την επωνυμία «Ιστορικό -Εθνολογικό-Εκκλησιαστικό-Λαογραφικό Μουσείο» κατά το έτος 1978. Η δράση του επεκτείνεται και σε έργα υποδομής αλλά και στην ενίσχυση της συλλογικής πολιτισμικής ταυτότητας, όπως τα Σίγνα (δεύτερη μέρα του Πάσχα), τα ρογκατσάρια, τα χελιδονίσματα κ.α.

Ο χώρος στον οποίο αποφασίστηκε να στεγαστεί η μεγάλη συλλογή αντικειμένων ήταν το παλιό δημοτικό σχολείο, το οποίο χτίστηκε το 1884. Πρόκειται για ένα καλαίσθητο πέτρινο κτίσμα με δύο επίπεδα, το οποίο φιλοξενεί τα αντικείμενα θεματικά. Ο επάνω όροφος φιλοξενεί την εκκλησιαστική και αρχαιολογική συλλογή ενώ στην κάτω αίθουσα εκτίθενται τα λαογραφικά εκθέματα.

Η αρχαιολογική συλλογή παρουσιάζει σε γυάλινες προθήκες πήλινα αγγεία, πήλινα ειδώλια, λίθινα εργαλεία και κοσμήματα, χάλκινες πόρπες, περόνες, χάλκινα νομίσματα κ.α. (εικόνα 71). Όλα προέρχονται από την κτηματική περιφέρεια του χωριού, εκτός από ένα αγγείο που προέρχεται από την περιοχή της αποξηραμένης λίμνης Βηίδος ή Κάρλας. Τα αντικείμενα τοποθετούνται χρονολογικά σε όλες τις περιόδους, προϊστορικές και ιστορικές, από τη Νεολιθική εποχή και την Εποχή του Χαλκού έως την Ύστερη Ρωμαϊοκρατία¹⁷⁶.

Επιπλέον, παρουσιάζονται εκκλησιαστικά εκθέματα από τους δύο ιστορικούς ναούς του χωριού, τον Άγιο Δημήτριο και την Κοίμηση της Θεοτόκου, που περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων άμφια, ένα ξυλόγλυπτο βημόθυρο, τον ξύλινο Εσταυρωμένο, εκκλησιαστικά υφάσματα, μια κολυμπήθρα, ερεισίχειρα, κάποια

¹⁷⁴ Βλ. Παράρτημα, σ.216,217.

¹⁷⁵ Σημαντικές πληροφορίες για την ιστορία του χωριού αλλά και μουσειακά ζητήματα, Βλ. Λέκκα Φ., Κομπορόζος Π., *Προσεγγίσεις στην πολιτισμική ιστορία και στον μουσειακό ορίζοντα μιας ημιορεινής θεσσαλικής κοινότητας*, (Μεταίχμιο και Μουσείο Συλλόγου Πορτίτσας «Το Πνεύμα», 2005).

¹⁷⁶ Ο.π., σελ.29.

θυμιατά, τον ασημένιο σταυρό και το Άγιο Ποτήριο, αλλά και μια συλλογή με 30 εκκλησιαστικά βιβλία (εικόνα 72,73).

Ο κάτω όροφος φιλοξενεί νεότερα σκεύη καθημερινής χρήσης, που δεν απουσίαζαν από το νοικοκυριό. Χαρακτηριστική είναι η συλλογή κεραμικών, που παρουσιάζει αγγεία μεταφοράς υγρών και στερεών καθώς και αποθήκευσης προϊόντων. Έτσι, παρατηρούνται στάμνες ή λαήνια για την μεταφορά νερού από τη βρύση, πλιθάρια για την αποθήκευση τσίπουρου, ξιδιού, καρπών κ.α., κουκάδες για την αποθήκευση γλυκών του κουταλιού κ.α.¹⁷⁷.

Η συλλογή περιλαμβάνει ακόμη φτσέλες, μπουτινέλους, ένα κουβέλι ως μετρητή σιταριού, δύο βαρέλια και ένα τλούμι, για τη μεταφορά κρασιού. Επιπλέον, υπάρχουν διάφορες σφραγίδες για πρόσφορα, ένας πλάστης, ένα γουδί, λάμπες ασετυλίνης, μια λάντζα για την παραγωγή του τσίπουρου καθώς και ένας ψήστης καφέ. Σε σχέση με την οικοτεχνική απασχόληση διακρίνεται ο αργαλειός με ένα λανάρι, μια ανέμη, διάφορες ρόκες και χτένια¹⁷⁸.

Όσον αφορά την συντήρηση, ο κ. Κομπορόζος¹⁷⁹ αναφέρει, *«συνήθως το κάνω εγώ, που δεν παθαίνουν και τίποτα... όταν τα φέρνουν τα αντικείμενα, τότε γίνεται συντήρηση¹⁸⁰»*. Όλα τα αντικείμενα είναι αριθμημένα και καταγεγραμμένα από το σύλλογο και το μουσείο είναι εγγεγραμμένο στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ. Στόχος για τον κ. Κομπορόζο, *«είναι η ανάδειξη του τοπικού πολιτισμού μέσα από αυτή την συλλογή¹⁸¹»*.

Η είσοδος στον χώρο είναι δωρεάν και η επίσκεψη επιτυγχάνεται μετά από συνεννόηση με τον κ. Πέτρο Κομπορόζο, καθώς η συλλογή δεν είναι ανοιχτή καθημερινά.

¹⁷⁷ Βλ. Παράρτημα, σ.55.

¹⁷⁸ Βλ. Παράρτημα, σ.55 -58.

¹⁷⁹ Είναι ο επιστημονικός υπεύθυνος της συλλογής και πρωτεργάτης της υλοποίησης της. Παράλληλα είναι και μόνιμος εθελοντής στο Λαογραφικό μουσείο της πόλης της Καρδίτσας.

¹⁸⁰ Βλ. Παράρτημα, σ.216.

¹⁸¹ Ο.π.

Εικόνα 70: Είσοδος στο μουσείο

Εικόνα 71: Τμήματα πήλινων αγγείων

Εικόνα 72: Ερεισίχειρα

Εικόνα 73: Ιερά εκκλησιαστικά σκεύη

Εικόνα 74: Σφραγίδες, πλαστήρια και γουδί

Εικόνα 75: Οικιακά σκεύη

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΡΑΧΟΥΛΑΣ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Η Ραχούλα αποτελεί οικισμό του δήμου Καρδίτσας και απέχει 17 χιλιόμετρα από την ομώνυμη πόλη. Το παλιότερο όνομα του χωριού ήταν Ζωγλόπι. Η απογραφή του 2011, κατέδειξε 251 μόνιμους κατοίκους, οι οποίοι ασχολούνται με την γεωργία και την κτηνοτροφία. Στον οικισμό καλλιεργούνται σιτηρά, καλαμπόκι, βαμβάκι, οπωροφόρα δέντρα, αμπέλια και παράγονται αρκετά κηπευτικά με τα οποία τροφοδοτείται η αγορά της Καρδίτσας¹⁸². Σύμφωνα με τον κ. Γιώργο Κατσούλα¹⁸³, «οι Ραχουλιώτες δεν είναι ούτε Βλάχοι ούτε Καραγκούνηδες καθώς βρίσκονται κάπου στην μέση..¹⁸⁴».

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Η ιδέα δημιουργίας μιας λαογραφικής συλλογής στο χωριό της Ραχούλας προήλθε από τον Μορφωτικό σύλλογο του χωριού που δημιουργήθηκε το 1982. Η προσπάθεια καρποφόρησε και συντονίστηκε με δωρεές των κατοίκων, που θέλησαν να χαρίσουν οτιδήποτε δεν είχε χρηστική πλέον αξία γι' αυτούς. Έτσι η συλλογή εγκαινιάστηκε το 2017, σε μια αίθουσα του παλιού δημοτικού σχολείου, το οποίο έπαψε να λειτουργεί.

Πρόκειται για ένα πετρόχτιστο οίκημα που στεγάζεται στο κέντρο του χωριού. Εσωτερικά η συλλογή απλώνεται άτακτα σε μια ενιαία αίθουσα, που περιλαμβάνει ένα μικρό αριθμό αντικειμένων αλλά και φωτογραφικού υλικού, που παρουσιάζει στιγμές από την ιστορία του χωριού. Όλη η αίθουσα είναι επενδυμένη με γυψοσανίδα.

Στην μια πλευρά της αίθουσας εντοπίζεται το παλιό κρεβάτι (με τα στρωσίδια πάνω του) πάντες και τορβάδες κρεμασμένες, καθώς και το μπισίκι η σαρμανίτσα (εικόνα 77). Επίσης, εκτίθενται αδοκάνες, καρπολόγια, κόφτρες, δρεπάνια, ζυγαριές, μια ραπτομηχανή και ένα ραδιόφωνο. Στα οικιακά εκθέματα παρουσιάζονται μπουτινέλοι, μια γάστρα, μια σκάφη και διάφορα μικρά λαΐνια. Σε σχέση με την οικοτεχνική δε απασχόληση, διακρίνεται ο αργαλειός με τα τσικρίκια, την ανέμη, τα χτένια¹⁸⁵.

Στο κομμάτι της ένδυσης εκτίθενται δύο γυναικείες φορεσιές και μια ανδρική. Η πρώτη φέρει μάλλινο φουστάνι με χρωματιστή ποδιά και μαντήλι, ένδυμα καθημερινής χρήσης ενώ η δεύτερη είναι γιορτινή φορεσιά με χρυσό φόρεμα, μαύρη ποδιά και αμάνικο μαύρο επενδύτη με χρυσές λεπτομέρειες. Στο μαλλί της φορά μαύρη μαντήλα.

Η ανδρική φέρει λευκό πουκάμισο, παντελόνι, ζωνάρι και μαύρο γιλέκο (εικόνα 81).

¹⁸² [Ραχούλα](#) (τελευταία επίσκεψη 9/11/2020).

¹⁸³ Ο κ. Κατσούλας είναι πρόεδρος του χωριού και μας παραχώρησε την συνέντευξη τηλεφωνικά.

¹⁸⁴ Βλ. Παράρτημα, σ.218.

¹⁸⁵ Βλ. Παράρτημα, σ.59-60.

Στο κέντρο της αίθουσας στεγάζεται μια γυάλινη προθήκη, που περιλαμβάνει κέρματα αλλά και κάποιες ξύλινες χειροτεχνίες (φλογέρα, σαΐτα κ.α.), που προσέφερε στη συλλογή ένας κάτοικος της Ραχούλας (εικόνα 80).

Όσον αφορά την συντήρηση του χώρου και των αντικειμένων, ο κ. Κατσούλας αναφέρει «ε όταν χρειάζεται κάτι κάποιο αντικείμενο ή ο χώρος λίγο αέρισμα, λίγο καθάρισμα οι γυναίκες του συλλόγου αναλαμβάνουν. Όχι όμως συστηματικά, όταν υπάρχει ανάγκη¹⁸⁶». Τα αντικείμενα της συλλογής είναι αριθμημένα και καταγεγραμμένα. Παρά ταύτα, η συλλογή δεν είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ.

Στόχος για τον σύλλογο είναι «να μην χαθούν τα αντικείμενα, να διασωθούν και για τις επόμενες γενιές¹⁸⁷». Άλλωστε η ιστορία και οι μνήμες κάθε τόπου καταγράφονται στα αντικείμενα που εκείνη την περίοδο, πρωταγωνιστούσαν στην καθημερινή ζωή των κατοίκων.

Η είσοδος στον χώρο είναι δωρεάν και η επίσκεψη επιτυγχάνεται μετά από συνεννόηση με τον Μορφωτικό σύλλογο της Ραχούλας, καθώς η συλλογή δεν είναι ανοιχτή καθημερινά.

Εικόνα 76: Το κτίριο

¹⁸⁶ Βλ. Παράρτημα, σ.218.

¹⁸⁷ Ο.π.

Εικόνα 77: Κρεβάτι με πάντες και τορβάδες

Εικόνα 78: Γάστρα

Εικόνα 79: Αργαλειός

Εικόνα 80: Εσωτερικό της αίθουσας

Εικόνα 81: Εσωτερικό της αίθουσας

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΣΑΡΑΝΤΑΠΟΡΟΥ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Το Σαραντάπορο ανήκει στην τοπική κοινότητα Νεράιδας¹⁸⁸ και αποτελεί ένα νέο οικισμό (κοντά στην δεκαετία του 70'), το οποίο αρχικά άνηκε στην Περιφερειακή Ενότητα Ευρυτανίας, αλλά για πρακτικούς λόγους (θέμα απόστασης), επιλέχθηκε να ανήκει στην Περιφερειακή Ενότητα Καρδίτσας. Σύμφωνα με τον κ. Λάμπρο Γάκη¹⁸⁹ «Οι κάτοικοι είναι Αγραφιώτες... παλιότερα οικοδόμοι, υλοτόμοι (δασικές εργασίες) και κτηνοτρόφοι. 80 περίπου κάτοικοι, μόνιμοι, καλοκαίρι είναι γεμάτα όλα, εκεί που είναι δύο γίνονται δέκα¹⁹⁰».

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Ως πρωτεργάτης για την δημιουργία της λαογραφικής συλλογής εμφανίζεται ο παπάς του χωριού (παπά-Γιώργης), ο οποίος επιθυμούσε να συγκεντρώσει όλα τα λαογραφικά αντικείμενα των κατοίκων του Σαραντάπορου. Ο σύλλογος αποδήμων του χωριού, σε συνεργασία με τον πρόεδρο, κ. Γάκη, υλοποίησαν το όραμα αυτό, στο πνευματικό κέντρο του χωριού. Η συλλογή αριθμεί πλέον 25 χρόνια παρουσίας.

Εσωτερικά ο χώρος διαθέτει στην μία πλευρά της αίθουσας, μια μεγάλη δανειστική βιβλιοθήκη, για τους βιβλιοφάγους του χωριού. Στην απέναντι πλευρά, στεγάζεται η λαογραφική συλλογή. Τα περισσότερα αντικείμενα εκτίθενται μέσα σε γυάλινη προθήκη, όπως ένα ιερό κάλυμμα αστερίσκου, ένα κακάβι (είδος κατσαρόλας), ένα δοχείο για σαπουνάδα, ένα τσιμπούκι, ένα γουδί, ένα κλειδοπίνακο, μία καυκιά (ξύλινο βαθύ πιάτο), διάφορα κεντήματα κ.α. Πάνω από την προστατευτική βιτρίνα υπάρχουν δυο σαρμανίτσες, ένα χειροποίητο πριόνι, ένα ξυλάλετρο, δύο ξύλινα φτυάρια κ.α. (εικόνα 87).

Όσον αφορά την ένδυση, μόνο μια ανδρική μαύρη κάπα¹⁹¹ είναι προς έκθεση καθώς τα υπόλοιπα ενδύματα καλύπτονται από σακούλα. Άξιο προσοχής στην αίθουσα είναι το αρκετά μεγάλων διαστάσεων πιθάρι (εικόνα 83), το οποίο σώθηκε από αρχαιοκάπηλους και πιθανότατα, σύμφωνα με τον κ. Γάκη, να επρόκειτο για αποθηκευτικό μέσο υγρού στοιχείου (νερό, λάδι).

Η αρχαιολογική υπηρεσία ωστόσο αναμένεται να επισκεφθεί την συλλογή, ώστε να αντλήσει αφενός στοιχεία από το αντικείμενο και αφετέρου να βοηθήσει στην συντήρηση του. Τέλος σε γυάλινη κορνίζα, που βρίσκεται κρεμασμένη στον τοίχο, βρίσκεται ένα εντυπωσιακό σχέδιο, που αναπαριστά το γενεαλογικό δέντρο των κατοίκων του χωριού από το 1780-1980.

¹⁸⁸ Στο χωριό Νεράιδα, όπως πληροφορηθήκαμε από τον κ. Γάκη, ετοιμάζεται λαογραφική συλλογή, η οποία θα περιέχει κάποια Λαογραφικά αντικείμενα, μαζεμένα από το χωριό.

¹⁸⁹ Είναι ο πρόεδρος του χωριού και μας φιλοξένησε στον χώρο της συλλογής.

¹⁹⁰ Βλ. Παράρτημα, σ.220.

¹⁹¹ Βλ. Παράρτημα, σ.49.

Σε σχέση με την συντήρηση των αντικειμένων, ο κ. Γάκης αναφέρει πως «τα ενδύματα τα πήραν και τα έκαναν μια απολύμανση, πέρασαν ένα διάστημα μακριά από εδώ για να μην έχουμε προβλήματα με τοξικά και έτσι...όταν προκύψει ανάγκη για κάποιο αντικείμενο¹⁹²».

Τα αντικείμενα είναι όλα καταγεγραμμένα και αριθμημένα σε βιβλίο. Ωστόσο η συλλογή δεν είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ. Για τον κ. Γάκη, « στόχος είναι η συλλογή να μεταφερθεί (στο δημοτικό σχολείο).Μπορεί να οργανωθεί και καλύτερα , όποιος έχει κάνα αντικείμενο, με καμιά γυναίκα, μια μου λέει έχω ένα αλέτρι το 'φτιάξε χειροποίητο, μικρό, φέρ' το λέω, κάθε προσφορά δεκτή. Άμα το 'χεις στο σπίτι τρυπωμένο δεν το βλέπει κανένας¹⁹³».

Η είσοδος στον χώρο είναι δωρεάν και η επίσκεψη επιτυγχάνεται μετά από συνεννόηση με τον πρόεδρο του χωριού, καθώς η συλλογή δεν είναι ανοιχτή καθημερινά.

¹⁹² Βλ. Παράρτημα, σ.219.

¹⁹³ Βλ. Παράρτημα, σ.220.

Εικόνα 82: Πόρτα εισόδου

Εικόνα 83: Πιθάρι

Εικόνα 84: Βιβλιοθήκη

Εικόνα 85: Ιερό κάλυμμα αστερίσκου

Εικόνα 86: Όψη της συλλογής

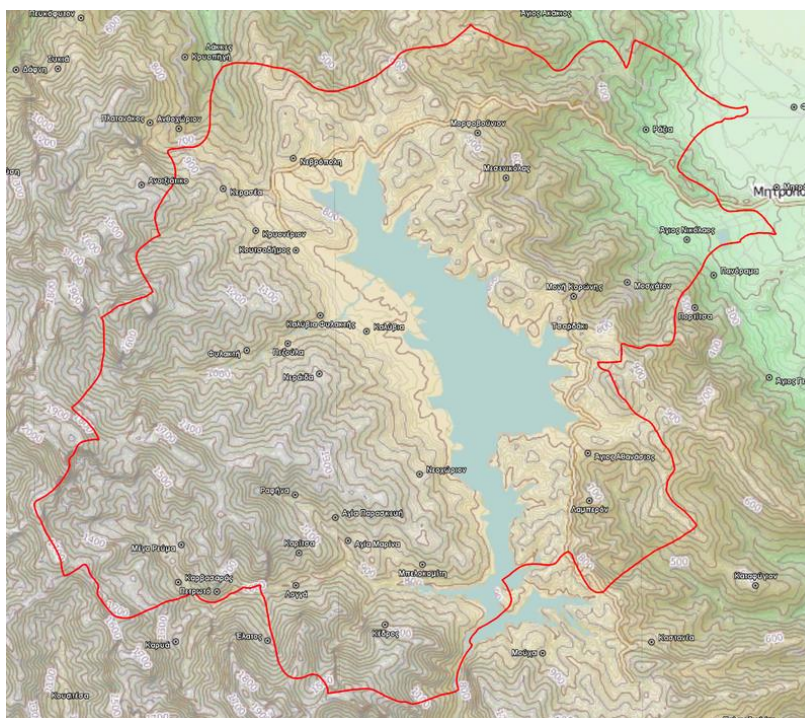

Εικόνα 87: Αντικείμενα της συλλογής

ΔΗΜΟΣ ΛΙΜΝΗΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑ

Πρόκειται για ορεινό δήμο της περιφέρειας Θεσσαλίας με πληθυσμό 4.635 κατοίκους, σύμφωνα με την απογραφή του 2011. Ο δήμος αποτελείται αποκλειστικά από χωριά. Το μεγαλύτερο από αυτά, το Μορφοβούνι (γενέτειρα του Νικόλαου Πλαστήρα), έχει οριστεί ως έδρα του¹⁹⁴. Η λίμνη Ν. Πλαστήρα, ως έργο φέρει τη σφραγίδα του ιδίου (Νικόλαου Πλαστήρα), ο οποίος από την στιγμή της σύλληψης της ιδέας μέχρι και το θάνατο του, υποστήριζε και προώθησε με φανατισμό την κατασκευή του. Οι περισσότερες υποδομές συγκεντρώνονται στις δυτικές όχθες της λίμνης¹⁹⁵.

Στον δήμο αυτό συγκαταλέγονται το Κέντρο Ιστορικών μελετών Νικόλαου Πλαστήρα αλλά και το μουσείο του Νικόλαου Πλαστήρα στο Μορφοβούνι καθώς και η συλλογή στην Φυλακτή, η οποία αν και παρουσιάζεται ως λαογραφική, εντούτοις πρόκειται για μια συλλογή με ιστορικό ενδιαφέρον, που παρουσιάζει φωτογραφικό υλικό του χωριού και των κατοίκων του. Τέλος οι δυο λαογραφικές συλλογές, αυτές της Κερασιάς και της Πεζούλας, πρόκειται να ολοκληρωθούν τάχιστα, γι' αυτό και προστέθηκαν στις μικρές λαογραφικές συλλογές και θα αναλυθούν παρακάτω.

Εικόνα 88: Χάρτης δήμου λίμνης Πλαστήρα

¹⁹⁴ [Δήμος Λίμνης Πλαστήρα](#) (τελευταία επίσκεψη 30/10/2020).

¹⁹⁵ [dimos limnis plastira](#) (τελευταία επίσκεψη 30/10/2020).

ΔΗΜΟΣ ΜΟΥΖΑΚΙΟΥ

Ο Δήμος Μουζακίου ανήκει στην περιφέρεια Θεσσαλίας με έδρα το Μουζάκι και με ιστορική πρωτεύουσα το Μαυρομμάτι, ως γενέτειρα του ένδοξου ήρωα της ελληνικής επανάστασης του 1821, Γεωργίου Καραϊσκάκη. Η συνολική έκταση του Δήμου είναι 647,387 τ. χλμ. και ο πληθυσμός του καταγράφεται σε 13.122 κατοίκους, με βάση την απογραφή του 2011¹⁹⁶. Η μεγαλύτερη έκταση του είναι πεδινή ενώ κάποιες τοπικές κοινότητες βρίσκονται στον ορεινό όγκο της Πίνδου. Τα βουνά της περιοχής, τα Άγραφα, αποτελούν τη νότια προέκταση της Πίνδου¹⁹⁷.

Εικόνα 89: Χάρτης δήμου Μουζακίου

¹⁹⁶[Dimos mouzakiou](https://www.mouzaki.gr/) (τελευταία επίσκεψη 30/10/2020).

¹⁹⁷<https://www.mouzaki.gr/> (τελευταία επίσκεψη 30/10/2020).

▪ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΑΓΙΟΥ ΑΚΑΚΙΟΥ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Ο οικισμός του Αγίου Ακακίου βρίσκεται σε υψόμετρο 320 μέτρων και ανήκει πλέον στον Δήμο Μουζακίου, σύμφωνα με το πρόγραμμα «Καλλικράτης». Η απογραφή του 2011, κατέδειξε 251 μόνιμους κατοίκους. Η παλιά του ονομασία ήταν Γόλιτσα (σλάβικη λέξη = γούρνα) και Γκόπλα και αντικαταστάθηκε από την τωρινή στις 4 Νοεμβρίου 1927. Η επαγγελματική απασχόληση των κατοίκων συνδέεται με την κτηνοτροφία, την γεωργία καθώς και με το επάγγελμα των πετράδων κτιστών, κυρίως κατά τους παλαιότερους χρόνους¹⁹⁸.

Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Η αγροτική συλλογή του Αγίου Ακακίου στεγάζεται σε λιθόκτιστο οίκημα που παλιότερα λειτουργούσε ως δημοτικό σχολείο στο χωριό. Στην είσοδο του κτιρίου αντικρίζει κανείς ενημερωτική επιγραφή, που δίνει πληροφορίες για το είδος της συλλογής, τον χρόνο ίδρυσης και τους πρωτεργάτες αυτής της προσπάθειας. Συγκεκριμένα, ο χώρος αυτός εγκαινιάστηκε τον Απρίλιο του 2012, με πρωτοβουλία της κ. Βασιλικής Αλεξίου¹⁹⁹, τον πρόεδρο του χωριού, κ. Κωνσταντίνο Γκρέκα και την κ. Βασιλική Ραχοβίτσα. Η συλλογή αναφέρεται από τους ιδρυτές ως «*Αγροτικό Μουσείο Αγίου Ακακίου*».

Στον προθάλαμο της κεντρικής αίθουσας υπάρχει φωτογραφικό υλικό, που εμπλουτίζει και ενισχύει την ιστορία του τόπου αλλά και της συλλογής, οικιακά σκεύη και έπιπλα, καθώς και ένα μικρό κομμάτι από τον εκκλησιαστικό βίο του χωριού (προσκυνητάρι και κολυμπήθρα). Στην κεντρική αίθουσα εκτίθενται αντικείμενα από δωρεές των κατοίκων του χωριού, που σχετίζονται με τον παραδοσιακό προβιομηχανικό τρόπο ζωής του Αγίου Ακακίου.

Ειδικότερα, η αίθουσα περιλαμβάνει ενδύματα, υποδήματα, οικιακά σκεύη, υφαντά, αγροτικά εργαλεία, καθώς και χαρτονομίσματα, που παρουσιάζονται θεματικά, ώστε να αποδώσουν πληρέστερα την παλιά οικία και τον παλιό τρόπο ζωής²⁰⁰. Εντύπωση προκαλεί η ύπαρξη μιας ηπειρώτικης φορεσιάς²⁰¹, ανάμεσα στις υπόλοιπες, που είναι άμεσα συνυφασμένες με τον τόπο και το χωριό. Ωστόσο, η Βασιλική Αλεξίου έχει καταγωγή από την Ήπειρο, οπότε θέλησε να εντάξει στη συλλογή και ένα στοιχείο της δικής της ταυτότητας.

Οι φορεσιές είναι όλες αυθεντικές, με εξαίρεση την ανδρική παραδοσιακή φορεσιά, όπου μόνο το γιλέκο είναι αυθεντικό.

¹⁹⁸ [_agios-akakios-](#) (τελευταία επίσκεψη 30/10/2020).

¹⁹⁹ Η κ. Αλεξίου είναι πρόεδρος του συλλόγου, η οποία μας άνοιξε τον χώρο της λαογραφικής συλλογής.

²⁰⁰ Βλ. Παράρτημα, σ.62-67.

²⁰¹ Βλ. Παράρτημα (Εικόνα 539), σ.66.

Σε σχέση με την συντήρηση των αντικειμένων, όπως αναφέρεται από την κ. Αλεξίου «*για φορά την άνοιξη ασπρίζουμε τα καζάνια, αερίζουμε τα ενδύματα και γενικότερα ελέγχουμε την φθορά των αντικειμένων*²⁰²».

Στόχος δημιουργίας της συλλογής κατά την κ. Αλεξίου, «*είναι η διαφύλαξη του παλιού τρόπου ζωής, του χωριάτικου, που φαίνεται μέσα από αυτή την συλλογή*²⁰³». Τα αντικείμενα είναι όλα αριθμημένα και καταγεγραμμένα με καρτελάκια, που ενημερώνουν για την ονομασία του εκάστοτε αντικειμένου και τον δωρητή. Η λαογραφική συλλογή δεν είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ.

Η είσοδος στον χώρο είναι δωρεάν και η επίσκεψη επιτυγχάνεται μετά από συνεννόηση με τους υπεύθυνους του χώρου, καθώς η συλλογή δεν είναι ανοιχτή καθημερινά.

Εικόνα 90: Κτίριο συλλογής

²⁰² Βλ. Παράρτημα, σ.221.

²⁰³ Ό.π.

Εικόνα 91: Το παλιό μεταλλικό κρεβάτι

Εικόνα 92: Τσιρέπια-παντόφλες

Εικόνα 93: Κάπες του βοσκού και σκούτινο παντελόνι

Εικόνα 94: Γίκος

Εικόνα 95: Χαρτονομίσματα και κέρματα

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΕΛΛΗΝΟΠΥΡΓΟΥ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Ο Ελληνόπυργος αποτελεί οικισμό των Αγράφων και απέχει 30 χιλιόμετρα από την πόλη της Καρδίτσας. Η παλιά ονομασία του χωριού ήταν Γράλιστα (σλάβικη ονομασία) ενώ η τωρινή πάρθηκε από τα ερείπια του αρχαίου Πύργου, που βρίσκεται στη βόρεια πλευρά του οικισμού. Η απογραφή του 2011, κατέδειξε 507 μόνιμους κατοίκους²⁰⁴. Σε αυτό το χωριό ο Γεώργιος Καραϊσκάκης μεγάλωσε και έδωσε την πρώτη του μάχη κατά των Τούρκων (1819), οι οποίοι έκαψαν τον οικισμό επανειλημμένα. Το 1854 τον κατέστρεψαν σχεδόν ολοκληρωτικά, ενώ μερικώς το 1878²⁰⁵.

Άξιο αναφοράς για τον Ελληνόπυργο αποτελεί το παραδοσιακό αρχοντικό σπίτι Ζήγρα, το οποίο ο σύλλογος του χωριού παρέλαβε από τους ιδιοκτήτες το 2005. Στη συνέχεια, παραχωρήθηκε στο ίδρυμα «Αρχοντικών Σύρμου Ζήγρα», το οποίο αποφάσισε να το μετατρέψει σε ξενώνα πολυτελείας κατά το έτος 2010. Το κτίριο αποτελεί εξαιρετο δείγμα αρχιτεκτονικής του 19ου αιώνα και μνημείο του νεότερου πολιτισμού, φτιαγμένο με υλικά του χωριού (πέτρα, ξύλο, σίδηρο, ασβέστη, γυαλί). Η όλη ιδέα προήλθε από την προσπάθεια διατήρησης της παλιάς τεχνοτροπίας πέτρινων οικημάτων²⁰⁶.

ΤΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Το μουσείο στεγάζεται σε διώροφο πλίνθινο σπίτι, που βρίσκεται στην πλατεία του χωριού. Το κτίριο παραχωρήθηκε από την εκκλησία, στον σύλλογο Ελληνοπυργίων Θεσσαλονίκης «Το Κάστρο», ο οποίος εν συνεχεία μεταβίβασε όλα τα δικαιώματα του στον τωρινό σύλλογο (Πολιτιστικός σύλλογος Ελληνόπυργου «Άγιος Αθανάσιος»).

Στον πρώτο όροφο στεγάζεται η βιβλιοθήκη και το γραφείο του ιερέως, καθώς προηγουμένως ήταν εκκλησιαστικός χώρος. Στον κάτω όροφο εκτίθενται τα λαογραφικά αντικείμενα. Η υλοποίηση της ιδέας έγινε κατά το έτος 1999, όταν ο πρώτος σύλλογος («Το κάστρο») μετέφερε όλα τα αντικείμενα που είχαν συλλεχθεί σε αυτόν τον χώρο. Τα λαογραφικά αντικείμενα προέρχονταν αποκλειστικά από κατοίκους του χωριού.

Εσωτερικά στην αίθουσα, απλώνεται η συλλογή με θεματική προσέγγιση, η οποία είναι πλούσια και καλύπτει ολοκληρωτικά το χώρο. Υπάρχουν αρκετές παραδοσιακές φορεσιές (ανδρική και γυναικείες) (εικόνα 98), αρκετές πλεκτές κάλτσες, μία κάπα του βοσκού αλλά και διάφορα υφαντά όπως το καναπλίκι και η πάντα, υφασμένα γύρω στο

²⁰⁴[Ελληνόπυργος](#) (τελευταία επίσκεψη 30/10/2020).

²⁰⁵[Ελληνόπυργος Καρδίτσας](#) (τελευταία επίσκεψη 30/10/2020).

²⁰⁶ Πηγή από ενημερωτικό φυλλάδιο που δόθηκε κατά την συνέντευξη.

1900. Φυσικά, διακρίνεται και ο αργαλειός, με τα διάφορα εξαρτήματά του (τσικρίκια, ανέμη, λανάρι)²⁰⁷.

Το μουσείο περιλαμβάνει εκθέματα που αφορούν τον οίκο (τάβλα, μπρούτζινο γουδί, πήλινη σουπιέρα, ραπτομηχανή, μπουτινέλος κ.α.) αλλά και αντικείμενα μεταφοράς υγρού και στερεού (μπακράτσι, καρδάρι ή βεδούρι, βουτίνα ή βτίνα, κόφα, γκιούμι, κ.α.) Επιπλέον, διακρίνονται εκθέματα σε σχέση με την γεωργική απασχόληση (καρπολόι, φορκέλι σιταριού, κόσκινα, λισγάρι για την περισυλλογή τεύτλων, χειρόμυλος για άλεσμα ζωοτροφών), καθώς και άλλα εργαλεία εργασίας, όπως μικρό πριόνι, κασμά, αμόνι, αρίδα χειροκίνητη κ.α.²⁰⁸. Εντύπωση προκαλεί ο πίνακας του Καραϊσκάκη, που βρίσκεται στον χώρο της συλλογής, πλαισιωμένος με ενημερωτική επιγραφή (εικόνα 101).

Σε σχέση με την συντήρηση, ο κ. Γέρμανος²⁰⁹ αναφέρει, *«κάθε τρία χρόνια οι γυναίκες του συλλόγου καθαρίζουν και περιποιούνται τον χώρο της συλλογής. Στα ίδια τα λαογραφικά αντικείμενα δίνεται έμφαση μόνο σε όσα χρειάζονται άμεση ανάγκη, λόγω υλικής φθοράς²¹⁰»*. Τα αντικείμενα έχουν όλα πάνω τους ενημερωτικό καρτελάκι με το όνομα τους ενώ σε κάποια παρέχονται πληροφορίες για την χρήση τους στα παλιότερα χρόνια. Τα εκθέματα είναι όλα αριθμημένα και καταγεγραμμένα από το σύλλογο. Ωστόσο, το μουσείο δεν είναι εγγεγραμμένο στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ. Ακόμη, ο σύλλογος δεν έχει δημιουργήσει βιβλίο επισκεπτών έως και σήμερα.

Στόχος δημιουργίας του μουσείου, αποτέλεσε αρχικά το ίδιο το κτίριο, το οποίο ήταν εγκαταλελειμμένο και μη συνυφασμένο με τα υπόλοιπα οικοδομήματα στην πλατεία. Έτσι, δόθηκε έμφαση στο να αποκτήσει παραδοσιακό χαρακτήρα και αίγλη. Πέρα όμως από το κτιριακό ενδιαφέρον, ο χώρος αυτός συγκεντρώνει όλη την υλική πολιτισμική κληρονομιά του χωριού.

«... Έχει αρκετά αντικείμενα που χρησιμοποιούσαν εκείνη την περίοδο, που σήμερα δεν χρησιμοποιούνται και όταν έρχονται οι νέοι, τα έχουν ακουστά μόνο από τους παππούδες, τα βλέπουν όμως και στην πράξη μέσα στο μουσείο, οπότε λεν αυτά υπήρχαν εδώ, γίνονταν οι εργασίες τότε των προγόνων, κάναν τις δουλειές τους μ' αυτά τα αντικείμενα..²¹¹», αναφέρει ο κ. Γέρμανος.

Η επίσκεψη στον χώρο είναι δωρεάν και επιτυγχάνεται μετά από συνεννόηση με τα μέλη του συλλόγου, καθώς δεν είναι καθημερινά ανοιχτός.

²⁰⁷ Βλ. Παράρτημα, σ.68.

²⁰⁸ Βλ. Παράρτημα, σ.69-72.

²⁰⁹ Ο κ. Γεώργιος Γέρμανος μας παραχώρησε την συνέντευξη και μας άνοιξε τον χώρο του μουσείου. Ασχολείται 30 χρόνια με αυτή την προσπάθεια και την παρούσα στιγμή είναι γραμματέας του συλλόγου και υπεύθυνος για τον ξενώνα/ αρχοντικό σπίτι Ζήγγρα, σε συμφωνία με τον σύλλογο. Στοχεύει όπως και τα υπόλοιπα μέλη του συλλόγου στην μεγαλύτερη δημοφιλία της συλλογής

²¹⁰ Βλ. Παράρτημα, σ.223.

²¹¹ Βλ. Παράρτημα, σ.224.

Εικόνα 96: Κτίριο συλλογής

Εικόνα 97: Τσιρέπια

Εικόνα 98: Γυναικεία και ανδρική παραδοσιακή φορεσιά

Εικόνα 99: Μπουτινέλος και κουβέλι

Εικόνα 100: Ταμπέλα παντοπωλείου

Εικόνα 101: Πίνακας Γεώργιου Καραϊσκάκη

▪ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΑΝΑΛΙΩΝ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Τα Κανάλια ανήκουν στον Δήμο Μουζακίου. Η απογραφή του 2011 κατέδειξε 345 κατοίκους, με κύρια απασχόληση την γεωργία και την κτηνοτροφία²¹². Το χωριό κτίστηκε από Ηπειρώτες χτιστάδες, αφού οι περισσότεροι κάτοικοι προέρχονται από το ορεινό συγκρότημα των Αγράφων και την Ήπειρο. Την θεωρία αυτή πιστοποιεί και ο κ. Λάσδας, « δεν είμαστε ούτε Βλάχοι, ούτε Καραγκούνηδες, η καταγωγή μας είναι από την Ήπειρο και αυτοί που ήρθαν εδώ έκτισαν τα σπίτια, έφεραν και τις οικογένειες τους εδώ και σιγά σιγά δημιουργήθηκε το χωριό».

ΤΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Το μουσείο στεγάζεται σε λιθόκτιστο κτίριο, το οποίο παλιότερα λειτουργούσε ως δημοτικό σχολείο στο χωριό (δωρεά του Αντρέα Συγγρού). Το οίκημα αυτό αναπαλαιώθηκε με επιχορήγηση του Υπουργείου Πολιτισμού, ώστε να διαμορφωθεί κατάλληλα και να συντηρήσει άρτια τα αντικείμενα. Η συλλογή αρχικά βρισκόταν στο Πνευματικό κέντρο του χωριού και το 2011 μεταφέρθηκε στο πρώην σχολείο, με αρκετές προσθήκες αντικειμένων.

Ο σύλλογος Καναλιωτών Βόλου ήταν αυτός που οραματίστηκε ένα τέτοιο χώρο και τον υλοποίησε στις 12 Αυγούστου 1979, με τα εγκαίνια του μουσείου. Όσον αφορά τα οικονομικά έξοδα και τις ανάγκες του χώρου, ο σύλλογος τα καλύπτει ολοκληρωτικά. Ωστόσο, σημαντική βοήθεια στο στήσιμο και διαφύλαξη της συλλογής, προσέφερε ο δάσκαλος του χωριού, ο κ. Αντώνης Λάσδας²¹³.

« Το έστησα έτσι γιατί προσπάθησα να είναι κατά ενότητες τα αντικείμενα, ούτως ώστε να είναι πιο ενδεικτικό, έρχονται γυμνάσια, έρχονται δημοτικά σχολεία, για να γίνουν κατανοητά, πρέπει να γίνουν κατά ενότητες, χρειάστηκε πάρα πολύς χρόνος και σκέψη για κάθε αντικείμενο που έβαζα, σκεπτόμουν πάρα πολύ καλά...».

Εσωτερικά ο χώρος είναι αρκετά μεγάλος και αναπαριστά με άρτιο τρόπο, τον παλιότερο τρόπο ζωής, μέσα από την θεματική κατανομή των αντικειμένων (δύο αίθουσες). Μια αίθουσα του σχολείου φιλοξενεί και την Πινακοθήκη Καναλιών, η οποία ιδρύθηκε από τον σύλλογο Καναλιωτών Αθήνας το 2012. Αφορμή αποτέλεσε η δωρεά κάποιων έργων από τον φιλότεχνο Άρη Θέο, που στην πορεία εμπλουτίστηκε και με άλλους καλλιτέχνες (Γεώργιος Γούλας, Άρης Λιάκος, Στέφανος Πρίντσιος κ.α.). Όλοι τους προσπάθησαν να αποτυπώσουν και να αναβιώσουν μέσα από τους πίνακες τους, τις παλιές μνήμες στο χωριό.

Το μουσείο εκθέτει μια μεγάλη ποικιλία αντικειμένων, που καλύπτουν όλο τον κύκλο ζωής του ανθρώπου κατά τα παλαιότερα χρόνια. Το έναυσμα δίνεται από το προθάλαμο της αίθουσας, που μας προϊδεάζει για το τι θα επακολουθήσει. Έτσι,

²¹²[Κανάλια Καρδίτσας](#)(τελευταία επίσκεψη 30/10/2020).

²¹³ Μας φιλοξένησε στον χώρο της συλλογής, είναι χοροδιδάσκαλος και εκπρόσωπος της συλλογής.

παρατηρείται ένα αλέτρι, ένας ζυγός, ένα σαλιγκάρι για τον καθαρισμό του σπόρου, δύο αδοκάνες, δρεπάνια, ένα καρπολόι, δοχεία μεταφοράς (γκιούμι, σταμνοπούλα, λαήνι), καθώς και το γνωστό «Καλημέρα» σε δύο εκδοχές²¹⁴ (εικόνα 104).

Η πρώτη αίθουσα εκθέτει στιγμές της παλιάς ζωής στο χωριό, τόσο στην οικιακή όσο και στην επαγγελματική απασχόληση. Έτσι, εκτίθενται αντικείμενα μεταφοράς και επεξεργασίας του γάλακτος (καρδάρι, γαλόγκαζο), ένα ξυλάλετρο για το όργωμα του χωραφιού, ένα χαβάνι για την επεξεργασία του καπνού, μια τσιούμα λίθινη, αρκετές ζυγαριές, ένα καζάνι κ.α.²¹⁵.

Σε σχέση με την μαστορική τέχνη, παρουσιάζονται κάποια από τα εργαλεία των μαστόρων- χτιστάδων όπως το σφυρί, ο ματρακάς, το χτένι και το καλούπι για πλιθιά. Στον χώρο αυτό, αποτυπώνεται επίσης και το επάγγελμα του κουρέα με τα σύνεργα του. Όσον αφορά τέλος, την ύφανση και την ραπτική, εκτίθεται ο αργαλειός με τα εξαρτήματα του (τσικρίκι, ανέμη) καθώς και ραπτομηχανές Singer²¹⁶.

Η υπόλοιπη αίθουσα παρουσιάζει μια μεγάλη ποικιλία υφαντών (πάντες, κουβέρτες, θήκες μαξιλαριών) αλλά και υφαντά σε κάδρα, ως διακοσμητικά στοιχεία στο σπίτι. Επιπλέον, σε σχέση με την ένδυση εντοπίζονται φούστες, ένα νυφικό φόρεμα της δεκαετίας του 80' (εικόνα 107), παντόφλες χειροποίητες, ένα ρουχοπάνι, καθώς και σχολικές ποδιές (εικόνα 106)). Με πολύ παραστατικό τρόπο παρουσιάζεται και η κουζίνα του σπιτιού (αναπαράσταση του τζακιού, γάστρα για το ψήσιμο στο τζάκι, χαλκωματένια ταψιά, φουρνάκι, γουδί, πρισμολόι, χλιαρολόγος, τάβλα, χάλκινο μαγκάλι, σαρμανίτσα κ.α.).

Ακόμη, μέσα σε προθήκες εκτίθενται παλιά νομίσματα αλλά και είδη όπλων (κάλυκας, βλήμα κανονιού, διόπτρα πυροβόλου, σπαθί²¹⁷). Η δεύτερη αίθουσα εκθέτει ένα μικρότερο αριθμό αντικειμένων (κάποια σκαφίδια, μια τάβλα, ένα μπουτινέλο, μια αναπαράσταση τζακιού, ένα σαλιγκάρι, μια σιδηρόσκαλα αλόγου κ.α.).

Όσον αφορά την συντήρηση των αντικειμένων, σύμφωνα με τον κ. Λάσδο, όλα τα εκθέματα έχουν καθαριστεί και κάποια έχουν γυαλιστεί. Τακτική συντήρηση ωστόσο δεν γίνεται. Όλα τα αντικείμενα είναι καταγεγραμμένα και αριθμημένα και φέρουν πάνω τους ενημερωτικό καρτελάκι με την ονομασία τους και το όνομα του δωρητή. Το μουσείο είναι εγγεγραμμένο στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ.

Στόχος δημιουργίας της συλλογής είναι να θυμηθούν οι παλιότεροι την ιστορία του τόπου. Ο αείμνηστος λαογράφος, Κίτσος Μακρής (1917-1988) διατύπωσε στα εγκαίνια του μουσείου τις εξής σκέψεις:

²¹⁴ Βλ. Παράρτημα, σ.73.

²¹⁵ Βλ. Παράρτημα, σ.74.

²¹⁶ Βλ. Παράρτημα, σ.74-76.

²¹⁷ Βλ. Παράρτημα (Εικόνα 619), σ. 80.

« Τα αντικείμενα αυτά, αφού επί γενεές ολόκληρες στα χέρια των κατοίκων του χωριού υπηρέτησαν επάξια και δημιουργικά τους κατόχους των, αποσύρονται εδώ όχι σαν θλιβερά απομεινάκια, νεκρά στοιχεία, άχρηστοι απόμαχοι της ζωής, αλλά σαν τιμημένοι συνταξιούχοι, με ισχυρό και υγιή οργανισμό, για να παίζουν από εδώ και πέρα με άλλο τρόπο έναν εξίσου σπουδαίο λειτουργικό ρόλο, ως σύμβουλοι και επίσημοι οδοδείκτες στην αδιάκοπη εξελικτική πορεία του ανθρώπινου πολιτισμού»²¹⁸.

Τις ίδιες σκέψεις παραθέτει και ο κ. Λάσδας. « Θέλουμε να τον κάνουμε να θυμηθεί τα παλιά στο μουσείο, τα παλιά αντικείμενα, τα οποία τα χρησιμοποιούσαν και αυτά έχουν ιστορική αξία και όχι χρηματική αξία...²¹⁹».

Η επίσκεψη στον χώρο είναι δωρεάν και επιτυγχάνεται έπειτα από συνεννόηση και με τον κ. Λάσδα, καθώς δεν είναι καθημερινά ανοιχτός.

Εικόνα 102: Εξωτερική όψη κτιρίου

²¹⁸ [Μουσείο Καναλιών](#) (τελευταία επίσκεψη 30/10/2020).

²¹⁹ Βλ. Παράρτημα, σ.228.

Εικόνα 103: Γεωργικά εργαλεία

Εικόνα 104: «Καλημέρα»

Εικόνα 105: Κουβέρτα

Εικόνα 106: Μαθητικές ποδιές

Εικόνα 107: Νυφικό φόρεμα

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΜΑΓΟΥΛΑΣ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Ο οικισμός της Μαγούλας ανήκει στον Δήμο Μουζακίου και η απογραφή του 2011 κατέδειξε 696 μόνιμους κατοίκους, οι οποίοι σύμφωνα και με την κ. Μυρσίνη Ζαρζάνη είναι Καραγκούνηδες. « Το χωριό είχε σιδηροδρομικό σταθμό, από τα πρώτα μονοπώλια, που ιδρύθηκαν στο χωριό, έχει ιστορία, περνούσε από εδώ η γραμμή και τους βόλευε, όλα τα καμποχώρια, αυτά έρχονταν εδώ....Σαν ενδιάμεσος σταθμός, με το μονοπώλιο μετά με το αλάτι και το πετρέλαιο, που δεν μπορούσαν να βρουν πουθενά αλλού, ερχόταν εδώ...²²⁰», αναφέρει η κ. Ζαρζάνη.

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Η ιδέα της συγκέντρωσης και προβολής των λαογραφικών αντικειμένων δημιουργήθηκε από το σύλλογο γυναικών του χωριού, με πρόεδρο την κ. Μυρσίνη Ζαρζάνη²²¹. «Αυτό το κτίριο ήταν το παλιό δημοτικό σχολείο. Ήταν ένα κτίριο πέτρινο παλιό, εδώ στο κέντρο του χωριού, δίπλα στην πλατεία, λέγαμε τι να το χρησιμοποιήσουμε και από τη στιγμή που υλικό υπήρχε και εμείς στα σπίτια μας και με τους χωριανούς που μιλούσαμε, όλοι λέγαν ότι κάτι θα προσφέρουν όλοι και σιγά σιγά ξεκινήσαμε με συνδρομές των μελών, έχουμε βάλει πολύ χρήμα μέσα, δεν έγιναν έτσι...²²²».

Έτσι, με μια προεργασία δύο ετών, το 2014 υλοποιήθηκαν τα εγκαίνια της λαογραφικής συλλογής στο κέντρο του χωριού. Ο χώρος εσωτερικά είναι ενιαίος και τα εκθέματα παρουσιάζονται με θεματική προσέγγιση, ώστε να αναπαρασταθεί η παλιά караγκούνικη οικία. Η έκθεση των αντικειμένων υλοποιήθηκε εξ' ολοκλήρου από το σύλλογο γυναικών. «Σύμφωνα με τα παλιά, εδώ είναι μια κουζίνα παλιά, για το караγκούνικο σπίτι, είχαμε την κουζίνα, το δωμάτιο που κοιμότανε, τα εργαλεία εδώ όλα και ο χώρος εδώ με τα υφαντά και τις στολές και όλα αυτά...²²³».

Ο πρώτος χώρος μας παρουσιάζει κάποια από τα επαγγέλματα της εποχής εκείνης, συνοδευόμενα με τον απαραίτητο εξοπλισμό. Έτσι, διακρίνονται γεωργικά και αγροτικά εργαλεία, ο εξοπλισμός του τσαγκάρη (εικόνα 109), τα σύνεργα ενός παλιού παντοπωλείου, μια ραπτομηχανή, ένα σαξόφωνο (εικόνα 11) αλλά και ένα μηχάνημα επεξεργασίας του αλατιού²²⁴, που εκείνη την εποχή βρισκόταν μόνο στην Μαγούλα, το Μουζάκι και την Καρδίτσα.

Ο επόμενος χώρος αναπαριστά το μαγειριό, όπου η νοικοκυρά περνούσε πολλές ώρες της ημέρας της. Τα σημαντικότερα εκθέματα που παρουσιάζονται εδώ είναι η σκάφη, κάποια κόσκινα, γκιούμια, κατσαρόλες, μια ζυγαριά, κάποια λαήνια, η τάβλα,

²²⁰ Βλ. Παράρτημα, σ.230.

²²¹ Είναι πρόεδρος του συλλόγου γυναικών και μας φιλοξένησε στον χώρο της συλλογής.

²²² Βλ. Παράρτημα, σ.229.

²²³ Ο.π.

²²⁴ Βλ. Παράρτημα (Εικόνα 629), σ.82.

ο χλιαρολόγος με τα μαχαιροπίρουνα, ένα πλαστήρι καθώς και το τζάκι με την γάστρα κ.α.²²⁵.

Πλησίον αυτής της αίθουσας αποτυπώνεται το «υπνοδωμάτιο» της οικογένειας, με το μεταλλικό κρεβάτι, το μπισίκι ή σαρμανίτσα, την πάντα κρεμασμένη στον τοίχο, ένα τζάκι, μια γυάλινη βιτρίνα με διάφορα γυαλικά σκεύη, καθώς και το εικονοστάσι με τα στέφανα του ζευγαριού²²⁶.

Ιδιαίτερη μνεία σε αυτή τη λαογραφική συλλογή γίνεται και στο κομμάτι της ένδυσης, με αυθεντικές παραδοσιακές φορεσιές, που μαρτυρούν τον τρόπο ένδυσης της παλιότερης εποχής (καραγκούνικη φορεσιά). Οι φορεσιές προβάλλονται άλλοτε πάνω σε «κούκλα» (ανδρική σκούτινη ενδυμασία με σακάκι, παντελόνι και καπέλο, καθώς και γυναικεία καθημερινή ενδυμασία) και άλλοτε μέσα σε γυάλινη προθήκη.

Στην προθήκη αυτή εκτίθενται τρεις φορεσιές (δύο γυναικείες και μία ανδρική). Η πρώτη είναι η νυφική φορεσιά της Καραγκούνας (εικόνα 112), η οποία σύμφωνα με την κ. Ζαρζάνη αποτελείται από πουκάμισο, λευκό σαγιά, λευκή ποδιά, χρυσή ποδιά, καβάδια, «χούφτες», γιλέκο, τραχηλιά και μαντήλι.

« Μόλις βγάζαν το σαγιά μετά φορούσαν αυτό το φουστάνι το κόκκινο και όσο περνούσε η ηλικία τους με τα μπλε, καφέ, όλο και πιο σκούρα, αλλά αυτά εδώ από κάτω υπήρχανε, ποδιές μάλλινες, κάλτσες, που τα φορούσαν κάθε μέρα για να κάνουνε δουλειές...». Την καθημερινή χρήση της караγκούνικης ενδυμασίας υποδηλώνει η δεύτερη γυναικεία ενδυμασία. Η τρίτη δε φορεσιά απεικονίζει την παραδοσιακή ανδρική ενδυμασία με φουστανέλα.

Σε σχέση με την συντήρηση του χώρου και των αντικειμένων αναφέρεται πως « οι γυναίκες το συντηρούν, με σαπούνι πιο πολύ και τα βγάζουμε συνέχεια έξω, τα αερίζουμε, όσα πλένονται, τα πλένουμε, όποτε προκύψει ανάγκη για κάποιο αντικείμενο γίνεται συντήρηση, όταν ερχόμαστε και βλέπουμε ότι κάτι αρχίζει να φθείρεται, προσπαθούμε να το σώσουμε²²⁷».

Τα αντικείμενα είναι όλα αριθμημένα και καταγεγραμμένα από το σύλλογο και πάνω τους φέρουν ενημερωτικό σημείωμα με τα ονόματα των δωρητών. Εντούτοις, η συλλογή δεν είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ. Ο σύλλογος αποβλέπει (σε σχέση με τις επιδιώξεις της συλλογής) στον εμπλουτισμό αφενός, των λαογραφικών εκθεμάτων, και στην ευρύτερη αφετέρου, διάδοση της συλλογής.

Η είσοδος στον χώρο είναι δωρεάν και η επίσκεψη επιτυγχάνεται μετά από συνεννόηση με τον σύλλογο γυναικών του χωριού, καθώς η συλλογή δεν είναι καθημερινά ανοιχτή.

²²⁵ Βλ. Παράρτημα, σ.82-84.

²²⁶ Βλ. Παράρτημα (Εικόνα 655), σ.8.7

²²⁷ Βλ. Παράρτημα, σ.229.

Εικόνα 108: Το κτίριο

Εικόνα 109: Εργαλεία τσαγκάρη

Εικόνα 110: Αντικείμενα της συλλογής

Εικόνα 111: Το παλιό κρεβάτι με πάντα κρεμασμένη

*Εικόνα 112: Νυφική караγκούνικη
φορεσιά*

*Εικόνα 113: Γυναικεία καθημερινή
φορεσιά*

▪ **ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΙΟΥ Γ.
ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ**

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Το Μαυρομμάτι είναι ένας ημιορεινός οικισμός του Δήμο Μουζακίου, ο οποίος κατοικείται από 1115 κατοίκους, σύμφωνα με την απογραφή του 2011²²⁸. «Οι κάτοικοι ασχολούνται με την κτηνοτροφία, την γεωργία καθώς και τις βιοτεχνίες επίπλου. Είμαστε Αγραφιώτες, όλα τα ριζά εδώ των Αγράφων... είναι η οροσειρά της Πίνδου, είμαστε Αγραφιώτες...πολλοί κάτοικοι εδώ είναι και Ηπειρώτες, με δυσύλλαβα επίθετα, όπως και πάρα πολλοί ήρθαν από το Σούλι²²⁹», επισημαίνει ο κ. Γιώτης. Η παράδοση επίσης αναφέρει πως ο αγωνιστής του 1821, Γεώργιος Καραϊσκάκης, γεννήθηκε σε ένα σπήλαιο κοντά στη μονή του Αγίου Γεωργίου (απέχει 2 χλμ. από το χωριό).

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Η ιδέα της στέγασης των εκθεμάτων προήλθε από τον Πολιτιστικό σύλλογο του χωριού «Γεώργιος Καραϊσκάκης», σαν μια προσπάθεια διάδοσης της ιστορίας του πολεμιστή καθώς και των αντικείμενων, που είχαν στην κατοχή τους και έπρεπε να συντηρηθούν και να προστατευτούν. Το μουσείο στεγάστηκε σε ένα διώροφο πέτρινο σπίτι, το οποίο είναι δωρεά ενός χωριανού, που μένει στον Καναδά. Τα εγκαίνια του έγιναν το 2000, με μια προεργασία φυσικά πέντε ετών, ώστε όλα να προετοιμαστούν κατάλληλα.

Κατά τον κ. Γιώτη²³⁰, ο χώρος θυμίζει ένα μικρό αυτόνομο κάστρο-φρούριο, καθώς οι πόρτες είναι ασφαλείας με αμπάρες, αλλά και με εσωτερική σκάλα που ενώνει τον επάνω με τον κάτω όροφο, στον οποίο μάλιστα υπάρχει και πηγάδι. Ο χώρος των εκθεμάτων βρίσκεται στον επάνω όροφο και παρουσιάζεται κατά θεματική προσέγγιση. Η συλλογή θεωρείται μεικτή, καθώς περιλαμβάνονται τα όπλα και τα προσωπικά αντικείμενα του Γεωργίου Καραϊσκάκη αλλά και άλλα λαογραφικά αντικείμενα παλαιότερων ετών.

Άξια λόγου και αναφοράς είναι τα προσωπικά όπλα και αντικείμενα του Καραϊσκάκη, που βρίσκονται τοποθετημένα μέσα σε γυάλινη προθήκη και μαρτυρούν τα αγωνιστικά χρόνια του ήρωα αλλά και τις αμνημόνευτες πράξεις του. Συγκεκριμένα, υπάρχουν δύο από τα όπλα του (τύπου καριοφίλι), τα οποία είναι φιλοτεχνημένα με φίλντισι, η παλάσκα για τα βόλια, το ασημένιο του φυλακτό, αλλά και ένα βούκινο για τα παραγγέλματα και τα συνθήματα στις μάχες²³¹. Επιπλέον, η συλλογή κατέχει και

²²⁸ [Μαυρομμάτι Καρδίτσας](#) (τελευταία επίσκεψη 30/10/2020).

²²⁹ Βλ. Παράρτημα, σ.239.

²³⁰ Ο κ. Τάκης Γιώτης μας φιλοξένησε στον χώρο της συλλογής και μας έδωσε πληροφορίες για τα αντικείμενα αλλά και για την ιστορία και το έργο του Γ. Καραϊσκάκη. Βρίσκεται 18 χρόνια στο σύλλογο και αυτή την στιγμή τυχάνει να διατελεί τον ρόλο του πρόεδρου του συλλόγου.

²³¹ Βλ. Παράρτημα, σ.88.

δύο από τα σπαθιά του, το ένα εκ των οποίων έχει αραβική γραφή στο άκρο του, από τη Δαμασκό της Συρίας.

Εντύπωση προκαλούν και δύο από τα όπλα της συλλογής (το πρώτο συνδυάζει πέλεκυ με λόγχη και το δεύτερο αφορά ένα πιστόλι με 4 κόγχες) (εικόνα 115,116). Σε μικρή απόσταση από τα αντικείμενα του Γ. Καραϊσκάκη βρίσκεται το γενεαλογικό δέντρο του, αναρτημένο με φωτογραφίες στον τοίχο.

Τα υπόλοιπα λαογραφικά αντικείμενα που βρίσκονται στον χώρο απεικονίζουν την παλιά καθημερινή ζωή των κατοίκων του χωριού. Έτσι, κεντρικά της αίθουσας βρίσκεται το τζάκι, που υπήρχε σε κάθε παλιό νοικοκυριό, με κάποια αντικείμενα πάνω του (λυχνάρια, μια ίσκνα για το άναμμα της φωτιάς²³²). Δίπλα του βρίσκεται ένας πίνακας κεντημένος σε αργαλειό, ο οποίος χρησίμευε ως μαξιλαροθήκη (με επαναλαμβανόμενο μοτίβο) (εικόνα 117).

Το μουσείο περιλαμβάνει και εκκλησιαστικά εκθέματα, όπως μια κολυμπήθρα, κάποιες εικόνες και μια κρεμάστρα καντηλιού με τον Άγιο Γεώργιο τον φουστανελά (ο οποίος κρατά στο ένα του χέρι ένα αυγό και στο άλλο ένα σπαθί, σύμβολα ζωής και θανάτου αντίστοιχα), προερχόμενα από την εκκλησία του Αγίου Γεωργίου, λίγα χιλιόμετρα μακριά από το χωριό. Ακόμη, εκτίθενται αντικείμενα που συνδέονται με τον οικιακό βίο (ένας μπουτινέλος, ένα μεταλλικό γουδί, κάποιες ξύλινες τσούμες, μια νταμιτζάνα, μια βιδούρα, μια χαλκωματένια κατσαρόλα με το καπάκι της, ένα παλιό έπιπλο, που είχε μέσα διάφορα γυαλικά για το σπίτι, καθώς και ο ψήστης του καφέ κ.α.²³³).

Σε σχέση με την οικοτεχνική απασχόληση εντοπίζονται κάποιες ρόκες, σαΐτες ενώ στο κομμάτι της υπόδησης υπάρχουν μόνο μάλλινα τσιρέπια (μαζί με το καλούπι τους). Τέλος, εκτίθεται και το παλιό εργαστήριο του τσαγκάρη με τα διάφορα εργαλεία του, (κάποια τσαρούχια αλλά και η λευκή του ποδιά). Σύμφωνα με τον κ. Γιώτη, *«τα πρώτα αντικείμενα είναι κυρίως δωρεές των χωριανών μας αλλά και πολλά ήρθαν και από άλλα μουσεία με ανταλλαγές, από μουσεία της περιοχής αλλά και άλλα μέρη της Ελλάδος²³⁴»*.

Σε σχέση με την συντήρηση των αντικειμένων, ο σύλλογος συνεργάζεται με το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας και το ΤΕΙ ξύλου, που βοηθούν ώστε να συντηρηθούν κάποια αντικείμενα. Ωστόσο, *«η συντήρηση δεν γίνεται κάθε χρόνο... ανάλογα το αντικείμενο, όταν έρχεται πρώτη φορά, το αξιολογούμε εμείς σε τι κατάσταση είναι, εάν μπορούμε εμείς οι ίδιοι να το κάνουμε συντήρηση, την πρώτη συντήρηση την κάνουμε εμείς με τα χεράκια μας, βλέποντας όμως ότι προκύπτουν δυσκολίες αποφασίζουμε στη περαιτέρω συντήρηση ή όχι... φυσικά υλικά χρησιμοποιούμε, χημικά ποτέ, σαπούνι, ξύδι και αλάτι, για να καθαρίζουμε τα χάλκινα. Τα ξύλινα είναι ακόμη πιο επικίνδυνο και το*

²³² Βλ. Παράρτημα (Εικόνα 667), σ.89.

²³³ Βλ. Παράρτημα, σ.89-91.

²³⁴ Βλ. Παράρτημα, σ.236.

φάρμακο που βρήκαμε εμείς για την συντήρηση του ξύλου είναι το πετρέλαιο.. ενώ πριν την κατεργασία είναι η κοπριά²³⁵», αναφέρει ο κ. Γιώτης.

Οι δυσκολίες για τον σύλλογο είναι πολλές ωστόσο, «για μας ευτυχώς δεν υπάρχει στήριξη από το κράτος, δεν θέλουμε να μπερδευτούμε στα πόδια τους, ούτε αυτοί στα δικά μας. Εμείς κάνουμε αυτό που πρέπει να κάνουμε από ηθικής πλευράς για τον Γ. Καραϊσκάκη, τον χωριανό μας και πιστεύω, γιατί μεγαλώνουμε, γεννιόμαστε κάτω από το άγαλμα του, το θεωρούμε υποχρέωση μας να το κάνουμε²³⁶», επισημαίνει ο κ. Γιώτης.

Όλα τα αντικείμενα είναι αριθμημένα και καταγεγραμμένα. Ωστόσο το μουσείο δεν είναι εγγεγραμμένο στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ. Στόχος, σύμφωνα με τον κ. Γιώτη, αποτελεί ο εμπλουτισμός με άλλα προσωπικά αντικείμενα του ήρωα, που βρίσκονται στην κατοχή της οικογένειας του. Έτσι «θα μπορέσει να γίνει και η διάκριση το κάτω να είναι καθαρά λαογραφικό, ένα σπίτι της εποχής, όπως ήταν αυτό το διώροφο και επάνω να είναι το θέμα Γεώργιος Καραϊσκάκης²³⁷».

Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια του κ. Γιώτη, « μπορεί να είναι μικρός ο χώρος αυτός, αλλά είναι τεράστιος στην ιστορία, εδώ έχουν την μοναδική ευκαιρία να αγγίζουν την ιστορία και την αγγίζουν, μπορούν να πιάσουν τα αντικείμενα, είναι βιωματική η επίσκεψη δηλαδή εδώ²³⁸».

Η είσοδος στον χώρο είναι δωρεάν και η επίσκεψη επιτυγχάνεται μετά από συνεννόηση με τον σύλλογο του χωριού, καθώς η συλλογή δεν είναι ανοιχτή καθημερινά.

²³⁵ Βλ. Παράρτημα, σ.237-238.

²³⁶ Βλ. Παράρτημα, σ.237.

²³⁷ Ο.π.

²³⁸ Ο.π.

Εικόνα 114: Το κτίριο

Εικόνα 115: Πιστόλι με 4 κόγχες

Εικόνα 116: Όπλο με πέλεκυ και λόγχη

Εικόνα 117: Μαζιλαροθήκη σε κάδρο

Εικόνα 118: Έπιπλο με γυαλικά

Εικόνα 119: Γραφομηχανή

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΟΥΖΑΚΙΟΥ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Το Μουζάκι αποτελεί κωμόπολη του νομού Καρδίτσας και οι κάτοικοι του αριθμούνται στους 3.500, σύμφωνα με την απογραφή του 2011²³⁹. «Οι κάτοικοι είναι αυτόχθονοι, είναι από εδώ ως επί το πλείστον και η κωμόπολη ήταν το εμπορικό κέντρο της περιοχής, με τις δημόσιες υπηρεσίες, το εμπόριο, την γεωργία και την κτηνοτροφία και περισσότερο με την καλλιέργεια αμπελιού, από τα αρχαία χρόνια...», σύμφωνα με την κ. Φίλου²⁴⁰.

ΤΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Η αγάπη και η προσπάθεια ώστε να μην χαθεί η πολιτισμική κληρονομιά του Μουζακίου προήλθε από τον Φίλιππο Πλακιά, έναν συνταξιούχο γυμναστή, ο οποίος γυρίζοντας στον τόπο του, θέλησε να δημιουργήσει ένα σύλλογο, ως κινητήριο μοχλό διατήρησης της παράδοσης. Ο σύλλογος ιδρύθηκε το 1978 και ονομάστηκε «αρχαιολογικός, λαογραφικός, πολιτιστικός σύλλογος Μουζακίου», ώστε να καλύψει όλα τα κενά που υπήρχαν εκείνη την εποχή στην περιοχή.

Το ίδιο έτος ιδρύθηκε και το μουσείο από την γυναίκα του, την Νότα Μακρυγιάννη Πλακιά. Τα αντικείμενα είναι εξ' ολοκλήρου από τους κατοίκους του Μουζακίου. «Το θέμα είναι να παρακινήσεις τους κατοίκους να σου δωρίσουν τα πράγματα, όταν θα υπάρχει μια έκθεση και θα τα βλέπουν...αυτό άμα το δει ο άλλος είναι πάρα πολύ ωραίο και μένει, είναι η ιστορία του τόπου».

Το οίκημα είναι το παλιό δασαρχείο Μουζακίου, το οποίο έπειτα αποκτήθηκε από το σύλλογο. Ωστόσο, σε λίγο καιρό το μουσείο αναμένεται να στεγαστεί σε ένα διπλανό οίκημα, τον παλιό μύλο, που έχει μεγάλη ιστορική σημασία για το Μουζάκι.

Το τωρινό κτίριο είναι πέτρινο, διώροφο και φιλοξενεί σε αίθουσες και κατά θεματικό τρόπο την λαογραφική συλλογή. Μια από αυτές παρουσιάζει σε γυάλινη προθήκη την αυθεντική γιορτινή μουζακιώτικη φορεσιά²⁴¹, που χρονολογείται από το 1892. Ακόμη, ο χώρος περιλαμβάνει και πολλά υφαντά ενδύματα (γυναικείες φανέλες, τσιρέπια) άλλα και διακοσμητικά του οίκου (μαξιλάρια, καλύμματα καναπέ, πάντες)²⁴², που μαρτυρούν την έντονη χρήση τους κατά την παλαιότερη εποχή.

Η επόμενη αίθουσα αναπαριστά ένα τζάκι και μια ηλικιωμένη κυρία, που υφαίνει δίπλα του. Εκεί βρίσκεται και μια τάβλα, ένα πλαστήρι, κάποιοι τορβάδες, ένα σαμάρι, μια γάστρα κα. Στο χώρο αυτό, παρουσιάζονται τα οικιακά σκεύη (χλιαρολόγος, πιατοθήκη, διάφορα χάλκινα σκεύη κ.α.), όπως επίσης και ο αργαλειός²⁴³. Στην

²³⁹ [Μουζάκι Καρδίτσας](#) (τελευταία επίσκεψη 30/10/2020).

²⁴⁰ Η κ. Βασιλική Φίλου μας φιλοξένησε στον χώρο του μουσείου. Είναι αρχαιολόγος στο επάγγελμα και γραμματέας του συλλόγου «Οι Γόμφοι».

²⁴¹ Βλ. Παράρτημα (Εικόνα 686), σ.92.

²⁴² Βλ. Παράρτημα, σ.92.

²⁴³ Βλ. Παράρτημα, σ.93.

τελευταία αίθουσα εκτίθεται ένα σιδερένιο κρεβάτι, διάφορες πάντες κρεμασμένες στον τοίχο καθώς και ο γίκος με τα διάφορα στοιβαγμένα υφαντά (εικόνα 125).

Στον χώρο εκτίθενται ακόμη παραδοσιακές φορεσιές, που δίνουν το στίγμα της τοπικής ενδυμασίας (γυναικεία φορεσιά με πανωφόρι και γουνάκι, μάλλινη ανδρική κάπα, ανδρικό παντελόνι) (εικόνες 122,123). Εντύπωση επίσης προκαλεί και η στολή του Ρογκάτσαρου (εικόνα 124), ως απόρροια της αναβίωσης των Ρογκατσαριών, που πραγματοποιείται στις 5 Ιανουαρίου.

Σε σχέση με την συντήρηση, η κ. Φίλου αναφέρει πως *«αυτές εδώ (φορεσιές) δεν μπορούμε να τις αγγίζουμε, γιατί όπως σου είπα δεν θέλω να κάνω κάποια καταστροφή, γι' αυτό και ήρθα σε επικοινωνία (ειδήμονες), ώστε να έρθουν να τα δουν...γυάλισμα ζύλου το αποφεύγω, απλά προσπαθώ να κάνω συντήρηση συμβουλευμένη από φίλους συντηρητές...»*.

Όλα τα αντικείμενα είναι αριθμημένα και καταγεγραμμένα από το σύλλογο. Επιπλέον, πάνω τους φέρουν καρτελάκια, όπου αναγράφεται η χρονολογία χρήσης και μεταφοράς στη συλλογή, ο δωρητής και η ονομασία τους. Η συλλογή είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ. Στόχος για το σύλλογο, σύμφωνα και με την κ. Φίλου είναι *«να μαζέψουμε ότι έχουμε και δεν έχουμε, γιατί έχουμε πάρα πολλά, να γίνει ευρέως γνωστό, να έχει επισκεψιμότητα, πολύ μεγαλύτερη.. και να διατηρήσουμε τα ήθη και τα έθιμα»*.

« Στο νέο χώρο θα κάνουμε και μια αναπαράσταση, επειδή το Μουζάκι είναι χώρος με καλλιέργεια σταφυλιού και παραγωγή τσίπουρου και κρασιού, θα κάνουμε μια τέτοια αναπαράσταση και επίσης, επειδή υπάρχουν και τα εργαλεία από το μύλο, το ίδιο (θα γίνει) και εκεί και συγχρόνως σε διάφορες γωνίες, θα υπάρχουν και τα άλλα εκθέματα».

Η είσοδος στον χώρο είναι δωρεάν και η επίσκεψη επιτυγχάνεται μετά από συνεννόηση με τον σύλλογο του χωριού, καθώς η συλλογή δεν είναι ανοιχτή καθημερινά.

Εικόνα 120: Το κτίριο

Εικόνα 121: Πάντα τοίχου

Εικόνα 122: Γυναικεία φορεσιά με κοντογούνι

Εικόνα 123: Ανδρική φορεσιά με κάπα

Εικόνα 124: Ρογκάτσaros

Εικόνα 125: Το σιδερένιο κρεβάτι με υφαντά

▪ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ, ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΟΞΥΑΣ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Η Οξυά ανήκει στον Δήμο Μουζακίου και απέχει 56 χιλιόμετρα από την πόλη της Καρδίτσας. Λόγω των πολλών οικισμών της, εκτείνεται σε μεγάλη έκταση και χωρίζεται σε δύο τμήματα από ένα φυσικό όριο, τον ποταμό Πάμισο. Σύμφωνα με τον κ. Γιώργο Καραβίδα, «δεν είναι αυτόχθονοι οι κάτοικοι.. οι περισσότεροι εδώ είναι κληρονομημένοι από την εποχή της τουρκοκρατίας, είτε άνθρωποι από τον κάμπο... είτε και από την Ήπειρο, που ερχόταν μέσω της Αργιθέας προς τα εδώ, γι' αυτό και είναι σκορπισμένο το χωριό...²⁴⁴». Η παλιά ονομασία του χωριού ήταν Σιάμ, ενώ η τωρινή δόθηκε το 1930, λόγω του ιστορικού δάσους οξιάς, που βρίσκεται στη νοτιοανατολική πλευρά του χωριού.

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Με κινητήριο δύναμη την αγάπη για το χωριό και την παράδοση ο κ. Γιώργος Καραβίδας²⁴⁵, καθώς και τα υπόλοιπα μέλη του συλλόγου, αποφάσισαν να διασώσουν και να εκθέσουν την πολιτισμική ιστορία του χωριού μέσα από τα παλιά αντικείμενα, που υπήρχαν στο χωριό. Οι κάτοικοι στην αρχή ήταν επιφυλακτικοί, όμως «για να πειστούν κάναμε το εξής, ότι είχαμε εμείς το εκθέσαμε, τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου στα σπίτια μας, τα φέραμε, τα εκθέσαμε και λειτούργησε προτρεπτικά και για τους επόμενους...²⁴⁶».

Έτσι, στις 13/1/2013 και με την προσπάθεια του συλλόγου²⁴⁷, πραγματοποιήθηκαν τα εγκαίνια της συλλογής στον συνοικισμό Σούλα, γνωστό και ως Μοναστήρι. Ο χώρος αυτός έχει παραχωρηθεί για τις ανάγκες του συλλόγου από την ενορία, καθώς εκτός από την στέγαση της λαογραφικής συλλογής, στον χώρο πραγματοποιούνται διάφορες εκδηλώσεις κατά τους καλοκαιρινούς μήνες.

Ο χώρος σε προϊδεάζει εξωτερικά για το τι θα επακολουθήσει εσωτερικά, καθώς υπάρχουν διάφορα αντικείμενα πλησίον της πόρτας (μεταλλική παλιά βρύση, μεταλλικό άροτρο, βαρέλι κ.α.). Κατά την είσοδο στον χώρο διαφαίνεται η θεματική προσέγγιση των αντικειμένων.

Η λαογραφική συλλογή περιλαμβάνει καντήλια και λάμπες φωτισμού, φλιτζάνια καφέ, μια ξύλινη κόφα, μια χάλκινη κούπα κρασιού και διάφορες φωτογραφίες πίσω τους. Επιπλέον, η συλλογή διαθέτει νομίσματα (κυρίως δραχμές), ένα ξύλινο δοχείο χρήσης νερού, μια νταμιτζάνα, γκιούμια, μια βαρέλα, μια κατσαρόλα καθώς και ένα χάλκινο τηγάκι κ.α..

²⁴⁴ Βλ. Παράρτημα, σ.245-246.

²⁴⁵ Ο κ. Γεώργιος Καραβίδας μας φιλοξένησε στην λαογραφική συλλογή. Έχει τελειώσει την νομική σχολή, ωστόσο η αγάπη του για το χωριό, τον ώθησε στην ενασχόληση με τα πολιτιστικά. Είναι πρόεδρος του συλλόγου του χωριού.

²⁴⁶ Βλ. Παράρτημα, σ.244.

²⁴⁷ Λαογραφικός, αρχαιολογικός, πολιτιστικός σύλλογος Οξυάς.

Ακόμη, στον χώρο εκτίθενται το παλιό μεταλλικό κρεβάτι (με πολλά υφαντά πάνω του) και την σαρμανίτσα δίπλα του καθώς και ο αργαλειός (ο οποίος πάνω του φέρει τορβάδες αλλά και μια ανέμη)²⁴⁸. Σε σχέση με την ένδυση, εντύπωση προκαλούν οι μπλε μαθητικές ποδιές (εικόνα 127), που διασώθηκαν, ένα γυναικείο φόρεμα, που φορέθηκε από τα τέλη του πρώτου τέταρτου του 20ου αιώνα, μαζί με μια τσάντα (εικόνες 128,129), που προοριζόταν για ψώνια. Επιπλέον, εκτίθεται η μαλλίνα, ένδυμα καθημερινής χρήσης, συνοδευμένη από μια μάλλινη ποδιά.

Στο ευρύ φάσμα του επαγγελματικού κλάδου εντοπίζονται πολλά εργαλεία της παλιότερης εποχής, όπως μια ζυγαριά, ένα δικέλι και ένα τσεκούρι, ένα κοσιοσφύρι, μια κοσιά κ.α. Ωστόσο, αυτό που μαγνητίζει τα βλέμματα είναι το καμίνι μαζί με τα εξαρτήματα του (φουσερό, αμόνι και κάναλος²⁴⁹) (εικόνες 130,131). *«Άρχισε να λειτουργεί μετά τον εμφύλιο πόλεμο, αγοράστηκε από τον Βόλο και το έφεραν εδώ και εγκαταστάθηκε στον οικισμό Παλιάμπελα. Είχε μετατρέψει τότε το χωριό σε κέντρο της περιοχής, γιατί εδώ συγκεντρωνόταν κόσμος απ' όλη την Αργιθέα, για να κατασκευάσει και να επισκευάσει εργαλεία, που εξυπηρετούσαν την καθημερινότητα του..»*.

«Δούλεψε καλά για δύο δεκαετίες(50' και 60') και στις αρχές της δεκαετίας του 70', που άρχισε το χωριό να εγκαταλείπεται από τον κόσμο, έφυγε ο κόσμος, εγκαταλείφθηκε και αυτό. Απασχολούσε κυρίως δύο άτομα, καμιά φορά και τρίτο. Δεν είχαμε καθόλου πρόσβαση στον έξω κόσμο, ακόμη και τα κάρβουνα τα έφτιαχνε μόνος του, καίγοντας χλωρό ξύλο, το οποίο το έσβηνε με νερό, πριν απανθρακωθεί εντελώς και μετά το χρησιμοποιούσε σαν κάρβουνο²⁵⁰».

Όσον αφορά την συντήρηση των αντικειμένων *«είναι επιλογή μας να μην τα πειράζουμε, γιατί αν το μοστράρεις αυτό το πράγμα... δεν ξέρω αν κάνουμε καλά, να κάνουμε συντήρηση πραγματική δεν μπορούμε και το συζητήσαμε να μην το πειράζουμε (διοικητικό συμβούλιο)²⁵¹»*, αναφέρει ο κ. Καραβίδας.

Όλα τα αντικείμενα είναι αριθμημένα και καταγεγραμμένα από το σύλλογο και φέρουν πάνω τους ενημερωτικό καρτελάκι με την ονομασία τους, καθώς και πληροφορίες για την χρήση τους. Η συλλογή δεν είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ, παρότι ο σύλλογος γνωρίζει τις νομικές διαδικασίες. Για τον κ. Καραβίδα και τον σύλλογο η προοπτική αυτής της συλλογής *«είναι να μεταφερθεί σ' ένα άλλο χώρο πολύ πιο κατάλληλο, με πολύ περισσότερα αντικείμενα, που υπάρχουν κιόλας και με κόσμο να το επισκέπτεται (με σχολεία κ.τ.λ.)²⁵²»*.

Η είσοδος στον χώρο είναι δωρεάν και η επίσκεψη επιτυγχάνεται μετά από συνεννόηση με τον σύλλογο του χωριού, καθώς η συλλογή δεν είναι ανοιχτή καθημερινά.

²⁴⁸ Βλ. Παράρτημα, σ.96.

²⁴⁹ Βλ. Παράρτημα, σ.98-99.

²⁵⁰ Βλ. Παράρτημα, σ. 246.

²⁵¹ Βλ. Παράρτημα, σ.245.

²⁵² Ο.π.

Εικόνα 126: Είσοδος κτιρίου

Εικόνα 127: Μαθητικές ποδιές

Εικόνα 128: Τσάντα για ψώνια

Εικόνα 129: Γυναικείο φόρεμα

Εικόνα 130: Αμόνι

Εικόνα 131: Φουσερό

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΠΟΡΤΗΣ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Η Πορτή ανήκει στο Δήμο Μουζακίου, σε υψόμετρο 650 μ. και αριθμεί 150 μόνιμους κατοίκους. *«Στο χωριό εμείς δεν είμαστε ούτε Βλάχοι, ούτε Σαρακατσάνοι, ούτε Καραγκούνηδες. Το χωριό πάει πολύ πίσω στο χρόνο, 3000 π.Χ. και πιο πριν... Το 1912 έγινε κοινότητα Πορτής... 8 Ιουνίου 1943 κάηκε το χωριό από τους Ιταλούς.... Όσοι ζουν τώρα εδώ πέρα ή είναι συνταξιούχοι ή ασχολούνται με την κτηνοτροφία... Σήμερα πάμε να γίνουμε θέρετρο. Το καλοκαίρι θα συναντήσεις και 500 και 600 και 700 άτομα, τον υπόλοιπο καιρό...²⁵³»* αναφέρει ο κ. Αχιλλέας Σφήνας. Ο οικισμός διαθέτει 8 εκκλησίες, από τις οποίες ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η εκκλησία της Παναγίας, του 16ου αιώνα, σε ρυθμό τρίκλιτης βασιλικής. Σ' αυτή διασώζονται αξιόλογες τοιχογραφίες, που χρονολογούνται ως και τον 16ο αιώνα.

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Με αφετηρία την μεγάλη αγάπη για το χωριό, που άρχισε να φθίνει, ο σύλλογος²⁵⁴ του χωριού, αποφάσισε να δημιουργήσει ένα χώρο ώστε να προστατεύσει την ιστορία της Πορτής. *«Και αυτό θα μείνει το μουσείο που το κάναμε, θα μείνει, τα διασώσαμε αυτά τα πράγματα, θα μείνουν να τα βλέπουν και οι νεότεροι, που δεν ξέρουν σε μεγάλο βαθμό είναι και αδιάφοροι, υπάρχουν όμως και νέοι σήμερα, που τα κοιτάνε ένα ένα...²⁵⁵»*, αναφέρει ο κ. Σφήνας²⁵⁶.

Ο χώρος που επιλέχθηκε είναι το παλιό δημοτικό σχολείο, το οποίο λειτουργούσε από το 1935 και είναι δωρεά ενός Ελληνοαμερικανού κατοίκου. *«Από το 2000 έκλεισε και από τότε το ανοίγαμε στις εκλογές και σκεφτήκαμε και ζητήσαμε από τον Δήμο και μας παραχώρησε την χρήση της αίθουσας για να γίνει αυτό το μουσείο... Το πίσω μέρος του σχολείου το διαμορφώσαμε εμείς, μας βόλεψε ο χώρος για τις εκδηλώσεις μας, είναι μεγάλος χώρος, όποτε έρχονται εδώ στις εκδηλώσεις, βλέπουνε και το μουσείο, συγχωριανοί ή φίλοι συγχωριανών...²⁵⁷»* αναφέρει ο κ. Σφήνας.

Τα εγκαίνια στο χώρο έγιναν το έτος 2012. Εσωτερικά η αίθουσα είναι αρκετά μεγάλη και διαθέτει ξύλινα πατώματα. Επιπλέον, υπάρχει και μια εσωτερική κλίμακα που οδηγεί στον επάνω όροφο. Τα εκθέματα είναι αρκετά, με αποτέλεσμα να στολίζουν όμορφα και καλαίσθητα τον χώρο, τα οποία παρουσιάζονται θεματικά και κατά κύκλο εργασιών. Η μια πλευρά της αίθουσας παρουσιάζει την ζωή του κτηνοτρόφου με πολλά

²⁵³ Βλ. Παράρτημα, σ.249.

²⁵⁴ Πολιτιστικός και Λαογραφικός όμιλος Πορτής.

²⁵⁵ Βλ. Παράρτημα, σ.247.

²⁵⁶ Ο κ. Σφήνας Αχιλλέας μας φιλοξένησε στην λαογραφική συλλογή, απόφοιτος Νομικής και πρόεδρος του συλλόγου του χωριού.

²⁵⁷ Βλ. Παράρτημα, σ.248.

χρηστικά εργαλεία γι' αυτόν, όπως την γκλίτσα, τις κουδούνες, την τσιοκάνη για τον εντοπισμό των ζώων, την κάδη, τον μπουτινέλο κ.α.²⁵⁸.

Στο κομμάτι της αγροτικής απασχόλησης κάποια από τα αντικείμενα που εκτίθενται είναι ένα σκαλιστήρι, ένα τσαπάκι, ένα δρεπάνι, μια τσάπα, μια πελέκα, ένας αναβατήρας αλόγου. Η πλευρά αυτή συνοδεύεται και από φωτογραφικό υλικό²⁵⁹. Σε σχέση με την οικοτεχνική απασχόληση διακρίνεται ο αργαλειός με τα εξαρτήματα του και τις κατασκευές του (τσικρίκι, χτένια, ρόκες, σαΐτα, λανάρι, πάντες τοίχου, μαλλίνες, πατάκια κ.α.). Εντύπωση προκαλεί και ο μελιτοεξαγωγέας (εικόνα 133).

Όσον αφορά αντικείμενα, που σχετίζονται με τον οίκο, η συλλογή παρουσιάζει στη μια πλευρά της αίθουσας το παλιό νοικοκυριό με τα επιτόχια ράφια, που φέρουν πάνω τους κατσαρόλες, ξύλινες κουτάλες, τηγάνια, αλλά και σκάφες, κόσκινο, μια πράσινη σίτα που βρίσκονται κρεμασμένα κ.α.

Στο επάνω δωμάτιο έγινε προσπάθεια αναπαράστασης του παλιού δωματίου με το κρεβάτι, τις πάντες στους τοίχους, την σαρμανίτσα, τους κρεμασμένους τορβάδες, την ραπτομηχανή κ.α.²⁶⁰. Τέλος, όσον αφορά την ένδυση, εκτίθενται αρκετά μάλλινα φορέματα, μια μάλλινη φούστα αλλά και τρεις φορεσιές (δύο ανδρικές και μια γυναικεία). Η γυναικεία φέρει πουκάμισο, μαλλίνα, ποδιά και μαντήλα. Οι δε ανδρικές, φέρουν την παραδοσιακή φουστανέλα καθώς και το σκούτινο παντελόνι με γιλέκο.

Σε σχέση με την συντήρηση, ο σύλλογος προσπαθεί να αερίζει τον χώρο και να συντηρεί τα αντικείμενα με φυσικούς τρόπους (νερό και σαπούνι), εφόσον κρίνεται απαραίτητο. Όλα τα αντικείμενα είναι αριθμημένα και καταγεγραμμένα από το σύλλογο. Ωστόσο η συλλογή δεν είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ.

«Εμείς στήσαμε το μουσείο και τα εκθέματα όλα είναι από τη ζωή του χωριού, δηλαδή δεν έχουμε αντικείμενα του ψαρά, γιατί δεν ψάρευε κανείς στο χωριό έτσι, τα αντικείμενα είναι αυτά που χρησιμοποιούσαν στο χωριό το 1940-1950-1960, που εγώ πρόλαβα λίγο, έτσι ζούσαν...δεν άλλαξαν πολλά πράγματα, μετά η εξέλιξη ήταν ραγδαία από το 60' και μετά, ναι... Εμείς στήσαμε τη συλλογή για να θυμόμαστε την ιστορία του δικού μας του χωριού, του συγκεκριμένου χωριού²⁶¹».

Η είσοδος στον χώρο είναι δωρεάν και η επίσκεψη επιτυγχάνεται μετά από συνεννόηση με τον πρόεδρο του συλλόγου, καθώς η συλλογή δεν είναι ανοιχτή καθημερινά.

²⁵⁸ Βλ. Παράρτημα (Εικόνα 722,725), σ.100.

²⁵⁹ Βλ. Παράρτημα (Εικόνα 723), σ.100.

²⁶⁰ Βλ. Παράρτημα, σ.101-102.

²⁶¹ Βλ. Παράρτημα, σ.248.

Εικόνα 132: Το κτίριο

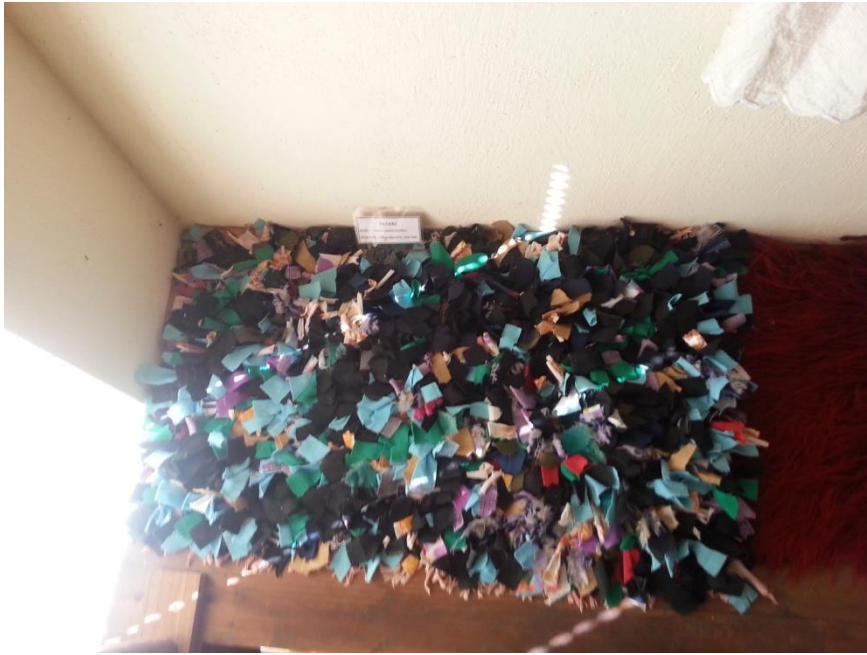
Εικόνα 133: Ο Μελιτοεξαγωγέας

Εικόνα 134: Φουστάνια και φούστα

Εικόνα 135: Σίτα

Εικόνα 136: Χαλάκι

Εικόνα 137: Ο επάνω όροφος

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΦΑΝΑΡΙΟΥ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Το Φανάρι βρίσκεται στο ανατολικό μέρος των Αγράφων σε υψόμετρο 350 μέτρων. Ο οικισμός έχει κτιστεί γύρω από τον λόφο, στην κορυφή του οποίου δεσπόζει το Βυζαντινό κάστρο, που κτίστηκε από τον Δεσπότη της Ηπείρου Ιωάννη Β΄ Ορσίνι, τον 14ο αιώνα μ.Χ. Οι κάτοικοι, σύμφωνα με την απογραφή του 2011, αριθμούνται στους 433 και ασχολούνται με την αγγειοπλαστική, την αμπελοκαλλιέργεια, την καπνοκαλλιέργεια και λιγότερο με την κτηνοτροφία και την γεωργία²⁶².

ΤΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Με αφορμή την ανάδειξη του χωριού αλλά και της ζωής των κατοίκων, ιδρύθηκε το *Λαογραφικό και Ιστορικό μουσείο Φαναρίου* το έτος 2010-2011, από τον πολιτιστικό σύλλογο του χωριού²⁶³, με επικεφαλής τον κ. Φλωρίδη²⁶⁴. Ο διευθυντής του Αρχαιολογικού μουσείου Καρδίτσας, ο οποίος μερίμνησε για την δημιουργία του μουσείου, έστειλε μουσειολόγο και αρχιτέκτονα ως προς την διαμόρφωση του χώρου.

«Ξεκινήσαμε μια και απ' έξω και το φτιάξαμε, μαζέψαμε τα υλικά στην αποθήκη, τα συντηρήσαμε και από εκεί και πέρα αρχίσαμε και τα βάζαμε, ήταν η μουσειολόγος εδώ.. αρχίσαμε μετά και το λεξικό με την τοπική διάλεκτο, πως λέγεται το καθένα... αρχίσαμε με τις τοπικές ονομασίες να τα γράφουμε, πως το λεν αυτό, πως το λεν εκείνο, είμαστε υποχρεωμένοι να λέμε την τοπική διάλεκτο και όχι τι λένε στην Πελοπόννησο²⁶⁵....», αναφέρει χαρακτηριστικά ο κ. Φλωρίδης.

Όσον αφορά τον χώρο, στο οίκημα αυτό *«ήταν ο σύλλογος Αγροτοπαίδων Φαναρίου, διδασκανε την κατασκευή, πως πελεκάνε τις πέτρες γιατί είχανε και μαστόρους, για την γεωργία ερχόταν γεωπόνος και τους έλεγε τι θα φτιάξουν για τ' αμπέλια και ήταν ο μορφωτικός σύλλογος Αγροτοπαίδων Φαναρίου. Οι Αγροτοπαίδες πλέον έχουν διαλυθεί και παρέμεινε ο χώρος, ο οποίος προκειμένου να είναι κενός, πάρτε τον λένε προς το παρόν, φτιάξτε το μουσείο και μετά βλέπουμε²⁶⁶»*, επισημαίνεται από τον κ. Φλωρίδη.

Τα αντικείμενα της συλλογής απλώνονται θεματικά μέσα στην αίθουσα και περιλαμβάνουν ένα πλούσιο πολιτισμικό υλικό, που φωτογραφίζει την ιστορία του χωριού στον οικιακό, σχολικό, επαγγελματικό και θρησκευτικό βίο. Στο χώρο

²⁶² Πληροφορίες από τον κ. Απόστολο Φλωρίδη.

²⁶³ Σύλλογος Φαναριωτών της Αθήνας, «Ιθώμη».

²⁶⁴ Ο κύριος Απόστολος Φλωρίδης μας φιλοξένησε στον χώρο του μουσείου. Δεν σχετίζεται με λαογραφικές σπουδές, ωστόσο από μικρός ήταν συλλέκτης αντικειμένων και ο διευθυντής του Αρχαιολογικού μουσείου Καρδίτσας τον επέλεξε για το στήσιμο και την προβολή αυτού του χώρου.

²⁶⁵ Βλ. Παράρτημα, σ.251.

²⁶⁶ Βλ. Παράρτημα, σ.251-252.

εκτίθεται αρχικά, το παλιό μεταλλικό κρεβάτι, με τα διάφορα κάδρα και την πάντα κρεμασμένη στον τοίχο²⁶⁷, καθώς και το μπισίκι με το μωρό.

Δίπλα του απλώνονται όλα τα οικιακά σκεύη (η γάστρα, διάφορες κατσαρόλες, ένα μεγάλο καζάνι, ξύλινα βαρέλια, κλειδοπίνακα, μια χειρόμπλα, μπουτινέλοι, κόσκινα, μια τάβλα με διάφορα πιατικά πάνω της). Επιπλέον, το μουσείο περιλαμβάνει ένα μαγκάλι, ένα γραμμόφωνο, μια κόφα ως προσκλητήριο γάμου, ένα μπαούλο, ένα βιολί αλλά και ένα pick-up. Πλησίον τους, βρίσκεται και ο πάγκος του τσαγκάρη με τα διάφορα εργαλεία του αλλά και κάποια υποδήματα. Όσον αφορά την αγροτική απασχόληση, διακρίνεται μια αδοκάνη, μια κοσιά, ένας ζυγός κ.α.²⁶⁸. Τέλος, η συλλογή εμπλουτίζεται με τον αργαλειό αλλά και με την μεγάλη συλλογή κεραμικών (στάμνες με διάφορες ονομασίες). Άλλωστε, «οι μοναδικοί αγγειοπλάστες στη Δ. Θεσσαλία ήταν οι Φαναριώτες...²⁶⁹», αναφέρει ο κ. Φλωρίδης.

Άξια αναφοράς είναι και η μεγάλη συλλογή χαρτονομισμάτων αλλά και κερμάτων από την Ελλάδα και το εξωτερικό, που βρίσκονται σε γυάλινη προθήκη. Από την παλιά σχολική ζωή, η αίθουσα διαθέτει ένα έδρανο, στο οποίο κάθονται οι μαθητές (η γυναίκα φορά την μαθητική ποδιά ενώ ο άνδρας φορά πουκάμισο και σακάκι)²⁷⁰.

Μέσα σε γυάλινη προθήκη υπάρχει το ξεχωριστό ένδυμα της εθελόντριας Ερυθροσταυρίτισας (εικόνα 140), που άνηκε στην Μαρία Λεβίδη, η οποία συμμετείχε στην περιποίηση των τραυματιών του 1940-41. Είναι μάλιστα μία από τις τρεις στολές εκείνης της περιόδου, που διασώζεται στην Ελλάδα.

Η συλλογή περιλαμβάνει ακόμη και στολές χωροφυλακής (εικόνα 141), που διακρίνονται σε καθημερινή, επίσημη και γιορτινή. Χαρακτηριστική λεπτομέρεια είναι τα παράσημα που φέρουν πάνω τους. Όσον αφορά την ένδυση, διακρίνεται ένα μάλλινο φουστάνι με ποδιά, που αποτελεί και την καθημερινή ενδυμασία της γυναίκας εκείνη την εποχή.

Τέλος, όταν η εκκλησία της Μεταμορφώσεως κήκε από τους Τούρκους, οι κάτοικοι κατάφεραν να διασώσουν μέρος των εικόνων, εκκλησιαστικά βιβλία, ένα μέρος από το άγιο τέμπλο, το κλειδί της εκκλησίας, σφραγίδες κ.α.(εικόνα 143), τα οποία και εκτίθενται στο μουσείο. Εντύπωση προκαλεί η συλλογή άμφιων αλλά και η στολή του Μητροπολίτη Σεραφείμ (εικόνα 142), ο οποίος πέθανε στις 18 Μαρτίου 2017.

Σε σχέση με την συντήρηση των αντικειμένων, ο κ. Φλωρίδης αναφέρει, «έτυχε η σύμπτωση, εμείς ήμασταν οι σούπερ τυχεροί, έτυχε τότε να τελειώνει περίπου το μουσείο της Καρδίτσας, ότι παραδείγματος χάρη ήθελε για συντήρηση, τι περίσσευμα είχαν, ήδη

²⁶⁷ Βλ. Παράρτημα (Εικόνα 740), σ.104.

²⁶⁸ Βλ. Παράρτημα, σ.104-107.

²⁶⁹ Βλ. Παράρτημα, σ.251.

²⁷⁰ Βλ. Παράρτημα, σ.108.

τα παιδιά ήταν εδώ της Καρδίτσας, είχαν δύο με τρεις ώρες με το τάδε υλικό για να μην σκουριάσουν τα αντικείμενα... παραλόντ... και συντηρούνται όλα έτσι, μετά από 20 χρόνια που θα χρειαστεί ένα φρεσκάρισμα εγώ ίσως σας βλέπω από ψηλά²⁷¹».

Σχετικά με την συντήρηση της γυναικείας στολής του Ερυθρού Σταυρού, τρεις φορές τον χρόνο επισκέπτεται τον χώρο ο ίδιος ο Ερυθρός Σταυρός για να την συντηρήσει. Για τις γενικότερες ανάγκες ωστόσο των αντικειμένων, ο κ. Φλωρίδης με την βοήθ του, κ. Αρετή βρίσκονται προ των πυλών για κάθε απαιτούμενη εργασία.

Τα αντικείμενα είναι όλα αριθμημένα και καταγεγραμμένα και φέρουν πάνω τους καρτελάκι με τον αριθμό εισαγωγής τους και τον δωρητή τους. Κάποια φέρουν και την ονομασία τους. Η συλλογή τέλος είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ.

Στόχος για το μουσείο είναι η μεταφορά του σε ένα νεοκλασικό διώροφο κτίριο, που λειτούργησε ως σχολείο στο χωριό και θα παρέχει τον απαιτούμενο χώρο που χρειάζεται για την έκθεση της συλλογής. «Είδαμε ότι μέσω του μουσείου υπάρχει επισκεψιμότητα, θρησκευτική επισκεψιμότητα για το κάστρο, τα αρχαία και το μουσείο για τη λαογραφία. Από μόνο του το Φανάρι είναι ένα μουσείο, έχουμε παραδοσιακούς οικισμούς, σπίτια και γι' αυτό έχουμε κάποια επισκεψιμότητα²⁷²» αναφέρει ο κ. Φλωρίδης.

Η είσοδος στον χώρο είναι δωρεάν και η επίσκεψη επιτυγχάνεται μετά από συνεννόηση με τον κ. Απόστολο Φλωρίδη.

Εικόνα 138: Το κτίριο

²⁷¹ Βλ. Παράρτημα, σ.251.

²⁷² Βλ. Παράρτημα, σ.253.

Εικόνα 139: Χαρτονομίσματα

Εικόνα 140: Στολή Ερυθροσταυρίτισας

Εικόνα 141: Επίσημη και γιορτινή στολή χωροφυλακής

Εικόνα 142: Ιερατική στολή

Εικόνα 143: Εκκλησιαστικά σκεύη και εικόνες

ΔΗΜΟΣ ΠΑΛΑΜΑ

Πρόκειται για Δήμο της Περιφέρειας Θεσσαλίας, με έδρα τον Παλαμά. Η συνολική του έκταση είναι 382.722 τ. χλμ. και ο πληθυσμός του είναι 16.726 κάτοικοι, σύμφωνα με την απογραφή του 2011²⁷³. Ο Παλαμάς ήταν ένα απέραντο καταφύγιο διαφόρων κατατρεγμένων ανθρώπων, σε μια πολύ εύφορη πεδιάδα, που καλλιεργείται ως επί το πλείστον με βαμβάκι, ενώ παλιότερα ήταν γεμάτη από βάλτους, με κάθε λογής αυτοφυή, μονοετή ή πολυετή φυτά, όπως καλάμι, ραγάζι, λυγαριές, παλιούρι κ.τ.λ.

Αρχικά στην περιοχή έχτιζαν ημιμόνιμες, αυτοσχέδιες, μικρές κατοικίες καμωμένες από καλάμι, που οι γυναίκες άρχισαν να «παλαμίζουν» με λάσπη μέσα και έξω από τους καλαμένιους τοίχους, χρησιμοποιώντας την παλάμη τους. Από αυτό το αυτοσχέδιο τέχνασμα προήλθε το όνομα της κωμόπολης *Παλαμάς*. Σύμφωνα με άλλη εκδοχή η προέλευση του ονόματος σχετίζεται με την αρχαιοελληνική λατρεία του Παλάμνιου Διός²⁷⁴.

Εικόνα 144: Χάρτης δήμου Παλαμά

²⁷³ [Δήμος Παλαμά](#) (τελευταία επίσκεψη 30/10/2020).

²⁷⁴ [Ιστορία Δήμου Παλαμά](#) (τελευταία επίσκεψη 30/10/2020).

▪ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΙΤΕΑΣ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Η Ιτέα αποτελεί κωμόπολη του νομού Καρδίτσας, η οποία έως και το 2010 αποτελούσε την έδρα του Δήμου Φύλλου. Πλέον ανήκει στο Δήμο Παλαμά και έχει πληθυσμό 1100 άτομα. Απέχει 25 χιλιόμετρα από την πόλη της Καρδίτσας και το όνομα της είναι τοπωνύμιο, προερχόμενο από το όνομα του ομώνυμου δέντρου (ιτιά)²⁷⁵. Σύμφωνα με τον κ. Χρήστο Χριστοδούλου²⁷⁶, οι κάτοικοι είναι Καραγκούνηδες.

ΤΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Ο χώρος λειτουργούσε παλιότερα ως αποθήκες της Ένωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών Καρδίτσας, οι οποίες αγοράστηκαν από τον Δήμο, για την δημιουργία του μουσείου. Όπως προκύπτει από στοιχεία του Δήμου Παλαμά, το κτίριο περιβάλλεται από κατάλληλα διαμορφωμένη έκταση 8,5 στρεμμάτων και βρίσκεται πάνω στον κύριο οδικό άξονα που συνδέει τους νομούς Καρδίτσας και Λάρισας.²⁷⁷

Σύμφωνα με τον κ. Χριστοδούλου, «τα αντικείμενα είναι από τις ευρύτερες περιοχές... και χωριά της Λάρισας μέσα... είμαστε σύνορα Λάρισα – Καρδίτσα²⁷⁸». Εξωτερικά υπάρχουν σπάνια και καλά συντηρημένα παλιά αγροτικά μηχανήματα (αλωνιστικές μηχανές, τα πρώτα τρακτέρ που εμφανίστηκαν στον θεσσαλικό κάμπο, κάρα, πατόζα κ.α.).

Εσωτερικά ο χώρος διαχωρίζεται σε αίθουσες με διαφορετικό θεματικό ενδιαφέρον ανά αίθουσα. Το μουσείο περιλαμβάνει εκθέματα, που αφορούν την ευρύτερη περιοχή του θεσσαλικού κάμπου και σχετίζονται με την τοπική, πολιτιστική και ιστορική κληρονομιά. «Θέλαμε να είναι χωρισμένο σε ενότητες, εκεί είναι το καραγκούνικο σπίτι, γιατί εμείς εδώ η περιοχή μας είναι Καραγκούνηδες και λίγο πολύ τι είχε ένα σπίτι μέσα καραγκούνικο, εδώ είναι τα εργαλεία στην άλλη αίθουσα...²⁷⁹».

Μέχρι σήμερα, έχουν συντηρηθεί και καταγραφεί πάνω από 2.500 αντικείμενα, από δωρεές των κατοίκων του Δήμου. Ιδρυτής του μουσείου θεωρείται ο πρώην δήμαρχος Φύλλου, Αντώνης Αναστασόπουλος. Τα εγκαίνια πραγματοποιήθηκαν στις 26/12/2006²⁸⁰.

²⁷⁵ [Ιτέα Καρδίτσας](#) (τελευταία επίσκεψη 3/11/2020).

²⁷⁶ Είναι υπεύθυνος για τον χώρο του μουσείου. Είναι αγρότης στο επάγγελμα και μέσω των συλλόγων προήλθε η ενασχόληση με τα ήθη και έθιμα του τόπου.

²⁷⁷ [agrotiko-laografiko-mouseio-iteas](#) (τελευταία επίσκεψη 3/11/2020).

²⁷⁸ Βλ. Παράρτημα, σ.254.

²⁷⁹ Ο.π.

²⁸⁰ [Μουσείο Ιτέας](#) (τελευταία επίσκεψη 3/11/2020).

Η πρώτη αίθουσα αναπαριστά το караγκούνικο σπίτι, με το καλό δωμάτιο, την κουζίνα, την τάβλα, τα υφαντά. Συγκεκριμένα, εκτίθενται πολλά εξαρτήματα της κουζίνας (παλιό ψυγείο, φινιστρίνι, σκαφίδι, πινακωτή, καζάνι, κ.α.), ένα γραμμόφωνο, τραπεζαρίες, το μπισίκι, ο γίκος με τα υφαντά, ένα παλιό ρολόι, μια σερβάντα με αρκετά γυαλικά πάνω της, ένας καθρέφτης με διάφορα εξαρτήματα (βελονοθήκη, χτενοθήκη κ.α.) καθώς και διάφορα διακοσμητικά χώρου, όπως κάδρα και πίνακες²⁸¹.

Η επόμενη αίθουσα καταδεικνύει τα εργαλεία, που χρησιμοποιούσαν τα παλιότερα χρόνια οι αγρότες για να ολοκληρώσουν τις διάφορες εργασίες τους στο χωράφι. Κεντρικά του δωματίου υπάρχουν αρκετές αδοκάνες με δρεπάνια πάνω τους και άλλα εξαρτήματα. Ακόμη, παρουσιάζεται η σβάρνα, οι κοφίνες, μια βιδούρα, διάφορα καρπολόγια και θκούλια, μπουτινέλα, ο κορυφολόγος (εικόνα 147), σέλες αλόγου, η γκλίτσα του βοσκού, μπέκι κ.α.²⁸².

Σε σχέση με την οικοτεχνική απασχόληση, παρουσιάζεται ο αργαλειός με τα διάφορα εξαρτήματά του (σαΐτες, ρόκες, λανάρια, χτένια, ανέμη). Ακόμη, διακρίνονται αρκετές φορεσιές (κυρίως γυναικείες) (εικόνα 148), ένας καναπές (με μία πάντα πάνω του), καθώς και καλοδιατηρημένες πόρτες της περιοχής.

Η τρίτη αίθουσα σχετίζεται με τα υπόλοιπα επαγγέλματα της εποχής. Ειδικότερα, παρουσιάζεται ο πάγκος του ξυλουργού και του σιδηρουργού²⁸³. Εντύπωση προκαλούν το μεγάλο σε μέγεθος φουσερό, το καμίνι (εικόνα 149), το αμόνι κ.α. Σε αυτή την αίθουσα εντοπίζεται ακόμη το επάγγελμα του κουρέα με τα σύνεργα του, καθώς και παλιά θρανία του σχολείου, διάφορες ραπτομηχανές, ένα παλιό μηχανάκι, διάφορα χαρτονομίσματα και κέρματα²⁸⁴.

Εντυπωσιακό έκθεμα αποτελεί το μαγγανοπήγαδο (εικόνα 150), από το οποίο αντλούσαν νερό οι κάτοικοι για να ποτίζουν το περιβόλι. Σε σχέση με τα εκκλησιαστικά αντικείμενα, υπάρχουν τέλος, αρκετά εκκλησιαστικά βιβλία (Ιερά Σύνοψις), ένα ψαλτήρι κ.α.

Η τελευταία αίθουσα, που είναι μικρότερη σε μέγεθος περιλαμβάνει φωτογραφικό υλικό από την Ιτέα καθώς και την δωρεά από τον Αθανάσιο Μπατζιάκο (εισαγγελέας εφετών) με το γραφείο του, την βιβλιοθήκη του και κάποια άλλα προσωπικά του αντικείμενα.

Σε σχέση με την συντήρηση, ο κ. Χριστοδούλου αναφέρει, « δύο φορές τον χρόνο μαζεύονται τα αντικείμενα και απολυμαίνονται, τα μάλλινα με σκόρο κανονικά και αυτά βάζονται (τα αντικείμενα)...²⁸⁵». Τα περισσότερα εκθέματα έχουν πάνω τους καρτελάκι με την ονομασία και την χρήση τους, κατά τα παλαιότερα χρόνια. Το

²⁸¹ Βλ. Παράρτημα, σ.111-113.

²⁸² Βλ. Παράρτημα, σ.113-114.

²⁸³ Βλ. Παράρτημα, σ.117.

²⁸⁴ Βλ. Παράρτημα, σ.118.

²⁸⁵ Βλ. Παράρτημα, σ.255.

μουσείο είναι εγγεγραμμένο στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ και τα αντικείμενα είναι όλα καταγεγραμμένα και αριθμημένα.

Στόχος δημιουργίας της συλλογής αποτέλεσε η ανάγκη για προβολή των παραδοσιακών αντικειμένων. Ταυτόχρονα το μουσείο αποτελεί το έναυσμα ώστε οι επισκέπτες να επισκεφθούν την Ιτέα, καθώς και την ευρύτερη περιοχή του Παλαμά. Ο Δήμος επιθυμεί σε μελλοντικό χρόνο να κατασκευάσει έναν παραδοσιακό οικισμό σε δημοτική έκταση (50 στρέμματα), που θα αναπαριστά τον τρόπο ζωής των Καραγκούνηδων και θα αναδεικνύει τα ήθη και έθιμα της περιοχής²⁸⁶.

Στο κομμάτι της αναβίωσης εθίμων, ο Δήμος διοργανώνει δρώμενα, όπως η σπορά σιταριού (Νοέμβριος) και ο θερισμός-αλωνισμός, που γίνεται τον Ιούνιο. Έτσι, δίνεται η ευκαιρία πολλά από τα αντικείμενα να «χάσουν» για λίγο την μουσειακή τους υπόσταση και να αποκτήσουν ξανά τον ζωτικό ρόλο, που κατείχαν κάποτε μέσα στην κοινωνία.

Η επίσκεψη στο μουσείο είναι δωρεάν και επιτυγχάνεται μετά από συνεννόηση με τον κ. Χριστοδούλου, καθώς δεν είναι καθημερινά ανοιχτός.

Εικόνα 145: Ο χώρος του μουσείου εξωτερικά

²⁸⁶ [Αγροτικό μουσείο Ιτέας](#) (τελευταία επίσκεψη 3/11/2020)

Εικόνα 146: Φινιστρίνι

Εικόνα 147: Κορυφολόγος

Εικόνα 148: Γυναικεία φορεσιά με σαγιά και καβάδι

Εικόνα 149: Καμίνι

Εικόνα 150: Μαγανοπήγαδο

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗΣ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Η Μεταμόρφωση ανήκει στο Δήμο Παλαμά και η απογραφή του 2011 κατέδειξε 407 μόνιμους κατοίκους, εκ των οποίων η συντριπτική πλειοψηφία τους ασχολείται με τη γεωργία και ειδικότερα με την καλλιέργεια του βαμβακιού²⁸⁷. Η παλιά ονομασία του χωριού ήταν το Κουρτίκι, προερχόμενη από τον στρατηγό Βασίλειο Κουρτίκιο, ο οποίος ελευθέρωσε μαζί με τον Μελισσανίδη την περιοχή από τους Φράγκους και οχύρωσε τα αρχαία τείχη του χωριού. Η σημερινή ονομασία πάρθηκε το 1957 από την ιερά μονή της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος²⁸⁸. Οι κάτοικοι στο χωριό είναι Καραγκούνηδες.

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Η προσπάθεια συγκρότησης και δημιουργίας της λαογραφικής συλλογής ξεκίνησε από την δεκαετία του 90', με τον τότε πρόεδρο του συλλόγου, Βασίλη Κωστή. Ωστόσο, η ιδέα υλοποιήθηκε κατά τα έτη 2014-2015, υπό την αιγίδα του «Πολιτιστικού, μορφωτικού συλλόγου Μεταμόρφωσης». Το έναυσμα σύμφωνα με την κ. Βαλογιάννη²⁸⁹, «ήταν η αγάπη για το χωριό, για την Καραγκούνα, για όλα αυτά πέρα από τις καταβολές που μας άφησαν οι δικοί μας..²⁹⁰».

«Ο καθένας έβγαζε οικογενειακά κειμήλια για να τα παραχωρήσει, βέβαια έχουμε κάνει και πρωτόκολλο παράδοσης, το οποίο μας λέει ότι αυτά τα πράγματα ανήκουν στον κάθε χωριανό και μας τα παραχωρεί για να τα εκθέτουμε, όσο υπάρχει το μουσείο²⁹¹», ανέφερε χαρακτηριστικά η κ. Λίτσα Ρητά-Κόγια, γραμματέας του συλλόγου του χωριού. Ο χώρος στέγασης είναι το παλιό κοινοτικό γραφείο, το οποίο παραχωρήθηκε από τον Δήμο και με τις κατάλληλες επισκευές και επιδιορθώσεις διαμορφώθηκε ο σημερινός χώρος.

Εσωτερικά η αίθουσα απαρτίζεται από δύο δωμάτια, στα οποία τα αντικείμενα εκτίθενται θεματικά. Η πρώτη αίθουσα περιλαμβάνει κάποια οικιακά αντικείμενα της νοικοκυράς, όπως σκάφες, μπουτινέλο, ντέτζερη για το λιώσιμο του παστού χοιρινού, κόπανο, φουκάλα (σκούπα) (εικόνα 152), καθώς και φουφού (μαγκάλι) (εικόνα 153). Επιπλέον, παρατηρείται ο αργαλειός με διάφορα αντικείμενα πλησίον του (ο τορβάς, το λανάρι, το δημητριακό ασπρίτσα, διάφορα χτένια καθώς και μια φλοκάτη). Επιπλέον, η συλλογή περιλαμβάνει την ανέμη, διάφορες ρόκες, το τσικρίκι, καθώς και

²⁸⁷ [Μεταμόρφωση Παλαμά](#) (τελευταία επίσκεψη 3/11/2020).

²⁸⁸ Οι πληροφορίες δόθηκαν από την κ. Βαλογιάννη Παναγιώτα.

²⁸⁹ Η συνέντευξη δόθηκε από την κ. Λίτσα Ρητά-Κόγια, γραμματέα του συλλόγου και την κ. Παναγιώτα Βαλογιάννη, πρόεδρο του συλλόγου. Και οι δυο μας παραχώρησαν σημαντικές πληροφορίες για την ιστορία τόσο της λαογραφικής συλλογής όσο και του χωριού.

²⁹⁰ Βλ. Παράρτημα, σ.257.

²⁹¹ Βλ. Παράρτημα, σ.256.

τον παιδικό αργαλειό για τις δημιουργικές ώρες απασχόλησης των μικρών κοριτσιών²⁹²(εικόνα 154).

Η λαογραφική συλλογή παρουσιάζει ακόμη το κασάϊ (χτένα καθαρισμού ζώων), λαιμαριά, σπιρούνι και πέταλα αλόγου, καρφιά για τα πέταλα του αλόγου, ένα καντάρι, ως μονάδα μέτρησης, μπούκλες για τη μεταφορά γάλακτος και νερού καθώς και έναν κουβά. Τέλος, στην αίθουσα αυτή παρουσιάζεται και το επάγγελμα του κουρέα με όλο τον απαραίτητο εξοπλισμό του (καθρέφτης, καρέκλα, εργαλεία).

Η δεύτερη αίθουσα αναπαριστά τον χώρο όπου η οικογένεια καθόταν και έτρωγε τα παλιότερα χρόνια με την χρήση της τάβλας, που βρίσκεται στο κέντρο του δωματίου. Ο χώρος ωστόσο, παρουσιάζει και πολλά από τα υφαντά που δόθηκαν από τους κατοίκους του χωριού. Συγκεκριμένα, υπάρχει το καναπλίκι αργαλειού, οι πάντες, το τσάκι, τα προσκέφαλα και η μπαχτή εποχής (δεκαετίας του 50'). Φυσικά, η οργάνωση και τακτοποίηση όλων αυτών των υφαντών γινόταν με τον γίκο²⁹³.

Εντύπωση προκαλεί η παρουσία ενός παλιού νυφικού (εικόνα 155), που δωρήθηκε από κάτοικο του χωριού. Σε γυάλινη προθήκη ακόμη, παρουσιάζονται παλιά κοσμήματα, όπως το ασημοζούναρο (εικόνα 156), τα φλουριά κεφαλής και στήθους, ένα ρολόι χειρός αρραβώνα καθώς και ένα πορτοφόλι. Σημαντικό τέλος, έπιπλο, που συμπληρώνει την συλλογή είναι η μισάντρα η σερβάντα, που λειτουργούσε ως χώρος συγκέντρωσης των γυαλικών και άλλων χρηστικών αντικειμένων της νοικοκυράς.

Σε σχέση με την συντήρηση, οι γυναίκες του συλλόγου αναφέρουν πως κάθε είδος θέλει την δική του ειδική περιποίηση και φροντίδα. Για παράδειγμα, *«τα υφαντά θέλουν έξω, θέλουν πλύσιμο και αέρισμα συχνό... με νερό και σαπούνι, ναι τα υφαντά τα πάμε στο ποτάμι, να τα πλύνουμε όπως παλιά με τον κόπανο, με την ευκαιρία να κάνουμε ένα δρώμενο, πως τα κάνανε παλιά. Το ζύλο θέλει ειδική μεταχείριση, χωρίς απορρυπαντικά με σαπούνι, βέβαια η συντήρησή τους, για να μην αλλοιωθούν θα ρωτήσουμε τους ειδικούς τι μπορούμε να κάνουμε²⁹⁴»*.

Όλα τα αντικείμενα είναι αριθμημένα και καταγεγραμμένα από το σύλλογο. Ωστόσο η συλλογή δεν είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ. *«Η λαογραφική αυτή συλλογή θέλουμε να μείνει στις επόμενες γενιές και όταν έρχονται τα νέα παιδιά να βλέπουν και να λένε αυτό είναι του παππού μου, της γιαγιάς μου, της θείας μου, όπως και προσεχώς θέλουμε να κάνουμε στην μεγάλη αίθουσα έκθεση φωτογραφίας, με παλιές ασπρόμαυρες φωτογραφίες²⁹⁵»*, αναφέρει ως προς τους στόχους της συλλογής, η κ. Ρητά - Κόγια.

Ο σύλλογος επιθυμεί να αξιοποιήσει τον χώρο αυτό (πέραν της μουσειακής προβολής των αντικειμένων) και διαδραστικά. *«Η σκέψη μας είναι πως θα το αξιοποιήσουμε αυτό εδώ, να μαζευόμαστε κάποια βράδια του χειμώνα να κάνουμε το*

²⁹² Βλ. Παράρτημα, σ.121-122.

²⁹³ Βλ. Παράρτημα, σ.123-124.

²⁹⁴ Βλ. Παράρτημα, σ.256-257.

²⁹⁵ Βλ. Παράρτημα, σ.256.

νυχτέρι, να αρχίσουν οι γυναίκες οι πιο μεγάλες να μας λένε κάποια παραμύθια, κάποιες ιστορίες που να καταγράφονται...να μαζευτούμε οι γυναίκες γύρω γύρω ή και οι άντρες και να κάνουμε ένα δρώμενο, πως γινόταν ο αρραβώνας, το προξενιό, τα σεβάσματα». «Δηλαδή κάποια δρώμενα που θα γίνουν εδώ μέσα να συνδυάζονται με το χώρο, να ξεκινήσουμε κάποιες γυναίκες με τη ρόκα να γνέφουνε και στον αργαλειό κάθισε η άλλη, να κάνει η καθεμιά το δικό της και να γίνει ένα δρώμενο πως ξεκινούσε η διαδικασία...»²⁹⁶».

Οι δυσκολίες που εμφανίζονται είναι αρκετές και οι περισσότερες αφορούν φυσικά το οικονομικό κομμάτι. Ωστόσο, ο σύλλογος προσπαθεί με διάφορες δραστηριότητες (μπαζάρ) να καλύψει τα έξοδα που χρειάζονται για την συντήρηση της συλλογής.

Η είσοδος στον χώρο είναι δωρεάν και η επίσκεψη επιτυγχάνεται μετά από συνεννόηση με τον σύλλογο του χωριού, καθώς η συλλογή δεν είναι ανοιχτή καθημερινά, παρά μόνο την Κυριακή.

Εικόνα 151: Το κτίριο

²⁹⁶ Βλ. Παράρτημα, σ.258.

Εικόνα 152: Φουκάλα

Εικόνα 153: Φουφού

Εικόνα 154: Παιδική αργαλειοί

Εικόνα 155: Νυφικό φόρεμα

Εικόνα 156: Ασημοζούναρο

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΠΑΛΑΜΑ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Ο Παλαμάς αποτελεί κωμόπολη του νομού Καρδίτσας, με πληθυσμό 5.745 κατοίκους (σύμφωνα με την απογραφή του 2011)²⁹⁷. Σύμφωνα με τον κ. Σάκη Παπαθανασίου ο Παλαμάς «είναι μια παραγκούνικη πόλη με τους αρχοντοκαραγκούνηδες, που είναι μια ράτσα φιλότιμων ανθρώπων, έτσι τους λένε, γιατί έχουν μια αρχοντιά, μια λεβεντιά, ένα φιλότιμο, που δεν το βρίσκεις εύκολα και χαρακτηρίζονται ως σκληρά άτομα στον τρόπο που δουλεύουν και στον τρόπο που σκέφτονται... δεν μπαίνουν εύκολα ξένα στοιχεία να αλλάζουν το DNA τους.... Είναι αυτόχθονες ...και η ασχολία είναι αγροτική με βαμβάκι, σιτηρά και καλαμπόκι²⁹⁸».

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Με αφετηρία την αγάπη για τον χορό αλλά και για τους Καραγκούνηδες, ιδρύθηκε το 1972, ο «Μορφωτικός, χορευτικός λαογραφικός όμιλος» με την ονομασία «Καραγκούνηδες Παλαμά», με σκοπό «να διδάσκει τα ήθη και τα έθιμα του τόπου μας, χορούς ελληνικούς απ' όλη την Ελλάδα, να κρατά σταθερή την αξία του παραγκούνικου στοιχείου, να μαθαίνει χορό σε τουλάχιστον 200 μαθητές... επιτελούμε ένα κοινωνικό έργο...», αναφέρει ο κ. Παπαθανασίου²⁹⁹.

Με αυτή την σκέψη ξεκίνησε και η συλλογή λαογραφικού υλικού από το σύλλογο, που περιείχε τόσο ενδύματα, όσο και αντικείμενα, προερχόμενα ως επί το πλείστον από τους κατοίκους του χωριού. «Ότι υπάρχει στον τόπο των Καραγκούνηδων εμείς προσπαθούμε να τα φέρνουμε εδώ, ο οποίος χώρος θέλει φτιάξιμο, δεν μας χωράει πια³⁰⁰».

Το παλιό αυτό κτίριο στεγάζει τα αντικείμενα από το 1972. «Έγινε κατά το 80' μια ανακαίνιση, γιατί υπήρχε μια πυρκαγιά, γκρεμίστηκε όλο αυτό και ξανακτίστηκε και σιγά σιγά διαμορφώθηκε αυτή η μορφή του. Τοποθετήσαμε στην άλλη αίθουσα τα αντικείμενα τα οικιακά και τα γεωργικά και εδώ μέσα γίνεται το μάθημα των χορών, των ελληνικών χορών...³⁰¹». Οι αίθουσες εσωτερικά είναι τρεις. Η πρώτη περιλαμβάνει την συλλογή των οικιακών και γεωργικών αντικειμένων, η δεύτερη την συλλογή ενδυμάτων και κοσμημάτων ενώ η τρίτη χρησιμοποιείται για τις χορευτικές πρόβες του συλλόγου.

Η πρώτη αίθουσα παρουσιάζει με θεματικό τρόπο τα οικιακά και γεωργικά αντικείμενα. Κεντρικά εκτίθεται ο αργαλειός και δίπλα του προβάλλονται τα διάφορα εξαρτήματα του, όπως χτένια, τσικρίκι, ανέμες, λανάρι, ρόκες. Η συλλογή

²⁹⁷ [Παλαμάς Καρδίτσας](#) (τελευταία επίσκεψη 3/11/2020).

²⁹⁸ Βλ. Παράρτημα, σ.263.

²⁹⁹ Ο κ. Σάκης Παπαθανασίου μας φιλοξένησε σε αυτή τη λαογραφική συλλογή. Είναι πρόεδρος των Καραγκούνηδων Παλαμά και διδάσκει στους μικρότερους τα ήθη και έθιμα του χωριού καθώς και ελληνικούς χορούς. Έτσι κρατά σταθερή την αξία του παραγκούνικου στοιχείου.

³⁰⁰ Βλ. Παράρτημα, σ.261.

³⁰¹ Βλ. Παράρτημα, σ.262.

περιλαμβάνει εκθέματα οικιακού βίου (μια γάστρα, μια πυροστιά, διάφορες ζυγαριές³⁰², καθώς και κόπανοι) αλλά και γεωργικής απασχόλησης (δικούλες, σιδηροσβάρνα, αδοκάνες δρεπάνι τσαπί, κλαδευτήρι κ.α.). Εντύπωση προκαλεί και το παλιό ψυγείο/παγωνιέρα καθώς και ένα νεροβάρελο³⁰³(εικόνα 158).

Η συλλογή εμπλουτίζεται και με ένα μεγάλο αριθμό κοσμημάτων/εξαρτημάτων της φορεσιάς, που εκτίθενται μέσα σε γυάλινη προθήκη. Συγκεκριμένα, παρατηρείται ένα γκιοντάνι και φλουριά στήθους, φλουριά κεφαλής, μια κεφαλοκόπτσα, ένα γκιστέκι (κιουστέκι) (εικόνα 159), ασημένια ντουμπλόνια, σκουμπώματα, καθώς και πόρπη με καρφίτσες, που αποτελούν βασικά εξαρτήματα της γυναικείας ενδυμασίας³⁰⁴.

Εντύπωση ακόμη, προκαλεί ο γαλάζιος αμάνικος σαγιάς (εικόνα 162), που αποτελεί χαρακτηριστική εξαίρεση χρώματος σε αυτή την περιοχή. *«Είναι παραγκούνικη παλαμιώτικη από την πλευρά των Μεγάλων Καλυβίων και μετά πάμε στα πιο λευκά»³⁰⁵*. Επίσης, εκτίθεται και το φλοκάτο σε πιο σκούρες αποχρώσεις, για να ζεσταίνει το σώμα. Σημαντική πληροφορία σύμφωνα με τον κ. Παπαθανασίου είναι ότι όσο πιο μεγάλη ήταν η ηλικία της γυναίκας, τόσο η ενδυμασία άρχιζε να σκουραίνει.

Επιπλέον, σε γυάλινη προθήκη εκτίθενται η γυναικεία παραγκούνικη φορεσιά (εικόνα 161) αλλά και η ανδρική παραδοσιακή φορεσιά από την περιοχή του Παλαμά. Η γυναικεία αποτελείται από πουκάμισο, τραχηλιά, το γαλάζιο αμάνικο σαγιά, το καβάδι καθώς και τις δύο ποδιές, εκ των οποίων η μία είναι χρυσοκέντητη. Την ενδυμασία συμπληρώνουν τα τουμπλόνια στο στήθος, το ασημοζούναρο και η μπαλτσούδα, καθώς και τα φλουριά στο κεφάλι, που βρίσκονται ολόγυρα της μαντήλας. Η δε ανδρική αποτελείται από λευκό πουκάμισο, φουστάνελα, γιλέκο και ζωνάρι στη μέση.

Σε σχέση με την συντήρηση των αντικειμένων, ο κ. Παπαθανασίου αναφέρει, *«εδώ και δέκα χρόνια έχει να συντηρηθεί, γιατί για να συντηρηθεί πρέπει να ξηλωθούν, άμα ξηλωθούν, θα πέσει τοίχος.. θέλει πολύ χρήμα, εμείς αυτά τα χρήματα που βγάζουμε κάθε χρόνο, φτιάχνουμε στολές και αφήσαμε στην άκρη την συντήρηση γιατί τουλάχιστον δεν βρέχονται...»³⁰⁶*

Όλα τα αντικείμενα είναι αριθμημένα και καταγεγραμμένα από το σύλλογο. Ωστόσο η συλλογή δεν είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ. Βασική επιδίωξη για τους ιδύνοντες *«είναι να μεταστεγαστεί αυτό σε πιο μεγάλο χώρο, θα αξιοποιηθεί και θα γίνει ένα σύγχρονο μουσείο με τις προβολές και την καινούργια τεχνολογία, που ήδη την έχουμε εντάξει μέσα εδώ αλλά δεν μπορούμε να την προβάλλουμε. Να μπαίνει μέσα ο άλλος και να βλέπει τα πάντα σε μια μεγάλη οθόνη. Αυτό θέλω εγώ να κάνω, πιστεύω κάποια στιγμή να γίνει, αλλά και αν δεν γίνει η αξία του είναι ότι θα*

³⁰² Πάνω σε ράφι βρίσκονται διάφορα σκεύη, όπως ένα γουδί, ένα μπακράτσι, ένα κρεατόξυλο, κ.α.

³⁰³ Βλ. Παράρτημα, σ.125-127.

³⁰⁴ Βλ. Παράρτημα, σ.127-129.

³⁰⁵ Βλ. Παράρτημα, σ.261.

³⁰⁶ Ο.π.

παραμείνουν στις επόμενες γενιές και θα είναι πιο άρτιοι από εμάς για να συνεχίσουν το έργο μας³⁰⁷».

Η είσοδος στο χώρο είναι δωρεάν και οι μέρες επίσκεψης είναι η Τετάρτη, η Πέμπτη (16:00-21:00) και το Σάββατο (10:00 - 2:00).

Εικόνα 157: Το κτίριο

³⁰⁷ Βλ. Παράρτημα, σ.263.

Εικόνα 158: Παλιό ψυγείο και νεροβάρελο

Εικόνα 159: Γκιστέκι

Εικόνα 160: Χούφτες

Εικόνα 161: Γυναικεία καραγκούνικη φορεσιά

Εικόνα 162: Ο λουλακιασμένος σαγιάς

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΦΥΛΛΟΥ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Το Φύλλο βρίσκεται στα δυτικά όρια της Καρδίτσας και η παλιά του ονομασία ήταν Σαμπαλή ή Σαμπαλί (από τη εποχή της τουρκοκρατίας). Ωστόσο, το 1930 μετονομάστηκε σε Φύλλον και το 1944 αποσπάστηκε από το νομό Τρικάλων στο νομό Καρδίτσας. Η απογραφή του 2011 κατέδειξε 678 κατοίκους, σε σύνολο κοινότητας μαζί με τον Αμπελώνα και 555 κατοίκους, ως οικισμό³⁰⁸. Οι κάτοικοι σύμφωνα με τις κ. Γιαννούλα Γούσια και Κωνσταντία Παπαβασιλείου³⁰⁹, είναι Καραγκούνηδες και ασχολούνται ως επί το πλείστον με την γεωργία και πιο συγκεκριμένα με την βαμβακοκαλλιέργεια.

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Η λαογραφική συλλογή προέκυψε ως μια απόπειρα του συλλόγου του χωριού (λαογραφικός σύλλογος «η Δήμητρα»), να διασώσει ότι κατάλοιπο του υλικού πολιτισμού μαρτυρούσε την ιστορία του τόπου. *«Θέλαμε να μάσουμε τα αντικείμενα και να τα κρατήσουμε για να μην χαθούν, άλλος είχε ένα καναπέ, έλεγε ελάτε πάρτε τον, τι να τον κάνω εγώ σπίτι³¹⁰»*, αναφέρει χαρακτηριστικά η κυρία Γούσια.

Η συλλογή αυτή εκτίθεται από το 2009 και ο χώρος αυτός παλιά χρησιμοποιούνταν ως συνεταιρισμός. *«Κάτω ήταν τρόφιμα και τέτοια που ψώνιζε το χωριό, μετά εγκαταλείφθηκε και μας τον έδωσαν για να μην πέσει. Βάλαμε άνθρωπο και το έφτιαξε³¹¹»*.

Πρόκειται για ένα διώροφο οίκημα, το οποίο στον κάτω όροφο φιλοξενεί το σύλλογο και τις διάφορες μαζώξεις που γίνονται ενώ στον επάνω όροφο εκτίθενται τα λαογραφικά αντικείμενα. Η παρουσίαση γίνεται άτακτα στον χώρο.

Τα εκθέματα αφορούν στην πλειοψηφία τους τον οικιακό βίο. Στην άκρη της αίθουσας βρίσκεται ο αργαλειός (εικόνα 163), με διάφορα αντικείμενα πάνω του, όπως μια ζυγαριά, μια γάστρα, ψάθινα καλάθια, μια σαΐτα κ.α. Δίπλα του βρίσκονται ένα τσικρίκι, μια ανέμη, μια χειρόμπλα, ένα μεγάλο καζάνι, μια σκάφη αλλά και τρουβιάδια κρεμασμένα στον τοίχο.

Επιπλέον, η λαογραφική συλλογή εμπλουτίζεται με έναν γίκο με βελέντζες, υφαντά αλλά και δυο γυναικείες κούκλες με ακαθόριστη ενδυμασία. Η πρώτη φορά σύγχρονο αμάνικο μπλουζάκι και ποδιά ενώ η δεύτερη φορά πουκάμισο, αμάνικο μαύρο επενδύτη και μπλε βελούδινη ποδιά. Και οι δύο φέρουν μαντήλες στο κεφάλι τους. Ακόμη, στον χώρο γίνεται προσπάθεια αναπαράστασης του καθιστικού, που

³⁰⁸ Παραχωρήθηκε γραπτό υλικό από τον σύλλογο με πληροφορίες για το χωριό.

³⁰⁹ Πρόκειται για μέλη του συλλόγου, τα οποία μας φιλοξένησαν στον χώρο και μας παραχώρησαν την συνέντευξη.

³¹⁰ Βλ. Παράρτημα, σ.265.

³¹¹ Βλ. Παράρτημα, σ.266.

ανταποκρίνεται και στα νεότερα χρόνια³¹². Παρατηρείται ακόμη ένας καναπές, διάφορα κάδρα, ένα κρεμασμένο ρολόι, ένα ξύλινο έπιπλο, ένας καναπές με υφαντά μαξιλάρια και υφαντό κάλυμμα.

Σημαντικές ωστόσο ήταν και οι ενδυματολογικές πληροφορίες που έδωσαν οι γυναίκες του συλλόγου για την γιορτινή ενδυμασία της περιοχής (εικόνα 167). *«Βάζουμε πρώτα το πουκάμισο, μετά το καβάδι και τα μανικούλια και την τραχηλιά. Μετά είναι το ζουνάρι και μπαίνουν οι ποδιές, η βελούδα και μια χρυσή, βάζουμε και λευκή άμα θέλουμε, βγάζουμε την βελούδα και βάζουμε την καλοκαιρινή, την άσπρη την μεταξωτή».*

«Ο σαγιάς λουλακιασμένος, αυτό το μπλε, το καβάδι αυτό μας ενδιαφέρει να φαίνεται, το κόκκινο... Τα κορίτσια έβαζαν κάποιο ανοιχτό η λευκό εδώ πέρα ή λίγο θαλασσί, όπως εδώ πέρα ο σαγιάς, δεν έβαζαν το κόκκινο το σκούρο». Η δε ανδρική «έχει το πουκάμισο το αντρικό, το γιλέκο, το ζωνάρι, την φουστανέλα με τα λαγκιόλια και τα τσαρούχια³¹³».

Σε σχέση με την συντήρηση, η κ. Γούσια αναφέρει, *«Μια μέρα θα μαζευτούμε, θα σηκώσουμε τα χαλάκια, θα τα πλύνουμε με νερό και σαπούνι, θα τα στεγνώσουμε..³¹⁴».* Ο σύλλογος πραγματοποιεί καθαρισμό της αίθουσας αλλά και των αντικειμένων σε τακτά διαστήματα και φυσικά όταν κρίνεται απαραίτητο. Τα αντικείμενα είναι όλα αριθμημένα και καταγεγραμμένα, ωστόσο η συλλογή δεν είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ.

«Κοίταζε δεν θέλουμε να αλλάζουμε περισσότερο, προτιμότερο να μείνει έτσι, αυτό το ίδιο, γιατί αν θα βάλουμε άλλα πράγματα θα αλλοιωθεί...³¹⁵» αναφέρει η κ. Γούσια, σε σχέση με τους στόχους της συλλογής. Φυσικά, η μεγαλύτερη προσέλευση επισκεπτών, είναι κάτι που απασχολεί τον σύλλογο, καθώς με αυτό τον τρόπο, επιβραβεύεται το έργο τους.

Η είσοδος στον χώρο είναι δωρεάν και η επίσκεψη επιτυγχάνεται μετά από συνεννόηση με τον σύλλογο του χωριού, καθώς η συλλογή δεν είναι ανοιχτή καθημερινά.

³¹² Βλ. Παράρτημα, σ.130-131.

³¹³ Βλ. Παράρτημα, σ.265.

³¹⁴ Βλ. Παράρτημα, σ.266.

³¹⁵ Ο.π.

Εικόνα 163: Αργαλειός και άλλα αντικείμενα της συλλογής

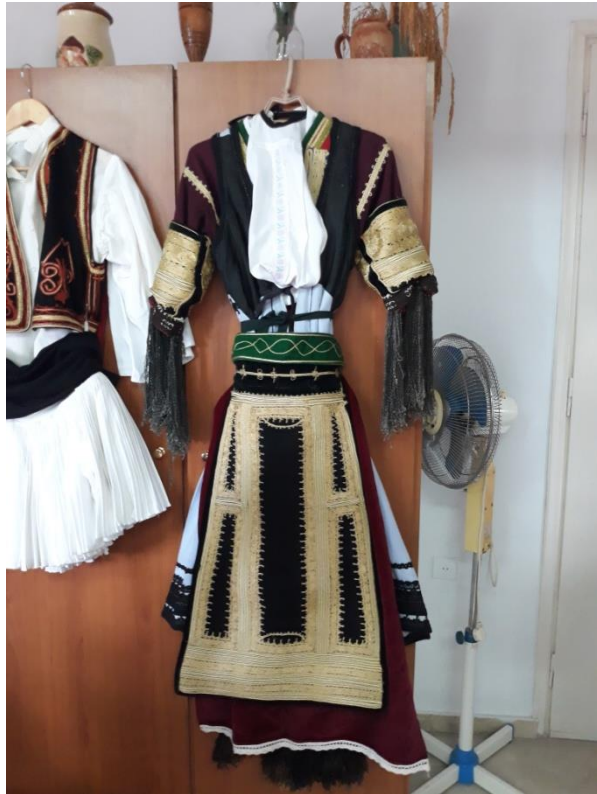
Εικόνα 164: Χειρόμπλα

Εικόνα 165: Δέσιμο μαντίλας

Εικόνα 166: Αποψη εσωτερικού χώρου

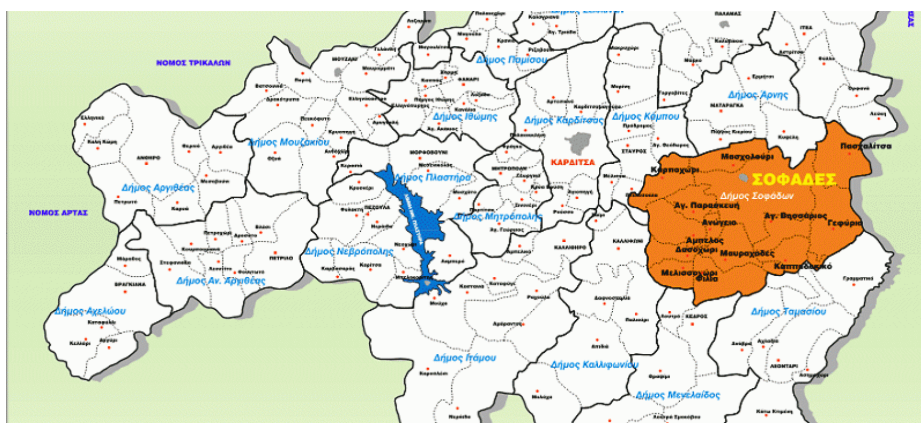
Εικόνα 167: Γυναικεία καραγκούνικη φορεσιά

Εικόνα 168: Λεπτομέρεια από τα μανικούλια

ΔΗΜΟΣ ΣΟΦΑΔΩΝ

Πρόκειται για Δήμο της Περιφερειακής ενότητας Καρδίτσας, με έδρα τις Σοφάδες. Η συνολική έκταση του είναι 720,722 τ. χλμ. και ο πληθυσμός του 18.864 κάτοικοι, σύμφωνα με την απογραφή του 2011³¹⁶. Η ίδρυση της πόλης των Σοφάδων χάνεται στα βάθη των αιώνων. Στοιχεία που μαρτυρούν την καταγραφή της, στην απογραφή των Τούρκων (ως «Σοφού») στα έτη 1454- 1455, την ανάγουν σε αρκετά χρόνια πριν την ίδρυση της πόλης. Σπουδαίες πληροφορίες μας παραχώρησε και ο Άγγλος περιηγητής Λήκ το 1810, ενώ στα 1817 φαίνεται ότι οι Σοφάδες ήταν από τα μεγαλύτερα χωριά του κάμπου της περιοχής³¹⁷.

Εικόνα 169: Χάρτης δήμο Σοφάδων

³¹⁶ [Δήμος Σοφάδων](#) (τελευταία επίσκεψη 3/11/2020).

³¹⁷ [dimos-sofadwn](#) (τελευταία επίσκεψη 3/11/2020).

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΓΕΦΥΡΙΩΝ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Ο οικισμός ανήκει στον Δήμο Σοφάδων. Στο χωριό διαμένουν 522 άτομα, ενώ στους εκλογικούς καταλόγους είναι εγγεγραμμένα 607³¹⁸ άτομα. Οι κάτοικοι ασχολούνται κυρίως με αγροτικά και κτηνοτροφικά επαγγέλματα και στην πλειοψηφία τους είναι Καραγκούνηδες, σύμφωνα και με την κ. Βασιλική Γιακοβάκη³¹⁹.

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Η λαογραφική συλλογή στεγάζεται σε κτίριο, που παλιότερα λειτουργούσε ως δημοτικό σχολείο στο χωριό. Ο χώρος επιλέχθηκε καθώς είναι αρκετά μεγάλος και εξυπηρετεί τις γενικότερες ανάγκες του συλλόγου (εκδηλώσεις, συγκεντρώσεις γυναικών κ.α.) Η ιδέα για την δημιουργία συλλογής προήλθε από το προηγούμενο διοικητικό συμβούλιο και τελικά υλοποιήθηκε το 2014, όταν στεγάστηκε στο χώρο αυτό.

Όταν επήλθε μια αλλαγή, στα μέλη του συμβουλίου, (κατά το έτος 2016) πολλά από τα αντικείμενα που βρίσκονταν εδώ πάρθηκαν, καθώς επίσης και πλούσιο φωτογραφικό υλικό, που αφορούσε τη ζωή στο χωριό. «*Είχαμε και φωτογραφικό υλικό, αλλά μετά τα μαζέψανε, άλλος ήθελε να τα πάρει, γιατί χάλασε το συμβούλιο το προηγούμενο, να πάρουν τα φλοκάτα τους, να πάρουν εκείνο, κάπως έτσι χάθηκαν και μερικά στην πορεία...*»³²⁰.

Αυτή την στιγμή, στην μια πλευρά της αίθουσας εκτίθενται λίγα λαογραφικά εκθέματα, που σχετίζονται κυρίως με τον οίκο. Συγκεκριμένα η συλλογή διαθέτει παλιές χειροποίητες πάντες στους τοίχους (εικόνα 171), κάποια φλοκάτα στον καναπέ, ένα μπισίκι ή σαρμανίτσα (εικόνα 172), ένα σκαφίδι, μια τάβλα, μια ανέμη (εικόνα 174), έναν μπουτινέλο (εικόνα 173) και ένα μάλλινο τορβά ή ταγάρι κρεμασμένο στο τοίχο. Η τοποθέτηση των αντικειμένων είναι άτακτη και δεν αποσκοπεί σε αναπαράσταση του παλιού οίκου. Όλα τα αντικείμενα προέρχονται από τους κατοίκους του χωριού.

Σε σχέση με την συντήρηση των αντικειμένων, ο σύλλογος μια φορά τον χρόνο πλένει και αερίζει τα φλοκάτα, που χρήζουν περισσότερης ανάγκης και προσοχής. «*Προσωπική εργασία.. μόνες μας τα συντηρούμε, τίποτα το σπουδαίο...*»³²¹, παραδέχεται η κ. Γιακοβάκη. Στόχος δημιουργίας της συλλογής είναι η διαφύλαξη του υλικού πολιτισμικού πλούτου του χωριού, που είναι συνυφασμένος με την ιστορία και την παράδοση του. «*Τουλάχιστον να μην το χαλάσουν, ας υπάρχει αυτό, αν δεν το τρέξουμε*

³¹⁸ [gefiria-karditsas](#). (τελευταία επίσκεψη 3/11/2020).

³¹⁹ Μας φιλοξένησε στον χώρο και μας έδωσε την συνέντευξη. Είναι πρόεδρος του συλλόγου γυναικών και γυμνάστρια στο επάγγελμα.

³²⁰ Βλ. Παράρτημα, σ.268.

³²¹ Ο.π.

να μαζέψουμε και άλλα αντικείμενα, περισσότερο ας μείνει έτσι...³²²», δηλώνει ως επιθυμία η κ. Γιακοβάκη.

Τα αντικείμενα δεν είναι καταγεγραμμένα και αριθμημένα, ούτε πλαισιώνονται από καρτελάκια, που να πληροφορούν για το αντικείμενο ή το δωρητή. Δεν υπάρχει ακόμη, βιβλίο επισκεπτών και η συλλογή δεν είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ.

Εάν κάποιος θελήσει να την επισκεφτεί θα πρέπει να επικοινωνήσει με το σύλλογο, καθώς δεν είναι καθημερινά ανοιχτή.

Εικόνα 170: Η πόρτα εισόδου

³²² Βλ. Παράρτημα, σ.269.

Εικόνα 171: Πάντα

Εικόνα 172: Μπισίκι ή σαρμανίτσα και σκαφίδι

Εικόνα 173: Μπουτινέλος

Εικόνα 174: Τάβλα και ανέμη

Εικόνα 175: Ο εσωτερικός χώρος

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Το Γραμματικό (η παλιά ονομασία του χωριού ήταν Καραλάρ) ανήκει σήμερα στον Δήμο Σοφάδων και απέχει 32 χιλιόμετρα από την πόλη της Καρδίτσας. Οι κάτοικοι αριθμούνται στους 282 και ασχολούνται με αγροτικά επαγγέλματα και ειδικότερα με την καλλιέργεια του βαμβακιού³²³. Σύμφωνα με τον κ. Χρήστο Καραμουλά και τον κ. Ευάγγελο Παπαστεργίου³²⁴, η καταγωγή των κατοίκων είναι από την Ρούμελη και δεν μιλούν τα καραγκούνικα.

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Ο χώρος στον οποίο στεγάζεται η συλλογή είναι δημιούργημα του συλλόγου του χωριού, ώστε να εξυπηρετεί τις εκάστοτε ανάγκες του. Έτσι, σήμερα λειτουργεί σαν πνευματικό κέντρο, αφενός για την διαφύλαξη της λαογραφικής συλλογής και αφετέρου για την δημιουργία εκδηλώσεων, διαλέξεων, κ.τ.λ.

Πρωτεργάτης αυτής της ιδέας θεωρείται ο σύλλογος, με την ονομασία «Αχιλλέας Ιωαννίδης» (η ονομασία προήλθε λόγω ενός δραστήριου και πολιτιστικά «ενεργού» δασκάλου στο Γραμματικό). Τα διάφορα αντικείμενα συγκεντρώθηκαν από τα μέλη του συλλόγου και στεγάζονται στο πνευματικό κέντρο από την δεκαετία του 80'.

Ο χώρος εσωτερικά είναι αρκετά μεγάλος, ωστόσο η λαογραφική συλλογή καταλαμβάνει μια μικρή έκταση, όπου τα εκθέματα απλώνονται άτακτα (εικόνα 181). Στην πλειοψηφία της συλλογής διακρίνονται κυρίως αγροτικά εργαλεία, που σχετίζονται άλλωστε με το κύριο επάγγελμα των κατοίκων του χωριού. Συγκεκριμένα, υπάρχουν ξύλινα βαρέλια, στάμνες, μια φτσέλα (εικόνα 177), ένα μπουτινέλο, ένα καρπολόι, ένα τσικρίκι, μια πινακωτή, ένα λινάρι, δρεπάνια, ένα γουδί, γουρνοτσάρουχα (εικόνα 180), ένα παλιό ψυγείο (εικόνα 179) αλλά και ένα πίνακα με παλιές φωτογραφίες του χωριού κ.α.

Σε σχέση με την συντήρηση, τόσο του χώρου όσο και των αντικειμένων, δεν έχει γίνει κάτι εδώ και αρκετά χρόνια, όπως δηλώνει και ο κ. Βαγγέλης Παπαστεργίου. Η συλλογή δεν έχει την κατάλληλη προσοχή από το σύλλογο, ώστε να τακτοποιηθεί και να είναι άρτια επίσκεψης. *«Ο σύλλογος του χωριού με μηδαμινές δραστηριότητες, έχει ένα μικρό ταμείο, λόγω αμέλειας, λόγω αδιαφορίας, να τα λέμε τα πράγματα όπως είναι...»*.

Μόνο κατά την καλοκαιρινή περίοδο, η αίθουσα επιμελείται και καθαρίζεται από τους ιθύνοντες, καθώς διοργανώνονται και οι διάφορες εκδηλώσεις στο χωριό. Η βελτίωση επομένως και τακτοποίηση της αίθουσας, αποτελεί άμεσο στόχο για τον σύλλογο, ώστε ο χώρος να αποτελέσει πόλο έλξης για τους επισκέπτες του χωριού.

³²³ [Γραμματικό Σοφάδων](#) (τελευταία επίσκεψη 3/11/2020).

³²⁴ Ανήκουν και οι δύο στο σύλλογο του χωριού. Ο κ. Χρήστος Καραμουλάς είναι και πρόεδρος του συλλόγου.

«Εκφράζουν την ζωή του χωριού (τα λαογραφικά αντικείμενα) πριν από 50 – 70 χρόνια, αυτό που δεν είναι άριστο είναι η συντήρηση...», προσθέτει ο κ. Καραμουλάς.

Τα αντικείμενα είναι καταγεγραμμένα και αριθμημένα από τον σύλλογο. Δεν έχει δημιουργηθεί ωστόσο βιβλίο επισκεπτών και η συλλογή δεν είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ.

Εάν θελήσει κάποιος να την επισκεφτεί θα πρέπει να επικοινωνήσει πρώτα με τον σύλλογο, καθώς ο χώρος δεν είναι καθημερινά ανοιχτός.

Εικόνα 176: Μπισίκια, βαρέλι, στάμνες, κατσαρόλα

Εικόνα 177: Φτσέλα

Εικόνα 178: Δρεπάνια

Εικόνα 179: Παλιό ψυγείο

Εικόνα 180: Γουρνοτσάρουχα

Εικόνα 181: Εσωτερικός χώρος συλλογής

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΑΣΟΧΩΡΙΟΥ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Το Δασοχώρι ανήκει στο Δήμο Σοφάδων. Οι κάτοικοι του χωριού, όπως μας ενημέρωσαν οι γυναίκες του συλλόγου³²⁵, αριθμούνται στα 100 άτομα, τα οποία ασχολούνται με την γεωργία και την κτηνοτροφία και είναι Καραγκούνηδες. Το χωριό μέχρι το έτος 1971 ονομαζόταν Ζαρχανάδες³²⁶.

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Ο χώρος λειτουργούσε παλιότερα ως δημοτικό σχολείο στο χωριό, ωστόσο την τελευταία πενταετία, για τις ανάγκες στέγασης των εκθεμάτων, χρησιμοποιείται από τον σύλλογο του χωριού, ως μια προσπάθεια ανάδειξης της παλιάς ζωής στο χωριό. «Ότι μπορούμε για να είμαστε πιο ανώτερες και από παντού αλλού, όπου χαλάνε οι άλλοι σύλλογοι, εμείς το κρατάμε ...προσπαθούμε το καλύτερο, δεν είναι πλούσιος ο σύλλογος, να έχουμε λεφτά πολλά.. αλλά...³²⁷».

Στον χώρο της συλλογής, οι ιθύνοντες σε τακτά διαστήματα, διοργανώνουν αναβιώσεις εθίμων, όπως το νυχτέρι, το προξενιό ή ακόμη και την διαδικασία ύφανσης στον αργαλειό. Με αυτό τον τρόπο και σύμφωνα με τον σύλλογο, αναδεικνύονται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα παλιά αντικείμενα και η χρήση τους.

Η συλλογή στεγάστηκε στο παλιό δημοτικό σχολείο το 2015. Ο χώρος εσωτερικά όπου εκτίθεται η συλλογή δεν είναι μεγάλος, ωστόσο τα αντικείμενα είναι τακτοποιημένα και τοποθετημένα θεματικά. Αρχικά, παρατηρείται μια απομίμηση παλιάς πέτρινης βρύσης και πλάι της κάποιες στάμνες. Υπάρχουν ακόμη, αρκετά οικιακά σκεύη, όπως το παλιό μπουτινέλο, διάφορα σκαφίδια (εικόνα 183), μια τάβλα με το κλειδοπίνακο πάνω της, μια παλιά γάστρα, διάφορα κόσκινα, ένα φινιστρίνι (εικόνα 184), μια κασέλα και αρκετά υφαντά που είναι κρεμασμένα στους τοίχους. Επιπλέον στην αίθουσα εκτίθεται ο αργαλειός με τα διάφορα εξαρτήματά του, όπως τα χτένια, την ανέμη αλλά και διάφορες ρόκες³²⁸.

Σε σχέση με την συντήρηση των αντικειμένων, ο σύλλογος έχει προσπαθήσει να διατηρήσει σε καλή κατάσταση τη συλλογή, με την διαδικασία του λουστραρίσματος, που ακολούθησε σε κάποια αντικείμενα. Ωστόσο, αυτή η διαδικασία δεν τηρείται σε μόνιμη βάση και για όλα τα αντικείμενα, ώστε να μην εξαλειφθεί εντελώς η αίσθηση του παλιού και του αυθεντικού. «Γι' αυτό και τα λεν παλιά, γιατί άμα τα λουστράρεις θα φαίνεται καινούργιο³²⁹», αναφέρει χαρακτηριστικά η κ. Εξάρχου. Γενικότερα πάντως,

³²⁵ Πιο συγκεκριμένα, η Μαρία Εξάρχου και η Φεβρωνία Ευθυμίου, οι οποίες μας έδωσαν την συνέντευξη και μας άνοιξαν τον χώρο της συλλογής. Είναι και οι δυο μέλη του συλλόγου.

³²⁶ DasochoriKarditsas.html (τελευταία επίσκεψη 3/11/2020).

³²⁷ Βλ. Παράρτημα, σ.272.

³²⁸ Βλ. Παράρτημα, σ.135-137.

³²⁹ Ο.π.

γίνεται προσπάθεια γυαλίσματος των αντικειμένων αλλά και καλής διατήρησης των ενδυμάτων.

Στόχος δημιουργίας της συλλογής είναι η προβολή της ιστορίας του χωριού και της καθημερινότητας των παλιότερων ετών, μέσω των αντικειμένων, τα οποία ο σύλλογος επιθυμεί να αυξηθούν σε αριθμό. « *Θέλουμε να το κάνουμε περισσότερο... να έρθουν και άλλα αντικείμενα, να το ξέρει ο κόσμος, να έρχεται να το βλέπουν... να μάθει την ιστορία του χωριού..*³³⁰».

Τα αντικείμενα έχουν πάνω τους ενημερωτική επιγραφή, με τα ονόματα των δωρητών. Ο σύλλογος δεν διαθέτει βιβλίο επισκεπτών και η συλλογή δεν είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ. Εάν κάποιος θελήσει να την επισκεφτεί, θα πρέπει να επικοινωνήσει με κάποια από τα μέλη, ώστε να οριστεί συνάντηση, καθώς ο χώρος δεν είναι καθημερινά ανοιχτός.

Εικόνα 182: Κτίριο συλλογής

³³⁰ Βλ. Παράρτημα, σ.273.

Εικόνα 183: Αντικείμενα της συλλογής

Εικόνα 184: Φινιστρίνι

Εικόνα 185: Νιπτήρας

Εικόνα 186: Καθρέφτης

Εικόνα 187: Εσωτερικός χώρος συλλογής

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΚΟΥ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Το χωριό ανήκει στον Δήμο Σοφάδων και συγκροτήθηκε από τους Καππαδόκες πρόσφυγες το 1926, οι οποίοι ξεριζώθηκαν από το Τσοχούρ της Καππαδοκίας. Στην αρχή το χωριό ήταν γνωστό με την ονομασία Κεμερλέρ (παλιό τσιφλίκι Τούρκου πασά, διοικητή της περιοχής, μέχρι και την απελευθέρωση της). Ο οικισμός βρίσκεται 25 χιλιόμετρα από την πόλη της Καρδίτσας. Οι κάτοικοι στην πλειοψηφία τους ασχολούνται με την γεωργία (ως επί το πλείστον με το βαμβάκι και τα σιτηρά), την κτηνοτροφία αλλά και τις εμπορικές δραστηριότητες, τόσο στο χωριό όσο και σε διπλανές πόλεις. Η απογραφή του 2001 κατέδειξε 527 μόνιμους κατοίκους³³¹.

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Η συλλογή του χωριού στεγάζεται σε ένα μεγάλο κτίριο, που παλιότερα λειτουργούσε ως αίθουσα του αγροτικού συνεταιρισμού. Πρόκειται για ένα ενιαίο εσωτερικά χώρο, που παρουσιάζει θεματικά και περιμετρικά τα διάφορα αντικείμενα των κατοίκων του χωριού. Ωστόσο, σύμφωνα με την πρόεδρο του συλλόγου και ιδρύτρια της συλλογής, κ. Ασημούλα Πασχαλίδου³³², ο χώρος στερείται συντήρησης και κρατικής μέριμνας.

Η συλλογή εγκαινιάστηκε στις 1/4/2008, από τον «Μορφωτικό και Πολιτιστικό σύλλογο» γυναικών του Καππαδοκικού, οι οποίες με περίσσια ευαισθησία και αγάπη, συγκέντρωσαν από τους συγχωριανούς τους, τα οικογενειακά κειμήλια, που έφεραν μαζί τους, κατά την άφιξη τους στην Ελλάδα. Σημαντική προσθήκη αποτελεί και η συγκέντρωση 70 αντικειμένων, φερμένα από το Βέξε και τη Σινασό της Καππαδοκίας. Κάτοχος τους είναι η Πηνελόπη Πετμετζόγλου και ο σύζυγος της Αναστάσιος Κωνσταντινίδης.

Η λαογραφική συλλογή περιλαμβάνει οικιακά σκεύη, κυρίως χάλκινα και αλουμίνια (ταψιά, κατσαρόλες, γουδί), λάμπες πετρελαίου στοιχισμένες στον τοίχο, μια ξύλινη τάβλα, αλλά και ένα σκαφίδι. Σε σχέση με την οικοτεχνική απασχόληση, διακρίνεται μια ρόκα, αρκετά υφαντά, αλλά και ο αργαλειός, πλαισιωμένος από το λάβαρο του συλλόγου.

Όσον αφορά τα εκκλησιαστικά κειμήλια, ο σύλλογος έχει συμπεριλάβει στη συλλογή αρκετές εκκλησιαστικές εικόνες καθώς και εκκλησιαστικά βιβλία (Καινή Διαθήκη), γραμμένα στην караμαλίδικη γλώσσα. Σε σχέση με την ενδυμασία, στον χώρο στεγάζεται μια προθήκη (εικόνα 192), που περιλαμβάνει παραδοσιακές φορεσιές

³³¹ kapadokikokarditsas (τελευταία επίσκεψη 3/11/2020).

³³² Η κ. Ασημούλα Πασχαλίδου είναι πρόεδρος του συλλόγου γυναικών Καππαδοκικού και μας φιλοξένησε στον χώρο της συλλογής. Δεν έχει με λαογραφικές σπουδές παρά μόνο μεγάλη αγάπη και επιθυμία να διατηρηθούν τα ήθη και έθιμα αλλά και η ιστορία των προγόνων.

από την Καλπαδοκία, αναδεικνύοντας τον παραδοσιακό τρόπο ένδυσης της παλιότερης εποχής.

Εντύπωση προκαλεί η «καλή φορεσιά»³³³, η επίσημη, σύμφωνα με την κ. Πασχαλίδου, που βρίσκεται κεντρικά της αίθουσας. Η κοπέλα φορά κόκκινο φέσι και μαντήλι, ένα πουκάμισο από μέσα, κόκκινο μακρύ επενδύτη από έξω, που συμπληρώνεται με την κόκκινη, χρυσοκέντητη ορθογώνια ποδιά, μαζί με το ζωνάρι στη μέση. Στο κομμάτι τέλος, της υπόδησης, διάφορα τερλίκια (εικόνα 193) βρίσκονται τοποθετημένα στο χώρο.

Ο σύλλογος κατά την άφιξη των αντικειμένων στον χώρο, ασχολήθηκε με τον καθαρισμό και την συντήρησή τους. Ωστόσο, αυτή η ενέργεια δεν σχετίζεται με τακτική και συστηματική απασχόληση με τα αντικείμενα, λόγω των οικονομικών εξόδων αλλά και της έλλειψης ατόμων, που είναι αρμόδια να ασχοληθούν με αυτό το κομμάτι. «*Συνήθως δεν θέλουν κάποια συντήρηση, το ξύλινο άμα μας χαλάσει, θα το χαλάσουμε, τι θα το κάνουμε;..*³³⁴» Ως εκ τούτου, η πρόεδρος του συλλόγου ζητά την συνδρομή του δήμου για να ενισχύσει και να συμπληρώσει το έργο της.

Όσο αφορά τις επιδιώξεις και τους στόχους της συλλογής, η κ. Πασχαλίδου αναφέρει: «*Εγώ θέλω ένα πολιτιστικό κέντρο, αφού δεν μπορούν να διορθώσουν αυτό το κτίριο, τι δεν αξίζει να γίνει; σαν το δικό μας το μουσείο δεν έχει εδώ στην Περιφέρεια, δεν βλέπω να βοηθά κανένας, ο χώρος πρέπει να διατηρηθεί, τα σώσαμε από τις αποθήκες μέσα ένα ένα... ο στόχος είναι να δημιουργηθεί ένας χώρος να τα βάλουμε μέσα, να έρχεται ο κόσμος να το βλέπει..*³³⁵».

Η συλλογή είναι αριθμημένη και καταγεγραμμένη από το σύλλογο και τα αντικείμενα πλαισιώνονται από ενημερωτικό καρτελάκι, με το όνομα του δωρητή. Η συλλογή δεν είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ.

Η ξενάγηση στο χώρο είναι δωρεάν και επιτυγχάνεται ύστερα από συνεννόηση με την πρόεδρο του συλλόγου, κ. Ασημούλα Πασχαλίδου, καθώς ο χώρος δεν είναι καθημερινά ανοιχτός.

³³³ Βλ. Παράρτημα, σ.138-139.

³³⁴ Βλ. Παράρτημα, σ.274.

³³⁵ Βλ. Παράρτημα, σ.275.

Εικόνα 188: Αντικείμενα της συλλογής

Εικόνα 189: Τάβλες και σκαφίδι

Εικόνα 190: Ο κεντρικός χώρος της συλλογής

Εικόνα 191: Φτσέλα

Εικόνα 192: Γυάλινη προθήκη με φορεσιές

Εικόνα 193: Τερλίκια

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΚΕΔΡΟΥ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Ο Κέδρος είναι οικισμός του νομού Καρδίτσας και ανήκει διοικητικά στο δήμο Σοφάδων. Σύμφωνα με την απογραφή του 2011, το χωριό κατοικείται από 682 κατοίκους, οι οποίοι ασχολούνται με την γεωργία και την κτηνοτροφία³³⁶. Σύμφωνα με την κ. Λίτσα Πολύζου³³⁷, η οποία μας παραχώρησε την συνέντευξη, « οι κάτοικοι δεν είναι ούτε Καραγκούνηδες, ούτε Βλάχοι, ούτε ορεινοί γιατί από εδώ και πάνω ξεκινάει ο ορεινός όγκος, από εδώ και κάτω ο κάμπος, εμείς δεν είμαστε τίποτα, είμαστε στα ριζά³³⁸».

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Η ιδέα ίδρυσης της λαογραφικής συλλογής προήλθε από το διοικητικό συμβούλιο του συλλόγου (Πολιτιστικός σύλλογος Κεδριωτών Αθήνας), με πρόεδρο την κ. Χριστίνα Σαζώνη. Η αρχή έγινε με την συγκέντρωση φωτογραφιών, που καθρέφτιζαν στιγμές της παλιάς καθημερινής ζωής και εμπλουτίστηκαν στην πορεία με αντικείμενα, που δόθηκαν από τους κατοίκους του χωριού.

Η επιλογή του χώρου, έγινε μετά την αναπαλαίωση του σχολείου, από τον πρώην δήμαρχο, κ. Κώστα Σπυριδώνη, που επιθυμούσε και ο ίδιος, μια από τις αίθουσες του, να μετατραπεί σε λαογραφικό μουσείο. Η ιδέα και η επιθυμία αυτή υλοποιήθηκε στις 16 Αυγούστου 2013 από τον σύλλογο, όπου έγιναν και τα εγκαίνια του χώρου. « Μου αρέσει η επιλογή του χώρου, γιατί αυτό ήταν το σχολείο που εγώ τελείωσα και μου αρέσει να βρίσκομαι εδώ, αυτή η μυρωδιά, αυτό το περιβάλλον μου αρέσει³³⁹», αναφέρει χαρακτηριστικά η κ. Πολύζου.

Ο χώρος της συλλογής απλώνεται σε μια ενιαία αίθουσα, που παρουσιάζει θεματικά τα παλιά αντικείμενα τόσο του οικιακού όσο και του επαγγελματικού βίου. Κεντρικά της αίθουσας εκτίθενται τα οικιακά αντικείμενα, όπως η πινακωτή, ο ψήστης καφέ, η γάστρα, το γουδί, ο αργαλειός αλλά και τα εξαρτήματα του (ανέμη, λανάρι για μαλλί προβάτου, ρόκες) (εικόνα 196).

Στην λαογραφική συλλογή υπάρχουν και επαγγελματικά εργαλεία όπως το αλέτρι, το υνί για το ξυλάλετρο, το δρεμόνι για το αλώνισμα, η κουρμποτανάλια του ηλεκτρολόγου κ.α. Στο βάθος της αίθουσας, βρίσκεται ο γίκος, ο οποίος υπήρχε σε κάθε σπίτι την παλιά εποχή και εξοικονομούσε χώρο για την νοικοκυρά³⁴⁰. Σε σχέση με την ένδυση, εκτίθενται ανδρικές και γυναικείες φορεσιές (σκούτινο σακάκι και

³³⁶ [Κέδρος](#) (τελευταία επίσκεψη 3/11/2020).

³³⁷ Η κ. Πολύζου Λίτσα μας φιλοξένησε στον χώρο της συλλογής. Είναι μέλος του συλλόγου και συντονίστρια στις επισκέψεις των ενδιαφερόμενων. Είναι συνταξιούχος.

³³⁸ Βλ. Παράρτημα, σ.277.

³³⁹ Βλ. Παράρτημα, σ.276.

³⁴⁰ Βλ. Παράρτημα, σ.142-143.

παντελόνι για τους άνδρες και μαλλίνα με συνοδεία ποδιάς (εικόνα 197) αλλά και μεσοφόρια με έντονα χρώματα για τις γυναίκες).

Η κ. Πολύζου μας έδωσε πληροφορίες για το μπλε φόρεμα, το οποίο προέρχεται από συγγενικό της πρόσωπο. «Είναι από το 1955 με βελονάκι και πιο παλιό, μπορεί να είναι και το 1950, για τις ανύπαντρες, είναι της θείας μου, το βρήκαν πριν δύο χρόνια τα παιδιά της. Δεν ήταν μεσοφόρι, δεν φοριόταν από μέσα, αυτό ήταν φόρεμα κανονικό³⁴¹».

Σε σχέση με την συντήρηση, όπως αναφέρει και η ίδια η κ. Πολύζου, δεν έχει γίνει κάποια ενέργεια, που να εστιάζει στα αντικείμενα. Κυρίως δίνεται έμφαση στο να αερίζεται σωστά ο χώρος. Τα εκθέματα είναι όλα καταγεγραμμένα και αριθμημένα. Ωστόσο, η συλλογή δεν είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ.

«Εγώ προσωπικά, θα ήθελα να έρθουν και άλλα αντικείμενα, να γίνει και άλλος χώρος, με την γεωργική παραγωγή του Κέδρου, να μπουν μέσα ότι παράγει και ακόμη και αυτά που δεν παράγει τώρα. Εγώ όταν ήμουν παιδί τα έζησα, την παραγωγή του σουσαμιού, την συλλογή της φακής, του αρακά, το στάρι, το τριφύλλι, όλα αυτά θα ήθελα να υπάρχουν κάπου, να είναι θεματικό. Θα δούμε όμως η δουλειά είναι του συλλόγου, αυτοί το στήσανε, είναι δουλειά της κ. Σαζώνη και του συλλόγου και παρόλο που βρίσκονται στην Αθήνα και δεν είναι εδώ στο χωριό, έχουν δουλέψει πολύ³⁴²», αναφέρει σε σχέση με τους στόχους της συλλογής η κ. Πολύζου.

Η ξενάγηση στο χώρο είναι δωρεάν και επιτυγχάνεται ύστερα από συνεννόηση με την πρόεδρο του συλλόγου, κ. Χριστίνα Σαζώνη, καθώς ο χώρος δεν είναι καθημερινά ανοιχτός.

³⁴¹ Βλ. Παράρτημα, σ.277.

³⁴² Ο.π.

Εικόνα 194: Το κτίριο

Εικόνα 195: Γάστρα

Εικόνα 196: Αργαλειός με υφαντά

Εικόνα 197: Μαλλίνα με ποδιά

Εικόνα 198: Κάλτσες

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΛΟΥΤΡΟΥ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Το Λουτρό ανήκει στο Δήμο Σοφάδων. Η ονομασία του προήλθε από τις πηγές θερμού ύδατος που υπήρχαν στην περιοχή, αρκετά χρόνια πριν, και χρησιμοποιούνταν για λουτροθεραπείες. Με την πάροδο ωστόσο του χρόνου το νερό χάθηκε εντελώς. Η απογραφή του 2011 κατέδειξε 440 μόνιμους κατοίκους, εκ των οποίων κάποιοι από αυτούς είναι ντόπιοι, ενώ οι υπόλοιποι ήρθαν από την Μακεδονία και συγκεκριμένα από την Λάγκα Καστοριάς³⁴³. Σε αυτό συμφωνεί και ο κ. Στέφανος Θεμιστοκλής³⁴⁴, ο οποίος μας παραχώρησε την συνέντευξη, « *Μαμέδες είμαστε, όλα τα ριζά τους λένε μαμέδες, ούτε Καραγκούνηδες, ούτε Βλάχοι, εδώ το χωριό, έχουν έρθει πολύ και από Καστοριά...³⁴⁵*».

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Η συλλογή αυτή είναι δημιούργημα του συλλόγου, με την ονομασία «Λαογραφικός σύλλογος των Απανταχού Λουτριωτών» και με πρόεδρο την κ. Αναστασία Μπαλαμπάνη, η οποία συνεργάστηκε με την τοπική αυτοδιοίκηση, κατά την δεκαετία του 1980-1990. Το καινοτόμο της συλλογής αυτής είναι ότι στεγάζεται σε κτίριο το οποίο, δημιουργήθηκε καθαρά γι' αυτό το σκοπό.

Ο χώρος εσωτερικά απαρτίζεται από δύο αίθουσες. Η πρώτη αίθουσα αφορά περισσότερο το αναγνωστικό και επιμορφωτικό κομμάτι για τον επισκέπτη, καθώς περιέχει μια σειρά βιβλίων, εικόνων και αφιερώσεων για την ιστορία και μνήμη του χωριού (εικόνα 204). Η επόμενη αίθουσα εκθέτει το λαογραφικό υλικό, που συγκεντρώθηκε από τους κατοίκους.

Η λαογραφική συλλογή περιλαμβάνει κυρίως αντικείμενα που συνδέονται με την αγροτική απασχόληση. Τα περισσότερα είναι διάσπαρτα και άτακτα στην αίθουσα, χωρίς προσπάθεια θεματικής προσέγγισης. Ειδικότερα εκτίθενται μια δοκάνη, μια κόφα (εικόνα 200) κρεμασμένη στον τοίχο, ένα μπουτινέλο, ένα θκούλι και κάποια φυτάρια, ένα καλούπι πλιθιών, ένας αργαλειός αλλά και μια κρεμασμένη γυναικεία φορεσιά (εικόνα 201) (το μόνο αντιπροσωπευτικό δείγμα ένδυσης της συλλογής). Κεντρικά της αίθουσας βρίσκεται μια μεταλλική κατασκευή με ράφια (εικόνα 202), η οποία περιλαμβάνει ένα ζευγάρι γουρνοτσάρουχα, κάποιες ρόκες και χτένια, ως εξαρτήματα του αργαλειού κ.α.

Σε σχέση με την συντήρηση των αντικειμένων, ο κύριος Θεμιστοκλής αναφέρει πως δεν δόθηκε η απαιτούμενη προσοχή, τόσο στην καθαριότητα του χώρου, όσο και στην φροντίδα των αντικειμένων, ίσως και λόγω έλλειψης ατόμων, ώστε να

³⁴³ [Λουτρό](#) (τελευταία επίσκεψη 3/11/2020).

³⁴⁴ Ο κ. Στέφανος Θεμιστοκλής μας φιλοξένησε στον χώρο της συλλογής. Είναι συνταξιούχος χειριστής μηχανημάτων, που πλέον ασχολείται με την διατήρηση και επίδειξη της συλλογής, καθώς πολλά από τα μέλη του συλλόγου έχουν εγκατασταθεί σε αστικές πόλεις.

³⁴⁵ Βλ. Παράρτημα, σ.280.

ασχοληθούν συστηματικά με αυτό το κομμάτι. Τα αντικείμενα είναι όλα καταγεγραμμένα και αριθμημένα από τον σύλλογο. Ωστόσο, η συλλογή δεν είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ.

Για τον κ. Θεμιστοκλή, οι στόχοι και οι προσωπικές επιθυμίες του είναι ξεκάθαρες. «Να υπάρξουν κάποια άλμπουμ με φωτογραφίες, να διασωθούν οι φορεσιές του συλλόγου, φουστανέλες και τα υπόλοιπα, που είναι από τις γυναίκες, να διασωθούν αυτά τα είδη, που δεν τα έχεις εσύ γνωρίσει, αλέτρια κτλ.³⁴⁶». Να σημειωθεί πως η αγάπη που εκτρέφει ο κ. Θεμιστοκλής για το παρελθόν και την παλιά παραδοσιακή ζωή, τον παρότρυνε να συγκεντρώσει στην αποθήκη του σπιτιού του, μια μεγάλη ιδιωτική συλλογή προς δική του χρήση αποκλειστικά.

Η ξενάγηση στο χώρο είναι δωρεάν και επιτυγχάνεται ύστερα από συνεννόηση με την πρόεδρο του συλλόγου, κ. Αναστασία Μπαλαμπάνη, καθώς ο χώρος δεν είναι καθημερινά ανοιχτός.

Εικόνα 199: Αντικείμενα της συλλογής

³⁴⁶ Βλ. Παράρτημα, σ.279.

Εικόνα 200: Κόφα

Εικόνα 201: Μαλλίνα

Εικόνα 202: Αντικείμενα της συλλογής

Εικόνα 203: Ο εσωτερικός χώρος της συλλογής

Εικόνα 204: Η διπλανή αίθουσα.

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΜΑΣΧΟΛΟΥΡΙΟΥ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Το Μασχολούρι ή Μοσχολούρι αποτελεί οικισμό του Δήμου Σοφάδων. Η απογραφή του 2011 κατέδειξε 431 μόνιμους κατοίκους, οι οποίοι σύμφωνα με τον κ. Σωτήρη Σταμούλη, είναι Καραγκούνηδες και ασχολούνται κυρίως με τα αγροτικά επαγγέλματα. Η ονομασία του χωριού πιθανολογείται πως προήλθε από το μόσχος και το ούλος ή ουλός, που σημαίνει σγουρός, με την χρήση της υποκοριστικής κατάληξης. Θα μπορούσε επίσης να προέρχεται από τον μόσχο και το λουλούδι. (μοσχολούλουδο>μοσχολουλούδι>μοσχολούδι>μοσχολούρι)³⁴⁷.

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Η ιδέα δημιουργίας μιας λαογραφικής συλλογής προήλθε από τον σύλλογο του χωριού (Μορφωτικός και Εκπολιτιστικός Σύλλογος Μασχολιουριωτών η «Αρνη»), με έτος ιδρύσεως το 1984. Γι' αυτό το σκοπό, αγοράστηκε και το κτίριο το 1992, όπου στέγασε και τα πρώτα αντικείμενα. Για τον κ. Σταμούλη³⁴⁸, «το κίνητρο γι' αυτή την υλοποίηση ήταν το μεράκι και η αγάπη, ώστε να μην χαθούν τα ήθη και τα έθιμα των παλιών καιρών, έτσι ξεκινήσαμε..³⁴⁹».

Το κτίριο είναι διώροφο και εξυπηρετεί τις γενικές ανάγκες του συλλόγου. Ο κάτω όροφος προβάλλει με την βοήθεια φωτογραφικού υλικού, την ιστορία του χωριού και του συλλόγου. Ο επάνω όροφος συγκεντρώνει την πλειοψηφία των αντικειμένων, τα οποία παρατάσσονται άτακτα στον χώρο.

Μπαίνοντας στον επάνω όροφο διακρίνεται σε γυάλινη προθήκη μια φουστανέλα (εικόνα 206), δωρεά κάποιου συγχωριανού που χρονολογείται τον 19ο αιώνα. Επιπλέον, εκτίθενται δύο φορεσιές, μια ανδρική και μια γυναικεία, οι οποίες ωστόσο καλύπτονται με σακούλα. Εντούτοις, δίνουν ένα ενδυματολογικό στίγμα για το χωριό του Μασχολουρίου.

Η διπλανή αίθουσα περιλαμβάνει την πλειοψηφία των αντικειμένων, τα οποία κυρίως προέρχονται από τον παλιό οικιακό βίο. Δίπλα στο τζάκι, που αναπαριστά ένα τμήμα του παλιού караγκούνικου σπιτιού, υπάρχουν κρεμασμένα ένα κόσκινο, ένας χλιαρολόγος, μια κόφα ενώ δίπλα του βρίσκονται διάφορα γκιούμια καθώς και μια πέτρινη χειρόμπλα. Στο χώρο διακρίνεται επίσης η ξύλινη τάβλα και τα μικρά σκαμπό κυκλικά τοποθετημένα δίπλα της (εικόνα 208).

³⁴⁷ Ν. Καραφύλλης, « Το Μοσχολούρι διηγείται τη δόξα του, ιστορική και λαογραφική αναφορά» (Μοσχολούρι 2005: Μορφωτικός και Εκπολιτιστικός Σύλλογος Μοσχολιουριωτών « Η ΑΡΝΗ»), σ.35

³⁴⁸ Ο κ. Σταμούλης Σωτήρης μας φιλοξένησε στον χώρο της συλλογής. Είναι πρόεδρος του συλλόγου. Στον χώρο επίσης βρισκόντουσαν και τα υπόλοιπα μέλη του συλλόγου, ο κ. Γρίβας Ευθύμιος, ο κ. Κοτσιώνας Θεόδωρος, ο κ. Κάκος Γεώργιος.

³⁴⁹ Βλ. Παράρτημα, σ.281.

Επίσης, η λαογραφική συλλογή περιλαμβάνει ένα πλαστήρι, μια σκάφη, ένα τουμπέκι, μια χάλκινη κατσαρόλα με ανάγλυφη διακόσμηση στο καπάκι της, ένα μπουτινέλο, μια φωτογραφική μηχανή (εικόνα 210) καθώς και μια ξύλινη επιτοίχια κατασκευή για την τοποθέτηση των οικιακών σκευών που χρειαζόταν η νοικοκυρά στην καθημερινότητα της (πιάτα, δίσκος, κουτάλα κτλ.).κ.α.

Ο επάνω όροφος περιλαμβάνει και μια τρίτη αίθουσα, στην οποία εκτίθεται ο γίκος με διάφορα υφαντά και μαξιλάρια, κάποια κάδρα και μία σαρμανίτσα³⁵⁰. Χαρακτηριστικό της συλλογής αυτής είναι πως όλα τα ξύλινα αντικείμενα, στα πλαίσια της αναπαλαίωσης από το σύλλογο, έχουν περαστεί με λούστρο.

Στα πλαίσια αυτής της μέριμνας, ο σύλλογος προσπαθεί με τα υλικά που διαθέτει να διατηρήσει την καλή κατάσταση των αντικειμένων, αν και γνωρίζει πως οι ανάγκες είναι πολύ περισσότερες. *«Ως προς την συντήρηση αντιμετωπίζουμε χίλια δυο πράγματα γιατί δεν έχουμε τις γνώσεις για να μπορούμε να τα συντηρήσουμε, γιατί θέλουν ειδική γνώση και γιατί δεν υπάρχουν και εθελοντές και εμείς είμαστε όλοι πάνω από 60 χρονών, τα περισσότερα τα συντηρήσαμε τα ξύλινα με λούστρο³⁵¹».*

Τα αντικείμενα είναι όλα καταγεγραμμένα και αριθμημένα από τον σύλλογο και πάνω τους φέρουν καρτελάκι με τον αριθμό καταμέτρησης του κάθε αντικειμένου και την ονομασία του. Για τον κ. Σταμούλη, βασική προτεραιότητα της συλλογής είναι η πλαisiώση της από ειδήμονες. *«Η συλλογή μας είναι τα παλιά αντικείμενα, τα χρηστικά των παλιών χρόνων και φυσικά θα θέλαμε ν' αλλάξει γιατί χρειάζεται μουσειολόγος, συντηρητές, για να μπορέσουμε να το συντηρήσουμε και σε άλλα χρόνια και να το δουν και οι άλλοι, που δεν το έχουν δει..... τα αντικείμενα αυτά πρέπει να μείνουν, να μην χαθούνε και να μην ξεχαστούνε, να μην χάσουμε τις ρίζες μας και τον πολιτισμό μας³⁵²».*

Η είσοδος στον χώρο είναι δωρεάν και η επίσκεψη επιτυγχάνεται μετά από συνεννόηση με τον σύλλογο του χωριού, καθώς η συλλογή δεν είναι ανοιχτή καθημερινά.

³⁵⁰ Βλ. Παράρτημα, σ.149.

³⁵¹ Βλ. Παράρτημα, σ.281.

³⁵² Βλ. Παράρτημα, σ.282.

Εικόνα 205: Το κτίριο

Εικόνα 206: Φουσανέλα σε γυάλινη προθήκη

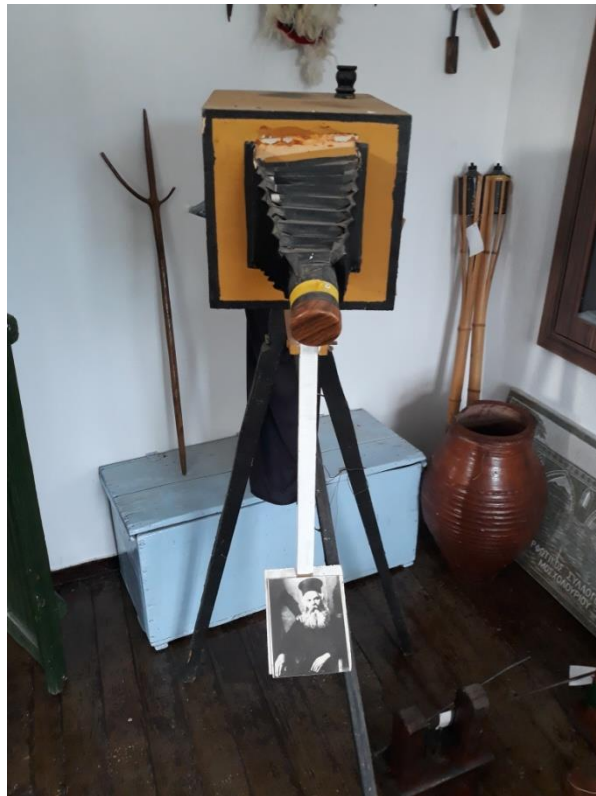
Εικόνα 207: Αναπαράσταση τζακιού

Εικόνα 208: Ο χώρος της συλλογής

Εικόνα 209: Χαλκωματένια κατσαρόλα

Εικόνα 210: Παλιά φωτογραφική μηχανή

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΜΑΤΑΡΑΓΚΑΣ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Η Ματαράγκα ανήκει στο Δήμο Σοφάδων και κατοικείται από 1500 κατοίκους, οι οποίοι σύμφωνα με την κ. Νάνσυ Φούντα είναι Καραγκούνηδες. Η ασχολία τους σχετίζεται με την γεωργία και την κτηνοτροφία. Οι περισσότεροι αποδίδουν την ονομασία του χωριού στο γεγονός ότι ήταν στο μάτι (κέντρο) του κάμπου³⁵³.

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Η ιδέα της συγκέντρωσης παλιών χρηστικών αντικειμένων του χωριού ξεκίνησε από το προηγούμενο συμβούλιο του συλλόγου του χωριού, με την ονομασία «Εκπολιτιστικός σύλλογος Ματαράγκας». Το επόμενο συμβούλιο κατάφερε να στεγάσει τα υπάρχοντα λαογραφικά αντικείμενα σε μια από τις αίθουσες του παλιού σχολείου του χωριού. Σύμφωνα με την κ. Φούντα³⁵⁴ «η συλλογή μαζεύτηκε πριν από κάμποσα χρόνια, το 2008 από διάφορες οικογένειες εδώ στο χωριό, τα καθαρίσαμε, τα βάψαμε, τα λουστράραμε (όχι όλα), τα τοποθετήσαμε μέσα στην αίθουσα....³⁵⁵».

Το κτίριο εσωτερικά χωρίζεται σε δύο αίθουσες. Η πρώτη συγκεντρώνει και παρουσιάζει άτακτα στο χώρο τα λαογραφικά αντικείμενα ενώ η δεύτερη συγκεντρώνει κάποιες παραδοσιακές φορεσιές, που στεγάζονται σε ξύλινη ντουλάπα. Επιπλέον, αυτή η αίθουσα αποτελεί το σημείο συγκέντρωσης της χορευτικής ομάδας του χωριού. Κατά την κ. Φούντα, «ο σύλλογος προσπαθεί μέσα από τις εκδηλώσεις που διοργανώνει και τα χρήματα που συγκεντρώνει είτε να κάνει το μουσείο, που θέλουμε να το ανακαινίσουμε, είτε κάποιες στολές που μας λείπουν να τις αγοράσουμε...³⁵⁶».

Η λαογραφική συλλογή περιλαμβάνει εξαρτήματα του αργαλειού, όπως την ανέμη, το τσικρίκι, την ρόκα, τα χτένια, το λανάρι, την σαΐτα, τον αργαλειό, αλλά και την σκάφη, την τάβλα, το γουδί, το κόσκινο ακουμπισμένο σε ένα παλιό μπαούλο, το μπισίκι ή σαρμανίτσα, την «πάντα». Σε σχέση με την γεωργική απασχόληση εκτίθεται μια σβάρνα, μια αδοκάνη καθώς και κάποιες πιρούνες, ένα δρεπάνι και ένα φτυάρι.

Επιπρόσθετα, η συλλογή διαθέτει τρεις φορεσιές, εκ των οποίων οι δύο είναι ανδρικές και η μία είναι γυναικεία. Οι ανδρικές προέρχονται από την Αργιθέα (εικόνα 213) και τα Άγραφα και απεικονίζουν την καθημερινή ενδυμασία, η οποία διακρίνεται από το πουκάμισο, το γιλέκο και το παντελόνι. Η δε γυναικεία παρουσιάζει την Καραγκούνα από την περιοχή του Παλαμά Καρδίτσας, με το κάμσο, τον γαλάζιο σαγιά, την μαντήλα, την τραχηλιά και την ποδιά (εικόνα 215).

³⁵³ [Ματαράγκα](#) (τελευταία επίσκεψη 6/11/2020).

³⁵⁴ Η κ. Φούντα Νάνσυ μας φιλοξένησε στον χώρο της συλλογής. Είναι αντιπρόεδρος του συλλόγου και ασχολείται με τον χορευτικό σύλλογο.

³⁵⁵ Βλ. Παράρτημα, σ.283.

³⁵⁶ Ο.π.

Η διπλανή αίθουσα πέραν του χώρου που διαθέτει για την πραγματοποίηση προβών για το χορευτικό σύλλογο, περιλαμβάνει και μια συλλογή τοπικών φορεσιών. Η κ. Φούντα μας παρουσίασε δύο από αυτές, μια ανδρική και μια γυναικεία³⁵⁷. Η γυναικεία είναι καραγκούνικη και αποτελείται από το κάμσο, τον λευκό σαγιά, την εσωτερική και εξωτερική ποδιά, το μαντήλι, το γιλέκο, τα μανικούλια αλλά και την τραχηλιά (μπροστά στο στήθος). Η δε ανδρική ενδυμασία αποτελείται από το πουκάμισο, το γιλέκο, την φουστανέλα, το ζωνάρι και τα τσαρούχια.

«Τώρα που είμαστε στο κομμάτι της ανακαίνισης του χώρου, δεν θα τα λουστράρουμε ξανά, δεύτερη φορά, απλά θα βάψουμε την αίθουσα, το ταβάνι είδες που πέφτει, θα τα καθαρίσουμε όλα με υγρό πανί και θα τα τοποθετήσουμε ξανά³⁵⁸» αναφέρει η κ. Φούντα. Τα αντικείμενα δεν είναι καταγεγραμμένα και αριθμημένα (αυτό θα συμβεί με την ανακαίνιση του χώρου) και η συλλογή δεν είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ.

Στόχος για τον σύλλογο είναι *«να μαζευτούν και άλλα πράγματα εννοείται, θα ήθελα να υπάρξει ένα πιο παραδοσιακό οίκημα να στεγαστεί το μουσείο, ένα ξύλινο, να είναι μεγαλύτερο για να μπορέσουν να μπουν τα πράγματα σε μια σειρά....σε συνέχεια να μπορεί να είναι επισκέψιμο σε καθημερινή βάση, να έρχονται σχολεία, γιατί κάποια πράγματα είναι ετών, τα παιδάκια θα ήταν ωραίο να μάθουν πως έφτιαχνε η γιαγιά το φαγητό ή το νήμα ή το στιδήποτε, αλλά είναι λίγο δύσκολο γιατί δεν υπάρχει υποδομή αρχικά και δεν υπάρχει και χρήμα³⁵⁹»*.

Η είσοδος στον χώρο είναι δωρεάν και η επίσκεψη επιτυγχάνεται μετά από συνεννόηση με τον σύλλογο του χωριού, καθώς η συλλογή δεν είναι ανοιχτή καθημερινά.

³⁵⁷ Βλ. Παράρτημα, σ.152.

³⁵⁸ Βλ. Παράρτημα, σ.284.

³⁵⁹ Ο.π.

Εικόνα 211: Πόρτα εισόδου

Εικόνα 212: Αδοκάνη και θκούλι

Εικόνα 213: Ανδρική αγραφιώτικη φορεσιά

Εικόνα 214: Καβάδι

Εικόνα 215: Γυναικεία φορεσιά με σαγιά

Εικόνα 216: Εσωτερικός χώρος συλλογής

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΜΕΛΙΣΣΟΧΩΡΙΟΥ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Το Μελισσοχώρι ανήκει στο Δήμο Σοφάδων και η απογραφή του 2011 κατέδειξε 291 μόνιμους κατοίκους. Σύμφωνα με την κ. Ζωή Βαϊοπούλου³⁶⁰, «είμαστε Καραγκούνηδες εντελώς... γεωργία και κτηνοτροφία η επαγγελματική απασχόληση, αλλά κυρίως γεωργία και μάλιστα από τις τελευταίες καλλιέργειες δηλαδή καπνού, πιπεριά, ντομάτα, γκότζι μπέρι, πιο μοντέρνες καλλιέργειες³⁶¹».

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Η λαογραφική συλλογή του χωριού μετρά δυο δεκαετίες και συγκεκριμένα από το έτος 1999, όταν ο δάσκαλος του χωριού, ο Γιάννης Καλύβας με όρεξη και μεράκι συγκέντρωσε όλα τα λαογραφικά αντικείμενα του χωριού και τα μετέφερε εδώ. Σύμφωνα με την κ. Βαϊοπούλου, «υπήρχαν και οι άνθρωποι του χωριού, οι οποίοι έλεγαν ότι εμείς θέλουμε αυτά τα πράγματα να τα αξιοποιήσουμε, δεν υπάρχει και χώρος και από μόνα του, ένα – ένα στο σπίτι, σε κάθε σπίτι, σε μια αποθήκη μέσα, δεν έλεγε και τίποτα και είπαμε να κάνουμε αυτό³⁶²».

Ο δάσκαλος επομένως σε συνεργασία με τον πρόεδρο του χωριού συνέβαλαν στην δημιουργία αυτής της συλλογής. Ο χώρος στέγασης των αντικειμένων είναι το παλιό δημοτικό σχολείο. Εσωτερικά ο χώρος είναι ενιαίος και τα αντικείμενα απλώνονται άτακτα και χωρίς θεματική προσέγγιση. Ειδικότερα, εκτίθενται το μπισίκι ή σαρμανίτσα, μεγάλα χλιάρια, ένα γκάτζι κρεμασμένο σε τοίχο μαζί με κάποια κουδούνια ζώων, ο αργαλειός, ένα μπαούλο με κάποια υφαντά, μια αδοκάνη, κάποια τσικρίκια με μια ανέμη κ.α.³⁶³.

Τα αντικείμενα είναι όλα καταγεγραμμένα και αριθμημένα σε βιβλίο. Ωστόσο η συλλογή δεν είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ. Για την κ. Βαϊοπούλου, «στόχος είναι να αξιοποιηθεί ο χώρος, να φροντιστεί, να συντηρηθεί και να εμπλουτιστεί ακόμη περισσότερο, όχι μόνο από το χωριό μας αλλά και από τα γύρω χωριά, τα συνοριακά γύρω χωριά, που να έχουμε και κοινή κουλτούρα και κοινή ιστορία, που μας δίνει έτσι και αλλιώς και στον χώρο του σχολείου που θέλουμε να είναι ζωντανός. Αυτή την στιγμή το ανοίγουμε μια φορά το χρόνο, γίνονται είτε εκλογικές διαδικασίες είτε μια μάζωξη, οτιδήποτε...³⁶⁴».

Η είσοδος στον χώρο είναι δωρεάν και η επίσκεψη επιτυγχάνεται μετά από συνεννόηση με την πρόεδρο του χωριού, καθώς η συλλογή δεν είναι ανοιχτή.

³⁶⁰ Η κ. Βαϊοπούλου Ζωή είναι πρόεδρος του χωριού και μέλος του μορφωτικού συλλόγου. Είναι νοσηλεύτρια στο επάγγελμα.

³⁶¹ Βλ. Παράρτημα, σ.286.

³⁶² Βλ. Παράρτημα, σ.285.

³⁶³ Βλ. Παράρτημα, σ.153.

³⁶⁴ Βλ. Παράρτημα, σ.286.

Εικόνα 217: Το κτίριο

Εικόνα 218: Τσικρίκια

Εικόνα 219: Αντικείμενα της συλλογής

Εικόνα 220: Αντικείμενα της συλλογής

Εικόνα 221: Αντικείμενα της συλλογής

Εικόνα 222: Ταμπέλα

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΠΑΣΧΑΛΙΤΣΑΣ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Η Πασχαλίτσα ανήκει στο Δήμο Σοφάδων και απέχει 32 χιλιόμετρα από την πόλη της Καρδίτσας. Η απογραφή του 2011 κατέδειξε 347 μόνιμους κατοίκους, οι οποίοι ασχολούνται με την γεωργία και την κτηνοτροφία³⁶⁵. Σύμφωνα με την κ. Δίκαρου-Γακοπούλου³⁶⁶, οι κάτοικοι είναι Καραγκούνηδες. Από μαρτυρίες παλιότερων, η προηγούμενη θέση του χωριού ήταν στα ανατολικά του σημερινού οικισμού με την ονομασία Σούπι. Το 1880, η θέση αυτή εγκαταλείφθηκε, λόγω έλλειψης νερού, και έγινε εγκατάσταση στη σημερινή θέση και με την τωρινή ονομασία.

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Η ιδέα της συλλογής λαογραφικών αντικειμένων προήλθε από την κ. Βασιλική Δίκαρου-Γακοπούλου, η οποία σε συνεργασία με τον σύλλογο (Μορφωτικός σύλλογος Πασχαλίτσας) του χωριού, έστησαν αυτή τη μικρή συλλογή. *«Δεν σχετίζομαι με τον χώρο της λαογραφίας, όμως ψάχνω, διαβάζω, ότι βρίσκω σε βιβλία, εικόνες, αλλά δεν ανταποκρίθηκε ο κόσμος. Ξεκινήσαμε έτσι με μια μικρή γωνίτσα, άρεσε και στα άλλα τα κορίτσια, που ήταν στον σύλλογο και εντάξει σιγά σιγά, πρότεινα σε κάποιες κυρίες εδώ στο χωριό, που είχαν παλιά να μας φέρουν, κάποιες έφεραν στην αρχή ότι είχαν ξέρω εγώ ... αλλά δεν ήταν εύκολο...³⁶⁷».*

Ο χώρος, όπου στεγάζεται η συλλογή, είναι το παλιό δημοτικό σχολείο, ο οποίος χρησιμοποιείται από το σύλλογο για όλες τις ανάγκες που μπορεί να προκύψουν (δραστηριότητες, γιορτές, συγκεντρώσεις). Η στέγαση ωστόσο, των αντικειμένων χρονολογείται πέντε με έξι χρόνια πριν (2013-2014). Εσωτερικά η συλλογή καλύπτει ένα μικρό κομμάτι του χώρου και απλώνεται άτακτα σ' αυτόν.

Κεντρικά της αίθουσας υπάρχουν τοποθετημένα έδρανα με καρέκλες. Η μικρή δε συλλογή περιλαμβάνει στην πλειοψηφία αντικείμενα του οίκου, που εξυπηρετούσαν τις καθημερινές ανάγκες της νοικοκυράς. Συγκεκριμένα, εκτίθεται ένας μεγάλος γωνιακός καναπές με υφαντό πάνω του και υφαντά μαξιλάρια (εικόνα 225), μια τάβλα δίπλα του με κάποια γυαλικά, καθώς και πάντες κρεμασμένες στον τοίχο αλλά και τον παλιό γίκο (εικόνα 226).

Επιπρόσθετα, η λαογραφική συλλογή περιέχει ρόκες, χτένια και τσικρίκι, κάποια εξαρτήματα του αργαλειού καθώς και τον παιδικό αργαλειό (εικόνα 224). Υπάρχουν

³⁶⁵ [Πασχαλίτσα](#) (τελευταία επίσκεψη 6/11/2020).

³⁶⁶ Η κ. Βάσω Δίκαρου-Γακοπούλου μας φιλοξένησε στον χώρο της συλλογής, είναι πρόεδρος του συλλόγου γυναικών του χωριού και συλλέκτης παλιών αντικειμένων, που φέρνουν στο νου παλιές αναμνήσεις και ιστορίες.

³⁶⁷ Βλ. Παράρτημα, σ.287.

ακόμη χάλκινες κατσαρόλες, χάλκινο ταψί (εικόνα 223), ξύλινη κουτάλα, ξύλινη κόφα, σκάφη, γουδί. Ακόμη, δίνεται και ένα μικρό ενδυματολογικό στίγμα της περιοχής με δύο χρωματιστές γυναικείες μαλλίνες, αλλά και δύο παιδικές φορεσιές, μια ανδρική με φουστανέλα και μια γυναικεία (εικόνα 227).

« Τρεις γυναίκες είμαστε, τα βγάζουμε, τα τινάζουμε, δεν τα πλένουμε, κάποια τα έχουμε πλύνει, τις μαξιλαροθήκες, την φλοκάτη την πλύνουμε μία φορά, απλά τα βγάζουμε και τα αερίζουμε, δεν είναι εύκολο να τα πλύνουμε αυτά... εύκολο είναι αλλά μπορεί να βλάψει το χρώμα, να ξεβάψει ...αν ένα χειροποίητο δεν το έχεις δουλέψει, οι παλιές ξέραν καλύτερα να τα δουλεύουν, εμείς δεν ξέρουμε...»³⁶⁸ αναφέρει η κ. Δίκαρου - Γακοπούλου, σε σχέση με την συντήρηση των αντικειμένων.

Τα αντικείμενα είναι όλα καταγεγραμμένα και αριθμημένα σε βιβλίο. Ωστόσο η συλλογή δεν είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ. Επιθυμία της κ. Δίκαρου-Γακοπούλου είναι *«αν μείνω και τώρα θα προσπαθήσω το καλοκαίρι που ο κόσμος καθαρίζει αποθήκες, να μην τα πετάξει, να τα κρατήσω...θα ήθελα ο χώρος αυτός να ήταν με αντικείμενα παλιά, με τέτοια στρωσίδια...»³⁶⁹*.

Η είσοδος στον χώρο είναι δωρεάν και η επίσκεψη επιτυγχάνεται μετά από συνεννόηση με την κ. Δίκαρου –Γακοπούλου, καθώς η συλλογή δεν είναι ανοιχτή καθημερινά.

Εικόνα 222: Είσοδος συλλογής

³⁶⁸ Βλ. Παράρτημα, σ.288.

³⁶⁹ Ο.π.

Εικόνα 223: Χάλκινες κατσαρόλες και ταψί

Εικόνα 224: Παιδικός αργαλειός

Εικόνα 225: Καναπές με προσκέφαλα και υφαντά.

Εικόνα 226: Γίκος

Εικόνα 227: Μαλλίνα

▪ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΡΕΝΤΙΝΑΣ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Η Ρεντίνα απέχει 55 χιλιόμετρα από την πόλη της Καρδίτσας και βρίσκεται χτισμένη σε υψόμετρο 900 μέτρων, στα Άγραφα. Σύμφωνα με την απογραφή του 2011, το χωριό αριθμούσε 288 κατοίκους. Στα χρόνια της τουρκοκρατίας η Ρεντίνα ήταν ένα από τα πιο πλούσια χωριά των Αγράφων, χάρη στα προνόμια που απέκτησε η περιοχή αυτή, με τη συνθήκη του Ταμασίου³⁷⁰. Σύμφωνα με τον κ. Άγγελο Χαϊδά³⁷¹, «*Τούρκοι υπήρχαν αλλά τι συνέβαινε εμείς είχαμε προεστό εδώ, ο οποίος ξέρεις ήταν σαν να ήταν Τούρκοι εδώ, ιδιωτικός στρατός ας πούμε, Γερμανοί δεν πάτησαν, γι' αυτό λειτούργησε και η σχολή...εδώ εμείς ήμασταν στην εποπτεία του Αλή πασά να καταλάβεις τότε...*³⁷²».

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Η ιδέα δημιουργίας ενός χώρου φιλοξενίας και έκθεσης των λαογραφικών αντικειμένων προήλθε μετά την δωρεά αντικειμένων, από το μοναστήρι Κοιμήσεως της Θεοτόκου, που βρίσκεται απέναντι από το χωριό. Έτσι ο σύλλογος του χωριού, ο οποίος συστάθηκε ακριβώς γι' αυτό το σκοπό (ως «σύλλογος λαογραφικού μουσείου Ρεντίνας»), αξιοποίησε το παλιό δημοτικό σχολείο, εμπλουτίζοντας την συλλογή και με δωρεές των κατοίκων.

Ο χώρος εγκαινιάστηκε το 2014 με το όνομα «*Ιστορικό και Λαογραφικό μουσείο*» και η αίθουσα διαμορφώθηκε, σύμφωνα με την αναπαράσταση ενός παλιού σπιτιού. Πρόκειται για ένα λιθόχτιστο διώροφο οίκημα, δωρεά του Αντρέα Συγγρού κατά το 1913, το οποίο έχει και μεγάλο ιστορικό ενδιαφέρον, καθώς κατά την διάρκεια της Κατοχής λειτούργησε από την ΕΛΑΣ, ως σχολή Εφέδρων Αξιωματικών. Από αυτή μάλιστα αποφοίτησαν 840 αντάρτες με τον βαθμό του Ανθυπολοχαγού καθώς και 11 γυναίκες. Εδώ επίσης στεγάζεται και το Μουσείο Εθνικής Αντιστάσεως, που ιδρύθηκε το 1990.

Εσωτερικά η αίθουσα εκθέτει τα αντικείμενα θεματικά και περιλαμβάνει ενδύματα, οικιακά σκεύη, επαγγελματικά εργαλεία, κοσμήματα, οικοτεχνικά εργαλεία. Η προσπάθεια του συλλόγου, όπως αναφέρθηκε και πριν, ήταν να δοθεί μια αποτύπωση του πως ήταν διαμορφωμένο το σπίτι παλιότερα, ώστε να εξυπηρετεί τις ανάγκες της οικογένειας.

Στην μια πλευρά της αίθουσας παρουσιάζεται ο αργαλειός με τα εξαρτήματα του, όπως το λανάρι, το τσικρίκι, η ανέμη, διάφορα καλάθια με νήματα αλλά και διάφορες μαλλίνες (φορέματα), υφαντές ποδιές, πάντες, στρωσίδια κ.α. Δίπλα του βρίσκεται η ξύλινη τάβλα με τα σκαμπό ενώ κοντά στο παράθυρο της αίθουσας είναι στοιβαγμένα ένα σίδερο, μια ραπτομηχανή, καθώς και ραδιόφωνα. Ακόμη, εντοπίζεται το μεταλλικό

³⁷⁰ Ρεντίνα (τελευταία επίσκεψη 6/11/2020).

³⁷¹ Ο κ. Άγγελος Χαϊδάς μας φιλοξένησε στον χώρο της συλλογής. Είναι μέλος του συλλόγου και εθελοντής στην συγκέντρωση αντικειμένων από τους κάτοικους του χωριού.

³⁷² Βλ. Παράρτημα, σ.292.

κρεβάτι με τα στρωσίδια πάνω του, το μπισίκι, ο γίκος για την τακτοποίηση των υφαντών, πάντες κρεμασμένοι αλλά και το εικονοστάσι³⁷³.

Στο κέντρο της αίθουσας εκτίθενται δύο φορεσιές, μια ανδρική και μια γυναικεία (εικόνα 230), οι οποίες βρίσκονται σε γυάλινη προθήκη. Σε σχέση με την γυναικεία ενδυμασία ο κ. Χαϊδός αναφέρει, «*η στολή καταρχήν δεν είναι από εδώ, αυτή η κυρία είχε καταγωγή από εδώ, αλλά ούτε καν ξέρω από πού είναι... αυτή μας έκανε μια προσφορά, αυτή η κυρία και μας έδωσε και πολλά από αυτά, τα κοσμήματα της.. φέρνει βουνίσια φορεσιά.. αυτή ήταν η δική μας φορεσιά, φόρεμα ναι... αυτά είναι που φορούσαν οι γυναίκες (φόρεμα), έβαζαν και τις καρφίτσες, οι γυναίκες να μην φαίνεται το πουκάμισο, η ποδιά...αυτό ήταν το μέσα, που φοράγανε το υφαντό...*»³⁷⁴. Η δε ανδρική ενδυμασία φέρει πουκάμισο με γιλέκο, φουστανέλα με ζωνάρι αλλά και κόσμημα μέσης και φέσι στο κεφάλι.

Στην άλλη πλευρά της αίθουσας βρίσκονται τα οικιακά σκεύη, όπως λαήνια, τεντζερέδες, μια πινακωτή, ένα γουδί, ένας ψήστης καφέ, ένα ελαιοδοχείο, κάποια βαρέλια για τυρί, γκιούμια, ένα καρδάρι, μια γάστρα κ.α. Επίσης, υπάρχουν και γεωργικά εργαλεία όπως κόφτες, αλέτρι, βριζόνια, θκούλι, κάπες του βοσκού, κουδούνια, κ.α. Τέλος, στην συλλογή αυτή εντοπίζεται και ο μελιτοεξαγωγέας, προερχόμενος από το μοναστήρι.

Στον χώρο της συλλογής, βρίσκονται και δύο τραπέζια, που φέρουν πάνω τους δίσκους με γυαλικά είδη (καράφες, φλιτζάνια κ.α.)³⁷⁵. Σε σχέση με τα εκκλησιαστικά κειμήλια, η συλλογή περιλαμβάνει ένα θυμιατό, ένας σταυρό καθώς και ένα εκκλησιαστικό βιβλίο. Άξια επίσης αναφοράς είναι η συλλογή κοσμημάτων, (εικόνα 232) που βρίσκεται εντός γυάλινης προθήκης και δόθηκε ως προσφορά από κάτοικο του χωριού. Συγκεκριμένα, εκτίθενται πόρπες, κοσμήματα μέσης, βραχιόλια κ.α. τόσο χρυσά όσο και ασημένια³⁷⁶.

«*Θα δεις τώρα τα αντικείμενα τα οποία, ο φωνογράφος ας πούμε και κάποια άλλα τα οποία ήταν πολυτελείας για την εποχή, υπήρχαν άνθρωποι εδώ του χωριού, οι οποίοι ζούσαν στην Αμερική και ερχόντουσαν και τα λοιπά, γι' αυτό υπάρχει και τέτοιου είδους αντικείμενα, υπήρχαν άνθρωποι, που ήταν σε άλλο κοινωνικό επίπεδο ας πούμε...*»³⁷⁷.

Όσον αφορά την συντήρηση, ο κ. Χαϊδός προσθέτει, «*όταν προκύπτει κάποια ανάγκη παρεμβαίνουμε, όχι κάτι ιδιαίτερο όμως, κάποιος που ψιλοξέρει, του δίνουμε κάποιο μεροκάματο η αφιλοκερδώς και το φτιάχνει*». «*Και φυσικά πριν μπουν στον χώρο επιβλέπονται... μας έβαψαν αυτά ότι να' ναι και τα ζαναφτιάξαμε πάλι...*»³⁷⁸. Τα αντικείμενα της συλλογής δεν είναι αριθμημένα και καταγεγραμμένα και η συλλογή δεν είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ.

³⁷³ Βλ. Παράρτημα, σ.156.

³⁷⁴ Βλ. Παράρτημα, σ.291.

³⁷⁵ Βλ. Παράρτημα, σ.158.

³⁷⁶ Βλ. Παράρτημα, σ.159.

³⁷⁷ Βλ. Παράρτημα, σ.290.

³⁷⁸ Βλ. Παράρτημα, σ.289.

Στόχος του συλλόγου είναι « πρωτίστως για τον επισκέπτη τις καλύτερες εντυπώσεις, θεωρώ ότι αυτή την στιγμή είμαστε σε ένα πολύ καλό επίπεδο, εγώ θεωρώ ότι το καλύτερο πράγμα θα ήταν να πήγαινε σε ένα πέτρινο αρχοντικό ας πούμε για να μπορέσει να ανταγωνιστεί και τα μουσεία τα μεγάλα, να είναι σε σπίτι, να μούνε τα σκεύη της κουζίνας στην κουζίνα, αυτά που είναι για τον κήπο να βγουν απ' έξω, καθιστικού που έχουμε να μπουν στον χώρο τους.³⁷⁹», προσθέτει ο κ. Χαϊδάς.

Για τον σύλλογο σημαντικό πρόβλημα στην ομαλή λειτουργία του χώρου είναι το απαιτούμενο προσωπικό ώστε να ανοίγει η συλλογή πιο τακτικά και με εβδομαδιαίο πρόγραμμα. « Εκεί είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα γιατί τυχαίνει κάποιος καιρός που όλοι τους έχουνε δουλειά, θα υπάρξει μια Κυριακή, κάποιος θα είναι εύκαιρος, όμως αν τύχει μια μέρα που θα έχουνε όλοι τους δουλειά ας πούμε εκεί έχουμε θέμα³⁸⁰».

Η είσοδος στον χώρο είναι δωρεάν και η επίσκεψη επιτυγχάνεται μετά από συνεννόηση με τον σύλλογο του χωριού, καθώς η συλλογή δεν είναι ανοιχτή καθημερινά.

³⁷⁹ Βλ. Παράρτημα, σ.290.

³⁸⁰ Βλ. Παράρτημα, σ.289-290.

Εικόνα 228: Κτίριο

Εικόνα 229: Ταμπέλα συλλογής

Εικόνα 230: Γυναικεία και ανδρική παραδοσιακή φορεσιά

Εικόνα 231: Σερβάντα με φωτογραφίες

Εικόνα 232: Συλλογή χρυσών κοσμημάτων

Εικόνα 233: Ο χώρος της συλλογής

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΟΦΑΔΩΝ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Οι Σοφάδες βρίσκονται 14 χιλιόμετρα από την Καρδίτσα και η απογραφή του 2011 κατέδειξε 6.045 κατοίκους, στους οποίους συνυπολογίζονται και οι Ρομά. Το όνομα της πόλης θεωρείται πως προέρχεται από τους «σοφάδες», τα μικρά τσιμεντένια καναπεδάκια, που κατασκεύαζαν οι κάτοικοι για να ξεκουράζονται, ιδίως το καλοκαίρι. Η ονομασία αυτή χρονολογείται στα μέσα του 15ου αιώνα ενώ εντοπίζεται και σε τουρκικά έγγραφα, που πιθανώς ανήκαν σε τσιφλικάδες της περιοχής. Οι κάτοικοι σύμφωνα με τον κ. Θανάση Σταθόπουλο είναι Καραγκούνηδες.

ΤΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Το Φθινόπωρο του 1991, με πρωτοβουλία του τότε δήμαρχου και με μια μικρή ομάδα Σοφαδιτών, συστάθηκε το Δημοτικό Λαογραφικό μουσείο Σοφάδων, με σκοπό την συγκέντρωση και προβολή του πολιτισμικού πλούτου της περιοχής. Τα αντικείμενα αυτά που συλλέχθηκαν, αφού πρώτα συντηρήθηκαν από ειδικούς επιστήμονες, με δαπάνη του Δήμου, συγκεντρώθηκαν στον πρώτο όροφο του Πνευματικού κέντρου, με την αφορμή ενός συνεδρίου κατά το έτος 1993.

Από τότε παρέμειναν εκεί και εμπλουτίστηκαν και με περισσότερα αντικείμενα. *«Βέβαια τότε ο δήμαρχος τα συντήρησε άσφουγα, όταν έγινε πρώτα ήταν κομμωτέχνημα, τώρα όσο πάει φεύγει το ενδιαφέρον από τα παλιά, κακά τα ψέματα αυτό που λέμε, να αναβιώσει η παράδοση, το θέλουν πολύ αλλά δεν γίνεται, τα νέα παιδιά τώρα είναι μεγαλωμένα διαφορετικά...³⁸¹»*, αναφέρει ο κ. Σταθόπουλος³⁸².

Η αίθουσα χωρίστηκε σε ενότητες και η όλη προσπάθεια αποσκοπούσε στην απομίμηση ενός παλιού караγκούνικου σπιτιού, με τα δωμάτια του. Ο χώρος όπως προαναφέρθηκε είναι το πνευματικό κέντρο, το οποίο στεγάζει το μουσείο σε δύο μεγάλες αίθουσες. Η πρώτη αίθουσα περιλαμβάνει παλιά αντικείμενα, που απλώνονται άτακτα και σχετίζονται με την οικοτεχνία, την ένδυση, την οικία, την αγροτική και κτηνοτροφική απασχόληση ενώ η άλλη αίθουσα αναπαριστά το караγκούνικο σπίτι με το καλό δωμάτιο, το μαγειρείο και τον οντά. Για την καλύτερη αναπαράσταση της παλιάς οικίας, δημιουργήθηκε η πρόσοψη του σπιτιού με κεραμίδια, που προσομοιάζει την εξωτερική όψη της παλιάς οικίας.

Το λαογραφικό μουσείο περιλαμβάνει την γωνιά του τσαγκάρη με τα διάφορα εργαλεία του (καλαπόδια), χάμουρα για τα άλογα, κουδούνια ζώων, ένα σιδηροπάλουκο, ένα κλαδευτήρι, διάφορα δρεπάνια, ένα τσιγκέλι, μια αδοκάνη μαζί με φτυάρια και καρπολόγια, ένα ξυλάλετρο, ένα σιδερένιο αλέτρι, μια χειρόμπλα κ.α. Στον χώρο αυτό υπάρχουν ακόμη, ξύλινα βαρέλια, διάφοροι μπουτινέλοι, ένα

³⁸¹ Βλ. Παράρτημα, σ.297.

³⁸² Ο κ. Θανάσης Σταθόπουλος είναι ιδρυτής του μουσείου και επιμελείται την εικόνα του. Είναι συνταξιούχος και όταν υπάρχει ανάγκη για τον χώρο, βρίσκεται εκεί για να εξυπηρετήσει.

ψαροκάλαθο, μια γαλόκαθα, ένα τουλούμι, διάφορα γκιούμια, μια τσιούμα με το ντουμπόξυλο της αλλά και δύο παλάντζες³⁸³.

Όσον αφορά την ενδυμασία, στον χώρο εκτίθενται δύο караγκούνικες φορεσιές, οι οποίες όμως αφορούν διαφορετικές ηλικιακές ομάδες. *«Αυτή είναι η Караγκούνα, η μάνα το 48', αυτό είναι από περασμένη ηλικία, για γιαγιά, με κάμσο, και φλοκάτο... τώρα λείπει η σιγκούνα εδώ».* *«Εδώ είναι ο σαγιάς από караγκούνα, καλοκαιρινό ένδυμα για πιο νεαρή ηλικία 30-35 ετών³⁸⁴».* Επιπλέον, στον χώρο στεγάζονται δύο στολές χωροφυλάκων (εικόνα 236), εκ των οποίων η μία φέρει το βαθμό του ανθυπασπιστού.

Σε σχέση με την οικοτεχνική απασχόληση, το μουσείο εκθέτει τον αργαλειό. *«Τα σκουτιά, σακάκι, παντελόνι είναι το ύφασμα που έφτιαχνε ο αργαλειός... εδώ είναι απομίμηση του αργαλειού, όλα τα είδη, το τσικρίκι, γνέθαν το μαλλί, το φτιάχναν μασούρια, το λινάρι για να γίνει αφράτο, η ανέμη που βάζαν στην ρόκα για να γίνει κουβάρια και εδώ είναι οι ρόκες, τα αδράχτια και τα σφοντύλια³⁸⁵».*

Εισερχόμενος στο караγκούνικο σπίτι αρχικά παρατηρείται το μαγερείο με το τζάκι στο κέντρο και την γάστρα, για το καθημερινό φαγητό, καθώς και απλωμένα αντικείμενα πάνω του, όπως διάφορα μπακράτσια, σίδερα κ.α. Επιπλέον, εκτίθενται διάφορες κατσαρόλες, ταψιά, σκάφες, πλαστήρια, μια πινακωτή, ο χλιαρολόγος καθώς και επιτοίχια ράφια με πιατικά. Στο έδαφος βρίσκονται ακόμη, διάφορα φλοκιστά για ζεστασιά³⁸⁶.

Το επόμενο δωμάτιο είναι το «καλό δωμάτιο» με τα σιδεροκρέβατα, τα υφαντά και τις πάντες κρεμασμένες, που πλαισιώνεται με φωτογραφίες από το παντρεμένο ζευγάρι. Στο κέντρο βρίσκεται το μαγκάλι για ζεστασιά καθώς και δύο αντικριστά τραπέζια με γυαλικά πάνω τους. Χαρακτηριστικό είναι και το πράσινο γραμμόφωνο, που ομορφαίνει τον χώρο³⁸⁷.

Το τρίτο δωμάτιο παρουσιάζει τον οντά, όπου σύμφωνα με τον κ. Σταθόπουλο, *«η οικογένεια διέμενε όλη την μέρα και το βράδυ κοιμόταν³⁸⁸».* Στο πάτωμα βρίσκεται η ψάθα, το στρώμα και οι βελέντζες οι φλοκωτές, ώστε η οικογένεια να μην κρυώνει. Δίπλα βρίσκεται το τζάκι, που φέρει πάνω του μια κόφα, ένα μυροδοχείο καθώς και ψήστη καφέ κ.α. Στο κέντρο του δωματίου βρίσκεται η τάβλα με το πινάκιο και τα ξύλινα κουτάλια. Από αυτό τον χώρο δεν θα μπορούσε να λείπει ο γίκος με μάλλινα, βελέντζες, φλοκάτες, χαλιά.

Σε σχέση με την ένδυση, εκτίθενται γυναικείες (εικόνα 235) και ανδρικές φορεσιές. Συγκεκριμένα, παρουσιάζονται μεσοφόρια, ένα φουστάνι υφαντό καθημερινής χρήσης, μαζί με ποδιά αλλά και ένα φουστάνι βλάχικο γιορτινό (εικόνα 238). Επίσης,

³⁸³ Βλ. Παράρτημα, σ.162-164.

³⁸⁴ Βλ. Παράρτημα, σ.294.

³⁸⁵ Ο.π.

³⁸⁶ Βλ. Παράρτημα, σ.164.

³⁸⁷ Βλ. Παράρτημα, σ.165.

³⁸⁸ Βλ. Παράρτημα, σ.295.

υπάρχει ένα σκούτινο σκούρο ανδρικό σακάκι και παντελόνι αλλά και κάλτσες πλεγμένες για γάμο³⁸⁹.

Σε σχέση με την συντήρηση, όπως παραδέχεται ο κ. Σταθόπουλος, τα τελευταία χρόνια οι αρμόδιοι δεν έχουν ασχοληθεί ούτε με τον καθαρισμό της αίθουσας αλλά ούτε φυσικά με την καλή διατήρηση των αντικειμένων, παρά τις επίμονες εκκλήσεις. Τα αντικείμενα της συλλογής είναι αριθμημένα και καταγεγραμμένα και φέρουν πάνω τους καρτελάκι με την ονομασία, την χρήση αλλά και τον δωρητή του. Η συλλογή τέλος είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ.

Προτεραιότητα γι' αυτό το μουσείο είναι *«να συντηρηθεί ωραία, να τακτοποιηθεί, να εμπλουτιστεί, έχουμε και άλλο υλικό, στο τραπέζι εγώ με τα χέρια μου... να μπουν σε βιτρίνα, να καλλωπιστεί, να υπάρχει άνθρωπος να με αντικαταστήσει, να υπάρχει όρεξη, διάθεση, καμπάνια, να ξανακουστεί το μουσείο με περισσότερες επισκέψεις για τα παιδιάκια Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου...»³⁹⁰.*

Χαρακτηριστικό είναι το μήνυμα του κ. Σταθόπουλου προς τους κατοίκους των Σοφάδων, στη δημοσίευση άρθρου του σχετικά με το μουσείο (Η Αλήθεια, 5 Φεβρουαρίου 2012), *«έλα να γράψουμε και να διατηρήσουμε την ιστορία του τόπου μας. Να αναβιώσουμε την παράδοση μας, για να επιβιώσουμε με σιγουριά στο μέλλον, έχοντας υπ' όψει ότι «όποιος δεν γνώρισε το παρελθόν του, αναγκάστηκε να το ξαναζήσει».*

Η είσοδος στον χώρο είναι δωρεάν και η επίσκεψη επιτυγχάνεται μετά από συνεννόηση με τον κ. Θανάση Σταθόπουλο, καθώς η συλλογή δεν είναι ανοιχτή καθημερινά.

³⁸⁹ Βλ. Παράρτημα, σ.166-167.

³⁹⁰ Βλ. Παράρτημα, σ.298-299.

Εικόνα 234: Κτίριο

Εικόνα 235: Καραγκούνικη φορεσιά με φλοκάτο

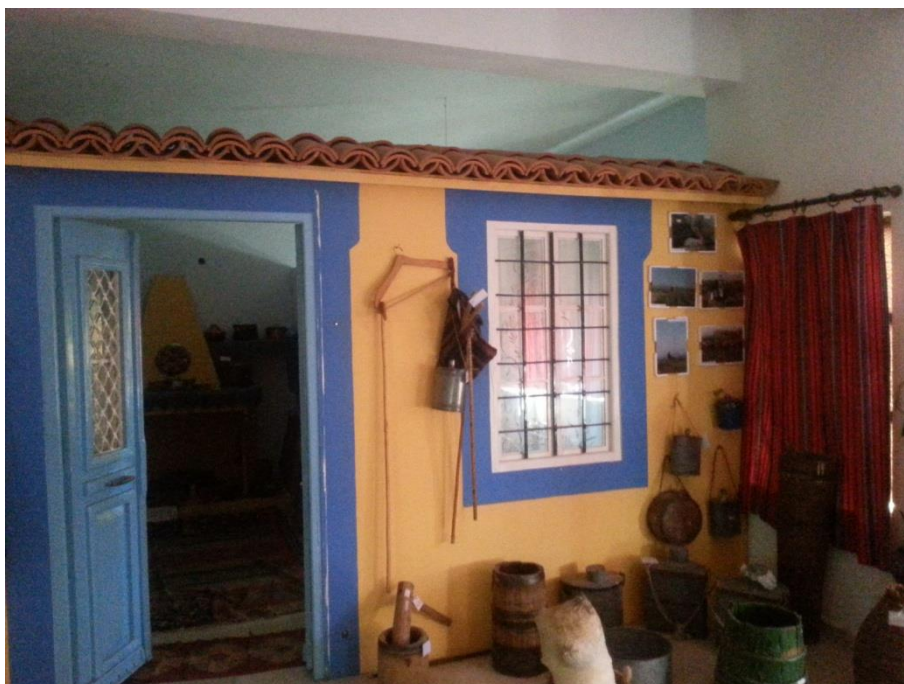
Εικόνα 236: Στολή χωροφύλακα με βαθμό ανθυπασπιστή

Εικόνα 237: Το μαγκάλι στο καλό δωμάτιο

Εικόνα 238: Φουστάνι υφαντό και φουστάνι βλάχικο γιορτινό

Εικόνα 239: Αναπαράσταση καραγκούνικης οικίας

IV. ΜΙΚΡΕΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΥΛΛΟΓΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ

Στο σημείο αυτό φαίνεται σκόπιμο να παρουσιαστούν οι μικρές λαογραφικές συλλογές του νομού, που ακόμη δεν έχουν ολοκληρώσει την οργάνωση και λειτουργία τους ή αποτελούν προς το παρόν μικρές λαογραφικές συλλογές, με πολυχρηστική λειτουργία στην κοινότητα.

ΔΗΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Ο Άγιος Γεώργιος βρίσκεται στους ανατολικούς πρόποδες των Αγράφων, σε υψόμετρο 280 μέτρων και απέχει 11 χιλιόμετρα από την πόλη της Καρδίτσας. Είναι ένας χαρακτηριστικός αγραφιώτικος παραδοσιακός οικισμός, με στενά δρομάκια και ελάχιστα διασωθέντα παλαιά, λιθόκτιστα, διώροφα αρχοντικά³⁹¹. Ο πληθυσμός κατά την απογραφή του 2011 κατέδειξε 342 κάτοικους.

Η κύρια απασχόληση τους είναι η γεωργία και η κτηνοτροφία. Μία από τις ιδιαίτερες ασχολίες, ωστόσο, που χαρακτηρίζει την επαγγελματική απασχόληση στο χωριό είναι η κατασκευή ξύλινων γεωργικών εργαλείων (ξυλόσβαρνες). Οι οικογένειες που δραστηριοποιούνται στο χώρο, αναλαμβάνουν εκτός από την κατασκευή και την προώθηση του προϊόντος σε όλο το θεσσαλικό κάμπο και στη Μακεδονία³⁹².

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Ο χώρος της λαογραφικής συλλογής στεγάζεται εδώ και μια δεκαετία σε μια μεγάλη αίθουσα στην είσοδο του χωριού, που παλιότερα χρησίμευε ως συνεταιριστική αποθήκη. Με την δράση του συλλόγου του χωριού «Άγιος Γεώργιος», μετατράπηκε σε κτίριο πολλαπλής χρήσης, για την εξυπηρέτηση των δράσεων και ενεργειών του.

Τα αντικείμενα της συλλογής καλύπτουν τον περίγυρο της αίθουσας και στεγάζονται σε προθήκες, σε ράφια ή βρίσκονται κρεμασμένα στον τοίχο. Ο σύλλογος τα συγκέντρωσε από τους κατοίκους του χωριού σε μια προσπάθεια να περισώσει την υλική ιστορία του Αγίου Γεωργίου.

³⁹¹ [/topiki-kinotita-agiou-georgiou/](#) (τελευταία επίσκεψη 6/11/2020).

³⁹² [Άγιος Γεώργιος Καρδίτσας](#) (τελευταία επίσκεψη 6/11/2020).

Σημαντική είναι η προσπάθεια της προέδρου του συλλόγου, που μας ξενάγησε στο χώρο, της κ. Ντίνα Τσιάνου³⁹³, η οποία μην έχοντας σπουδές πάνω στο αντικείμενο αυτό, προσπάθησε να συνδράμει τόσο στο κομμάτι της μουσειακής συλλογής όσο και των πολιτιστικών δράσεων.

«Έγινε αυτό το κτίσμα επί των ημερών μας, μαζέψαμε ορισμένα αντικείμενα, τα οποία υπήρχαν, τα έχουμε και καταγεγραμμένα σε ποιον ανήκουν... Όλα αυτά έγιναν από μεράκι για τη συλλογή των αντικειμένων.. ο σύζυγος είναι από εδώ και ανακατεύτηκα και εγώ (με τα πολιτιστικά)³⁹⁴».

Η λαογραφική συλλογή περιλαμβάνει νταβάδες, γάστρα, μπακράτσι (εικόνα 240), κατσαρόλα, κανάτα, λαϊνί, κιούπια (εικόνα 241), πάντα για το κάλυμμα των τοίχων, ποδιές, γραμμόφωνο αλλά αντικείμενα επαγγελματικής χρήσης, όπως κασμά, δικέλι, καλούπι για κεραμίδια, κλειδωνιές ζώων, κυπρί για τα ζώα, τορβάδες (εικόνα 245).

Ο χώρος είναι επισκέψιμος αλλά όχι καθημερινά ανοιχτός. Επομένως η επίσκεψη του θα πρέπει να γίνει έπειτα από συνεννόηση με κάποιο από τα μέλη του συλλόγου.

Εικόνα 240: Μπακράτσια και κανάτες

³⁹³ Η κ. Τσιάνου είναι η πρόεδρος του πολιτιστικού συλλόγου του χωριού, η οποία μας ξενάγησε και στον χώρο.

³⁹⁴ Βλ. Παράρτημα, σ.300.

Εικόνα 241: Λαήγι και κιούπι

Εικόνα 242: Αντικείμενα της συλλογής

Εικόνα 243: Κλειδωνιές ζώων

Εικόνα 244: Κυπρί ζώων

Εικόνα 245: Τορβάδες

ΔΗΜΟΣ ΛΙΜΝΗΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑ

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΚΕΡΑΣΙΑΣ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Η Κερασιά είναι χωριό του νομού Καρδίτσας, στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα και βρίσκεται σε υψόμετρο 950 μέτρων. Η απογραφή του 2011 κατέδειξε 299 μόνιμους κατοίκους³⁹⁵. Σύμφωνα με τον κ. Γιαννακό, «οι κάτοικοι είναι της περιοχής των Αγράφων, καμία σχέση ούτε με τους Βλάχους, ούτε με τους Καραγκούνηδες... και κατάγονται από αγροτικές οικογένειες³⁹⁶». Κατά την ιστορική του διαδρομή, το χωριό δεν άλλαξε ποτέ όνομα, ούτε την εποχή της Τουρκοκρατίας³⁹⁷.

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Ο χώρος της λαογραφικής συλλογής είναι το παλιό δημοτικό σχολείο, το οποίο σύμφωνα και με τον κ. Γιαννακό³⁹⁸, ανοικοδομήθηκε πλήρως για να λάβει την σημερινή του μορφή. Πέραν της μικρής εκθεσιακής συλλογής, ο χώρος χρησιμεύει και ως ορμητήριο για διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις, που διοργανώνονται στο χωριό (πανηγύρια, το έθιμο των Ρογκατσάριων, συναυλίες κ.α.).

Κινητήριοι μοχλός για την διατήρηση και διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς ήταν ανέκαθεν οι σύλλογοι, οι οποίοι δημιουργούνταν από Κερασιώτες, που έφυγαν από το χωριό, ως αποτέλεσμα της αγάπης τους για το χωριό. Κατά τον κ. Γιαννακό, «Το χωριό μου είχε τρεις συλλόγους, ο πρώτος ήταν στην Αθήνα, γιατί ήταν χωριανοί πολλοί εκεί, εκείνος εκεί, κάπου φρενάρισε, μετά είχε γίνει ο σύλλογος του Βόλου, Κερασιωτών Βόλου, που ήταν δραστήριος σύλλογος, έφτασε και εκείνος στο τέλος, εγκατέλειψε. Τώρα υπάρχει ένας σύλλογος στο χωριό, που είναι από την Καρδίτσα, που θέλουμε να παραμείνει ζωντανός, γιατί είναι κοντά στο χωριό...³⁹⁹».

Τα αντικείμενα της συλλογής προέρχονται από συγχωριανούς και εκτίθενται μέσα σε γυάλινη προθήκη. Συγκεκριμένα, υπάρχει ένα καρπολόι, μια μπλάνη, μια κόφα, ένα τραπεζάκι, δύο κατσαρόλες (εικόνα 247), κάποια δρεπάνια, ένα ταψί, ένα αδράχτι, ένα πριόνι, μια κουδούνα, μια πυροστιά καθώς και ένα πορσελάνινο σταχτοδοχείο μαζί με ένα πορσελάνινο φλιτζανάκι (εικόνα 250). Δίπλα από τα αντικείμενα παρατίθεται

³⁹⁵ [Κερασιά Καρδίτσας](#) (τελευταία επίσκεψη 6/11/2020).

³⁹⁶ Βλ. Παράρτημα, σ.302.

³⁹⁷ [Κερασιά](#) (τελευταία επίσκεψη 6/11/2020).

³⁹⁸ Ο κ. Σπύρος Γιαννακός είναι τοπικός σύμβουλος του χωριού, ο οποίος μας ξενάγησε στον χώρο. Όπου συντρέχει ανάγκη ο κύριος Γιαννακός, προσπαθεί να συνδράμει για την ομαλή λειτουργία του χωριού του.

³⁹⁹ Βλ. Παράρτημα, σ.303.

σημείωμα με την ονομασία τους, την χρήση τους, καθώς και το όνομα του δωρητή και την περίοδο χρήσης.

Κατά τον κ. Γιαννακό, *«το μουσείο, στην πορεία του χρόνου θα μαζέψει και άλλα, αυτή ήταν μια πρώτη κίνηση⁴⁰⁰»*. Έτσι, δίνεται η άμεση προτεραιότητα στον εμπλουτισμό και ποικιλομορφία της συλλογής, που θα αναδείξει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, τον παλιό τρόπο ζωής των κατοίκων της Κερασιάς.

Ο χώρος είναι επισκέψιμος αλλά όχι καθημερινά ανοιχτός. Επομένως η επίσκεψη του θα πρέπει να γίνει έπειτα από συνεννόηση με κάποιο μέλος του συλλόγου ή με τον πρόεδρο του χωριού.

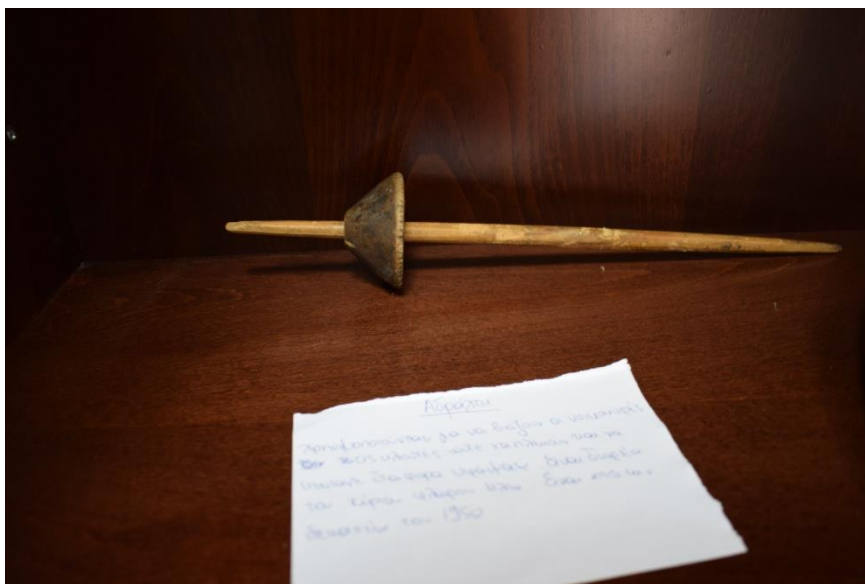
⁴⁰⁰ Βλ. Παράρτημα, σ.302.

Εικόνα 246: Μπλάνη

Εικόνα 247: Κατσαρόλα

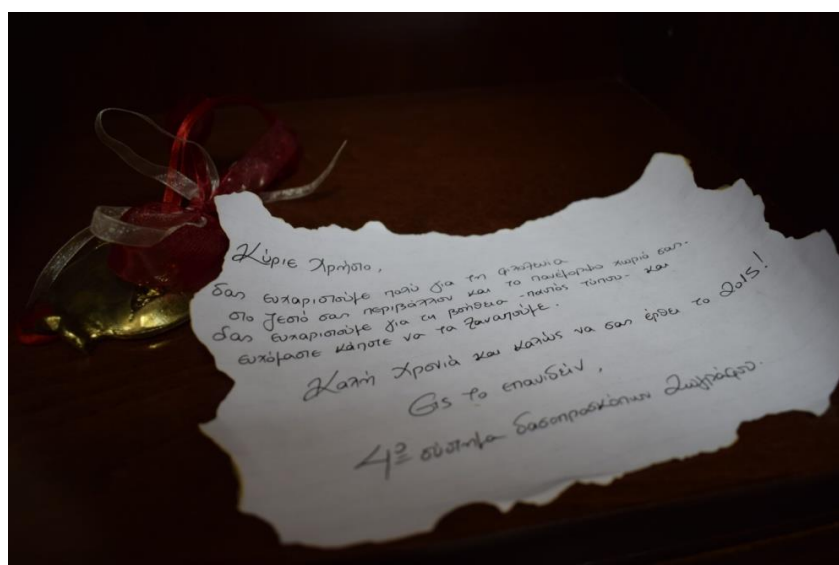
Εικόνα 248: Αδράχι

Εικόνα 249: Κατσαρόλα και καρδάρι

Εικόνα 250: Πορσελάνινο σταχτοδοχείο και φλιτζάνι

Εικόνα 251: Ευχαριστήριο σημείωμα

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΠΕΖΟΥΛΑΣ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Η Πεζούλα αποτελεί χωριό του νομού Καρδίτσας με 248 μόνιμους κατοίκους, σύμφωνα με την απογραφή του 2011. Οι κάτοικοι ασχολούνται κυρίως με την γεωργία και την κτηνοτροφία και σύμφωνα με τον κ. Βαγγέλη Κατσακιώρη, «είναι ορεινοί, ορεσίβιοι, δεν έχουμε ούτε βλάχους ούτε Σαρακατσάνους, ορεινή μορφή αλλά είμαστε από εδώ, Έλληνες Καρδιτσιώτες⁴⁰¹». Τα τελευταία χρόνια και με την ανάπτυξη του τουρισμού στην περιοχή της λίμνης Πλαστήρα, ο οικισμός παρουσιάζει μεγάλη ανάπτυξη⁴⁰².

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Η ιδέα δημιουργίας ενός χώρου ως φύλακα της πολιτιστικής κληρονομιάς της Πεζούλας προήλθε από τον κύριο Κατσακιώρη⁴⁰³ το 2017. Η σκέψη αυτή υλοποιήθηκε, με την αρωγή των κατοίκων, ώστε η παλιά ιστορία του χωριού να μείνει αιώνια μέσα από την περισυλλογή αντικειμένων.

«Τα αντικείμενα είναι έτοιμα, θα πάρουμε όμως διακοσμητή. Θα μας πει πως θα τα βάλουμε, εάν εμάς μας βολεύει να τα βάλουμε κάπως καλύτερα, θα τα βάλουμε κάπως καλύτερα, θα τα κρεμάσουμε στον τοίχο, θα τα εκθέσουμε σε διάφορα έπιπλα, πάνω σε ένα μπαούλο ή σε δύο μπαούλα... αυτοσχεδιασμός⁴⁰⁴», αναφέρει ο κ. Κατσακιώρης.

Ο χώρος στέγασης των λαογραφικών αντικειμένων είναι το παλιό σχολείο του χωριού. *«Θέλουμε να κάνουμε εκδηλώσεις, να πιούμε ένα καφέ, να κεράσουμε ένα αναψυκτικό, θέλουμε να κάνουμε διάφορα εδώ μέσα, αλλά να υπάρχουν και τα εκθέματα. Δεν ξεχνάμε άλλωστε ότι αυτό το σχολείο γίνεται εκλογικό κέντρο στις εκλογές είτε δημοτικές είτε βουλευτικές⁴⁰⁵».*

Ο χώρος εσωτερικά είναι ενιαίος και περιλαμβάνει τα αντικείμενα ακόμη άτακτα στον χώρο. Στην ήδη υπάρχουσα συλλογή περιλαμβάνονται οικιακά, αγροτικά και γεωργικά αντικείμενα. Συγκεκριμένα, υπάρχει ένα καρδάρι, ένα βαρέλι, μια σκάφη, ένα μπουτινέλο, μια μηχανή του κιμά για λουκάνικα (εικόνα 253), ένα παλιό σίδερο.

Επιπλέον, στον χώρο εκτίθεται ο αργαλειός με τα εξαρτήματα του, όπως το τσικρίκι και η ανέμη, καθώς και ένα μεγάλο πράσινο μπαούλο (εικόνα 254), ένα ραδιόφωνο, ένα pick-up, ένα παλιό σαμάρι αλόγου, ένα μικρό στρογγυλό τραπέζι με τις παλιές

⁴⁰¹ Βλ. Παράρτημα, σ.305.

⁴⁰² [Πεζούλα Καρδίτσας](#) (τελευταία επίσκεψη 6/11/2020).

⁴⁰³ Είναι αντιπρόεδρος του συλλόγου του χωριού, απόστρατος αξιωματικός, με περίσσια αγάπη για την παράδοση. Μας φιλοξένησε στην λαογραφική συλλογή.

⁴⁰⁴ Βλ. Παράρτημα, σ.304.

⁴⁰⁵ Ο.π.

ξύλινες καρέκλες, ένα υνί για όργωνα, κάποιες κόφτρες αλλά και μια μαλλίνα (εικόνα 256), ως γυναικείο ένδυμα, που προσέφερε ζεστασιά στην γυναίκα κ.α.

Σε σχέση με την συντήρηση, μιας και η συλλογή δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί ως προς το στήσιμο της, ο σύλλογος δεν έχει προβεί σε κάποια ενέργεια. Τα αντικείμενα ωστόσο που επιλέχθηκαν είναι καλοδιατηρημένα, ώστε να αντέξουν στη πάροδο του χρόνου. Τα εκθέματα είναι όλα καταγεγραμμένα και αριθμημένα σε βιβλίο. Ωστόσο η συλλογή δεν είναι εγγεγραμμένη στο μητρώο μουσείων του ΥΠ.ΠΟ.

«Θέλουμε η αίθουσα να 'ναι ελεύθερη...εγώ κάτι τέτοιο φαντάζομαι, να κρεμαστούν, να μπουνε ή να κάτι ας πούμε το μπαούλο και κάτι πάνω σ' αυτό, να είναι επίσης επισκέψιμος, θέλουμε να είναι επισκέψιμος, θα γίνει ένα site, θα γίνει ευρύτερα γνωστό, θέλουμε να είναι επισκέψιμο αλλά θέλουμε να είναι χρηστικό και ως αίθουσα⁴⁰⁶», αναφέρει ο κ. Κατσιακώρης.

Η είσοδος στον χώρο θα είναι δωρεάν και η επίσκεψη επιτυγχάνεται μετά από συνεννόηση με τον αντιπρόεδρο του συλλόγου, καθώς η συλλογή δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί.

Εικόνα 252: Κτίριο

⁴⁰⁶ Βλ. Παράρτημα, σ.305.

Εικόνα 253: Μηχανή κιμά και σίδερο

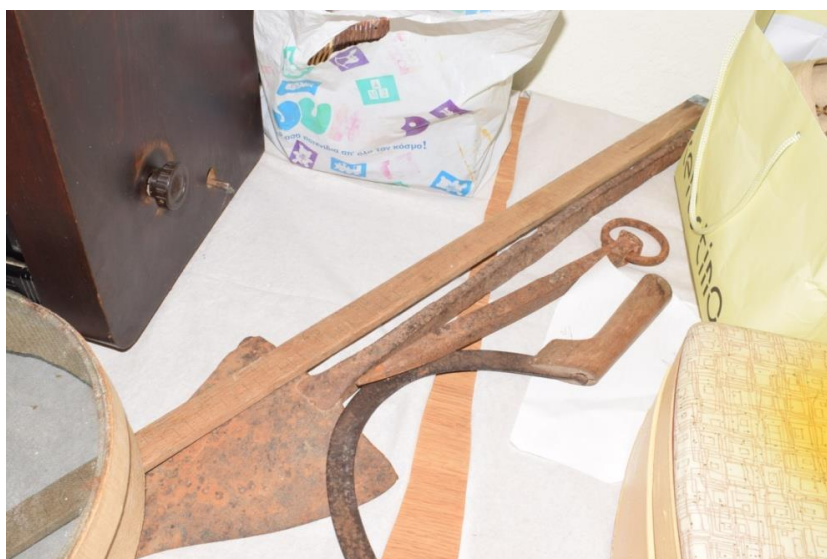
Εικόνα 254: Μπαούλο

Εικόνα 255: Πικάπ

Εικόνα 256: Μαλλίνα

Εικόνα 257: Υνί και δρεπάνι

ΔΗΜΟΣ ΜΟΥΖΑΚΙΟΥ

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΡΑΚΟΤΡΥΠΑΣ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Η Δρακότρυπα ανήκει στον Δήμο Μουζακίου και απέχει 40 χιλιόμετρα από την πόλη της Καρδίτσας. Οι κάτοικοι έχουν καταγωγή από την Κόνιτσα και πιο συγκεκριμένα από την Λαγγάδα, σύμφωνα με τον κ. Γλυνό, οι οποίοι ήρθαν ως μαστορες για να ασκήσουν την μαστόρικη τέχνη στην Θεσσαλία. *«Μουσικά ανήκουμε στο τελευταίο κομμάτι της Αργιθέας αλλά κουβαλήσαμε πολλή παράδοση από την Ήπειρο, ακούν ηπειρώτικα τραγούδια εδώ πέρα και έχει γίνει μια μίξη⁴⁰⁷...»*. Παλιότερα το χωριό ονομαζόταν Σκλάταινα, που σήμαινε περιοχή με νερό (σλάβικη ονομασία). Η απογραφή του 2011 κατέδειξε 559 μόνιμους κάτοικους⁴⁰⁸.

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Ο πρόεδρος κ. Γιάννης Γλυνός⁴⁰⁹ και ο γραμματέας κ. Ηλίας Καλογήρος⁴¹⁰ του συλλόγου του χωριού, μας μίλησαν για την φιλοδοξία της υλοποίησης της λαογραφικής συλλογής στη Δρακότρυπα. Ο χώρος που θα χρησιμοποιηθεί είναι ένα κτίριο, που ανήκει στην εκκλησία και νοικιάζεται από τον σύλλογο. Η κατάσταση του έρχριζε επιδιόρθωσης και αυτό προσπάθησε να υλοποιήσει ο σύλλογος με τα λίγα έσοδα που διαθέτει αυτή την στιγμή (βοήθεια από το χωριό, ανώνυμοι δωρητές και εκδηλώσεις).

Το κτίριο αυτό στέγασε, κατά την δεκαετία του 1990, την πρώτη λαογραφική συλλογή με την βοήθεια του Βασίλη Χαρίση, που είχε και την ιδέα για το λαογραφικό μουσείο. Ο κ. Γλυνός αναφέρει, *«φτάσαμε σε αυτό το σημείο, κτιριακά στο 85% έτοιμο, να μπουν τα πλακάκια και να βαφτεί, να σοβατιστεί και το επόμενο κομμάτι, τις προθήκες και τα λοιπά, τα οποία, ήδη έχει βρεθεί χορηγός⁴¹¹»*.

Η πλειοψηφία των αντικειμένων που θα χρησιμοποιηθούν στη συλλογή βρίσκονται συγκεντρωμένα σε μια άλλη αίθουσα του συλλόγου και αφορούν κυρίως αγροτικά αντικείμενα. Το μόνο αντικείμενο που βρίσκεται αυτή την στιγμή στην αίθουσα είναι ο αργαλειός (εικόνα 261).

⁴⁰⁷ Βλ. Παράρτημα, σ.306.

⁴⁰⁸ [Δρακότρυπα](#) (τελευταία επίσκεψη 6/11/2020).

⁴⁰⁹ Ο κ. Γιάννης Γλυνός είναι πρόεδρος του συλλόγου εδώ και μια εξαετία. Το επάγγελμα του δεν σχετίζεται με την ιστορία (ηλεκτρολόγος μηχανικός), ωστόσο είναι κάτι που τον συναρπάζει, ειδικά όταν αφορά την πλούσια ιστορία του δικού του χωριού.

⁴¹⁰ Ο κ. Ηλίας Καλογήρος είναι γραμματέας του συλλόγου, μένει μόνιμα στο χωριό και βοηθά σε οποιαδήποτε ανάγκη παρουσιαστεί τόσο σε σχέση με τη συλλογή, όσο και γενικότερα με το χωριό.

⁴¹¹ Βλ. Παράρτημα, σ.306.

Ωστόσο το περιεχόμενο της συλλογής δεν θα έχει μόνο λαογραφικό ενδιαφέρον. «Έχουμε αρκετά νεότερη ιστορία με τον Νικόλαο Τασιάκο⁴¹² (εικόνα 259), ο οποίος είναι τιμή για το χωριό, πόσο μάλλον απ' ένα χωριό που δεν έχει όχι θάλασσα, αλλά ιδέα γι' αυτήν... Τους τελευταίους 3 μήνες, που κατάλαβε πως ήρθε το τέλος του, μας έδωσε όλα αυτά τα βραβεία....⁴¹³». Επίσης, από το χωριό κατάγεται και ο ολυμπιονίκης Δημοσθένης Ταμπάκος.

Σε σχέση με την εκκλησιαστική ιστορία του τόπου, ο Άγιος Διονύσιος, ο εν Ολύμπω και ο εν Σκλαταιίνης, κατάγεται από την Δρακότρυπα. Όλα αυτά τα πρόσωπα θα αποτελέσουν επομένως πυλώνες για την θεματική δημιουργία της συλλογής, η οποία κυρίως θα στηθεί με την γνώμη του συλλόγου, χωρίς αυτό να υποδηλώνει ότι δεν υπάρχει ευελιξία και σε οποιαδήποτε πρόταση, σχετικά με την διαμόρφωση του χώρου.

Ο κ. Γλυνός θεωρεί όλη αυτή την προσπάθεια ως χρέος, ιδιαίτερα όταν βρίσκεσαι στο τιμόνι ενός συλλόγου με τόση ιστορία και εθελοντική δράση 50 χρόνων. Επιθυμία του είναι να το συντηρήσει και να το διαγωνίσει στους νεότερους. «Έχουμε χρέος τουλάχιστον να συντηρήσουμε αυτό το κομμάτι που παραλάβαμε γιατί αν δεν συντηρήσει ο πολιτιστικός σύλλογος το κομμάτι της ιστορίας, που του αναλογεί δεν θα το κάνει κανείς...γι' αυτό και όλος ο αγώνας μας είναι πάνω στο λαογραφικό μουσείο γιατί είναι η κιβωτός του πολιτισμού και της ιστορίας της Δρακότρυπας, δηλαδή αν το κλείσεις και το ανοίξεις μετά από 100 χρόνια, υπάρχουν αυτά τα πράγματα εκεί μέσα ..⁴¹⁴».

Ο σύλλογος επίσης προσπαθεί να συνδράμει οικονομικά στην αγορά των βιβλίων των μαθητών του χωριού, ως ένα επιπλέον κίνητρο, για να παραμείνει το σχολείο ανοιχτό. «Εδώ γύρω όλα τα σχολεία έχουν γίνει λαογραφικά μουσεία, το σχολείο δεν είναι έκθεμα, είναι ζωή ολόκληρη, είναι η καρδιά ενός τόπου. Το στοίχημα μας είναι να κρατήσουμε όσο περισσότερα παιδιά στο σχολείο, με όσο το δυνατόν λιγότερα έξοδα για τους γονείς..⁴¹⁵».

⁴¹² Ο Νικόλαος Τασιάκος ήταν ο τελευταίον επιζών του υποβρυχίου Παπανικολής. Τιμήθηκε από το Ελληνικό κράτος με την ανώτατη τιμή του Πολεμικού Σταυρού Γ' Τάξεως και από το Σταυρό αξίας και τιμής Α' κλάσεως, σύμφωνα με τον κύριο Γλυνό.

⁴¹³ Βλ. Παράρτημα, σ.307-308.

⁴¹⁴ Βλ. Παράρτημα, σ.308-309.

⁴¹⁵ Βλ. Παράρτημα, σ.309.

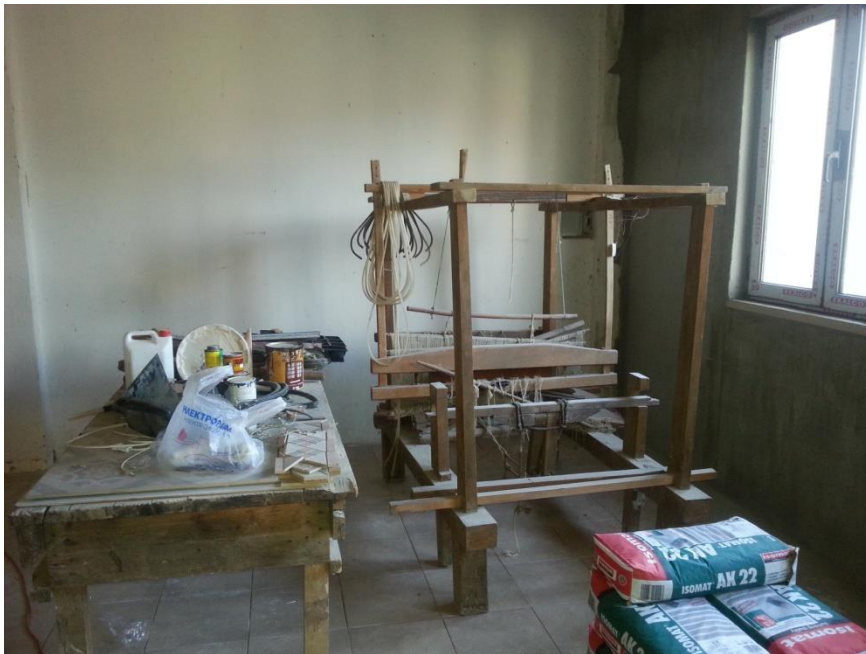
Εικόνα 258: Κτίριο

Εικόνα 259: Νικόλαος Τασιάκος

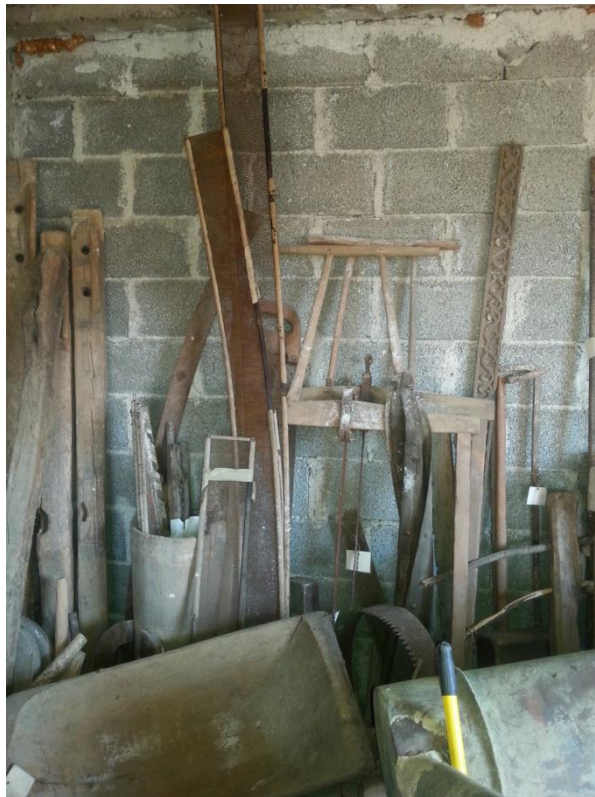
Εικόνα 260: Ο χώρος που θα στεγαστεί η συλλογή

Εικόνα 261: Αργαλειός

Εικόνα 262: Πιθάρι

Εικόνα 263: Αντικείμενα της συλλογής

ΔΗΜΟΣ ΠΑΛΑΜΑ

▪ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΑΣ

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Η Αγία Τριάδα ή Μερίχοβο είναι πεδινό χωριό της θεσσαλικής πεδιάδας στον νομό Καρδίτσας. Οι κάτοικοι είναι ίσως αυτοί που έχουν διατηρήσει περισσότερο την παράδοση των Καραγκούνηδων, μακριά από τις επιπτώσεις που επιφέρει ο τουρισμός, έως και σήμερα. Σύμφωνα με την απογραφή του 2011, στο χωριό διαμένουν 899 μόνιμοι κάτοικοι, οι οποίοι ασχολούνται κυρίως με τα γεωργικά επαγγέλματα⁴¹⁶.

Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

Ο χώρος της συλλογής βρίσκεται στο παλιό δημοτικό σχολείο του χωριού, που εξυπηρετεί τις γενικότερες ανάγκες του συλλόγου (χορευτικές πρόβες, συγκεντρώσεις κ.τ.λ.). Ο σύλλογος του χωριού (Μορφωτικός Σύλλογος Αγίας Τριάδας) ιδρύθηκε το 1981. «Σκοπός μας είναι να διαφυλάξουμε την υλική και άυλη κληρονομιά του χωριού⁴¹⁷», αναφέρει ο κ. Δημήτρης Κασιδιάρης⁴¹⁸.

Η λαογραφική συλλογή περιλαμβάνει ένα καρπολόι, κάποιους τορβάδες, γκιούμια, χτένια αργαλειού, μια σαΐτα και διάφορες ρόκες αργαλειού, μια ανδρική ενδυμασία με πουκάμισο και φουστάνελα, δύο αμάνικους γυναικίους επενδύτες, καθώς και μια αδοκάνη που κείται στο έδαφος. Τα αντικείμενα αυτά είναι δωρεές των κατοίκων της Αγίας Τριάδας.

Ο χώρος είναι επισκέψιμος αλλά όχι καθημερινά ανοιχτός. Επομένως η επίσκεψη του θα πρέπει να γίνει έπειτα από συνεννόηση με κάποιο μέλος του συλλόγου.

⁴¹⁶ [Αγία Τριάδα](#) (τελευταία επίσκεψη 6/11/2020).

⁴¹⁷ Βλ. Παράρτημα, σ.311.

⁴¹⁸ Είναι πρόεδρος του συλλόγου του χωριού, ο οποίος μας φιλοξένησε στον χώρο, όπου στεγάζονται τα λίγα Λαογραφικά αντικείμενα.

Εικόνα 264: Το κτίριο

Εικόνα 265: Καρπολόι, δικράνι, σαΐτες

Εικόνα 266: Γκιόμι και δρεπάνι

Εικόνα 267: Φλοκάτες και πουκάμισο με φουστανέλα

Εικόνα 268: Φωτογραφικό υλικό

Εικόνα 269: Ημερολόγιο συλλόγου

V. ΑΙΤΙΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ

Δεν θα μπορούσε να παραλειφθεί σε αυτό το σημείο της εργασίας, η μνεία στους ανθρώπους αυτούς, που με περίσσια και ανιδιοτελή αγάπη στήνουν εκ του μηδενός «μικρούς λαογραφικούς θησαυρούς», ώστε να προβάλλουν την ιστορία των προγόνων αλλά και του χωριού τους. Άνθρωποι, που στην πλειονότητα των μουσείων και συλλογών, που μελετήθηκαν, δεν κατέχουν επιστημονική, λαογραφική και μουσειολογική γνώση και εκπαίδευση στον τρόπο διαχείρισης των συλλογών⁴¹⁹. Παρά ταύτα, η αγάπη για το αντικείμενο αυτό, τους ωθεί να ερευνούν, να διαβάζουν και να προσπαθούν να γίνουν καλύτεροι γνώστες του αντικειμένου.

Ωστόσο, ποιοι είναι οι λόγοι που τους ώθησαν να συγκροτήσουν αυτές τις συλλογές;

Η πρώτη αιτία συνδέεται με τα βιώματα των ανθρώπων καθώς και της συναναστροφής τους με ειδήμονες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η κ. Παναγιώτα Βαλογιάννη από τη Μεταμόρφωση, η οποία μάς ανέφερε τα εξής:

« Το επάγγελμα μου, με το εμπόριο ασχολούμαι όλα τα χρόνια, καμία σχέση (με τα λαογραφικά) αλλά το έναυσμα όλα αυτά για την αγάπη για το χωριό, για την караγκούνα, για όλα αυτά πέρα από τις καταβολές που μας άφησαν οι γονείς, μεγάλο ενδιαφέρον από τον θείο μου τον αείμνηστο καθηγητή φιλόλογο τον Χαράλαμπο τον Ντάντο, με τον οποίο συζητούσαμε όταν βρισκόμασταν στις γιορτές, κάναμε ατελείωτες συζητήσεις για ότι έχει σχέση με την παράδοση μας...έχω μπει και στην αμφικτιονία των Καραγκούνηδων, συμμετέχω γιατί με ενδιαφέρει η ιστορία, η παράδοση, τα ήθη και έθιμα μας, έχω κάνει αρκετές καταγραφές, μνήμες τα λέω..⁴²⁰».

Για ορισμένους φυσικά, η αγάπη και η νοσταλγία για το παρελθόν αποτελεί σοβαρό λόγο για τη δημιουργία μιας συλλογής παρά τις όποιες αντιξοότητες. Στην πλειονότητά τους, οι άνθρωποι αυτοί είναι μεγαλύτερης ηλικίας και έχουν έντονα βιώματα και μνήμες από τον παραδοσιακό, προβιομηχανικό τρόπο ζωής.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο κ. Θανάσης Σταθόπουλος από τις Σοφάδες, ο οποίος στην συνέντευξη που μας παραχώρησε, ανέφερε:

«Τα βιώματα πρώτα πρώτα ή μάλλον τα χρόνια που έζησα, εγώ είμαι γεννημένος το 33', είμαι 85 χρονών τώρα, τα έζησα όλα αυτά με λεπτομέρειες, είχα ένα σπίτι συγκροτημένο, δηλαδή η μάνα μου ήταν το κάτι άλλο και η γιαγιά μου.. αποτυπώθηκαν όλα αυτά μέσα μου.. έχω βιβλίο στην εκτυπωτική, τελειώνει σε δύο με τρεις μήνες, 450 σελίδες με λαογραφικά, γεωργικά, ποιμενικά και ιστορικά τοπικά βέβαια, έχω δεύτερο για έκδοση κάπου με 5.000/6.000 παροιμίες τοπικού στην караγκούνικη έκφραση και το

⁴¹⁹ Εξαίρεση αποτέλεσαν το Λαογραφικό Μουσείο Καρδίτσας, με την κ. Φωτεινή Λέκκα, η Λαογραφική Συλλογή Αγίου Θεοδώρου, με τον κ. Κωνσταντίνο Σκόνδρα καθώς και το Λαογραφικό Μουσείο Μουζακίου, με την κ. Βασιλική Φίλου.

⁴²⁰ Βλ. Παράρτημα, σ.257.

γλωσσάρι το τοπικό εδώ, είχα μια ιδιαίτερη αγάπη ή μάλλον οι μνήμες αυτές διατηρήθηκαν⁴²¹...»

«Παράλληλα με την δουλειά, ήμουν υπάλληλος δημοσίου, εφοριακός, αλλά δούλεψα πολλά χρόνια με την γεωργία...μετά την σύνταξη μου άρχισα να δραστηριοποιούμαι, ταμάζευα τα υλικά αυτά και αργότερα άρχισα να γράφω⁴²²...».

Αρκεί ωστόσο η επιθυμία και η μεγάλη αγάπη για τη συλλογή αντικειμένων ή για το γενέθλιο τόπο, να οδηγήσει στη δημιουργία λαογραφικών συλλογών; Η απάντηση εύλογα δεν είναι καταφατική, καθώς μέσα από τις συνεντεύξεις που παραχωρήθηκαν, προέκυψαν κάποιοι αρωγοί, που συστηματικά βρίσκονται δίπλα τους: Αυτοί είναι οι πολιτιστικοί σύλλογοι και το τοπικό συμβούλιο κάθε κοινότητας.

Οι σύλλογοι θεωρούνται στις μέρες μας ένα δημιουργήμα ζωτικής σημασίας για τη ζωή της κοινότητας και θεωρούνται πολυλειτουργικοί: αποβλέπουν στην (ανα)παράσταση παραδοσιακών χορών από κάθε γωνιά της Ελλάδας, στην αυτοοργάνωση των κατοίκων με άξονα πολιτιστικό, στη διοργάνωση σεμιναρίων και εκδηλώσεων λαογραφικού περιεχομένου κλπ.⁴²³. Η ίδρυση και θεσμοθέτηση των πρώτων πολιτιστικών συλλόγων συστάθηκε αρχικά στην Αθήνα, ήδη από τα μέσα του 19ου αιώνα, ως μια προσπάθεια των εσωτερικών μεταναστών της ελληνικής υπαίθρου, να διατηρήσουν την ιδιαίτερη ταυτότητα και παράδοση του γενέθλιου τόπου τους⁴²⁴.

Για τη σημασία και τους σκοπούς ενός πολιτιστικού συλλόγου σε σχέση με τον τοπικό λαϊκό πολιτισμό και την τοπική ιστορία, ανέφερε ο Γιάννης Γλυνός από τη Δρακότρυπα:

«...Επειδή η Δρακότρυπα έχει ιστορία, θεωρώ, όπως και κάθε τόπος, θεωρώ ότι έχουμε χρέος ειδικά όταν είσαι στο τιμόνι ενός συλλόγου με τόση μεγάλη ιστορία και εθελοντική δράση 50 και κάτι χρόνων, έχουμε χρέος τουλάχιστον να συντηρήσουμε αυτό το κομμάτι, που παραλάβαμε γιατί αν δεν συντηρήσει ο πολιτιστικός σύλλογος το κομμάτι της ιστορίας που του αναλογεί δεν θα το κάνει κανείς⁴²⁵...».

Το σίγουρο είναι ότι όταν και η τοπική αρχή (πρόεδρος του χωριού κ.τ.λ.) συνεργάζεται με τα μέλη των συλλόγων και συνδράμει στην προσπάθεια αυτή, τότε το αποτέλεσμα βελτιστοποιείται.

«Ε ναι, δεν έχουμε να χωρίσουμε τίποτα, γειτονιά είμαστε...ότι καλύτερο για το χωριό μας...⁴²⁶», (συμφώνησαν ο πρώην και ο νυν πρόεδρος του χωριού Ζαϊμίου καθώς και ο πρόεδρος του πολιτιστικού συλλόγου της κοινότητας).

⁴²¹ Βλ. Παράρτημα, σ.296.

⁴²² Βλ. Παράρτημα, σ.297.

⁴²³ Για τον ρόλο των πολιτιστικών συλλόγων Βλ. αναλυτικά Μερακλής Μ., «Πολιτιστικά», Επιστημονική Σκέψη 8, σ.18- 24, Aspraki G., "Karagatsiot voluntary associations: 'Out of love for our village' ", Journal of Modern Greek Studies 22, σ. 137-172

⁴²⁴ Δαλιανούδη Ρ., *Εθνογραφίες μετάβασης: Ηγεμονισμός, Ετερο-τοπικότητα, Αστικοποίηση, Εκδυτικισμός* (Θεσσαλονίκη 2020: Εκδ. Κ.Μ. Σταμούλης) σ.302- 303. Η Δαλιανούδη μάλιστα προβαίνει σε διάκριση των πολιτιστικών σωματείων και στην χρήση για πρώτη φορά του όρου της ετεροτοπικότητας, με την έννοια της τοπικότητας αλλού, του άλλου τόπου (σ. 301-318)

⁴²⁵ Βλ. Παράρτημα, σ.308.

⁴²⁶ Βλ. Παράρτημα, σ.192.

Όσον αφορά τους στόχους, που θέτουν οι υπεύθυνοι των τοπικών συλλογών προς υλοποίηση, διαφοροποιούνται ανάλογα με τις ανάγκες, τις παροχές και τις επιδιώξεις της κάθε λαογραφικής συλλογής και αφορούν:

- Μεταστέγαση σε πιο κατάλληλο κτίριο
- Εμπλουτισμό των συλλογών
- Διαφύλαξη και προστασία των αντικειμένων των συλλογών
- Αναπαραστάσεις όψεων του λαϊκού πολιτισμού
- Ευρύτερη γνωστοποίηση των συλλογών
- Προβολή της ιστορίας της κοινότητας και του παραδοσιακού πολιτισμού της
- Προοπτικές για δημοσιεύματα, που αφορούν τα εκθέματα των συλλογών, εκδόσεις, οργάνωση εκδηλώσεων κ.ά.

Γ. ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΑ (ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ)

Η στροφή των σύγχρονων κοινωνιών προς τη διάσωση και αναβίωση του παρελθόντος είναι ιδιαίτερα αισθητή τις τελευταίες δεκαετίες. Ο σύγχρονος άνθρωπος, κατακλυσμένος (ίσως και «χορτασμένος») από τα συνεχή και γοργά επιτεύγματα της τεχνολογίας, αισθάνεται μια ανάγκη επιστροφής στις ρίζες του, την τοπική ιστορία και τις παραδόσεις του.

Τα τοπικά λαογραφικά μουσεία και ακόμη μικρότερες λαογραφικές συλλογές πληθαίνουν (και) στον ελλαδικό χώρο.

Η παρούσα εργασία προσπάθησε να επισημάνει, να καταγράψει και να μελετήσει τα λαογραφικά μουσεία και τις λαογραφικές συλλογές στην Περιφερειακή Ενότητα Καρδίτσας, ως μια προσπάθεια γνωστοποίησης τοπικών προσπαθειών για την ανάδειξη όψεων του λαϊκού πολιτισμού του αστικού κέντρου και των λοιπών κοινοτήτων, αυτής της θεσσαλικής περιφέρειας, που αποτελούν μέρος της νεότερης ελληνικής πολιτισμικής κληρονομιάς.

Η ερευνητική αυτή εργασία οδήγησε στην επισήμανση ορισμένων κοινών χαρακτηριστικών, ως προς την έκθεση των αντικειμένων στους μουσειακούς χώρους, ως προς τα αντικείμενα που συναντώνται συχνότερα εκεί αλλά και ως προς τους ανθρώπους που στελεχώνουν ή απλά επιμελούνται αυτούς τους χώρους.

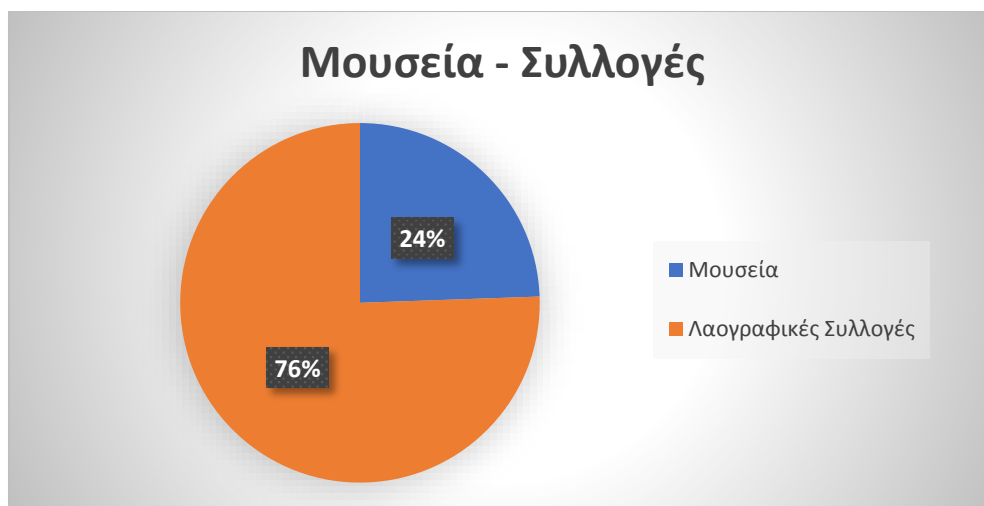
Κατόπιν επιτόπιας έρευνας, εντοπίστηκαν **έντεκα (12) Λαογραφικά Μουσεία** (Καρδίτσας, Αμπελικού, Ανθηρού, Ελληνόπυργου Ιτέας, Καναλίων, Μαυρομματίου, Μουζακίου, Πορτίτσας, Σοφάδων, Φαναρίου, Καστανιάς / βλ. Πίνακα 1), και ακόμη με ευχαρίστηση (που ακολούθησε μια πρώτη έκπληξη), καταγράφηκε ένας μεγάλος αριθμός **μικρότερων λαογραφικών συλλογών**, δηλαδή στην Περιφερειακή Ενότητα Καρδίτσας έχουν συγκροτηθεί μέχρι σήμερα (2021) εν τω συνόλω **33** λαογραφικές συλλογές, πολλές από αυτές μάλιστα σε μικρά, ορεινά χωριά του νομού, τα περισσότερα σχεδόν άγνωστά μας.

Συμπεράσματα

Τα συμπεράσματα που παρουσιάζονται παρακάτω, καταρχάς, αφορούν, αφενός, τα Λαογραφικά Μουσεία κι, αφετέρου, τις μικρές τοπικές συλλογές.

Εν συνεχεία ακολουθούν γενικότερες παρατηρήσεις για όλα τα παραπάνω.

1ον) Όσον αφορά στα δώδεκα λαογραφικά μουσεία που εντοπίστηκαν στον νομό Καρδίτσας παρατηρήθηκαν τα εξής:

Πίνακας 1

Από το σύνολο των λαογραφικών μουσείων εντοπίζονται μόνο τρία (3) Δημοτικά:

- το Αγροτικό Μουσείο Ιτέας,
- το Λαογραφικό Μουσείο Σοφάδων
- το Ιστορικό-Λαογραφικό Μουσείο «Λ.&Ν. Σακελλαρίου»

Τα υπόλοιπα μουσεία δημιουργήθηκαν είτε:

(α) με ιδιωτική πρωτοβουλία

(Λαογραφικό Μουσείο Αμπελικού, Ιστορικό και Εκκλησιαστικό Μουσείο Ανθηρού, Μουσείο του Τσαγγάρη)

και

(β) με πρωτοβουλία τοπικών πολιτιστικών συλλόγων

(Λαογραφικό Μουσείο Ελληνόπυργου, Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Καναλιών, Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Μαυρομματίου «Γ. Καραϊσκάκης», Λαογραφικό Μουσείο Μουζακίου, Λαογραφικό Μουσείο Πορτίτσας, Λαογραφικό Μουσείο Φαναρίου).

Το Ιστορικό-Λαογραφικό Μουσείο Λ.&Ν. Σακελλαρίου⁴²⁷, στην πόλη της Καρδίτσας, περιλαμβάνει αίθουσα εκθέσεων, εργαστήριο συντήρησης, καθώς και βιβλιοθήκη/αναγνωστήριο. Παράλληλα, είναι το μοναδικό σε σχέση με όλα τα υπόλοιπα λαογραφικά μουσεία του νομού, που οργανώνει ανά τακτά διαστήματα, εκπαιδευτικά προγράμματα, με την πιο συντονισμένη προσπάθεια να αφορά το γραμματόσημο⁴²⁸, που πραγματοποιήθηκε το έτος 2006.

Όσον αφορά στη συντήρηση των αντικειμένων, τα περισσότερα δημοτικά μουσεία δέχονται την κατάλληλη μέριμνα από τους αρμόδιους φορείς διαχείρισής τους, είτε σε τακτά διαστήματα είτε όταν κρίνεται απαραίτητο. Το υλικό στο Λαογραφικό Μουσείο Αμπελικού δεν συντηρείται καθόλου, ενώ στα Λαογραφικά Μουσεία Ελληνόπυργου,

⁴²⁷ <https://mpk.gr/mouseio-polhs-karditsas/> (τελευταία επίσκεψη 13/2/2021).

⁴²⁸ <https://ENTYPO.GRAMMATOSHMO> (τελευταία επίσκεψη 13/2/2021).

Καναλίων, Μαυροματιού Μουζακίου, Φαναρίου, το υλικό συντηρείται σύμφωνα με τα εφόδια και τις γνώσεις που διαθέτουν τα εκάστοτε μέλη των πολιτιστικών συλλόγων.

Επίσης, το Ιστορικό-Λαογραφικό Μουσείο «Λ.&Ν. Σακελλαρίου» διαθέτει μόνιμο επιστημονικό συνεργάτη αλλά και έναν μόνιμο «εθελοντή».

Όλα τα υπόλοιπα μουσεία τα «επιμελούνται» είτε μέλη των κατά τόπους πολιτιστικών συλλόγων, είτε εθελοντές «χωριανοί», ευαισθητοποιημένοι στη διάσωση της πολιτισμικής κληρονομιάς. Το έργο τους, πάντως, δεν υποστηρίζει τις συλλογές επιστημονικά, καθώς δεν διαθέτουν μουσειολογική παιδεία.

2ον) Όσον αφορά στις Λαογραφικές Συλλογές που εντοπίστηκαν στην Περιφερειακή Ενότητα Καρδίτσας προέκυψαν τα εξής:

Όπως αναφέρθηκε και στην αρχή της παρούσας εργασίας, σύμφωνα με το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM), *«το μουσείο είναι ένα μη κερδοσκοπικό μόνιμο ίδρυμα, στην υπηρεσία της κοινωνίας και την ανάπτυξη της, το οποίο αποκτά, συντηρεί, ερευνά, επικοινωνεί και εκθέτει την υλική και πνευματική κληρονομιά της ανθρωπότητας και του περιβάλλοντος της για το σκοπό της εκπαίδευσης, της μελέτης και της ψυχαγωγίας»⁴²⁹.*

Παρά ταύτα, αυτό που προέκυψε μέσα από την επικοινωνία με τους υπεύθυνους των κατά τόπους λαογραφικών συλλογών, ως μια πρώτη παρατήρηση, είναι πως υπάρχει μια μεγάλη σύγχυση γύρω από τις έννοιες *λαογραφικό μουσείο* και *λαογραφική συλλογή*.

Ο όρος «μουσείο» δεν φαίνεται να έχει αντίκρισμα, εν προκειμένω, καθώς στις περισσότερες περιπτώσεις οι συλλογές, πρώτα από όλα, δεν διαθέτουν μόνιμο επιστημονικό προσωπικό, δεν στεγάζονται/φυλάσσονται σε μόνιμο οίκημα, δεν έχουν συγκροτηθεί επί τη βάση συγκεκριμένης μουσειακής πολιτικής συγκρότησης (συγκέντρωση υλικού, καταλογογράφηση, τρόπους έκθεσης κλπ.), έχουν ελάχιστες δυνατότητες για συντήρηση και περαιτέρω αξιοποίηση, μελέτη και προβολή των αντικειμένων, το δε μέλλον τους γενικότερα κρίνεται αβέβαιο και εξαρτάται από την αγάπη και αφοσίωση των συλλογών⁴³⁰.

Σημειώνεται ότι στην πλειονότητά τους, οι κατά τόπους Λαογραφικές Συλλογές στην Περιφερειακή Ενότητα Καρδίτσας δεν είναι καν εγγεγραμμένες στο Μητρώο Μουσείων του Υπουργείου Πολιτισμού⁴³¹.

Αυτή η σύγχυση ως προς την ανταπόκριση των λαογραφικών συλλογών στις απαιτήσεις του επίσημου όρου «μουσείο», δεν αναιρεί ωστόσο τη σημαντικότητα του υλικού τους και την αναγκαιότητα της λειτουργίας τους στις τοπικές κοινωνίες, ως «μήτρες» και «κιβωτοί» παράδοσης, ιστορίας και πολιτισμού.

⁴²⁹ <https://icom.museum//definition/> (Τελευταία επίσκεψη 25/3/2021).

⁴³⁰ Σύμφωνα με τα άρθρα που ορίζονται από το κράτος για την σύσταση μουσείου https://www.culture.gov.gr/DocLib/g_42382.pdf (τελευταία ενημέρωση 30/1/2021).

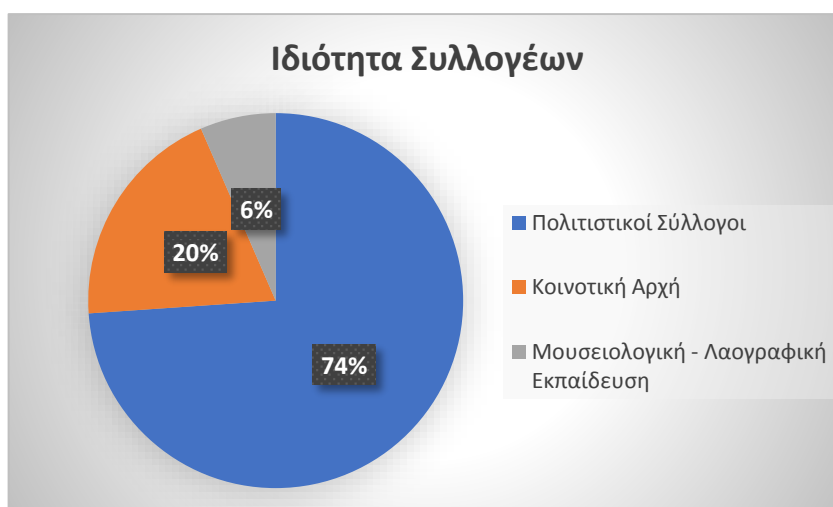
⁴³¹ Οι 33 Λαογραφικές συλλογές δεν είναι εγγεγραμμένες στο Μητρώο Μουσείων του Υπουργείου Πολιτισμού.

Μια ακόμη παρατήρηση αφορά στους ανθρώπους που δημιούργησαν και που εν πολλοίς οι ίδιοι επιμελούνται (φροντίζουν, θα λέγαμε καλύτερα), τις κατά τόπους συλλογές καθώς και στις σχετικές γνώσεις που διαθέτουν για τη δημιουργία, την έκθεση και τη λειτουργία λαογραφικών συλλογών.

Οι (κατά τα άλλα αξιέπαινοι) αυτοί άνθρωποι, στην πλειονότητά τους δεν διαθέτουν μουσειολογικές/ λαογραφικές σπουδές, τα δε επαγγέλματά τους δεν σχετίζονται με τον χώρο της μουσειολογίας.

Τα κίνητρα της ενασχόλησης (και κάποτε της αφοσίωσής τους) προκύπτουν από συναισθηματικές αφετηρίες, από τη βαθιά αγάπη τους δηλαδή, και τον ενθουσιασμό τους για τη διάσωση του λαϊκού πολιτισμού των πατρίδων τους.

Εν προκειμένω, η επιτόπια έρευνα έδειξε ότι οι επιμελητές μόνον τριών μουσειακών συλλογών έχουν στοιχειώδεις μουσειολογικές γνώσεις⁴³², ενώ στην πλειονότητά τους, οι επιμελητές των συλλογών σχετίζονται με τους κατά τόπους πολιτιστικούς συλλόγους⁴³³, ενώ σε μικρότερο αριθμό συνδέονται με την τοπική αυτοδιοίκηση⁴³⁴ (πίνακας 2), που τους παρέχουν βοήθεια και υποστήριξη, για τη διατήρηση/λειτουργία των λαογραφικών μουσείων και συλλογών.

Πίνακας 2

3ον) Άλλες γενικές παρατηρήσεις

Αξιοσημείωτο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ηλικία των επιμελητών στα λαογραφικά μουσεία και τις συλλογές, καθώς οι περισσότεροι είναι μεγάλης ηλικίας (ή και συνταξιούχοι), με ελεύθερο χρόνο, ώστε να μπορούν να παρέχουν τη βοήθεια τους.

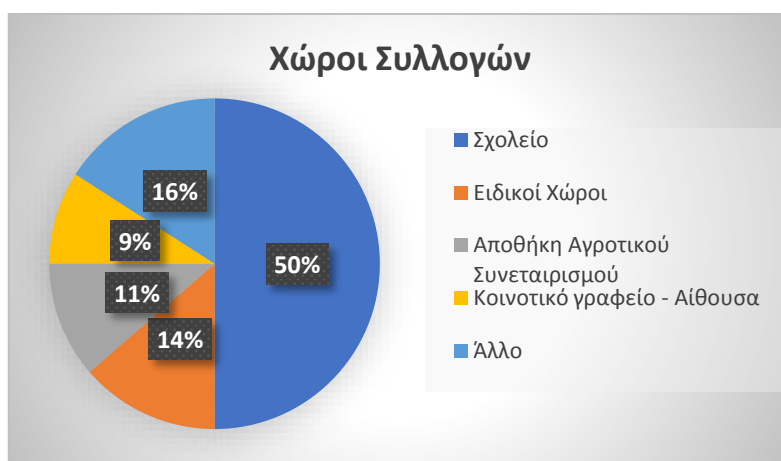
⁴³² Στο Λαογραφικό Μουσείο Καρδίτσας, στην Λαογραφική συλλογή Αγίου Θεοδώρου και στο Λαογραφικό μουσείο Μουζακίου.

⁴³³ Αφορά το σύνολο 34 Λαογραφικών συλλογών.

⁴³⁴ Αφορά το σύνολο 9 Λαογραφικών συλλογών.

Αυτό είναι, θα λέγαμε, μια ένδειξη, ένα σημάδι μιας γενικότερης έλλειψης ενδιαφέροντος της νέας γενιάς όσον αφορά τη σχέση της με την πολιτισμική ιστορία των γενέθλιων τόπων τους, που όμως οδηγεί σε μια γενικότερη αβεβαιότητα και ανησυχία για το μέλλον των συλλογών.

Μια ακόμη παρατήρηση αφορά στη στέγαση των λαογραφικών συλλογών. Η πλειονότητα αυτών στεγάζεται στα δημοτικά σχολεία των χωριών, τα οποία έπαψαν να λειτουργούν. Ως εκ τούτου, οι κάτοικοι, μπροστά στον κίνδυνο μαρασμού των σχολικών κτιρίων, προσπάθησαν να τους δώσουν μια νέα πνοή και ένα νέο νόημα⁴³⁵. Άλλοι χώροι στέγασης των λαογραφικών συλλογών είναι τα κοινοτικά γραφεία/αίθουσες⁴³⁶, οι παλιές αποθήκες αγροτικών συνεταιρισμών⁴³⁷, εκκλησιαστικά οικήματα⁴³⁸, το πνευματικό κέντρο κάθε κοινότητας⁴³⁹, ιδιωτικά οικήματα που δώρισαν χωριανοί⁴⁴⁰, παλιά δασαρχεία,⁴⁴¹ και κάποιες φωτεινές εξαιρέσεις κτιρίων, που δημιουργήθηκαν για τη στέγαση των λαογραφικών συλλογών⁴⁴² (πίνακας 3).

Πίνακας 3

Αξίζει ακόμη να αναφερθεί ότι στον νομό παρατηρήθηκαν «μεικτά» λαογραφικά μουσεία και συλλογές, με αντικείμενα που καλύπτουν πολλούς τομείς και όψεις του λαϊκού βίου και πολιτισμού: Κατοικία – Διατροφή – Ένδυση – Λατρεία κ.λπ.

⁴³⁵ 2 Λαογραφικά μουσεία και 20 Λαογραφικές συλλογές στεγάζονται σε πρώην δημοτικό σχολείο/νηπιαγωγείο.

⁴³⁶ 1 Λαογραφικό μουσείο και 3 Λαογραφικές συλλογές.

⁴³⁷ 1 Λαογραφικό μουσείο και 4 Λαογραφικές συλλογές.

⁴³⁸ 1 Λαογραφικό μουσείο και 2 Λαογραφικές συλλογές.

⁴³⁹ Λαογραφική συλλογή Σαραντάπορου και Λαογραφικό μουσείο Σοφάδων.

⁴⁴⁰ Λαογραφικό μουσείο Μαυρομματίου.

⁴⁴¹ Λαογραφικό μουσείο Μουζακίου.

⁴⁴² 1 Λαογραφικό μουσείο και 5 Λαογραφικές συλλογές.

Ένα και μοναδικό μονοθεματικό μουσείο αποτελεί η συλλογή υποδημάτων στην Καστανιά των αδελφών Κόγια⁴⁴³, με εργαλεία που αφορούν αποκλειστικά την κατασκευή υποδημάτων (τσαρουχιών) καθώς επίσης και με υποδήματα από την Ελλάδα και το εξωτερικό, παραδοσιακά ή και κατασκευασμένα από τους αδερφούς Κόγια για χρήση από τα μέλη συλλόγων σε χορευτικές εκδηλώσεις.

Όσον αφορά την έκθεση των αντικειμένων των λαογραφικών συλλογών, παρατηρήθηκε πως στα λαογραφικά μουσεία η προσπάθεια είτε έγινε από ειδικό επιστημονικό προσωπικό (μουσεία της Καρδίτσας, Αθηρού, Ιτέας, Σοφάδων, Φαναρίου), είτε από τους ίδιους τους συλλογείς των αντικειμένων (λαογραφικά μουσεία Ελληνόπυργου, Καναλίων, Μαυρομματίου, Μουζακίου, Πορτίτσας, Καστανιάς κ.α.).

Αντίστοιχα, στις τοπικές λαογραφικές συλλογές, τα μέλη των συλλόγων, στην πλειονότητά τους, ή και τα αρμόδια εκλεγμένα άτομα από την τοπική αυτοδιοίκηση ανέλαβαν τον ρόλο «μουσειολόγων», για την έκθεση και την προβολή των αντικείμενων.

Η προσπάθεια μάλιστα τις περισσότερες φορές ήταν να αποτυπωθούν θεματικά οι κατοικίες του παρελθόντος και να τοποθετηθούν τα αντικείμενα ανάλογα με τους χώρους, τις ανάγκες και τους σκοπούς που εξυπηρετούσαν.

4ον) Όσον αφορά στα αντικείμενα:

- Ο αργαλειός και τα εξαρτήματά του εκτίθενται σε μεγάλο βαθμό σε όλα σχεδόν τα λαογραφικά μουσεία και συλλογές.
- Ως αποτέλεσμα της υφαντικής διαδικασίας στους χώρους των συλλογών εντάσσονται υφαντές κουβέρτες, προσκέφαλα, πάντες αλλά και είδη ρουχισμού. Ταυτόχρονα, παρατηρήθηκε και το στήσιμο, η τακτοποίηση, των υφαντών στον *ρίκο*.
- Επίσης, η ραπτομηχανή αποτελεί έκθεμα που συμπεριλαμβάνεται στα περισσότερα μουσεία και συλλογές (πίνακας 4).
- Στην περιοχή της Καρδίτσας οι κύριες ασχολίες των κατοίκων συνδέονταν στο παρελθόν με την γεωργία (πίνακας 5) και την κτηνοτροφία (πίνακας 6). Έτσι, συναντώνται σε μεγάλο βαθμό αντικείμενα που μαρτυρούν αυτή τη σχέση.
- Υλικές μαρτυρίες από άλλα επαγγέλματα έχουμε: από την τέχνη του τσαγκάρη⁴⁴⁴, του κουρέα⁴⁴⁵, του ξυλουργού⁴⁴⁶ και του σιδηρουργού⁴⁴⁷. Σε μικρότερο βαθμό, στο Ιστορικό και λαογραφικό μουσείο Καναλίων εκτίθενται τα εργαλεία του κτίστη, ενώ στο Αγροτικό μουσείο Ιτέας και

⁴⁴³ <https://kogiasart.gr/> (τελευταία επίσκεψη 30/1/2021).

⁴⁴⁴ Λαογραφικό μουσείο Μαυρομματίου, Φαναρίου και Σοφάδων και συλλογή Μαγούλας.

⁴⁴⁵ Λαογραφικό μουσείο Ιτέας και Λαογραφική συλλογή Μεταμόρφωσης.

⁴⁴⁶ Με τα συχνότερα αντικείμενα που εμφανίζονται στις συλλογές να είναι η αρίδα, το πριόνι, η μπλάνη, η κόφτρα.

⁴⁴⁷ Αγροτικό μουσείο Ιτέας.

στη Λαογραφική Συλλογή της Οξυάς υπάρχουν αντικείμενα που σχετίζονται με το καμίνι.

- Αντικείμενα που αφορούν τον οικιακό βίο (όπως το *σκαφίδι*, η *γάστρα*, το *μπέκι* ή *γουδί* ή *χαβάνι*, το παλιό μεταλλικό κρεβάτι, το *σεντούκι*, το *ταψί*, ο παιδικός αργαλειός, το *μπακράτσι* ή *κακάβι*, ο *χλιαρολόγος*) απαντώνται σε μεγάλο αριθμό (πίνακας 7).
- Λαογραφικά αντικείμενα που εντοπίστηκαν μόνο σε μια συλλογή και έχουν ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι: Η *μηχανή για δέσιμο μπάλας* στη Δαφνοσπηλιά, ο *μελιτοεξαγωγέας* στη Δαφνοσπηλιά, Πορτή και Ρεντίνα, η *ξυλόσομπα* στο Ζαϊμί, το *σαλιγκάρι*, το *φουρνάκι* και η *πατήθρα* στα Κανάλια, το *ψαροκάλαθο* στις Σοφάδες, ο *κορυφολόγος* στα Κανάλια και στην Ιτέα, το *καμίνι* στην Οξυά και στην Ιτέα, το *μαγανοπήγαδο* και οι *πόρτες σπιτιών* στην Ιτέα, η *πρέσα* και η *φωτογραφική μηχανή* στο Μασχολούρι, η *μηχανή κιμά* στην Πεζούλα, η *μηχανή επεξεργασίας αλατιού* στη Μαγούλα, η *λάντζα παραγωγής τσίπουρου* στην Πορτίτσα, οι *ποδοτροχοί* στο Γεωργικό, ο *κάναλος* στην Οξυά, αλλά και η *φωτογραφική μηχανή* στο Μασχολούρι.
- Σε ορισμένα (λίγα) μουσεία και συλλογές εκτίθενται ακόμα εκκλησιαστικά αντικείμενα⁴⁴⁸ καθώς και πολεμικά εργαλεία⁴⁴⁹ (τα περισσότερα στο Μαυρομματί).
- Τέλος, στο Λαογραφικό μουσείο Πορτίτσας φυλάσσονται και ορισμένα αρχαιολογικά ευρήματα.

5ον) Αξιοπρόσεκτο υλικό αφορούν όλα όσα συνδέονται με τον τομέα της ένδυσης. Κύρια παρουσία αποτελεί η γυναικεία παραγκούνικη ενδυμασία⁴⁵⁰, με βασικά τμήματά της το *κάμσο*⁴⁵¹, η *ποδιά*⁴⁵², το *καβάδι*⁴⁵³ (στην περιοχή Σοφάδων και Παλαμά).

Ο *σαγιός* ως βασικός επενδύτης (εσωτερικός και εξωτερικός) διαφοροποιείται ως προς το χρώμα του στην περιοχή Σοφάδων και Παλαμά, καθώς εκεί ο *εξωτερικός σαγιός* συναντάται ως *λουλακισμένος* (γαλάζιος), σε αντίθεση με τον λευκό *σαγιό* που συναντάται στην περιοχή της Καρδίτσας και του Μουζακίου. Ένδυμα ζεστασιάς για το χειμώνα αποτελεί το *γκιουρντί*⁴⁵⁴ (κυρίως στους δήμους Καρδίτσας και Μουζακίου), το *φλοκάτο* ή *φλοκάτα*⁴⁵⁵, το *κοντογούνι*⁴⁵⁶ και το *μουλκάκι*⁴⁵⁷.

⁴⁴⁸ Λαογραφικό μουσείο Πορτίτσας, Φαναρίου, Ιτέας και Λαογραφική συλλογή Καπαδοκικού και Ρεντίνας.

⁴⁴⁹ Λαογραφικό μουσείο Πορτίτσας, Καναλίων κα Μαυρομματίου.

⁴⁵⁰ Τσαγγαλής Κ.Δ., *Η γυναικεία παραγκούνικη ενδυμασία ιδιαίτερα σε μια θεσσαλική κοινότητα. Κατασκευή και λειτουργία* (Αθήνα, 1982, ΕΟΜΜΕΧ).

⁴⁵¹ Μεμονωμένα παρουσιάζεται στη Λαογραφική συλλογή Αγίου Θεοδώρου, Ζαϊμίου και Πορτής.

⁴⁵² Μεμονωμένα παρουσιάζεται στη Λαογραφική συλλογή Αγίου Θεοδώρου και Παλαμά.

⁴⁵³ Μεμονωμένα παρουσιάζεται στη Λαογραφικό μουσείο Ιτέας και στις συλλογές Παλαμά, Φύλλου, Ματαράγκας.

⁴⁵⁴ Λαογραφική συλλογή Αγίου Θεοδώρου, Ζαϊμίου και Μαγούλας.

⁴⁵⁵ Λαογραφικό μουσείο Σοφάδων και Λαογραφική συλλογή Ξινονερίου, Παλαμά, Δασχωρίου, Αγίας Τριάδας.

⁴⁵⁶ Λαογραφικό μουσείο Ελληνόπυργου και Μουζακίου.

⁴⁵⁷ Λαογραφική συλλογή Ξινονερίου.

Οι συλλογές περιέχουν ακόμη *μαλλίνες* είτε ως μεσοφόρια⁴⁵⁸ είτε ως φούστες⁴⁵⁹ (φουστάνια).

Ακόμη, στο μουσείο της Καρδίτσας φυλάσσεται γυναικεία αστική φορεσιά από τη δεκαετία του 1881, ενώ στη Λαογραφική συλλογή του Ξινονερίου ανήκει ένα κόκκινο φόρεμα από την δεκαετία του 1950.

Σε μικρότερο βαθμό στις συλλογές βρίσκουμε νυφικές γυναικείες ενδυμασίες⁴⁶⁰, μια ηπειρώτικη γυναικεία ενδυμασία⁴⁶¹, μια παραδοσιακή γυναικεία ενδυμασία από την Καπαδοκία⁴⁶², μια αγραφιώτικη ανδρική φορεσιά⁴⁶³ αλλά και ένα βλάχικο γιορτινό φόρεμα⁴⁶⁴.

Σε σχέση με την ανδρική ενδυμασία, συναντάται το *σκούτινο* παντελόνι αλλά και το *σακάκι*⁴⁶⁵, φορεσιές με *φουστανέλα*⁴⁶⁶ καθώς και *κάπες* του βοσκού⁴⁶⁷.

Στο Λαογραφικό Μουσείο Μουζακίου φυλάσσεται η φορεσιά του Ρογκάτσαρου.

Στις συλλογές φυλάσσονται ακόμη *τσιρέπια*⁴⁶⁸ και *κοσμήματα*⁴⁶⁹. Ενδιαφέρον παρουσιάζει ακόμη η φορεσιά Ερυθροσταυρίτισας⁴⁷⁰, οι στολές της Χωροφυλακής⁴⁷¹, αλλά και μεταπολεμικές μαθητικές ποδιές⁴⁷².

6ον) Λαογραφικό (και γλωσσολογικό) ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι ονομασίες των αγγείων που χρησιμοποιούσαν στο παρελθόν για μεταφορά ή αποθήκευση υγρών και στερεών.

Συναντώνται αντικείμενα όπως:

- η *βουτίνα* η *βτίνα*⁴⁷³ για το χιουσάφι
- ο *κουκάς*⁴⁷⁴ για τη φύλαξη γλυκών του κουταλιού,
- το *κιούπι*⁴⁷⁵ για αποθήκευση ξηρών η υγρών προϊόντων και τροφών με στενό λαιμό

⁴⁵⁸ Λαογραφική συλλογή Κέδρου και Λαογραφικό μουσείο Σοφάδων.

⁴⁵⁹ Σε 10 Λαογραφικά μουσεία και συλλογές.

⁴⁶⁰ Λαογραφική συλλογή Μεταμόρφωσης, Ξινονερίου αλλά και Μαγούλας.

⁴⁶¹ Λαογραφική συλλογή Αγίου Ακακίου.

⁴⁶² Λαογραφική συλλογή Καπαδοκικού.

⁴⁶³ Λαογραφική συλλογή Ματαράγκας.

⁴⁶⁴ Λαογραφικό μουσείο Σοφάδων.

⁴⁶⁵ Λαογραφική συλλογή Αγίου Ακακίου, Οξυάς, Κέδρου και μουσείο Σοφάδων.

⁴⁶⁶ Σε 9 Λαογραφικά μουσεία και συλλογές.

⁴⁶⁷ Σε 6 Λαογραφικά μουσεία και συλλογές.

⁴⁶⁸ Σε 6 Λαογραφικά μουσεία συλλογές.

⁴⁶⁹ Σε 4 Λαογραφικά μουσεία και συλλογές.

⁴⁷⁰ Λαογραφικό μουσείο Φαναρίου.

⁴⁷¹ Λαογραφικό μουσείο Φαναρίου, Σοφάδων και Λαογραφικής συλλογής Γεωργικού.

⁴⁷² Ιστορικό και Λαογραφικό μουσείο Καναλιών καθώς και στην Λαογραφική συλλογή Οξυάς.

⁴⁷³ Λαογραφικό μουσείο Ελληνόπυργου.

⁴⁷⁴ Λαογραφικό μουσείο Πορτίτσας.

⁴⁷⁵ Λαογραφική συλλογή Μολόχας και Αγίου Γεωργίου.

- το *λαήνι*⁴⁷⁶ για την μεταφορά νερού, το *γκιούμι*⁴⁷⁷ για την μεταφορά νερού και γάλατος.
- το *μισουράκι* που σημαίνει βαθύ πιάτο στη Μολόχα και συναντάται ως *καυκιά* στο Σαραντάπορο
- το *μπακράτσι*⁴⁷⁸ συναντάται και ως *κακάβι με αρβάλι*⁴⁷⁹
- το *ρόι*⁴⁸⁰ για τη μεταφορά υγρού
- το *τσουκάλι*⁴⁸¹ για την αποθήκευση τροφίμων
- Η *φτσέλα*⁴⁸² για τη μεταφορά νερού ακούγεται και ως *βιτσέλα*⁴⁸³
- Το *πιθάρι*⁴⁸⁴ ως σημαντικό αντικείμενο αποθήκευσης σιταριού

Πίνακας 4

⁴⁷⁶ Λαογραφικά μουσεία Πορτίτσας και Καναλίων και Λαογραφική συλλογή Μολόχας, Ραχούλας, Ρεντίνας.

⁴⁷⁷ Παρουσιάζεται σε 12 Λαογραφικά μουσεία και συλλογές.

⁴⁷⁸ Λαογραφικό μουσείο Ελληνόπυργου και Σοφάδων και Λαογραφική συλλογή Βλασίου, Κέδρου και Αγίου Γεωργίου.

⁴⁷⁹ Λαογραφική συλλογή Μολόχας, Σαραντάπορου και Ρεντίνας.

⁴⁸⁰ Λαογραφική συλλογή Μολόχας.

⁴⁸¹ Λαογραφική συλλογή Μολόχας.

⁴⁸² Παρουσιάζεται σε 7 Λαογραφικά μουσεία και συλλογές.

⁴⁸³ Λαογραφικό μουσείο Καναλίων και Μαυρομματίου.

⁴⁸⁴ Λαογραφικό μουσείο Ελληνόπυργου και Λαογραφική συλλογή Μολόχας, Σαραντάπορου, Αγίου Ακακίου, Δρακότρυπας.

Πίνακας 5

Πίνακας 6

Πίνακας 7

Εν κατακλείδι, η γενικότερη εικόνα, που αποτυπώθηκε μέσα από την ερευνητική εργασία που πραγματοποιήθηκε σε όλη την Περιφερειακή Ενότητα Καρδίτσας, τόσο στα Λαογραφικά μουσεία όσο και στις τοπικές Λαογραφικές συλλογές ήταν (με εξαίρεση το Ιστορικό-Λαογραφικό Μουσείο «Λ.&Ν. Σακελλαρίου», που ανταποκρίνεται στα περισσότερα αιτήματα που αφορούν ένα σύγχρονο μουσείο), μια εικόνα εγκατάλειψης από τους φορείς διαχείρισής τους, στην περίπτωση τουλάχιστον των κρατικών μουσείων. Αυτό φυσικά δεν αναιρεί, όπως αναφέρθηκε ξανά την σπουδαιότητα που κατέχουν στην κοινωνία ως διαμεσολαβητές/διαχειριστές της παράδοσης, ως κιβωτοί πολιτισμικού υλικού αλλά και χώροι συλλογικής/ιστορικής μνήμης.

Παρατηρήθηκε τέλος, ότι αυτοί που πραγματικά παρέχουν με ανιδιοτέλεια προσοχή και αγάπη, χρόνο αλλά και χρήματα, ώστε να διατηρήσουν αυτό που με τόσο κόπο και μεράκι δημιούργησαν, ήταν οι συλλογείς και επιμελητές των συλλογών και μουσείων, οι οποίοι μάλιστα πρόθυμα και πρόσχαρα με ξενάγησαν και μου μίλησαν για την ιστορία και την έκθεση κάθε συλλογής. Θεωρώ ότι οι άνθρωποι αυτοί, σε συνεργασία με εκπαιδευμένο επιστημονικό προσωπικό, θα μπορούσαν να βελτιώσουν το μουσειακό περιβάλλον κατά περίπτωση, να εκσυγχρονίσουν τη διαχείριση των συλλογών, να τις τεκμηριώσουν, να τις συντηρήσουν και να τις αξιοποιήσουν σωστά, ώστε να τις παραδώσουν στην προοπτική του μέλλοντος χρόνου με το «πρόσωπο» και τη λειτουργία που αξίζει στην κάθε τοπική κοινωνία, την ιστορία της και την πολιτισμική ιδιαιτερότητά της.

Προτάσεις

Έχοντας διανύσει αυτή τη διαδρομή στον γεμάτο μνήμες και ιστορία κόσμο των Λαογραφικών μουσείων και Λαογραφικών συλλογών στην Περιφερειακή Ενότητα Καρδίτσας, απέκτησα μια σαφέστερη γνώση των σημερινών προβλημάτων που ταλανίζουν κυρίως τις μικρές Λαογραφικές συλλογές. Αυτή η πρώτη μου καλή γνωριμία με τη μουσειακή πραγματικότητα στην ελληνική περιφέρεια και μάλιστα στον τόπο της καταγωγής μου, μού δίνει το θάρρος να παραθέσω εδώ, ολοκληρώνοντας την παρούσα εργασία, κάποιες σκέψεις και προτάσεις μου, που θα μπορούσαν, ίσως, να οδηγήσουν στη βελτίωση του μουσειακού τοπίου της Καρδίτσας και των κοινοτήτων της περιφέρειάς της.

Προτείνονται:

1. Καταγραφή και τεκμηρίωση των υπαρχουσών συλλογών

Σύμφωνα με την επιτροπή Τεκμηρίωσης (CIDOC του ICOM)⁴⁸⁵, «η μουσειακή τεκμηρίωση αφορά κυρίως στην ανάπτυξη αλλά και τη χρήση των πληροφοριών για τα αντικείμενα μιας μουσειακής Συλλογής, ενώ παράλληλα ασχολείται και με τις διαδικασίες που αφορούν τη διαχείριση της εκάστοτε συλλογής. Οι πληροφορίες αυτές, οι οποίες καταγράφονται χειρόγραφα ή ηλεκτρονικά σε ένα σύστημα τεκμηρίωσης, θα πρέπει να είναι προσβάσιμες στο προσωπικό, στους ερευνητές και στους επισκέπτες του μουσείου⁴⁸⁶».

Αν και η τεκμηρίωση σε πρώτη φάση υλοποιείται κατά την άφιξη του αντικειμένου στο μουσειακό χώρο, αφορά ωστόσο μια συνεχή διαδικασία, η οποία ακολουθεί τη ζωή του αντικειμένου καθ' όλη την πορεία του⁴⁸⁷, βοηθώντας τους συλλογείς στην καλύτερη οργάνωση των εκθεμάτων, στην καλύτερη ερμηνεία χρήσης τους και κατ' επέκταση στην καλύτερη διευκόλυνση των επιμελητών. Η διαδικασία αυτή παρέχει πληροφορίες σχετικά με τη σχέση των αντικειμένων με τη συλλογή (θέση του αντικειμένου μέσα στον χώρο, πληροφορίες για το πώς αποκτήθηκε, αν δωρίστηκε ή αγοράστηκε, για τη συντήρησή του κ.α.⁴⁸⁸) αλλά και πληροφορίες για την κοινωνική ιστορία τους (σχέση με ιστορικά γεγονότα και πρόσωπα, τόπο και χρόνο κατασκευής και χρήσης τους, κ.α.). Κατά τον Simmons⁴⁸⁹, η διατήρηση των πληροφοριών αποτελεί βασικό ζήτημα για τα μουσεία, δεδομένου ότι συνοδεύουν το μουσειακό αντικείμενο με τη σημασία και την αξία που έχει.

Ένα από τα κυριότερα συστήματα καταγραφής μουσειακών αντικειμένων, το οποίο χρησιμοποιείται ευρέως τα τελευταία χρόνια, έχει δημιουργηθεί από τη Διεθνή Επιτροπή τεκμηρίωσης (CIDOC) του Διεθνούς συμβουλίου μουσείων (ICOM).

⁴⁸⁵ <http://icom-greece>. (τελευταία ενημέρωση 30/1/2021).

⁴⁸⁶ ICOM – CIDOC, 2007.

⁴⁸⁷ Μπούνια Α., *Στα παρασκήνια του μουσείου. Η διαχείριση των μουσειακών συλλογών*, (Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη, 2009), σελ. 77.

⁴⁸⁸ Ομοίως, σελ.78.

⁴⁸⁹ Simmons J.E., *Things great and small. Collections Management policies*, (Washington D.C., Rowman & Littlefield, American alliance of Museums, 2006), σελ. 92.

Τα κύρια μέρη του εν λόγω συστήματος είναι τα εξής: εγγραφή, αποδοχή, καταγραφή, αποδελτίωση, μετακίνηση και καταχώρηση εξόδου⁴⁹⁰.

Μπορεί βέβαια αυτή η πρόταση να φαίνεται δύσκολη ως προς την υλοποίησή της, για τις μικρές Λαογραφικές συλλογές και τους ανεκπαιδευτους μουσειολογικά επιμελητές τους. Ωστόσο, με τη συνεχή ενημέρωση και εκπαίδευσή τους από ειδικούς, μπορεί να επιτευχθεί ένα ικανοποιητικό αποτέλεσμα, ως μια αρχή για συστηματικότερες προσπάθειες τα προσεχή χρόνια.

2. Πιστοποίηση – Αναγνώριση των λαογραφικών συλλογών

Πρόκειται για μια διαδικασία χρονοβόρα και επίπονη αλλά ταυτόχρονα ουσιώδη για το χώρο των λαογραφικών συλλογών.

Μόλις το έτος 2002, δημοσιεύτηκε από το ελληνικό κράτος, ο νόμος 3028/2002⁴⁹¹, ο πρώτος που εισήγαγε μέσω του άρθρου 45, αναλυτικές οδηγίες για την συγκρότηση και ίδρυση μουσείων. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό, *μουσείο νοείται η υπηρεσία ή ο οργανισμός μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, με ή χωρίς ίδια νομική προσωπικότητα, που αποκτά, δέχεται, φυλάσσει, συντηρεί, καταγράφει, τεκμηριώνει, ερευνά, ερμηνεύει και κυρίως εκθέτει και προβάλλει στο κοινό συλλογές αρχαιολογικών, καλλιτεχνικών, εθνολογικών ή άλλων υλικών μαρτυριών του ανθρώπου και του περιβάλλοντος του, με σκοπό τη μελέτη, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία. Ως μουσεία μπορούν να χαρακτηρισθούν επίσης υπηρεσίες ή οργανισμοί, που έχουν παρεμφερή σκοπούς και λειτουργίες, όπως είναι τα μουσεία ανοιχτού χώρου.*

Το 2011 εκδόθηκε υπουργική απόφαση για την ίδρυση και αναγνώριση μουσείου κατ' εξουσιοδότηση του προηγούμενου άρθρου, στην οποία παρουσιάστηκαν οι προϋποθέσεις και οι πράξεις για την επίτευξη πιστοποίησης είτε από τον αρμόδιο σε θέματα μουσείων κυβερνητικό φορέα, είτε από έγκυρη επαγγελματική ένωση μουσείων που δραστηριοποιείται σε εθνικό επίπεδο. Τι μπορεί ωστόσο να προσφέρει ο τίτλος αυτός σε μια μικρή συλλογή;

Η αναγνώριση δύναται να προσφέρει, βελτίωση υπηρεσιών, κίνητρα για βελτίωση, συνεργασίες αλλά και οικονομική υποστήριξη. Αυτό με τη σειρά του θα επιφέρει προώθηση της δημόσιας εικόνας του αλλά και αύξηση της επισκεψιμότητας⁴⁹².

Η πιστοποίηση άλλωστε δεν αντιπροσωπεύει μια άδεια λειτουργίας, δεν είναι υποχρεωτική λειτουργία για τα μουσεία και δεν αφορά ένα σύστημα προδιαγραφών που θα μείνει απαράλλαχτο. Είναι ωστόσο επιτακτική ευθύνη των συλλογών να στραφούν προς αυτή, καθώς ο ρόλος των μουσείων σήμερα έχει ξεθωριάσει από τον χώρο του αποθετήριου αντικειμένων και τεκμηρίων της πολιτιστικής κληρονομιάς.

⁴⁹⁰ Νούσια Τ., Γκαζή Α., *Αρχαιολογία στον ελληνικό χώρο. Μουσειολογία, μέριμνα για τις αρχαιότητες*, (Πάτρα, ΕΑΠ, 2003) σελ. 47-48.

⁴⁹¹ e-nomothesia.gr/kat-arxaiotites/n-3028-2002.html (τελευταία επίσκεψη 31/1/2021).

⁴⁹² Βουδούρη Δ., *Κράτος και μουσεία. Το θεσμικό πλαίσιο των αρχαιολογικών μουσείων*, (Αθήνα/Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2003), σελ. 111.

Το μουσείο πλέον οφείλει να αποτελεί ένα κέντρο μνήμης, διαλόγου και προβληματισμού, που αντλεί από τις συλλογές του και επιχειρεί να συνομιλήσει με τα προβλήματα του παρόντος⁴⁹³.

Φυσικά για τις μικρές Λαογραφικές συλλογές μπορεί οι προϋποθέσεις αυτές να θεωρούνται μη υλοποιήσιμες.

Παρά ταύτα, θεωρώ πως κάθε μουσείο/συλλογή θα πρέπει να προσπαθεί για την βελτίωση της, για τον εκσυγχρονισμό των δράσεων της αλλά και για τους παράλληλους στόχους της με την μουσειολογικές αρχές που επιτάσσουν οι καιροί αλλά και τα αρμόδια τμήματα.

3. «Δίκτυο μουσείων»

Άλλη μια πρότασή μου προς εφαρμογή έχει ως αφορμή μια ενέργεια, που υλοποιήθηκε από το Λαογραφικό μουσείο της Καρδίτσας (υπεύθυνοι: Φωτεινή Λέκκα και Πέτρος Κομπορόζος). Στην προσπάθεια της κοινής και υποστηρικτικής συνεργασίας μεταξύ αυτού του μουσείου με τα μικρά λαογραφικά μουσεία και τις συλλογές, δημιουργήθηκε το «Δίκτυο Μουσείων», με επίκεντρο ένα κοινό πλάνο δράσης.

Η ανωτέρω προσπάθεια αποσκοπεί:

- στη σωστή καταγραφή και συντήρηση των συλλογών
- σε ένα κοινό σύστημα καταγραφής αντικειμένων
- σε κοινές εκθέσεις

και

- σε ένα κοινόχρηστο εργαστήρι στην Καρδίτσομαγούλα, το οποίο θα περιλαμβάνει και ιδιωτικές συλλογές.

Στο δίκτυο αυτό, μέχρι την στιγμή επικοινωνίας με τους ιθύνοντες αυτής της πρωτοβουλίας (27 Νοεμβρίου 2017) συμμετείχαν 16 μουσεία/συλλογές.

Τα λόγια της κ. Λέκκα, δίνουν ακριβώς το νόημα αυτής της δράσης:

«Δεν μπορούμε να τους δώσουμε την υποδομή την κτιριακή που χρειάζονται, γιατί δεν έχουμε τα μέσα, ούτε τις προσβάσεις, πολιτικές εξουσίες για να τους παραχωρηθούν από τις δημοτικές αρχές, αυτό είναι κάτι που το κάνουν μόνοι τους, εμείς σε επίπεδο τεχνικής και επιστημονικής στήριξης, προσπαθούμε να είμαστε λειτουργικοί⁴⁹⁴».

Η συνεργασία, επομένως, μπορεί όντως να δώσει καρπούς και να επιφέρει άριστα αποτελέσματα. Στο πλαίσιο μάλιστα αυτό, ακόμη και τα όμορα λαογραφικά μουσεία/συλλογές θα μπορούσαν να δικτυωθούν, να συνεργαστούν μεταξύ τους για να καλύψουν μικρές αλλά ουσιώδεις ωστόσο ανάγκες (ανταλλαγή αντικειμένων, κοινή χρήση υποδομών και δράσεων, ανταλλαγή γνώσεων κ.α.).

⁴⁹³ anagnorisi-mouseion-o-logos-sta-mouseia-gia-ta-mouseia/ (τελευταία επίσκεψη 31/1/2021).

⁴⁹⁴ Βλ. Παράρτημα, σ.198.

4. Προσέλκυση των νεότερων ατόμων στους χώρους των τοπικών λαογραφικών μουσείων/ συλλογών

Ακόμη και στην περίπτωση που όλες οι επιστημονικές/μουσειολογικές/τεχνικές δυσκολίες ξεπεραστούν, οι άνθρωποι είναι αυτοί που στην προκειμένη περίπτωση θα διατηρήσουν την ουσία ύπαρξης και λειτουργίας τέτοιων χώρων.

Επομένως, θα πρέπει να δοθούν ερεθίσματα στην παιδική ηλικία, ώστε να δημιουργηθεί η επιθυμία της συμμετοχής.

Ειδικότερα μπορούν να προγραμματιστούν:

- Μαθήματα τοπικής ιστορίας και πολιτισμού για τους μαθητές, με στόχο τη γνώση και την ανάπτυξη τοπικής ευσυνειδησίας και αγάπης για τον τόπο τους και τις παραδόσεις του.
- Συχνότερες επισκέψεις των σχολείων της περιφέρειας στους μουσειακούς τόπους, ώστε οι μαθητές να κατανοήσουν πλήρως τον χώρο και την ιστορία που κρύβεται πίσω από τα αντικείμενα. Σε ένα νομό με 45 λαογραφικές συλλογές/ μουσεία, που μαρτυρούν την πολιτισμική κληρονομιά της Καρδίτσας είναι παράδοξο να μην υπάρχει μεγάλη προσέλκυση και συμμετοχή. Εν προκειμένω, οι εκπαιδευτικοί αλλά και οι γονείς καλούνται να πρωτοστατήσουν και να διατηρήσουν αμείωτο το ενδιαφέρον των μικρών επισκεπτών.
- Οι κατά τόπους πολιτιστικοί σύλλογοι αλλά και οι κοινοτικές αρχές θα πρέπει να προτρέπουν (και να ενισχύουν ποικιλότροπα) τους νέους τους να ασχοληθούν πιο ενεργά με τη διαχείριση των συλλογών (καταγραφή αντικειμένων, στήσιμο συλλογών, καθαρισμός των χώρων, δημιουργία σελίδας κάθε μουσείου/ Συλλογής στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης κλπ.). Με αυτό τον τρόπο και αναλαμβάνοντας ρόλους και καθήκοντα με ευθύνη, η νεότερη γενιά θα μπορέσει να δει σφαιρικά τα μουσειακά περιβάλλοντα, όχι μόνο με τα μάτια του θεατή αλλά και με τη ματιά και τη συμμετοχή του υπεύθυνου γι' αυτά.
- Ο χώρος της συλλογής θα πρέπει να προσφέρεται για περισσότερες δράσεις (π.χ. θεατρικές παραστάσεις, χορούς, αναβίωση παλιών εθίμων κ.α.), ώστε να μετατραπεί σε ένα χώρο θελκτικό και επιθυμητό για την τοπική πρώτιστα κοινωνία.
- Έκδοση βιβλίων και ενημερωτικών φυλλαδίων σχετικά με την συλλογή αντικειμένων.

Με αυτές τις προτροπές/προτάσεις θεωρώ πως οι Λαογραφικές συλλογές που με απασχόλησαν στην εργασία μου, θα διαδραματίσουν έναν πιο ενεργό ρόλο στην κοινότητα που ανήκουν.

Με την κατάλληλη γνώση, εκπαίδευση (αλλά και θέληση για ανανεωτικές αλλαγές), Λαογραφικά μουσεία και Λαογραφικές συλλογές θα αναβαθμιστούν,

παρακολουθώντας τη σύγχρονη εποχή, και θα μετατραπούν σε χώρους μάθησης, ψυχαγωγίας, αλλά και γόνιμης αλληλεπίδρασης.

Η βάση στην Περιφερειακή Ενότητα της Καρδίτσας, όπως έδειξε η παρούσα εργασία, είναι τεράστια (45 Λαογραφικές συλλογές και μουσεία) και περιμένει τις πρωτοβουλίες και τις εργασίες ανθρώπων (και κυρίως νέων ανθρώπων), με καινούργιες ιδέες, νέες μεθόδους, αλλά και προθυμία, διάθεση και έρωτα για την ουσιαστική, χρήσιμη στο κοινωνικό σύνολο, ανάπτυξη και αξιοποίησή της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

Αλεξανδρή Ελένη Π., *Πολιτισμική κληρονομιά – Διαχείριση. Πολιτιστική Αναγέννηση της Αθήνας του 19ου αιώνα* (Αθήνα 2015: Ίων)

Αλεξιάδης Αλ. Μ., *Ελληνική και Διεθνής επιστημονική ονοματοθεσία της Λαογραφίας*, (Αθήνα 2010: Ινστιτούτο του βιβλίου Α. Καρδαμίτσα)

Αντζουλάτου – Ρετσίλα Ε., *Μουσειολογικοί διαλογισμοί. Προσεγγίσεις, εφαρμογές* (Άρτα 1984 : Μουσικοφιλολογικός σύλλογος Άρτης «Ο Σκουφάς»)

- *Πολιτιστικά και μουσειολογικά σύμμεικτα* (Αθήνα 2005: Παπαζήσης)

- *Το μουσείο και ο ρόλος του στην κοινωνία* (Άρτα 1984 : Μουσικοφιλολογικός Σύλλογος Άρτης «Ο Σκουφάς»)

Αυδίκος Ε. (επιστημονική επιμέλεια), *Ελληνική λαϊκή παράδοση. Από το παρελθόν στο μέλλον*. (Αθήνα 2004: Αλέξανδρος)

Βελιώτη – Γεωργοπούλου Μ., «Η ιδεολογία της εκπαίδευσης στα ελληνικά λαογραφικά μουσεία», στην Α΄ συνάντηση λαογραφικών μουσείων των χωρών της Ευρωπαϊκής κοινότητας – *Ο ρόλος των λαογραφικών μουσείων στα πλαίσια της Ενωμένης Ευρώπης* (Αθήνα 1992: Ίδρυμα Ευγενίδου) σ.319-330

Βουδούρη Δ., *Κράτος και μουσεία. Το θεσμικό πλαίσιο των αρχαιολογικών μουσείων* (Αθήνα/Θεσσαλονίκη 2003: Εκδ. Σάκκουλα)

Βούζας Ι.Β., *Τσαούσι από το χθες στο σήμερα* (Γεωργικό 2010: Σύλλογος Μορφωτικού)

Γκαζή Α., «Από τις μούσες στο μουσείο», *Αρχαιολογία και Τέχνες*, 70 (1999) σ.39-46

Γουργιώτη Λ., «Τα ελληνικά λαογραφικά μουσεία στην Ενωμένη Ευρώπη», στην Α΄ συνάντηση λαογραφικών μουσείων των χωρών της Ευρωπαϊκής κοινότητας – *Ο ρόλος των λαογραφικών μουσείων στα πλαίσια της Ενωμένης Ευρώπης* (Αθήνα 1992: Ίδρυμα Ευγενίδου) σ.97-101

- «Λαογραφικά μουσεία- Η σημερινή τους διάσταση. Ο ρόλος τους στην πολιτισμική ένωση της Ευρώπης», *Πρακτικά επιστημονικής συνάντησης στη μνήμη του Κίτσου Μακρή, Οι νεότερες εξελίξεις στην ελληνική λαογραφία*, (Βόλος 1998: Δ.Η.Κ.Ι., 1998), σ. 86-91

Δαλακούρα Ν., *Η μουσειακή παρουσία της σαρακατσάνικης ενδυμασίας. Συμβολή στην προσέγγιση, την ερμηνεία και την αξιοποίηση των μουσειακών εκθεμάτων, διδακτορική διατριβή*, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα, 2016

Δαλιανούδη Ρ., *Εθνογραφίες μετάβασης: Ηγεμονισμός, Ετερο-τοπικότητα, Αστικοποίηση, Εκδυτικισμός* (Θεσσαλονίκη 2020: Εκδ. Κ.Μ. Σταμούλης)

Δερμιτζάκη Κ., *Το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος: Ίδρυση, συλλεκτική πολιτική και άλλες δράσεις (1882-1926)*, διδακτορική διατριβή, Αθήνα 2011: Ε.Κ.Π.Α., Τμήματα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Γεωλογίας και Γεωπεριβάλλοντος

Δημακοπούλου Χ., *Η ίδρυση της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος* (Αθήνα 1982)

Δουλαβέρας Ν.Α., Ρέππας Κ.Χ., *Λαογραφικά μουσεία της Μεσσηνίας* (Θεσσαλονίκη: εκδοτικός οίκος Αντ. Σταμούλη, 2012)

Ζώρα Π. (κείμενα), *Μουσείο Λαϊκής Τέχνης. Κατάλογος*, (Αθήνα 1977: Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών)

Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος, *Εθνικό Ιστορικό Μουσείο. Η ιστορία και οι συλλογές του*, Σχεδιασμός-συντονισμός έκδοσης: Παπασπύρου Ευθυμία., επιμέλεια κειμένων: Παπαναστασίου Μαρία, Αθήνα 2015.

Καραφύλλης Ν., *Το Μοσχολούρι διηγείται τη δόξα του, ιστορική και λαογραφική αναφορά, Μοσχολουριωτών « Η ΑΡΝΗ»*, Μοσχολούρι, 2005)

Καταστατικόν της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος, Αθήνα, 1882, σ.3. (Αναφέρεται και από τον Λάππα Γ., *Τα 100 χρόνια της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας και του μουσείου της, 1882-1982*, (Αθήνα 1982: Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία)

Καυταντζόγλου Ρ., «Λαογραφικά μουσεία, 'λαϊκός πολιτισμός' και το κοινό των μουσείων», *Εθνογραφικά* 12-13 (2003) σ.33-41

Κονομής Ν., «Το μουσείο», στο *Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τόμος 5, Ελληνιστικοί χρόνοι (Αθήνα 1974: Εκδοτική Αθηνών Α.Ε.) σ.307

Κόνσολα Ν., *Η διεθνής προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς* (Αθήνα 1995: Παπαζήση)

Κούζας Γ., *Ελληνική Λαογραφική Εταιρεία: Η ιστορική διαδρομή της (1908 -2008)*, (Αθήνα 2009: ΕΛΕ)

Κυριακίδου Νέστορος Α., *Λαογραφικά Μελετήματα II*, (Αθήνα 1993: Πορεία)

- «Σκέψεις για ένα τοπικό λαογραφικό μουσείο. Τι αντιπροσωπεύει και σε τι χρησιμεύει;» στο *Λαογραφικά Μελετήματα II*, επιμέλεια Ε. Σκουτέρη- Διδασκάλου, (Αθήνα 1993: Πορεία)

- *Η θεωρία της ελληνικής Λαογραφίας – Κριτική ανάλυση* (Αθήνα 1978: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού πολιτισμού και Γενικής Παιδείας)

Λαμπруνιδάκης Β., «Η διαμόρφωση και η ωρίμανση της έννοιας της διαχείρισης των μνημείων στην Ελλάδα κατά τα τελευταία πενήντα χρόνια» στο *Συντήρηση, αναστήλωση και αποκατάσταση μνημείων στην Ελλάδα, 1950 – 2000* (επιμ. Μπούρας Χ. & Τουρνικιώτης Π.) (Αθήνα 2010: Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς)

Λέκκα Φ., Κομπορόζος Π., *Προσεγγίσεις στην πολιτισμική ιστορία και στον μουσειακό ορίζοντα μιας ημιορεινής θεσσαλικής κοινότητας* (Αθήνα 2005: Μεταίχμιο και Μουσείο Συλλόγου Πορτίτσας «Το Πνεύμα»)

Λέκκα Φ., «Από το Δημοτικό Λαογραφικό στο Μουσείο Πόλης της Καρδίτσας: αναβαπτίζοντας θεσμούς και νοοτροπίες», *Εν Βόλω* (Ιούλιος- Σεπτέμβριος 2006) σ.66-71

Λεξικό της Νέας Ελληνικής γλώσσας, δεύτερη έκδοση (Αθήνα 2002: Κέντρο Λεξικολογίας)

Λουκάτος Δ., *Εισαγωγή στην Ελληνική Λαογραφία* (Αθήνα 1978: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης)

Μελετόπουλος Ι.Α., *Οδηγός του Ε.Ι.Μ.*, (Αθήνα 1975)

Μερακλής Γ.Μ., *Θέματα Λαογραφίας* (Αθήνα 1999: Καστανιώτης)

- *Ελληνική Λαογραφία. Κοινωνική συγκρότηση, ήθη και έθιμα, λαϊκή τέχνη* (Αθήνα 2009: Οδυσσέας)

- «Πολιτιστικά», *Επιστημονική Σκέψη* 8, σ.18- 24

Μούλιου Μ., « Τα μουσεία στην Ελλάδα. Σταθμοί στη μεταπολεμική ιστορία και σύγχρονες προκλήσεις», στον τόμο Λεκάκης Σ., Πάντζου Ν. (επιμ.), *Εγχειρίδιο: Εισαγωγή στη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς*, (2009: Εκδόσεις Ασίνη)

Μπάδα Κ., « Ο Ν. Πολίτης και η σχέση του με το θεσμό του λαογραφικού μουσείου», *Πρακτικά Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου Ο Νικόλαος Γ. Πολίτης και το Κέντρο Ερεύνες της Ελληνικής Λαογραφίας*, 4- 7 Δεκεμβρίου 2003, Τόμος Α' (Αθήνα 2012: Ακαδημία Αθηνών) σ. 543-560

Μπόμπου- Πρωτοπαππά Ε., *Το Λύκειο των Ελληνίδων 1911-1911*, (Αθήνα 1993: Λύκειο των Ελληνίδων)

Μπούνια Α., *Στα παρασκήνια του μουσείου. Η διαχείριση των μουσειακών συλλογών*, (Αθήνα, 2009: Πατάκη)

Νάκου Ε., *Μουσεία: Εμείς, τα πράγματα και ο πολιτισμός*, (Αθήνα 2001: Νήσος)

Νούσια Τ., Γκαζή Α., *Αρχαιολογία στον ελληνικό χώρο. Μουσειολογία, μέριμνα για τις αρχαιότητες*, (Πάτρα 2003: ΕΑΠ)

Οικονόμου Μ., *Μουσείο: Αποθήκη ή ζωντανός οργανισμός;* (Αθήνα 2003: Κριτική)

Οικονόμου Ανδρομάχη., *Υλικός πολιτισμός: θεωρία, μεθοδολογία, αξιοποίηση. Σύντομη επισκόπηση.* (Αθήνα 2014: Παπαζήσης)

Ολυμπίτου Ε., «Αναζητήσεις και προσανατολισμοί της εθνικής ιδεολογίας: η πρώτη εικοσαετία της επιστήμης της Λαογραφίας και η δημιουργία του Λυκείου Ελληνίδων», στο *Το Λύκειο των Ελληνίδων, 100 χρόνια*, επιμ. Αβδελά Έφη (Αθήνα 2010: Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς) σ.339-363

Παπαδόπουλος Σ. Αγ., «Από τις τοπικές συλλογές στα σύγχρονα μουσεία», στο *Ανθρωπολογικά Μουσειολογικά. Μικρά Μελετήματα* (Αθήνα 2003: Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς) σ.104-108

Παυλογεωργάτος Γ., *Διατήρηση της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς* (Θεσσαλονίκη 2003: Παρατηρητής)

Πρακτικά Α΄ Συνάντησης Μουσειολογίας (Αθήνα 1987: εκδόσεις ICOM)

Ρόκου Β., «Τα λαογραφικά μουσεία της περιφέρειας. Ο ρόλος και η σημασία τους», Εισήγηση στο Συνέδριο του Συλλόγου Φίλων του Λαογραφικού Μουσείου, Τρίκαλα, 1996 σ.279-310

Ρωμαίου – Καρασταμάτη Ε., «Συγκρότηση και οργάνωση λαογραφικής συλλογής», στον τόμο *Λαογραφικά μουσεία και συλλογές: Οργάνωση και λειτουργία*, Πρακτικά Εκπαιδευτικού Σεμιναρίου (Αθήνα, Υπουργείο Πολιτισμού, 1988), σ.29-34

- «Το Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης και ο ρόλος του στην οργάνωση των ελληνικών λαογραφικών μουσείων», *Λαογραφία* 36 (1990-1992), σ. 121-128

- «Το Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης», στον τόμο *Λαογραφικά Μουσεία στην Ελλάδα. Μορφές-Εξέλιξη-Προοπτικές, Επιστημονικό Συμπόσιο με την ευκαιρία συμπλήρωσης 70 χρόνων από την ίδρυση του Μουσείου Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης*, (Αθήνα 1997: Υπουργείο Πολιτισμού-Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης), σ. 15-19

Σκουτέρη –Διδασκάλου Ε., «Λαογραφικά μουσεία, πολιτισμική ταυτότητα και ιστορική μνήμη: όροι και επισημάνσεις», Πρακτικά της Α΄ Συνάντησης Λαογραφικών Μουσείων των Χωρών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, με θέμα *Ο ρόλος των λαογραφικών μουσείων στα πλαίσια της Ενωμένης Ευρώπης* (Αθήνα 1994 : Ελληνική Εταιρεία Λαογραφικής Μουσειολογίας) σ.50-70

Τάτσης Ν., *Κοινωνιολογία: κοινωνική οργάνωση και πολιτισμικές διεργασίες*, Τόμος Β΄(Αθήνα 1999:Οδυσσεάς)

Τσαγγαλάς Κ.Α., *Η γυναικεία καταγκούνικη ενδυμασία ιδιαίτερα σε μια θεσσαλική κοινότητα. Κατασκευή και λειτουργία* (Γιάννενα 1982 :ΕΟΜΜΕΧ)

Χατζηνικολάου Τ., «Εισαγωγή», *Εθνογραφικά*, τόμος 12-13 (2003), σ.11-22

- «Μνήμη και ανάμνηση. Για μια νέα προσέγγιση των μουσειακών συλλογών», στον τόμο *Η προφορική ιστορία στα μουσεία και στην εκπαίδευση* (Αθήνα 2015: Νήσος) σ.63-75

- «Η στροφή στο λαϊκό πολιτισμό και τα πρώτα μουσεία», στον τόμο *Λαογραφικά Μουσεία στην Ελλάδα. Μορφές-Εξέλιξη-Προοπτικές, Επιστημονικό Συμπόσιο με την ευκαιρία συμπλήρωσης 70 χρόνων από την ίδρυση του Μουσείου Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης*, (Αθήνα 1997: Υπουργείο Πολιτισμού-Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης), σ. 14

- «Η προστασία της νεώτερης κληρονομιάς στις αρχές του 20ού αιώνα. Η ίδρυση του Μουσείου Ελληνικών Χειροτεχνημάτων: τα πρώτα βήματα (1918-1923)», στον τόμο Πολυμέρου-Καμηλάκη Αικ. (επιμ.), *Ο Νικόλαος Γ. Πολίτης και το Κέντρον Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας, Πρακτικά Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου*, 4-7 Δεκεμβρίου 2003, (Αθήνα 2012: Ακαδημία Αθηνών-Κ.Ε.Ε.Α.), Δημοσιεύματα του Κ.Ε.Ε.Α., τ. 2, σ. 991-1007

- «Λαογραφικά μουσεία και συλλογές στην Ελλάδα», *Μίτος*, 2 (1994) σ.28-29

- «Η Άννα Αποστολάκι και το Εθνικόν Μουσείον Κοσμητικών Τεχνών», στον τόμο Ανδρομάχη Οικονόμου-Βασιλική Φλώρου (επιμ.), *Αντίδωρο στην Άννα Αποστολάκι. Η ζωή, το έργο και η συνεισφορά της*, (Αθήνα 2017: Λύκειο των Ελληνίδων) σ. 175-196

Χατζητάκη- Καψομένου Χ., *Οδηγός για τη συλλογή του υλικού και την οργάνωση τοπικού λαογραφικού μουσείου* (Αθήνα 1978: Τέχνη)

Β. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Aspraki G., "Karagatsiot voluntary associations: 'Out of love for our village' ", *Journal of Modern Greek Studies* 22, σ. 137-172

Duke L., «The Museum Visit: it's an Experience, not a Lesson» *Curator*, (2010), σ.271-279

Fallmerayer J.P., «Περί της καταγωγής των σημερινών Ελλήνων», (Αθήνα 1984: Νεφέλη)

Hein H.S. *The Museum in Transition. A Philosophical Perspective* (Washington & London, Smithsonian Institution Press, 2000) σ.69-71

Pearce, S.M., *On Collecting: An Investigation into Collecting in the European Tradition* (London & New York 1995: Routledge)

-*Museums, Objects and Collections: A Cultural Study* (Leicester & London 1992: Leicester University Press)

Simmons J., *Things Great and Small. Collections Management Policies* (Washington D.C. 2006: Rowman & Littlefield, American Alliance of Museums)

Vergo P. (επιμ.), *The New Museology* (London 1989: Reaktion Book)

Γ. ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΜΟΥΣΕΙΑ

Βρετανικός Σύνδεσμος Μουσείων	Museum Association
Αμερικάνικος Σύνδεσμος Μουσείων	AAM - US
ICOM	https://icom.museum/
Ορισμός ICOM	https://icom.museum//definition/
Εθνικό Ιστορικό Μουσείο	ethniko-istoriko-mouseio/
Κώδικας δεοντολογίας ICOM	Κώδικας Δεοντολογίας
Άρθρο για νέα μουσειολογία	Νέα μουσειολογία στην Ελλάδα
Άρθρο για μουσεία 21^{ου} αιώνα	Γκαζή Μουσεία για τον 21ο αιώνα
Άρθρο 45 – ορισμός μουσείου	Άρθρο 45
Πιστοποίηση μουσείων	Αναγνώριση μουσείων

« Η μικρή πατρίδα»	Η μικρή Πατρίδα
Άρθρα για τη σύσταση μουσείου	https://www.culture.gov.gr/DocLib/g_42382.pdf
Ενέργειες CIDOC	http://icom-greece .
Δραστηριότητες ICOM	Δραστηριότητες ICOM
Κώδικας Δεοντολογίας	code-of-ethics_GR_01.pdf
Ο νόμος 3028/2002	e-nomothesia.gr/kat-arxaiotites/n-3028-2002.html
Αναγνώριση μουσείων	anagnorisi-mouseion-o-logos-sta-mouseia-gia-ta-mouseia/
Ελληνική Λαογραφική Εταιρεία	https://www.laographiki.gr/
Λύκειο Ελληνίδων	https://lykeionellinidon.com/istoria/
Λαογραφικό Αρχείο Ακαδημίας Αθηνών	http://www.academyofathens.gr/el/research/centers/folklore
Κέντρο Μελέτης Νεώτερης Κεραμικής	http://potterymuseum.gr/
Μουσείο Καλαθοπλεκτικής των Ρομά	http://romagr.gr/museum/204
Μουσείο Ελληνικών Λαϊκών Οργάνων	moyseio-ellinikon-laikon-moysikon-organon-foivoy-anogeianaki/
Μουσείο Μετάξης στο Σουφλί	/Mouseio-Metaxis/to-mouseio.aspx
Μουσείο Πλινθοκεραμοποιίας	Mouseio-Plinthokeramopoieias-Tsalapata/to-mouseio.aspx
Μουσείο Υδροκίνησης	https://www.piop.gr/el/diktuo-mouseiwn/Mouseio-Ydrokinisis
Ανδριοπούλου Δ., <i>Η έννοια της Πολιτισμικής Διαχείρισης και η Σημασία της για τη Διατήρηση και Ανάδειξη της Πολιτιστικής Κληρονομιάς</i> , Μεταπτυχιακή Εργασία, Πανεπιστήμιο Αιγαίου (ανακτήθηκε στις 31/3/2021)	https://hellanicus.lib.aegean.gr

Δ. ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΔΗΜΟΥΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΣΜΟΥΣ

Νομός Καρδίτσας	Νομός Καρδίτσας
Νομός Καρδίτσας	Nomos Karditsas

Περιφερειακή Ενότητα Καρδίτσας	Περιφερειακή Ενότητα Καρδίτσας
Δήμος Αργιθέας	dimos argitheas Δήμος Αργιθέας
Δήμος Καρδίτσας	Δήμος Καρδίτσας
Αμπελικό	Αμπελικό Ampeliko
Γεωργικό	Γεωργικό Τοπική κοινότητα Γεωργικού
Δαφνοσπηλιά	Δαφνοσπηλιά
Ζαΐμι	Ζαΐμι
Καρδίτσα	Karditsa Η πόλη της Καρδίτσας
Μουσείο Καρδίτσας	https://mpk.gr/mouseio-polhs-karditsas/ https://
Καστανιά	Κατασκευάζοντας τσαρούχια
Μουσείο Υποδημάτων Κόγια	https://kogiasart.gr/
Μολόχα	Μολόχα
Ξινονέρι	topiki-kinotita-xinoneriou
Ραχούλα	Ραχούλα
Δήμος Λίμνης Πλαστήρα	Δήμος Λίμνης Πλαστήρα dimos limnis plastira
Δήμος Μουζακίου	Dimos mouzakiou https://www.mouzaki.gr/
Άγιος Ακάκιος	-agios-akakios-
Ελληνόπυργος	Ελληνόπυργος Ελληνόπυργος Καρδίτσας
Κανάλια	Κανάλια Καρδίτσας KANALIA KARDITSAS Μουσείο Καναλιών
Μαυρομάτι	Μαυρομάτι Καρδίτσας
Μουζάκι	Μουζάκι Καρδίτσας
Δήμος Παλαμά	Δήμος Παλαμά Ιστορία Δήμου Παλαμά
Παλαμάς	Παλαμάς Καρδίτσας
Ιτέα	Ιτέα Καρδίτσας agrotiko-laografiko-mouseio-iteas Μουσείο Ιτέας
Μεταμόρφωση	Μεταμόρφωση Παλαμά
Δήμος Σοφάδων	Δήμος Σοφάδων dimos-sofadwn
Γεφύρια	gefiria-karditsas
Γραμματικό	Γραμματικό Σοφάδων
Δασοχώρι	DasochoriKarditsas.html
Καπαδοκικό	kapadokikokarditsas
Κέδρος	Κέδρος
Λουτρό	Λουτρό
Ματαράγκα	Ματαράγκα
Πασχαλίτσα	Πασχαλίτσα
Ρεντίνα	Ρεντίνα
Άγιος Γεώργιος	/topiki-kinotita-agiou-georgiou/ Άγιος Γεώργιος Καρδίτσας
Κερασιά	Κερασιά Καρδίτσας Κερασιά
Πεζούλα	Πεζούλα Καρδίτσας

Δρακότρυπα
Αγία Τριάδα
Νομός Καρδίτσας

[Δρακότρυπα](#)
[Αγία Τριάδα](#)
[Νομός Καρδίτσας](#)